

**Projecte
d'Intervenció Comunitària
Intercultural**

**INTERCULTURALITAT
I COHESIÓ SOCIAL**

Convivència social i intercultural en territoris d'alta diversitat

Enquesta 2010 sobre convivència
intercultural en l'àmbit local

Obra Social "la Caixa"

OBRA SOCIAL. L'ÀNIMA DE "LA CAIXA".

**ENQUESTA 2010 SOBRE
CONVIVÈNCIA INTERCULTURAL
EN L'ÀMBIT LOCAL**

Informe general

**CONVIVÈNCIA SOCIAL I
INTERCULTURAL EN TERRITORIS
D'ALTA DIVERSITAT**

Obra Social "la Caixa"

EDICIÓ:

Obra Social "la Caixa"

COORDINACIÓ I REDACCIÓ DE L'INFORME:

Carlos Giménez Romero, director científic del Projecte de Intervenció Comunitària Intercultural

EQUIP COL·LABORADOR:

Almudena Cortés Maisonave (Instituto de Migraciones, Etnicidad y Desarrollo Social, UAM) i Josep Lobera Serrano (Metroscopia)

SUPORT ESTADÍSTIC:

Josep Llobera Serrano (Metroscopia)

ANALISTA I REDACCIÓ:

Javier Rodríguez Mir

COORDINACIÓ EDITORIAL:

Edicions 62, S.A.

DISENY GRÀFIC:

Ormobook

MAQUETACIÓ:

Alfa

IMPRESSIÓ:

Tecfa

© dels textos, els autors

© de les taules i figures, els autors

© de la edició, Obra Social "la Caixa", 2012

Av. Diagonal, 621. 08028 Barcelona

D.L.: B. 17.316-2012

AGRAÏMENTS

L'elaboració d'aquest Informe General dels Resultats de l'Enquesta 2010 sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local i els disset informes particulars que l'acompanyen, un per cada territori d'intervenció del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural, ha estat un procés llarg i complex en el qual han intervingut diversos actors del projecte.

Gràcies als/a les coordinadors/es i els membres dels equips locals del projecte, els quals, d'una banda, van elaborar els documents inicials sobre l'estat de la convivència, de gran utilitat a l'hora d'analitzar i interpretar les dades i, de l'altra, van revisar els informes territorials i van aportar informació local necessària per a la caracterització de cada territori.

El nostre agraïment també al coordinador de l'equip DECAF –José Álamo– i als tècnics de referència –Iván Alvarado, Fabiana Basso, Lilian Leiva i Francisca Lema– per la seva revisió dels informes territorials. Javier Rodríguez Mir, també de l'equip, va fer una gran aportació en la redacció dels informes territorials. Vanesa Toscano, Alexis Berg i Olga Díez, becaris de l'IMEDES, també han prestat la seva col·laboració.

Gràcies, també, als assessors del projecte. Les aportacions generals de Marco Marchioni, referents a la conceptualització metodològica de la intervenció comunitària, i les específiques de Miquel Àngel Essomba i Milagros Ramasco en les línies d'educació i salut, han estat profitoses en el disseny del qüestionari i en les categories d'anàlisi.

Si bé la responsabilitat última del rigor i la qualitat dels continguts corresponen a l'equip redactor dels professors de la Universidad Autónoma de Madrid i de Metroscopia, cal reconèixer que aquest document, i els annexos territorials que el complementen, són fruit d'una àmplia tasca d'equip, d'aquest "equip d'equips" que constitueix el Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural.

Presentació

L'Obra Social "la Caixa", fidel al seu compromís social, atén les necessitats sorgides de les transformacions de la societat, donant suport a les iniciatives existents i aportant elements innovadors en l'àmbit de la intervenció social.

En una societat en la qual la presència i l'arrelament de milions de persones d'origen estranger han incrementat la ja rica diversitat del nostre país, cal promoure processos de desenvolupament, relació i integració que impliquin tots els protagonistes –administració, recursos tècnics i ciutadania– en la construcció d'una societat cohesionada.

Com a culminació d'una llarga trajectòria de treball en relació amb el fenomen migratori i la diversitat cultural, l'Obra Social "la Caixa" duu a terme el Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural en diferents barris i municipis, amb l'objectiu de generar un model d'intervenció social promovent la gestió participativa de la diversitat cultural i implicant els principals agents socials en l'articulació d'estratègies de participació social i convivència intercultural.

Com a complement al Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural, l'Obra Social "la Caixa" ha encarregat la realització d'una enquesta sobre convivència intercultural en l'àmbit local. Aquesta enquesta ens permetrà mesurar els resultats de les intervencions socials realitzades en cada un dels diferents barris i municipis en què s'actua, ajudarà a conèixer la realitat sociocultural dels territoris i establirà indicadors de partida i impacte que permetin avaluar la marxa del projecte, els canvis generats en cadascun d'ells, com també fer els ajustos oportuns i orientar les actuacions promogudes.

L'informe que presentem a continuació recull els resultats d'una primera enquesta realitzada a finals de l'any 2010, amb l'objectiu d'ampliar el coneixement de la realitat de cada territori a l'inici del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural.

Índex general

Presentació	5
Índex general	7
Prefaci	9
Introducció: marc conceptual i metodològic	13
1.- El projecte: plantejament, objectius i impactes esperats	13
2.- Convivència, coexistència i hostilitat en contextos multiculturals	16
3.- Metodologia i fitxa tècnica de l'enquesta 2010	23
I.- Relacions en la comunitat: del que és social al que és intercultural	27
1.- Relació entre els habitants de la localitat	30
2.- Relacions en diferents espais d'interacció	33
3.- El cercle d'amics propers i la seva nacionalitat	40
4.- Qualificació de les relacions interculturals a la localitat per part del subjecte	44
II.- Actituds envers la diversitat, les minories ètniques i la immigració	47
1.- Actituds envers la diversificació del lloc	50
2.- Actituds envers el fenomen de la immigració i la presència d'immigrants	58
3.- Actituds envers la diversitat a l'escola	63
4.- Actituds envers els comerços regentats per estrangers	67
5.- Actituds envers la diversitat religiosa	76
III.- Normatives, regles del joc i civisme	91
1.- Regles de convivència a l'edifici i entorn més proper	94
2.- Normes de convivència en el territori i els espais públics	103
IV.- Els valors en la vida local: sobre el respecte i la tolerància	113
1.- La posició de tolerància (activa o passiva)	117
2.- La posició ambivalent	118
3.- La posició intolerant	123
V.- Participació social: la participació de minories i immigrants	125
1.- Participació a l'escola	128
2.- Ser soci de, i/o participar en, entitats	129
3.- Exercici de llocs o càrrecs a les entitats	132
4.- Dret al vot en eleccions locals	134

VI.- Comunicació intercultural: de la diversitat lingüística a l'ús dels mitjans	139
1.- Plurilingüisme a la comunitat territorial i en els mateixos veïns	143
2.- Coneixement i maneig del castellà	155
3.- Coneixement i maneig del català/valencià	156
4.- Llengües parlades a casa i al barri	159
5.- L'ús dels mitjans de comunicació per part de la població local	162
VII.- Conflictivitat latent i manifesta: el seu abordatge	165
1.- Percepció i experiència de la conflictivitat	168
2.- L'existència de problemes, tensions i conflictes	169
3.- Motius o causes dels problemes	171
4.- Elements del conflicte: el que va passar en la disputa	174
5.- Les parts del conflicte	177
6.- La resolució del conflicte i les seves vies	184
VIII.- Pertinença, identificació local i veïnatge	189
1.- Empadronament com a primer pas	193
2.- Identificació a diferents nivells d'integració sociocultural	194
3.- Sentiment de pertinença a la localitat	197
4.- Sentiment de pertinença al municipi	199
5.- Sentiment de pertinença a la comunitat autònoma	201
6.- Sentiment de pertinença a Espanya	203
7.- Sentiment de pertinença dels immigrants al seu país d'origen	205
8.- Sentiment de pertinença a Europa	206
9.- Antiguitat en la localitat, arrelament i preferència residencial	208
10.- Pros i contres de l'entorn local	216
IX.- Marc democràtic, institucions i esfera política local	217
1.- Els ciutadans davant les institucions i els serveis públics: coneixement, accés i valoració	221
2.- Els ciutadans davant les organitzacions socials: coneixement, accés i valoració	222
Conclusions	225
Annex: Qüestionari	239
Referències bibliogràfiques	251
Índex de taules	253
Índex de quadres indicadors	259

Prefaci

Aquest informe constitueix una síntesi dels resultats de l'Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local duta a terme com a part del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural que l'Obra Social "la Caixa" impulsa en disset territoris locals amb la col·laboració de disset entitats socials, com també de les corporacions municipals i les seves corporacions locals.

L'enquesta es va fer a una mostra total de 8.928 persones residents en vint-i-cinc localitats, situades en nou comunitats autònomes i vint municipis d'Espanya. Aquestes vint-i-cinc localitats es corresponen¹ amb els disset territoris d'intervenció on opera directament el Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural i vuit territoris de control que van ser seleccionats per servir de contrast empíric i poder, així, avaluar i mesurar l'impacte del projecte. L'enquesta es va aplicar en tots aquests àmbits locals entre novembre i desembre del 2010, excepte en dos territoris: els barris de San Francisco i Zabala al centre de Bilbao i el barri de Palma-Palmilla a Màlaga, on el qüestionari es va aplicar al març del 2011.

El Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural està impulsat per l'Obra Social "la Caixa" juntament amb les disset entitats socials, les propostes de les quals van ser seleccionades per fer-se càrrec de la intervenció en els respectius enclavaments mitjançant equips locals situats en cada un dels territoris. Aquests territoris tenen en comú dos trets: d'una banda, la notable problemàtica social vinculada als canvis demogràfics i econòmics de les últimes dècades. D'altra banda, la forta i complexa diversitat derivada de la migració interna o nacional, els assentaments gitanos o la immigració estrangera per esmentar només alguns processos de diversificació.

En el procés de selecció d'aquestes propostes es va tenir en compte el fet de que els territoris representessin la diversitat existent de contextos locals, segons una topologia prèviament elaborada combinant dos criteris principals: mida o escala de l'entitat territorial i perfil de la localitat segons la seva ubicació, l'activitat econòmica o l'estructura social. Amb tot plegat es va disposar d'una tipologia de ciutats o municipis grans, mitjans i petits, i en cadascun d'ells tot un elenc de "nuclis històrics", "barris d'eixample", "barris perifèrics", municipis periurbans, agrocitats, localitats costaneres, poblacions turístiques, etc.

L'Obra Social "la Caixa" va signar acords amb les quinze corporacions locals en què s'ubiquen els projectes (una per cada territori d'intervenció amb l'excepció del municipi de Barcelona, on es treballa en tres territoris), amb vista a garantir la participació plena de l'administració local en el projecte i una coordinació adequada amb les administracions municipals al llarg del projecte d'intervenció.

La direcció científica del projecte corre a càrrec del professor Carlos Giménez, catedràtic d'antropologia, i un equip interdisciplinari de l'Instituto de Migraciones, Etnicidad y Desarrollo Social de la Universidad Autónoma de Madrid (IMEDES-UAM), coordinat per José Álamo, treballador social i

1. Només en dos territoris l'àrea en què es va fer l'enquesta no es correspon exactament amb el territori d'intervenció, tot i que sí que els inclou. Les excepcions són els territoris de Tortosa (el territori d'intervenció és el nucli antic i el d'enquesta és tot el municipi) i el de Jerez de la Frontera, en què es va enquestar en els districtes censals 2 i 7 i el territori d'intervenció del projecte és només zona sud. Per a aquest últim cas ens referirem a Jerez sud-centre per referir-nos a aquesta àrea del municipi de Jerez de la Frontera a Cadis.

mediador intercultural. El projecte té l'assessorament general del sociòleg i treballador social Marco Marchioni, referent internacional i nacional en matèries de desenvolupament comunitari, així com les aportacions específiques, per a les línies d'acció socioeducativa i de salut comunitària, del professor Miquel Àngel Essomba (doctor en pedagogia) i de la investigadora Milagros Ramasco (doctora en antropologia). Així mateix, i per a tot el que fa referència al disseny, l'aplicació i l'anàlisi de l'enquesta, es compta amb el suport tècnic de Metroscopia.

Naturalesa i finalitat de l'informe

Aquest informe general sobre els resultats de l'Enquesta 2010 té diverses finalitats.

1. Amb l'informe es pretén, en primer lloc, donar a conèixer als actors del projecte els resultats generals d'aquesta enquesta, com a marc i complement dels *informes territorials dels resultats de l'enquesta*, una sèrie de disset quaderns que acompanya l'informe general. És a dir que cada territori disposa de dos documents: aquest informe general, on s'ofereix informació global i comparativa sobre tots els territoris, i l'informe local, que sintetitza les dades de cada territori i les contrasta amb les mitjanes de la mostra total.

Dit d'una altra manera, aquest informe pretén **ser un document de referència general per als diferents actors del projecte** –equips centrals i assessors, entitats i equips locals, administracions, recursos tècnics, ciutadania–, amb vista a facilitar, juntament amb altres instruments, l'avenç col·lectiu en aspectes conceptuals i terminològics, objectius i plantejaments, debats i programacions.

2. Aquest informe general sobre “la situació de la convivència social i intercultural en vint-i-cinc territoris locals” intenta també **contribuir a la formulació de la línia base o punt de partida del projecte**. En el Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural es disposa d'un Sistema de Seguiment i Avaluació i, dins d'aquest sistema, d'una matriu d'indicadors de partida, procés, resultat i impacte. En tractar-se d'un projecte d'intervenció i de transformació de la realitat social en un sentit determinat (cap a la convivència ciutadana intercultural), és imprescindible fixar la situació o realitat de partida, tant en el conjunt com en cada territori. Per fer-ho es disposa de dos instruments: els estudis inicials sobre l'estat de la convivència, predominantment qualitatius i que cada equip va elaborar al novembre del 2010, i l'enquesta, els resultats generals de la qual s'ofereixen en aquest document. Aquests estudis inicials van ser el punt de partida de la intervenció dels equips en cada un dels territoris. Necessitàvem aquesta informació sobre la situació general en els territoris, en els quals s'havia triat intervenir. Inclouen informació objectiva i subjectiva sobre la situació i van ser el punt de partida inicial per al plantejament posterior en la metodologia d'intervenció i també en la definició de l'enquesta que analitzem en aquestes pàgines.

D'aquesta manera, en el projecte es combina el que és general (el projecte en el seu conjunt) amb el que és particular (cada territori), el que és qualitatiu amb el que és quantitatiu, i el que és socioantropològicament significatiu amb el que és estadísticament representatiu. Pel que fa als indicadors, moltes de les respostes obtingudes a l'Enquesta 2010 serveixen per establir aquest punt de partida. En el text que segueix s'han configurat un seguit de quadres on es reflecteixen els indicadors més significatius i, per tant, més útils en relació amb l'anàlisi, la recerca participativa i el coneixement compartit, i també amb la intervenció que s'hi vincula (vegeu l'Índex de quadres

d'indicadors). Aquests indicadors es refereixen a acceptació/rebuig d'aspectes diversos com la immigració, la qüestió de la diversitat religiosa (fent especial atenció en la musulmana) o el dret al vot dels immigrants; són indicadors també l'assimilacionisme, la discriminació, la conflictivitat, la pertinença i l'arrelament a la localitat. Com es pot veure, tots aquests són aspectes clau per la cohesió social i la vida comunitària, i tenen coherència amb el marc conceptual que se sintetitza més avall.

3. D'altra banda, el propòsit d'aquest document és **col·laborar en l'actuació de cada equip local**, per tal com és un instrument de formació i de reflexió col·lectiva, com també una nova fita en el procés de recerca de l'acció participativa iniciat amb l'estudi inicial.
4. Finalment, aquest informe vol ser **una contribució rellevant al procés de construcció de coneixement compartit, aspecte nuclear** del segon any del projecte (setembre del 2011-agost del 2012), i que es duu a terme per mitjà de la realització d'un *estudi comunitari* en cada territori, procés que, al seu torn, condueix a la producció d'una *monografia comunitària*.

Introducció: marc conceptual i metodològic

1.- El projecte: plantejament, objectius i impactes esperats

El repte i la finalitat

El Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural és una iniciativa en la qual participen actors molt diferents i que té com a escenari disset territoris que constitueixen una mostra de l'heterogeneïtat que hi ha pel que fa a contextos locals de la diversificació sociocultural. A l'hora de la selecció de les candidatures al projecte es va tenir en compte, com ja s'ha explicat, que les propostes seleccionades cobrissin contextos locals diversos: ciutats grans, ciutats mitjanes i localitats rurals i l'encreuament d'aquesta variable d'escala o dimensió amb la tipologia de barris centrals, intermedis o perifèrics, localitats d'interior i costa, agrocitats o zones turístiques. En aquests municipis, districtes i barris –com en molts d'altres– estan en marxa amplis processos de diversificació sociocultural que plantegen importants reptes a la convivència i la cohesió de la comunitat.

A la majoria dels territoris aquests processos de diversificació vénen de lluny. Pensem, d'una banda, en els moments àlgids de les migracions internes dels anys seixanta i setanta i, de l'altra, en els canvis implicats en el desenvolupament turístic. També hem d'esmentar els processos de canvi i diversificació associats a l'època de la transició i la construcció de l'Espanya democràtica i de l'Estat de les autonomies: urbanitzacions, canvis en els paisatges industrials i obrers, ampliació del tercer sector en l'economia, pluralisme social, reassentaments de població gitana, emergència de nous estils de vida segons edats i gèneres. A més, els darrers anys a aquests processos s'han sumat altres com l'arribada i posterior assentament a Espanya de milions d'immigrants procedents de l'Amèrica Llatina, el Magrib, l'est d'Europa, l'Àfrica subsahariana, la Xina i altres latituds.

La qüestió de com gestionar la diversitat sociocultural (ètnica, lingüística, religiosa...) de manera positiva, és a dir, de manera pacífica, preventiva i participativa, de manera eficaç i reeixida, és un repte al qual s'enfronten avui dia –i de manera creixent– els països i, dins d'aquests, les seves regions, les seves ciutats i els seus municipis. Estem davant d'un desafiament comú a escala mundial.

El Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural aborda les qüestions de la cohesió social en contextos multiculturals, i parteix del fet que els espais locals, els territoris, els barris i els indrets són els espais clau de la intervenció i, per tant, els escenaris privilegiats on treballar aquesta gestió positiva de la diversitat.

La diversitat és present en el nostre dia a dia, i les relacions interculturals tenen com a escenaris els diferents àmbits de la vida quotidiana, a la feina, als llocs públics, a l'escola. Fomentar una interacció pacífica és el repte fonamental per a la construcció d'una societat cohesionada. Per això, el Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural actua en barris, districtes i/o municipis on la diversitat cultural és significativa i la seva gestió positiva és especialment necessària, per garantir una convivència ciutadana i intercultural.

La finalitat és, ni més ni menys, fer una aportació substantiva a la construcció de la convivència ciutadana, en una Espanya on la presència i l'arrelament de milions de persones d'origen estranger vénen a incrementar la seva ja extensa diversificació sociocultural. Es tracta de desenvolupar un programa amb caire preventiu i promocional, capaç d'impulsar processos per al foment de la convivència ciutadana i intercultural.

En aquest sentit, el Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural suposa una aportació en un àmbit que preocupa nombrosos actors, un àmbit en el qual hi ha experiències parcials i fragmentades i en el qual fan falta accions integrals i reeixides de transformació de la realitat social, accions i resultats que es constitueixen, al cap dels tres anys inicialment previstos en el projecte, en una referència positiva i fins i tot en un model d'intervenció.

Objectius centrals del projecte

Una vegada definida la missió o finalitat última, passem a descriure els objectius centrals del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural:

1. Generar processos i accions legals per a la *promoció de la convivència ciutadana i intercultural*, afavorint la integració de totes les persones, a fi de contribuir a la promoció de la cohesió social i la capacitat de la mateixa comunitat per afrontar les seves problemàtiques, mitjançant la creació d'una estructura de col·laboració i acció mancomunada entre equips interdisciplinaris, ubicats en una mostra representativa estatal de localitats amb aguda problemàtica social i alta diversitat sociocultural.
2. Aplicar, ajustar i aportar un model, *un enfocament o una hipòtesi compartida d'intervenció comunitària intercultural* que afavoreixi la generació d'una pràctica social innovadora i sostenible en la gestió de la diversitat cultural, amb un fort impacte estatal i projecció internacional, capaç de crear un patrimoni d'accions socials que en permeti la implementació en múltiples territoris i contextos multiculturals.

La implementació del projecte en cada zona d'actuació té com a objectiu específic impulsar processos de desenvolupament comunitari que contribueixin al foment de la convivència ciutadana i intercultural, i que afavoreixin la inclusió social de totes les persones residents en el territori. Per això, el projecte considera un propòsit estratègic fonamental col·laborar amb els agents socials i institucionals de cada territori per potenciar les possibilitats que aquests ofereixen pel que fa a convivència intercultural, donant resposta als reptes i problemàtiques que planteja la nova realitat social. En particular, s'emfatitza l'acció i, per tant, l'impacte que es vol aconseguir, a curt i a llarg termini, en tres col·lectius, per la seva especial rellevància dins de la comunitat: les famílies, la infantesa i la joventut.

Impactes esperats del projecte

Suposant que els objectius es compleixin en bona mesura, que les línies d'actuació es portin a terme adequadament (indicadors de procés) i que els resultats previstos es confirmen (indicadors de resultat), és raonable preveure un impacte positiu a mitjà termini. Seguint l'estructura del projecte, podem distingir l'impacte en els barris o territoris i l'impacte més general.

Abans que res, i començant per definir l'impacte en termes generals, el Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural pretén, mitjançant l'enfortiment comunitari, tenir un impacte positiu en

el que fa referència a frenar, evitar i superar els processos i les situacions d'exclusió social a les comunitats amb alta incidència de la diversitat, particularment els que afecten les minories ètniques i les persones d'origen estranger i els seus fills. Dit d'una altra manera, es tindrà un impacte positiu en l'assoliment de la inclusió i la cohesió social, o si més no els avenços cap a aquestes. Això es pot concretar en cinc grans aspectes d'impacte.

Integració.- Els resultats i els processos oberts des del projecte suposaran un impacte positiu en la integració o cohesió social per dos grans motius. D'una banda, perquè s'haurà facilitat moltíssim la incorporació dels nous residents i veïns –en igualtat de drets i deures amb la població local autòctona– a la vida local i al teixit social, i concretament en l'accés als sistemes educatiu i sanitari. D'altra banda, i seguint la concepció actual de la Unió Europea sobre integració com a “camí bidireccional”, perquè s'haurà avançat també en el que fa referència a l'adaptació o acomodació de les institucions i poblacions locals a les novetats de la zona degudes a la diversificació (canvis en la fisonomia, visibilitat, vestimenta, usos de l'espai, comerços, llengües).

Interculturalitat.- Es tindrà un impacte positiu d'inclusió des de la perspectiva de la interculturalitat perquè s'haurà generat: a) tracte igualitari en els espais oberts, educatius i sanitaris; b) respecte actiu i bona consideració envers el que és diferent, i c) interacció positiva i de col·laboració entre els veïns i les veïnes.

Convivència.- Els resultats i processos del projecte suposaran un impacte positiu d'inclusió des de la perspectiva de la convivència: a) perquè aquests barris, espais locals o territoris no viuran tant en la mera coexistència, i b) perquè, en tot cas, s'hauran superat o aïllat determinats elements actuals d'hostilitat (recels, insults) i s'haurà previngut l'emergència d'hostilitat futura.

Ciutadania.- Els resultats del projecte i els processos oberts des d'ell suposaran un impacte positiu en la inclusió social des de la perspectiva de la ciutadania: a) perquè els pobladors i residents d'aquestes zones es veuran i es tractaran els uns als altres com a subjectes lliures i iguals en drets i deures; b) perquè s'haurà avançat en el sentit i sentiment de pertinença comuna al barri i estima al que és comú a tothom, i c) perquè s'haurà potenciat la implicació de les institucions públiques (ajuntament, escoles, centres de salut) en la gestió participativa de la diversitat de l'àrea i el respecte cívic a les institucions públiques.

Desenvolupament social.- Els resultats del projecte també suposaran un impacte positiu en la inclusió i la cohesió des de la perspectiva del desenvolupament social i l'enfortiment comunitari: a) perquè s'haurà dinamitzat en aquests territoris un procés comunitari propi i sostenible; b) perquè s'haurà incrementat i millorat l'organització i la participació comunitària, i c) perquè la comunitat s'haurà dotat d'un coneixement compartit i d'una programació comunitària.

Aquests impactes previsibles suposaran, si més no així ho esperem, una aportació indirecta al treball per a la superació de problemàtiques cabdals com la guetització residencial, les manifestacions de racisme i xenofòbia, l'absentisme i el fracàs escolar, la inadequació sanitària, la formació de bandes juvenils marginals o els episodis de violència interètnica.

2.- Convivència, coexistència i hostilitat en contextos multiculturals

A continuació s'exposa una breu síntesi d'alguns aspectes clau del marc conceptual del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural. El que segueix no és de cap manera una exposició de tots els fonaments conceptuals i metodològics del projecte, sinó dels elements de referència pertinents per entendre tant el disseny i l'anàlisi de l'enquesta com altres recursos analítics i avaluatius ja esmentats (com els estats inicials de la convivència o la matriu d'indicadors). En concret, a continuació se sintetitza el que es refereix a la noció central de convivència i la seva relació amb les categories de la cohesió, integració, interculturalitat i ciutadania.

Diversificació sociocultural i els seus reptes

La qüestió de com abordar o gestionar la diversitat sociocultural és un repte de rellevància creixent per a la societat internacional, per als diferents països, regions, municipis i localitats. Si bé la globalització del món presenta una cara d'uniformització i d'emergència de processos similars en diferents parts del planeta, també comporta intensos i innovadors processos de diversificació social, cultural, ètnica, lingüística i religiosa.

El desafiament de com gestionar la diversitat també ho és de manera especialment intensa per als territoris on s'intervé des del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural, constituïts per determinats municipis, districtes o barris. El Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural s'inscriu en els esforços per aconseguir una gestió de la diversitat que sigui positiva, democràtica, participativa, incloent i que conformi comunitat.

El solapament entre desigualtat i diversificació

La diferenciació i diversificació sociocultural no es produeix en contextos d'igualtat ni en situacions neutres, sinó en contextos reals i concrets, marcats generalment per situacions de desigualtat socioeconòmica i processos de marginació i exclusió. Per a un bon enfocament teoricopràctic de la gestió positiva de la diversitat és imprescindible tenir en compte els contextos de desigualtat de tracte i oportunitats, de pobresa i marginació, de mancances i demandes no satisfetes. Altrament, es corre el risc de caure en el *culturalisme* –èmfasi excessiu o unilateral en els factors culturals– i, sobretot, de no assolir l'objectiu d'una gestió adequada de la diversitat.

En el Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural partim de la hipòtesi que un dels factors explicatius –potser el cabdal– de l'esdevenir local d'una comunitat determinada (municipi, districte, barri) és, precisament, la interrelació que hi ha entre els processos (discursos, polítiques i programes, pràctiques socials) en matèria d'igualtat –en l'ampli sentit del terme– i els processos en matèria de diversificació sociocultural a la comunitat.

L'objectiu i concepte de la cohesió

La cohesió social, és a dir, el funcionament de la societat i els seus conflictes dins del marc regulat per l'Estat de dret i el sistema democràtic, queda replantejada tant per les desigualtats socials com per una mala gestió dels processos de diversificació. Les comunitats socials mai no han estat homogènies, però tot sovint –tant en estudis científicosocials com en programes d'intervenció– se'ls ha considerat o se'ls considera d'aquesta manera: uniformes, sense ruptures

ni fragmentacions, cohesionades. Però avui dia les comunitats són menys homogènies que mai: qualsevol estudi i intervenció comunitària ha de tenir en compte la *comunitat diversa*, estructuralment i processualment diversa.

El Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural –emmarcat en el Programa de Cohesió Social i Interculturalitat de l'Obra Social "la Caixa"– pretén ser una aportació en el camp de la cohesió social des del pla comunitari. Per fomentar la cohesió dins de la comunitat cal parar l'atenció adequada a aspectes clau com els vincles socials, la participació dels diferents protagonistes de la comunitat, la conflictivitat i el seu enfocament (tota la conflictivitat, la manifesta i la latent) o la legitimitat de les institucions, recollits tots ells a les disposicions generals del projecte i la seva metodologia, i també de l'enquesta els resultats de la qual es presenten en aquest informe.

Referència a la immigració i al concepte d'integració

El Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural no se centra en la immigració, sinó en tota la comunitat, sense deixar de parar tota l'atenció que es mereix a la presència d'immigrants d'origen estranger. En relació amb el fenomen migratori, el terme original i preponderant en les polítiques públiques i la intervenció social ha estat el d'"integració". En els primers documents de consens a Europa (ja als anys vuitanta) es definia integració com la incorporació dels immigrants a la societat receptora en igualtat de drets i obligacions amb la població autòctona, sense per això haver de perdre la identitat i la cultura pròpia. D'aquesta manera s'ha intentat distingir integració d'assimilació.

Posteriorment, i després de la insistència de determinats sectors i autors,² aquest concepte ha estat millorat explicitant que la integració és un "procés d'esforç bidireccional d'acomodació mútua pels immigrants i tots els residents dels països de la Unió Europea".³

Als efectes del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural, la integració és efectivament entesa com una cosa que afecta i involucra tots els membres de la comunitat, i no sols les minories ètniques i els immigrants. Més enllà d'aquesta apreciació sobre qui són els protagonistes del procés d'integració (tots els subjectes), la integració és entesa precisament com a nova cohesió social de la comunitat. Si el projecte no se centra en immigració, o només o fonamentalment en la immigració, l'enquesta tampoc no ho fa; com es pot veure, el qüestionari està adreçat a tots els residents més grans de 18 anys. Ara bé, a l'hora d'elaborar la mostra –i atès que es tracta d'una enquesta sobre convivència intercultural–, s'ha tingut molt present el pes de la immigració estrangera a la comunitat; a més hi ha dues submostres representatives per als nascuts a Espanya i els nascuts fora d'Espanya. Dit d'una altra manera, la mostra no és representativa del conjunt d'Espanya, però sí d'aquells territoris amb alta diversitat que, com s'ha exposat més amunt, és un dels dos trets presents en tots els territoris d'intervenció del projecte.

2. Es pot veure un tractament d'aquest tema i propostes de concebre la integració com a adaptació mútua a Giménez (1994 i 2003) i Gómez Crespo (2005).

3. El Pla Estratègic de Ciutadania i Integració 2007-2010 del Ministeri de Treball i Immigració, la continuació del qual per a 2011-2014 ha estat aprovada pel Consell de Ministres de 23.9.2011, defineix integració com a "procés bidireccional, d'adaptació mútua" que requereix la participació activa de tots els ciutadans, immigrants i autòctons, així com de les institucions del país d'acollida, i que busca l'assoliment d'una societat inclusiva que garanteixi la plena participació econòmica, social, cultural i política dels immigrants en condicions d'igualtat de tracte i igualtat d'oportunitats.

Com s'entén la convivència

Arribem ara al concepte central, ja que l'objectiu del projecte és fomentar la convivència ciutadana intercultural. En el Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural s'ha pres com a punt de partida un marc conceptual sobre convivència elaborat i desenvolupat pel director científic del projecte en el marc de diferents iniciatives en equip des del Programa Migració i Multiculturalitat de la Universidad Autónoma de Madrid. Es tracta d'un enfocament que es desenvolupa des del 1997 i s'ajusta a partir de les seves aplicacions successives tant a Espanya com a l'estranger. Es tracta d'un model: a) basat en una *tipologia* de situacions de sociabilitat (convivència/coexistència/hostilitat); b) que té un caràcter *dinàmic*, ja que considera els variats processos de transformació d'unes situacions de sociabilitat en d'altres, i c) que té un caràcter *multidimensional*, atès que el concepte i la situació de convivència –i els de coexistència i hostilitat– es concreten o operacionitzen a partir de les nou dimensions o aspectes rellevants que es detallen més avall.

Es proposa entendre la convivència en un sentit exigent i dinàmic, és a dir, com aquella relació en la qual hi ha interacció entre els subjectes, així com voluntat de relacionar-se i entendre's des del respecte actiu i on les tensions que van sorgint es regulen mitjançant mecanismes pacífics.

En el Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural s'han detectat situacions, espais i processos d'autèntica i genuïna convivència. L'evidència empírica acumulada fins ara permet ressaltar respecte a això, d'una banda, la construcció per part de la societat civil, i durant les dues últimes dècades, d'espais relacionals intencionadament de fusió, cooperació, amistat, etc., i això en àmbits diferents com les escoles, les expressions artístiques o el món associatiu. D'altra banda, la posada en marxa i el desenvolupament en diversos territoris de plans, programes i iniciatives de convivència intercultural, tant si porten aquesta denominació específica com si no.

Diferència entre convivència i coexistència

A diferència de la convivència, la coexistència és una relació predominantment estàtica entre els subjectes, en la qual hi ha escassa interacció i hi predomina el respecte mínim o la tolerància passiva, i en la qual la conflictivitat latent queda més aviat larvada i no s'arriba a manifestar com a hostilitat directa.

La coexistència tendeix a predominar en la vida social i té molt de positiu des del punt de vista de la qualitat de la vida social i de cada individu en concret, ja que suposa viure sense conflictes constants i sense agressions i hostilitats freqüents. Ara bé, la mera coexistència no garanteix de cap manera la cohesió o pau social, atès que el conflicte i els problemes continuen allà, larvats, i la manca d'interacció entre els subjectes afebleix enormement la comunitat social davant de l'emergència de problemes o hostilitats.

Respecte al predomini de la sociabilitat caracteritzada com a coexistència pacífica, cal precisar dues coses. Primer, que, segons el marc conceptual adoptat, aquest predomini és el que s'espera en el conjunt de les situacions socials, basades no tant en la interacció positiva de tothom amb tothom sinó més aviat en un respecte distant i la no-agressió envers l'altre. Segon, que el que caracteritzem aquí com a coexistència pacífica es correspon al que la gent (si se'ns permet l'expressió) en general entenem per "convivència".

Pel que fa al Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural, els equips del projecte van coincidir (en les conclusions del seu estudi inicial) en aquesta apreciació del predomini de la coexistència

pacífica entre residents i grups amb diversitat sociocultural, si bé amb importants matisos per a cada territori. A més d'aquesta convergència en la valoració per part dels equips com a observadors i analistes locals, aquesta primera afirmació sobre el predomini de la coexistència pacífica es basa en dos arguments:

- el considerable grau d'endogàmia relacional, és a dir, de la prevalença de les relacions amb els del mateix grup sociocultural;
- la presència d'actituds d'obertura i acceptació de la immigració i la diversitat per part de la majoria dels residents.

L'hostilitat com a pol negatiu

A diferència de la convivència i la coexistència, i enfront d'elles com a costat negatiu de la sociabilitat, l'hostilitat és una relació en la qual també hi ha interacció però està carregada de desconfiança, recel, evitació i rebuig, i hi són presents el conflicte no regulat i manifestacions clares d'agressió verbal i fins i tot violència física i simbòlica.

En el Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural, i ja des dels estudis inicials sobre l'estat de la convivència, es fa palesa la presència inequívoca en els territoris d'intervenció de manifestacions i processos d'hostilitat. A partir de la identificació per part dels equips de situacions de tensió, de rebuig manifest i conflicte recurrent i no regulat, podem ressaltar algunes manifestacions d'hostilitat com aquestes:

- existència d'un sector de la població autòctona que manifesta el seu rebuig a la presència d'immigrants estrangers al seu barri o la seva localitat, i que la veu únicament o principalment com a font d'inseguretat, abús en l'accés a serveis socials, etc.;
- programes de ràdio i articles de premsa local en els quals s'estigmatitza la població estrangera com la responsable del deteriorament de la convivència i la seguretat;
- situacions de tensió i conflictivitat latent en l'ús de determinats espais públics i en l'accés als recursos públics;
- conflictes manifestos i no resolts en l'ús d'espais públics (camps esportius...);
- en uns pocs indrets, la creixent presència d'organitzacions xenòfobes.

La tipologia completa

D'aquesta manera, la tipologia completa queda esquematitzada a la figura següent:

Tipologia de situacions de sociabilitat

Convivència
Coexistència
Hostilitat

Giménez, C. a Puntos de vista núm. 1 – Cuadernos del Observatorio de las Migraciones y de la Convivencia Intercultural de la Ciudad de Madrid – Área de Gobierno de Empleo y Servicios a la Ciudadanía del Ayuntamiento de Madrid – Abril/maig 2005

De cara a l'observació, la descripció i l'anàlisi de la realitat, així com a la intervenció sobre la realitat, la tipologia pretén ser útil de dues maneres principals. D'una banda, pot ser útil –i així s'ha constatat en algunes experiències de mediació intercultural i de projectes en barris– en la mesura que facilita en un medi concret –ja sigui l'espai públic, una institució, l'escola, una associació o una família– la identificació de realitats, fets, processos carregats d'aspectes convivencials, de simple però positiva coexistència o marcadament hostils. El model assumeix que sempre existiran aquests elements de convivència, coexistència i hostilitat.

Una segona via d'utilitat de la tipologia és tenir en compte les transformacions que es puguin donar d'una situació a una altra, és a dir, els processos de degeneració de la convivència, d'enriquiment de la coexistència, de superació de l'hostilitat, etc.

Funcionament del concepte: les nou dimensions

A fi de concretar aquestes descripcions i anàlisis, així com l'orientació de determinades línies d'intervenció –de signe clarament comunitari en el projecte–, el model proporciona un desglossament de com es manifesta el que és convivencial, coexistencial i hostil a les nou dimensions següents:

La taula no reflecteix de manera fidedigna la interrelació profunda d'unes dimensions i unes altres, ni tampoc la circularitat del plantejament, ja que la primera i la novena dimensió adquireixen una rellevància singular des del moment en què són definitòries. Començant per la primera, la dimensió relacional, cal precisar que és definitòria i “obre” l'esquema conceptual, ja que el primer és veure si hi ha relació o no i com és aquesta. Respecte a la dimensió política, el fet que aparegui en últim lloc a la taula no significa de cap manera que tingui menys importància, sinó que “tanca” l'esquema perquè aquest conjunt de relacions –siguin de convivència, coexistència o hostilitat– tenen lloc en un espai social, en un context públic, amb una regulació institucional i en definitiva en un marc polític.

Critèri de definició i diferenciació

Dimensions	
1	Relacional
2	Normativa
3	Axiològica
4	Participativa
5	Comunicacional
6	Conflictual
7	Actitudinal
8	Identitària
9	Política

Giménez, C. a Puntos de vista núm. 1 – Cuadernos del Observatorio de las Migraciones y de la Convivencia Intercultural de la Ciudad de Madrid – Área de Gobierno de Empleo y Servicios a la Ciudadanía del Ayuntamiento de Madrid – Abril/maig 2005

Com es pot veure a continuació, aquest plantejament conceptual i el seu funcionament han servit per a l'estructuració d'aquest informe general, organitzat en nou capítols, cada un relatiu a una de les dimensions en particular. Es va procedir d'aquesta mateixa manera amb la redacció dels estudis inicials de l'estat de la convivència elaborats al novembre del 2010.

L'adjectivació de la convivència: convivència intercultural

En el Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural s'aborda la convivència des de la perspectiva de la interculturalitat, en les dues grans accepcions del terme, en el sentit fàctic i normatiu.

Des del punt de vista fàctic, la interculturalitat es refereix a les relacions interculturals i interètniques que, de fet, hi ha en una societat determinada, és a dir, les relacions existents entre persones, grups o institucions amb bagatges culturals i/o ètnics diferenciats: relacions entre gitanos i no gitanos, entre autòctons i immigrants, entre col·lectius d'immigrants, etc. En altres paraules, el projecte es preocupa per la promoció de la convivència local en relació amb la diversitat imperant a la comunitat. En el projecte, cal insistir-hi, es considera i es té en compte *tota la diversitat*, no sols la referida a la presència i l'assentament de persones d'origen estranger.

Conceptualment, la interculturalitat se correspon amb un model de gestió de la diversitat cultural, basat en el pluralisme cultural, la tolerància, respecte mutu i la interacció social concebuda com a riquesa i oportunitat. Aquesta perspectiva fa referència a com haurien de ser les relacions interculturals i interètniques. Coincideix amb el multiculturalisme en determinades aportacions i èmfasi del pluralisme cultural com poden ser: a) la valoració positiva de la diversitat i la seva celebració; b) l'èmfasi en la necessitat d'igualtat de tracte i oportunitats per a tothom, sense discriminació per raons de cultura, raça, ètnia, origen, nacionalitat, llengua o religió, i c) el respecte per l'altre i el dret a la diferència.

Ara bé, l'interculturalisme suposa una crítica positiva al multiculturalisme diferencialista en el sentit que, a més, cal de totes passades promoure i treballar tot el que està relacionat amb la interacció positiva entre els subjectes culturalment diferenciats, posant èmfasi en els aspectes i interessos comuns, estimulants l'aprenentatge mutu i la col·laboració intercultural, i també establint aliances i suports mutus entre col·lectius de dones, joves, comerciants, etc., que –formant part de segments culturals diversos– comparteixen determinats estatus, posicions, trajectòries, experiències o necessitats.

L'adjectivació de la convivència: convivència ciutadana

El treball per aquesta convivència intercultural a la qual vol contribuir el projecte, s'emmarca en un enfocament ciutadanista, concretament de *nova ciutadania*. És a dir, es parteix del fet que, per establir-se, consolidar-se i expandir-se, la convivència intercultural requereix avenços en la dimensió de la ciutadania.

Per determinar tot el que això implica en general i en el projecte en particular indicarem que partim de la ciutadania com un pacte de cohesió en el qual un conjunt de subjectes, que es reconeixen i es relacionen com a lliures i iguals, a) són titulars de drets i deures; b) en la mesura que són membres d'una determinada comunitat sociopolítica, i c) en la qual hi ha instàncies polítiques i jurídiques la funció de les quals és garantir aquests drets i el compliment d'aquestes obligacions.⁴

Tant en la línia d'acció comuna del projecte com en les seves línies d'acció específiques –la socioeducativa, la de salut comunitària i la de relacions ciutadanes–, es tracta de donar la màxima rellevància possible des de la intervenció comunitària a aquests tres aspectes cabdals en el pacte de ciutadania: titularitat, pertinença i legitimitat institucional.

Aquestes bases històriques i actuals de la ciutadania clàssica avui estan necessitades de desenvolupament en el que s'ha anomenat *nova ciutadania*, amb tot un seguit de variades aportacions i propostes. Aquí només indicarem que en el projecte es dóna importància no sols a la *ciutadania juridicopolítica*, sinó també a la *ciutadania social i cívica*.

4. Per a un desenvolupament del concepte de ciutadania i els debats actuals, es poden consultar, entre d'altres, els textos de Kymlicka, 1996, Nussbaum, 1999, Cortina, 2001, De Lucas, 2004, Suárez, 2005 i Giménez, 2008.

3.- Metodologia i fitxa tècnica de l'enquesta 2010

L'informe general que es presenta ha estat realitzat a partir de les dades obtingudes de l'Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local que l'Obra Social "la Caixa" ha encarregat a Metroscopia. El disseny dels objectius de l'enquesta i del qüestionari va ser elaborat conjuntament per la direcció científica del projecte (Instituto de Migraciones, Etnicidad y Desarrollo Social/ Universidad Autónoma de Madrid) i l'equip tècnic de Metroscopia. El treball de camp es va dur a terme entre el 3 de novembre i el 10 de desembre de 2010, amb una extensió a dos territoris més durant el març del 2011.

Els objectius de l'enquesta han estat aquests quatre:

1. Ampliar el **coneixement demogràfic i sociocultural** de la realitat objecte d'estudi, vida local i relacions de la població en els territoris on se desenvolupa la intervenció.
2. Aportar aquest coneixement **als equips del projecte com també a la resta dels seus actors:** administracions, entitats col·laboradores, recursos tècnics i ciutadania.
3. Contribuir a l'establiment del **punt de partida del projecte**, juntament amb els estudis inicials sobre l'estat de la convivència en els territoris d'intervenció.
4. Aportar **indicadors de partida i impacte** al sistema de seguiment i avaluació del projecte.

Fitxa tècnica de l'enquesta

UNIVERS D'ESTUDI	● Individus de 18 anys i més residents en l'àmbit d'estudi
ÀMBIT D'ESTUDI	● 25 territoris 17 territoris d'intervenció 8 territoris de control
MOSTRATGE	Estratègic
MIDA MOSTRAL	● 8.928 persones Dues submostres segons el lloc de naixement: a Espanya (6.747 entrevistes, 75,6%) o fora d'Espanya (2.181 entrevistes, 24,4%). S'han aplicat quotes de sexe i edat.
MÈTODE DE RECOLLIDA D'INFORMACIÓ	Entrevista personal (70% dels casos a les llars dels entrevistats i 30% restant en llocs de trobada i lleure) A les llars es va fer servir un sistema d'escombratge, és a dir, casa per casa, entrevistant un únic membre per llar
TREBALL DE CAMP	Del 3 de novembre al 10 de desembre de 2010 Extensió a dos nous territoris al març del 2011
ERROR DE MOSTRATGE	±1,1% (Marge d'error aproximat per al total de la mostra a partir del supòsit de màxima ineficiència mostral a causa de la distribució no proporcional d'una mostra aleatòria, i en la hipòtesi més desfavorable de màxima indeterminació $p=q=50%$)
TRACTAMENT DE LA INFORMACIÓ	Íntegrament a Metroscopia mitjançant tabulacions creuades sistema STAR

Localització dels territoris de l'enquesta

El treball de camp ha consistit en la realització d'entrevistes a persones majors d'edat i residents en els vint-i-cinc territoris següents:

ÀMBIT D'ESTUDI DE LA ENQUESTA	
17 TERRITORIS D'INTERVENCIÓ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona) 2. El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona) 3. El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona) 4. Daimiel (Ciudad Real) 5. Carrús, Elx (Alacant) 6. Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria) 7. Las Margaritas, Getafe (Madrid) 8. Salt (Girona) 9. Distrito Norte, Granada (Granada) 10. Zona sud, Jerez de la Frontera (Cadis) 11. Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas) 12. Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid) 13. Madre de Dios i San José, Logroño (La Rioja) 14. Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid) 15. La Coma, Paterna (València) 16. Tortosa (Tarragona) 17. Nucli històric, Saragossa (Saragossa)
8 TERRITORIS DE CONTROL	<ul style="list-style-type: none"> ● Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona) ● San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia) ● Teguisse (Lanzarote, Las Palmas) ● Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva) ● Lavapiés, Madrid (Madrid) ● Universidad, Madrid (Madrid) ● Distrito de Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga) ● Sigüenza (Guadalajara)

El treball de camp s'ha dut a terme en els següents *territoris d'intervenció*: Carrús del municipi d'Elx (Alacant), Las Norias de Daza del municipi d'El Ejido (Almeria), Zona nord de Nou Barris, el Clot de Sant Martí i el barri del Raval del municipi de Barcelona, barris de Centro, San Nicasio i Batallas del municipi de Leganés a Madrid, barri de Pueblo Nuevo de la ciutat de Madrid, barri de Las Margaritas de Getafe, barri de La Coma de Paterna a Alacant, el nucli històric de la ciutat de Saragossa, la ciutat de Tortosa, el municipi de Daimiel a Ciudad Real, el Distrito Norte de la ciutat de Granada, l'àrea que delimiten els districtes censals 2 i 7 (que inclou 11 barris) de Jerez de la Frontera, Playa Honda del municipi de San Bartolomé a Lanzarote (Las Palmas), els barris de Madre de Dios i San José a Logronyo, el municipi de Salt a Girona i als següents *territoris de control*: Roquetes de Nou Barris de Barcelona ciutat, Lavapiés de Madrid, el municipi de Sigüenza a Guadalajara, els barris de Blas Infante i Las Colombinas en Lepe (Huelva), els barris de San Francisco i Zabala de la ciutat de Bilbao, el municipi de Teguisse a Lanzarote, el barri d'Universidad (Madrid) i el barri de Palma-Palmilla de la ciutat de Màlaga.

DISTRIBUCIÓ DEMOGRÀFICA I POBLACIÓ ENQUESTADA PER TERRITORI					
				Entrevistats nascuts a	
	Població	Entrevistes	Marge d'error estimat	Espanya	Fora d'Espanya
1.- Zona Nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	14.600	165	7,7	104	61
2.- El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	49.315	559	4,2	285	274
3.- El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	32.000	366	5,2	300	66
4.- Daimiel, (Ciudad Real)	18.572	230	6,6	179	51
5.- Carrús, Elche (Alacant)	68.182	586	4,1	450	136
6.- Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	10.034	121	9,0	51	70
7.- Las Margaritas, Getafe (Madrid)	11.368	159	7,9	108	51
8.- Salt (Girona)	31.426	356	5,3	203	153
9.- Distrito Norte, Granada (Granada)	41.820	469	4,6	419	50
10.- Jerez Sur-Centro, Jerez de la Frontera (Cadis)	56757	503	4.4	452	51
11.- Playa Honda, San Bartolomé. (Lanzarote, Las Palmas)	18.517	210	6,9	158	52
12.- Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	34.494	393	5,0	307	86
13.- Madre de Dios i San José, Logroño (La Rioja)	26.467	302	5,7	225	77
14.- Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	65.000	736	3,7	574	162
15.- La Coma, Paterna (València)	60.412	672	3,8	628	44
16.- Tortosa (Tarragona)	36.574	419	4,9	325	94
17.- Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	40.052	455	4,7	351	104
18.- Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	36.676	411	4,9	341	70
19.- San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	15.145	181	7,4	130	51
20.- Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	19.418	215	6,8	167	48
21.- Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	25.886	293	5,8	242	51
22.- Lavapiés, Madrid (Madrid)	32.881	382	5,1	258	124
23.- Universidad, Madrid (Madrid)	33.600	336	5,4	237	99
24.- Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	31.000	310	5,7	203	107
25.- Sigüenza, (Guadalajara)	5.044	99	10,0	50	49
TOTAL	815.240	8.928	1,1	6.747	2.181

Fuente: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

CAPÍTOL UNO

Relacions en la comunitat: del que és social al que és intercultural

La convivència és, abans que res, relació positiva, regulada tot i que no exempta de problemes i conflictes, i per això la primera dimensió de l'enfocament conceptual adoptat en el Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural és la relacional. Des del punt de vista de l'esquema i la metodologia d'intervenció, **es tracta de fomentar la interacció positiva entre els habitants de la comunitat i el territori**, una qüestió clau des de tots els punts de vista considerats en el projecte: la integració, la cohesió, la interculturalitat i la ciutadania.

En aquesta dimensió relacional, i a l'hora d'identificar la situació existent, cal conèixer, analitzar i valorar, **en primer lloc, si existeix o no relació entre les persones i els grups culturalment diferenciats**. Tant una cosa com l'altra són significatives: concretament l'absència de relació pot indicar coexistència o hostilitat. Més concretament és pertinent indagar:

- entre qui hi ha relació i entre qui no, observant especialment si els membres d'algun grup o col·lectiu són més evitats o exclosos que altres;
- on es dóna aquesta relació i on no es dóna: als blocs d'habitatges, al carrer, en els comerços de proximitat, en els serveis públics, en els locutoris;
- quines pautes d'evitació hi ha o, al contrari, quines iniciatives s'han posat en marxa per fomentar precisament la trobada interpersonal i social;
- així mateix, és extremadament rellevant respecte a això l'existència o no d'espais d'alta concentració de minories o fins i tot de guetos, o de processos de guetització.

A l'hora d'identificar i qualificar la situació existent des de la perspectiva relacional, cal, en segon lloc, conèixer, analitzar i valorar **com són aquestes relacions, quines en són les característiques**: si es tracta d'una relació entre iguals o no, horitzontal o vertical, quotidiana o experimental, de caràcter públic o privat, de col·laboració o de competència.

Finalment, l'anàlisi d'aquesta primera dimensió relacional requereix interpretar i valorar **el significat de l'existència o absència de relació i dels continguts o trets de les relacions existents**, utilitzant per fer-ho la tipologia de partida sobre els modes de sociabilitat (convivència/coexistència/hostilitat). És a dir, cal valorar si hi ha respecte i si aquest és actiu o passiu, si hi ha tensió, conflicte latent o manifest, etc.

1.- Relació entre els habitants de la localitat

En el marc del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural, la dimensió relacional de la convivència s'ha recollit a través de la **interacció positiva i de col·laboració entre els veïns i les veïnes**. La pregunta 17 del qüestionari recollia aquest procés i es va formular d'aquesta manera: “Com definiria el tipus de relació que té en conjunt amb les persones de (nomenar territori)?”, i s'obria la possibilitat de resposta múltiple amb un màxim de dues respostes.

Quatre de deu entrevistats assenyalen que manté una conversa de tant en tant amb les persones del barri o territori i tres de cada deu que es limiten a saludar-se. Pràcticament es manté la mateixa tendència tant per a la població estrangera com per a la nascuda a Espanya. Tots dos conjunts de respostes impliquen, per tant, que **la tendència majoritària en els territoris estudiats és la coexistència**. La resta de qüestions representen els dos grans pols al voltant dels quals giren les relacions socials: la convivència i l'hostilitat.

Taula 1. Qualificació de la relació amb els altres habitants de la localitat

P. 17. “Com definiria el tipus de relació que té en conjunt amb les persones de (nomenar territori)?”

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
S'ignoren	5	5	7
Només de vista	13	11	19
Es limiten a saludar-se	39	38	47
Conversa de tant en tant	43	46	34
Cooperació esporàdica	9	10	7
Amistat	29	29	18
Ens convidem a les cases	3	3	2
Acostumem a quedar pel barri	5	3	1
Altres	<1	<1	<1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

En considerar aquestes qüestions segons els territoris, s'observa el següent:

Abans que res, el **predomini de relacions molt acceptables**, en el sentit de coexistència pacífica, atès que el conjunt de les respostes dels gairebé 9.000 entrevistats es concentra en les opcions de “limitar-se a saludar-se”, “conversa de tant en tant” i “amistat”. En efecte, si es consideren en conjunt les opcions, s'hi pot veure el predomini de relacions de simple salutació i de conversa esporàdica. Cal assenyalar que la percepció general de relacions predominantment distants no és exclusiva dels territoris analitzats. En moltes altres zones d'Espanya –i especialment a les de major densitat de població–, els seus habitants tenen percepcions similars respecte als seus conveïns. Així doncs, a partir dels valors de l'opció de “cooperació esporàdica” i sobretot l'alta freqüència de respostes qualificant les relacions d’“amistat”, s'obté aquesta primera visió general de relacions acceptables i de bona coexistència.

Ara bé, això anterior no ha d'amagar que **alguns territoris presenten valors alts en el pol de relació més distant**. Prenent la resposta que implica més distància respecte als altres, aquella que qualifica la relació amb els altres com d'ignorància mútua, cal assenyalar, en efecte, que alguns territoris sobresurten per valors força alts, concretament el barri de Las Norias de Daza (El Ejido) (22%), el municipi de Salt (20%), el barri del Raval (18%) i els barris de San Francisco i Zabala (15%) a Bilbao. Si a aquesta opció d'ignorar els altres li afegim la segona, la de relació "només de vista", aquests quatre territoris tornen a aparèixer com els més destacats en aquest pol de no-relació o relació molt distant: en els barris de San Francisco i Zabala (Bilbao), el 44% dels entrevistats va qualificar la seva relació amb els altres o bé "s'ignoren" o bé "només de vista", i aquest valor per a Salt és del 39%, per a Las Norias de Daza del 37% i per al Raval del 36%.

Considerem ara el pol oposat, és a dir, **les opcions de relació més propera i positiva**. Si agrupem les tres últimes opcions –amistat, invitació a les cases i quedar pel barri–, destaca que aquestes respostes van ser especialment triades pels entrevistats a Teguisse (64%) de Las Palmas, Lavapiés (63%) a Madrid i Playa Honda (53%) a San Bartolomé, Lanzarote.

Taula 2. Qualificació de la relació amb els altres habitants de la localitat, segons territoris

P. 17. "Com definiria el tipus de relació que té en conjunt amb les persones de (nomenar territori)?"
(En percentatges)

TERRITORIS	S'ignoren	Només de vista	Es limiten a saludar-se	Conversa de tant en tant	De cooperació esporàdica	D'amistat	Ens convidem a les cases	Acostumem a quedar pel barri
Teguisse, (Lanzarote, Las Palmas)	1	5	21	33	6	50	13	3
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	2	16	65	39	8	24	2	1
La Coma, Paterna (València)	1	8	40	64	3	26	<1	10
Carrús, Elche (Alacant)	4	15	39	54	8	32	2	2
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	18	19	31	34	7	23	3	2
Jerez Sur-Centro, Jerez de la Frontera (Cadis)	3	8	25	57	33	30	6	2
Distrito Norte, Granada (Granada)	4	12	31	42	11	25	1	4
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	7	13	37	36	6	13	<1	3

> Continua a la pàgina següent

TERRITORIS	S'ignoran	Només de vista	Es limiten a saludar-se	Conversa de tant en tant	De cooperació esporàdica	D'amistat	Ens convidem a les cases	Acostumem a quedar pel barri
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	6	18	32	39	6	38	4	9
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	1	13	62	37	8	35	1	2
Lavapiés, Madrid (Madrid)	<1	10	25	46	3	55	5	3
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	3	10	33	53	11	28	4	<1
Salt (Girona)	20	29	41	16	3	24	2	-
Universidad, Madrid (Madrid)	2	9	37	49	10	34	3	12
Palma Palmilla, Màlaga (Màlaga)	2	17	40	36	5	9	3	2
Madre de Dios i San José, Logroño (La Rioja)	2	8	39	40	2	31	2	6
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	8	12	33	40	20	33	<1	1
Daimiel (Ciudad Real)	2	2	36	60	21	36	2	3
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	1	5	24	36	12	32	17	4
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	15	29	37	35	15	30	3	6
Zona Nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	5	17	42	52	9	19	-	2
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	1	16	51	27	7	21	1	-
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	22	15	39	18	1	4	-	1
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	2	2	51	67	10	35	-	2

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

2.- Relacions en diferents espais d'interacció

Si l'apartat anterior s'ha dedicat a la consideració general que fan els entrevistats de la seva relació amb els altres residents al territori, en aquest apartat interessa conèixer com es qualifiquen les relacions amb els veïns de l'immoble, del carrer, als parcs, etc. La pregunta 20 anava adreçada a conèixer quina relació té el subjecte amb els altres (en una escala que va des de “bona convivència” fins a “males relacions”) i si es tracta en cada cas de relacions amb persones de la mateixa nacionalitat.

Taula 3. Qualificació de la relació amb els altres habitants, segons espais d'interacció

P. 20. “Quina relació té amb...?”

(P. 20: Mostra total)	“bona convivència”	“relacions indiferents però amb educació”	“cap tracte”	“males relacions”
Amb els veïns de l'edifici	67	29	3	1
Amb els del mateix carrer	51	43	7	<1
Amb els veïns del barri / en general	44	47	9	<1
En els comerços	41	51	7	<1
En centres escolars, culturals, esportius	32	29	6	<1
En parcs o jardins	37	41	8	<1
A les associacions	23	19	4	<1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Abans d'analitzar els resultats, convé fer unes quantes precisions tècniques orientades a facilitar la interpretació de les dades.

En primer lloc, cal tenir en compte que l'entrevistador va demanar a l'entrevistat que anés valorant cada un d'aquests set nivells de relació, amb la qual cosa a les respostes hi va poder haver una mica de mimetisme i també un cert cansament al final; també hi va poder haver una major precisió en anar reflexionant més el subjecte sobre les categories que se li aportaven. Tot plegat pot explicar que les qualificacions de “bona convivència” disminueixin en cada tram de relació (des d'un 67% per a la relació directa a l'immoble fins a un 23% en associacions). Això no obstant, aquesta possible influència no impedeix que aquesta sèrie reflecteixi amb claredat que, segons que podríem esperar, hi ha menys convivència en locals d'associacions (als quals només acudeix una minoria) que al propi habitatge (on hi són tots).

En segon lloc, també cal tenir en compte que en el qüestionari es va preveure una casella per a l'opció de “no va a aquests llocs”, casella i opció que no es va llegir a l'entrevistat però que s'empenava quan era oportú. Doncs bé, s'ha de tenir present que pel que fa a “centres escolars, culturals, esportius” es va ubicar un 33% de les respostes a la casella de “no va a aquests llocs”, així com un 14% i fins a un 51% per a, respectivament, parcs i associacions.

Fetes aquestes precisions, entrem ja en l'anàlisi de la taula. Hi ressalta:

- a. **Predomini clar de la qualificació de “bona convivència” només a l'espai veïnal més proper, directe i quotidià, com és l'edifici o “comunitat de veïns”.** En els altres espais de sociabilitat o bé la “bona convivència” supera per molt poc la relació d'“indiferència però amb educació” –cas de les relacions de carrer, als centres i a les associacions–, o bé passa el contrari, que el pes de les relacions d'“indiferència però amb educació” superen lleument les de “bona convivència” –com passa per a les relacions amb els veïns del barri, en els comerços i en els parcs.
- b. **Forta presència de la coexistència si matisem això anterior a partir de tres consideracions:**

Primera consideració. Aquest lleu predomini de la convivència es matisa, en primer lloc, si considerem que “cap tracte” expressa en bona mesura el que conceptualitzem en el projecte com a coexistència. Si sumem, en efecte, aquestes dues manifestacions de la coexistència (la indiferència sense agressió i cap tracte) s'obtenen els resultats següents:

Taula 4 Qualificació de la relació amb els altres habitants

sumant-hi “relacions indiferents” i “cap tracte”

P. 20.- “Quina relació té amb...?”

	CONVIVÈNCIA	COEXISTÈNCIA
	“bona convivència”	“relacions indiferents però bona educació” + “cap tracte”
Amb els veïns de l'edifici	67	32
Amb els del mateix carrer	51	49
Amb els veïns del barri (en general)	44	55
En els comerços	41	58
En centres escolars, culturals, esportius	32	35
En parcs o jardins	37	49
A les associacions	23	23

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Com es pot veure ara, **les manifestacions de coexistència tenen més pes que les de bona convivència en cinc dels espais d'interacció considerats**, si bé de manera molt lleu en alguns d'ells.

Segona consideració. S'ha de tenir en compte que la consideració dels subjectes socials sobre el que és convivència es correspon a relacions de fet i sense agressió en les quals hi ha una certa cordialitat. Les opcions plantejades al qüestionari s'han interpretat tenint en compte aquesta concepció social o popular. En altres paraules, en l'anàlisi dels resultats s'ha de partir que part del que es considera socialment o popularment “convivència” té més a veure amb el que a l'enfocament conceptual del projecte és coexistència.

Tercera consideració. Els resultats s'inclinen encara més cap al predomini de la coexistència si distingim entre població autòctona i immigrant.

Taula 5. Qualificació de les relacions existents
Comparació població autòctona i població d'origen estranger

P. 20. “Quina relació té amb...?”

	“bona convivència”		“relacions indiferents però bona educació” + “cap tracte”	
	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Amb els veïns de l'edifici	72	56	27	43
Amb els del mateix carrer	54	42	46	58
Amb els veïns del barri (en general)	46	35	54	64
En els comerços	41	37	58	62
En centres escolars, culturals, esportius	31	29	35	37
En parcs o jardins	36	38	49	53
A les associacions	22	19	26	24

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Com es pot veure, la qualificació de “bona convivència” per a les relacions socials a la localitat o el territori té menys pes entre la població d'origen estranger que entre la població autòctona. En canvi, si ens fixem ara en la consideració de les relacions que tenen a veure més directament amb la coexistència veiem que la qualificació de relacions indiferents o de cap tracte té més pes entre la població immigrant, i això en tots els àmbits d'interacció, excepte a les associacions.

- c. **Baixíssima presència de la valoració de “males relacions”, pràcticament nul·la**, ja que sol ser menor a un punt percentual i només arriba a un 1% precisament en el primer tram i pregunta de la sèrie. Malgrat que estadísticament no és important, ho comentem pel que suposa simbòlicament.

I això passa tant per a autòctons com per a estrangers. Si prenem la columna de “males relacions” com una de les manifestacions d'hostilitat, tal com aquesta és entesa en el marc conceptual del projecte, la conclusió seria la pràctica inexistència d'hostilitat, si bé això s'anirà matisant i completant amb altres manifestacions d'aversion i rebuig captades per l'Enquesta 2010.

Tot i que són molt pocs els qui qualifiquen les relacions de dolentes, val la pena explorar, per significativa, la resposta a la pregunta 20.1 sobre si les persones amb les quals es tenen aquestes males relacions són de la mateixa nacionalitat, de diferent o totes dues coses. En el cas de les relacions amb els veïns de l'immoble o de la casa del costat, només 85 persones

van contestar que eren molt dolentes, però la distribució entre autòctons i estrangers és significativament dispar. Reflectim a la taula no sols percentatges, sinó valors absoluts per tenir en compte en tot moment que ens estem referint a una base molt petita (l'1% de la mostra).

Taula 6. Males relacions a l'edifici

Segons la nacionalitat de la persona amb qui es té aquesta mala relació

P. 20.1. "De quina nacionalitat són les persones amb les quals té males relacions?"

	Total		Nascuts a Espanya		Nascuts fora d'Espanya	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Mateixa nacionalitat	29	34	20	39	-	-
Diferent nacionalitat	44	52	24	47	12	100
Totes dues	8	9	7	8	-	-

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Malgrat que la base empírica és ben minsa, la veritat és que en el cas dels espanyols una mica més de la meitat identifica com d'una altra nacionalitat el subjecte, mentre que en els estrangers la xifra puja al 100%, per la qual cosa es pot inferir que, si més no en la seva majoria, es deu tractar de relacions no tant amb altres estrangers sinó amb autòctons.

En preguntar en concret pel tipus de relació que els veïns mantenen allà on viuen (carrer, barri i immoble), l'existència o no de bona convivència depèn del grau de proximitat, ja que aquestes van de més a menys si es passa del barri al mateix carrer i d'aquest a les cases més pròximes. Així, tres de cada quatre residents diuen tenir una bona convivència amb els veïns dels habitatges més propers, amb l'excepció d'alguns territoris, especialment Getafe i Zona nord de Nou Barris, on aquesta proporció baixa fins al 36% i el 47%, respectivament.

Taula 7. Qualificació de les relacions a la localitat segons els territoris

1) "els veïns del barri"

P. 20.3. "Quina relació té amb els veïns del barri?"

(En percentatges)

TERRITORIS	Bona convivència	Relacions indiferents però bona educació	Cap tracte	Males relacions
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	79	18	3	-
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	76	22	2	-
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	69	25	6	<1
Carrús, Elche (Alacant)	62	34	3	1
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	62	36	2	-
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	58	38	3	1
Daimiel (Ciudad Real)	58	40	2	<1
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	50	46	4	<1
Madre de Dios i San José, Logroño (La Rioja)	49	50	2	-
Distrito Norte, Granada (Granada)	48	40	12	<1
La Coma, Paterna (València)	48	48	4	-
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	47	38	14	1
Jerez Sur-Centro, Jerez de la Frontera (Cadis)	47	45	7	<1
Salt (Girona)	44	44	11	<1
Lavapiés, Madrid (Madrid)	43	56	1	-
Universidad, Madrid (Madrid)	39	53	8	-
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	38	44	17	1
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	36	50	13	<1
Zona Nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	35	55	9	1
Tortosa (Tarragona)	35	58	7	-
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	34	45	20	1
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	33	58	9	-
Palma Palmilla, Màlaga (Màlaga)	27	55	17	1
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	26	69	5	-
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid) (Madrid)	22	59	18	<1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 8. Qualificació de les relacions a la localitat, segons territoris:

2) “els veïns del mateix carrer”

P. 20. 2. “Quina relació té amb els veïns del mateix carrer?”

(En percentatges)

TERRITORIS	Bona convivència	Relacions indiferents però bona educació	Cap tracte	Males relacions
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	82	15	3	-
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	77	21	2	-
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	74	26	-	-
Carrús, Elche (Alacant)	71	24	4	1
Daimiel (Ciudad Real)	69	30	1	-
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	68	27	4	1
Jerez Sur-Centro, Jerez de la Frontera (Cadis)	67	29	4	<1
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	65	33	2	<1
Distrito Norte, Granada (Granada)	58	33	9	-
Salt (Girona)	57	37	6	<1
La Coma, Paterna (València)	56	42	3	-
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	54	37	9	<1
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	53	43	4	-
Madre de Dios i San José, Logroño (La Rioja)	48	50	2	-
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	46	45	9	-
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	46	48	7	-
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	40	44	16	1
Universidad, Madrid (Madrid)	40	54	6	-
Tortosa (Tarragona)	39	57	4	-
Zona Nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	39	52	10	-
Palma Palmilla, Màlaga (Màlaga)	37	50	13	-
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	35	50	13	1
Lavapiés, Madrid (Madrid)	35	61	4	-
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid) (Madrid)	28	59	12	-
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	27	67	4	-

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 9. Qualificació de les relacions a la localitat segons territoris:

3) “els veïns del mateix immoble”

P. 20.1. “Quina relació té amb els veïns del mateix immoble o la casa del costat?”

(En percentatges)

TERRITORIS	Bona convivència	Relacions indiferents però bona educació	Cap tracte	Males relacions
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	98	3	-	-
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	83	13	3	-
Jerez Sur-Centro, Jerez de la Frontera (Cadis)	82	16	1	<1
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	81	14	2	1
Daimiel (Ciudad Real)	76	23	-	1
Salt (Girona)	75	21	4	<1
Carrús, Elche (Alacant)	75	19	2	3
La Coma, Paterna (València)	75	23	1	<1
Distrito Norte, Granada (Granada)	75	21	4	-
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	71	26	2	<1
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	70	25	3	1
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	70	28	2	<1
Tortosa (Tarragona)	69	27	3	1
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	68	28	2	2
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	67	25	6	2
Universidad, Madrid (Madrid)	65	34	1	<1
El Clot de San Marti, Barcelona (Barcelona)	62	36	2	-
Madre de Dios i San José, Logroño (La Rioja)	58	40	1	1
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid) (Madrid)	57	41	2	1
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	55	37	6	2
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	55	34	9	3
Lavapiés, Madrid (Madrid)	52	47	1	-
Zona Nord. de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	47	38	10	4
Palma Palmilla, Màlaga (Màlaga)	46	44	10	-
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	36	61	3	-

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

3.- El cercle d'amics propers i la seva nacionalitat

A l'Enquesta 2010, una segona aproximació a la dimensió relacional l'aporta la sèrie de preguntes que va de la 21 a la 22.2, dirigides a conèixer el cercle de relacions del subjecte.

Sobre les persones de més confiança

La pregunta 21 inquireix si “hi ha alguna persona amb qui pugui compartir confidències i sentiments, els seus problemes quan se sent preocupat o quan es troba malament físicament”. Podríem pensar que la pregunta està de més, però el cas és que **516 persones, gairebé un 6% dels enquestats, van contestar que no disposaven de ningú amb qui compartir confidències**; hi havia només lleus diferències per gènere (homes, 7%, dones, 5%), per edat (de 18 a 34 anys, 5%; de 35 a 54 anys, 9%; de 55 anys i més, 8%) i per país de naixement (Espanya, 6%; estranger, 7%).

Als que van contestar que sí se'ls va preguntar: “quina relació té amb aquesta persona?”. A les respostes obtingudes ressalten tres aspectes:

- a. A títol individual, tal com es preguntava, **la parella de l'entrevistat o l'entrevistada és el principal referent personal**, i de bon tros, ja que obté un 51%.
- b. **La segona figura en importància és la d'un amic o una amiga**, amb un 26%.
- c. Si agrupem aquelles respostes que van recaure en: un altre familiar-dona (8%), el fill o la filla (5%), un germà o una germana (6%) i un altre familiar-home (3%), s'obté un 22%, que denota **la rellevància dels familiars a “l'hora de comptar amb algú”, però sempre per darrere de les parelles i els amics**.

En els tres aspectes considerats gairebé no hi ha diferència entre autòctons i estrangers. Pel que fa al gènere, només s'aprecien molt lleus diferències en el sentit que les dones “recorren” una mica més a “un altre familiar-dona” i als seus fills. Respecte a l'edat, les diferències que s'observen afecten l'opció de la parella (menys importància entre joves i més entre adults), dels fills (molt seleccionats pels entrevistats de més de 55 anys), d'un altre familiar dona (més seleccionats entre els joves) i els amics (molt més present com a opció entre joves).

Sobre els amics més propers

És especialment interessant la informació aportada per les preguntes sobre els “amics més propers” de l'entrevistat. En dissenyar l'Enquesta sobre la Convivència Intercultural es va voler conèixer aquest aspecte per la possible rellevància respecte al grau d'“endogàmia relacional” que hi pogués haver en cada col·lectiu nacional, incloent-hi els espanyols, és a dir, la pràctica i la tendència a relacionar-se exclusivament o majoritàriament amb els compatriotes en el que es refereix a vincles més estrets.

Es va indagar primer on resideixen aquests amics més propers, i es va observar que **els percentatges disminueixen a mesura que augmenta la llunyania**. El 57% de les respostes (cada persona podia donar-ne un màxim de dues) van situar les amistats properes al barri, un 54% a la ciutat o el poble, un 12% a la comunitat autònoma, un 5% en altres regions d'Espanya i un 2% en un altre

país. És interessant que es manifesti així en aquesta època de globalització, desterritorialització i deslocalitzacions en què les relacions socials ja no estan tan ancorades al territori com en el passat: la majoria de la gent continua ubicant les seves relacions més estretes “de dins a fora” o “de la proximitat a la llunyania”.

I això passa tant entre autòctons com entre estrangers, però amb una excepció important. Aquesta seqüència en la qual a mesura que augmenta la distància física disminueix el pes de les relacions properes es trenca només en el cas dels estrangers quan se'ls dóna l'opció d'“en el seu país d'origen”; en aquest cas, fins al 22% ubica en el seu país d'origen les amistats més properes.

Vegem ara de quina nacionalitat són aquests amics. Nou de cada deu residents en els territoris analitzats tenen un entorn social predominantment homogeni, en el qual tots o la majoria dels seus amics més propers són persones de la seva mateixa nacionalitat i religió. La relació amb persones d'altres nacionalitats i altres religions, quan hi és, acostuma a ser minoritària dins de la seva xarxa de relacions i és més elevada entre els estrangers que entre els espanyols: un de cada tres espanyols i dos de cada tres estrangers té algun amic proper que és d'una altra nacionalitat. També és major la tendència entre els estrangers a relacionar-se amb alguna persona de diferent religió de la seva: un de cada dos estrangers té algun amic proper amb el qual no comparteix religió, mentre que entre els espanyols aquesta proporció baixa fins al 30%.

Per territoris també hi ha diferències. Tot i que en cap no es trenca la predominança de les relacions entre persones de la mateixa nacionalitat i religió, sí que s'observen territoris amb una impermeabilitat més estricta, com els municipis de Daimiel i Tortosa, on tres de cada quatre residents no tenen cap amic proper amb el qual no comparteixi nacionalitat (arriba fins al 91% i el 74% entre els residents espanyols d'aquests dos territoris, respectivament). En sentit oposat, Las Norias de Daza de El Ejido, Lavapiés i Universidad de Madrid són els territoris en què una àmplia majoria dels residents té vincles propers amb alguna persona d'una altra nacionalitat, situació que comparteixen fins a dos de cada tres espanyols residents en aquests territoris.

Taula 10. Percentatge d'amics més propers que comparteixen...:**1) la nacionalitat****P. 22.1. Quants dels seus amics més propers són de la seva mateixa nacionalitat?****(En percentatges)**

TERRITORIS	Tots	La majoria	Només alguns	Cap
Daimiel (Ciudad Real)	76	14	8	1
Tortosa (Tarragona)	75	21	4	-
Distrito Norte, Granada (Granada)	70	26	4	-
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	68	24	5	1
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	67	26	6	1
Salt (Girona)	65	29	5	-
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	65	31	4	1
Jerez Sur-Centro, Jerez de la Frontera (Cadis)	65	28	3	1
Carrús, Elche (Alacant)	63	30	6	-
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid) (Madrid)	63	29	6	<11
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	63	29	7	<1
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	61	31	3	1
Zona Nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	59	67	4	-
Madre de Dios i San José, Logroño (La Rioja)	56	37	5	1
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	49	44	7	-
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	49	50	-	-
La Coma, Paterna (València)	49	45	6	1
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	48	34	11	4
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	46	40	11	1
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	46	44	10	1
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	45	35	14	4
Palma Palmilla, Màlaga (Màlaga)	43	40	13	<1
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	41	49	9	1
Universidad, Madrid (Madrid)	29	55	15	1
Lavapiés, Madrid (Madrid)	28	55	16	-

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 11. Percentatge d'amics més propers que comparteixen:

2) la mateixa religió

P. 22.2. ¿“Quants dels seus amics més propers són de la seva mateixa religió?”

(En percentatges)

TERRITORIS	Tots	La majoria	Només alguns	Cap
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	77	22	-	1
Tortosa (Tarragona)	73	18	3	-
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	70	19	4	1
Daimiel (Ciudad Real)	68	14	7	1
Salt (Girona)	67	24	5	<1
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	66	27	4	1
Jerez Sur-Centro, Jerez de la Frontera (Cadis)	63	29	4	1
Distrito Norte, Granada (Granada)	63	24	3	<1
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	61	24	4	1
Zona Nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	61	33	4	1
Madre de Dios i San José, Logroño (La Rioja)	60	28	9	<1
Carrús, Elche (Alacant)	56	28	11	<1
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	53	29	5	1
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	52	25	8	<1
La Coma, Paterna (València)	47	30	9	1
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	46	36	8	1
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	44	23	5	2
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	44	24	8	2
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	44	52	1	-
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	44	36	6	1
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	43	42	10	1
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	35	46	6	1
Universidad, Madrid (Madrid)	31	35	14	1
Palma Palmilla, Màlaga (Màlaga)	30	34	27	1
Lavapiés, Madrid (Madrid)	27	39	13	<1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

4.- Qualificació de les relacions interculturals a la localitat per part del subjecte

Després d'explorar la perspectiva dels entrevistats sobre la relació existent entre els habitants de la localitat, la seva opinió sobre les relacions més específiques en diferents espais d'interacció i els orígens i les nacionalitats del seu cercle d'amics més propers, és procedent fer-nos una idea general de com qualifiquen els entrevistats les relacions interculturals existents. Això s'ha concretat en una pregunta en la qual es van plantejar com a opcions frases que qualifiquessin aquestes relacions i que es corresponguessin el més possible amb el que en el projecte es defineix i aplica com a "convivència", "coexistència" o "hostilitat".

Les mitjanes de les respostes a la pregunta 42 indiquen que la visió predominant tendeix a la coexistència (el 50,3%) enfront d'un 25% per a la convivència i un 18,5% per a l'hostilitat. Aquí trobem una nova sèrie d'indicadors:

Quadre d'indicadors I.

Indicadors de convivència, coexistència i hostilitat*

Denominació	Descripció	Valor mitjà
Percepció de convivència	Percentatge de població que considera que entre els veïns de cultures, nacionalitats i religions diferents... "... hi ha bona relació i si sorgeix algun problema es resol pacíficament"	25,0%
Percepció de coexistència	"... gairebé no hi ha relació, però la gent deixa viure, es respecta, amb prou feines hi ha conflicte"	50,3%
Percepció d'hostilitat	"... hi ha tensió i fins i tot hostilitat"	18,5%

* Els valors dels tres indicadors no sumen 100% perquè hi ha persones que no van contestar la pregunta. Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Si ens preguntem pel tipus de relacions que hi ha presents en els territoris analitzats, veiem que una àmplia majoria dels territoris es caracteritzen per presentar relacions de coexistència, en què els percentatges més elevats corresponen als barris de Centro, Batallas i San Nicasio de Leganés (66%) i al municipi de Daimiel (64%). En contrast, els percentatges més elevats pel que fa a la percepció d'hostilitat en el territori corresponen als barris enquestats en el centre de Bilbao (54%), seguit de Lavapiés (53%) i Salt (46%). Finalment, els percentatges més elevats respecte a la percepció de l'existència de relacions de convivència tal com s'entén en el projecte corresponen als barris enquestats de Lepe a Huelva (53%), seguit de Las Norias de Daza a El Ejido, amb gairebé un 50%, i el barri del Clot a Barcelona, amb un percentatge que supera el 42%.

Taula 12. Qualificació de les relacions interculturals existents, segons territoris

P. 42. Entre els veïns del seu municipi de diferents cultures, nacionalitats o religions...”
(En percentatges)

TERRITORIS	Gairebé no hi ha relació, però la gent deixa viure, es respecta, amb prou feines hi ha conflicte	Hi ha tensió i fins i tot hostilitat	Hi ha bona relació i si sorgeix algun problema es resol pacíficament
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	66	6	20
La Coma, Paterna (València)	64	13	17
Daimiel (Ciudad Real)	64	9	20
Madre de Dios i San José, Logroño (La Rioja)	63	10	25
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	59	7	24
Zona Nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	58	19	19
Carrús, Elche (Alacant)	61	17	19
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	56	7	37
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	59	3	24
Jerez Sur-Centro, Jerez de la Frontera (Cadis)	55	8	25
Palma Palmilla, Màlaga (Màlaga)	47	31	18
Lavapiés, Madrid (Madrid)	46	53	<1
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	50	4	42
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	47	5	30
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	49	18	27
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	47	28	21
Distrito Norte, Granada (Granada)	47	10	32
Tortosa (Tarragona)	45	28	20
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	43	35	16
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	41	7	50
Universidad, Madrid (Madrid)	43	5	49
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	42	27	28
Salt (Girona)	30	46	21
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	26	16	53
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	21	54	15

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

CAPÍTOL DOS

Actitut envers la diversitat, les minories ètniques i la immigració

Una vegada considerada l'existència o no de relacions socials i interculturals i, sobretot, la naturalesa d'aquestes, és procedent explorar la dimensió actitudinal de la convivència intercultural. Aquesta dimensió té una rellevància notable, i ha de ser tractada com a avantsala de les altres, atès que en bona mesura l'existència de convivència, coexistència o hostilitat s'expressa en les actituds existents envers l'altre. En el projecte i en aquest diagnòstic ens interessa tenir en compte les actituds dels residents en els territoris envers: a) la diversitat en general i en particular la diversificació sociocultural del territori en aquests moments (distintivitat física o "racial", manifestacions culturals, llengües, religions...) i b) les minories ètniques (poble gitano) i els immigrants i col·lectius immigrants.

Els estudis inicials reflecteixen una primera aproximació dels equips a aquesta temàtica a partir de la documentació existent i del primer coneixement directe sobre el terreny. D'altra banda, el qüestionari de l'Enquesta 2010 inclou nombroses preguntes sobre aquest aspecte, aportant-nos l'opinió dels entrevistats sobre la presència d'immigrants a la localitat, el fet que avui dia hi hagi més diversificació de vestimentes, menjars, músiques o llengües, l'existència de comerços regentats per estrangers, l'opinió pròpia i aliena sobre els musulmans i l'Islam, etc.

Abordarem tres punts. Primer, les actituds davant del fet de la diversificació sociocultural de l'entorn en els últims anys i actualment en marxa. Segon, les actituds específiques cap al fet migratori i els immigrants. Tercer, les actituds davant la diversificació religiosa a la zona, amb atenció especial a l'Islam i la presència de residents musulmans.

1.- Actituds envers a la diversificació del lloc

Abordem en apartats diferents les actituds envers la diversificació del barri i les actituds envers la immigració. Certament, totes dues estan relacionades estretament, però no són exactament el mateix. En el primer cas l'accent es posa en l'actitud davant el fet que ara –arran de la immigració sobretot, però no sols– hi hagi més pluralisme en les expressions de vida quotidiana, els usos lingüístics o les pràctiques religioses. En el segon cas l'accent de les preguntes es posa directament en el fet que hi hagi immigració i, per tant, assentament de col·lectius determinats.

Les respostes a la pregunta 23 del qüestionari aporten informació sobre les actituds envers sis aspectes de la diversificació: vestimentes, idiomes, menjars, trets físics, religions i expressions artístiques.

Taula 13. Actituds envers la nova diversificació del barri

Mostra total

P. 23. “¿Durant els últims anys a (nom del territori) hi ha hagut un augment de persones procedents de diversos països i cultures. Com veu...?”

	Molt bé + Bé	Regular	Malament + Molt malament	Indiferent
Vestimentes diferents	63	9	13	14
Diferents idiomes	69	9	8	14
Menjars d'altres parts del món	76	7	5	12
Persones amb diferents trets físics	73	7	5	15
Pràctica de diverses religions	67	9	8	15
Altres formes artístiques i culturals	76	7	4	13

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Les dades analitzades mostren, en primer lloc, que a sis o set –segons l'aspecte que es tingui en compte– dels residents en els vint-i-cinc territoris considerats, els sembla “molt bé” o “bé” que a la seva àrea hi hagi ara nous trets de vida social i cultural. Es pot observar que els percentatges més elevats corresponen a aquells que han contestat que els sembla bé o molt bé que hi hagi menjars d'altres parts del món (76%), altres formes artístiques i culturals (76%) i persones amb diferents trets físics (73%). Aquí trobem de nou un ampli sector de població autòctona amb postures d'acceptació.

En canvi, és clara la presència de sectors –no per minoritaris menys significatius– als quals la nova diversificació els sembla “regular” o directament la veuen “malament o molt malament”. El seu pes varia en funció del tret que es consideri, si bé podem estimar al voltant del 10% el sector de població amb aquesta actitud de rebuig. D'aquesta manera es confirma de nou l'existència de recels, preocupacions o disconformitat en un sector minoritari, però rellevant tant numèricament com socialment.

Finalment, cal prendre bona nota d'aquest 15% que es mostra indiferent. La interpretació d'aquesta dada no és fàcil, ja que, d'una banda, la indiferència es pot veure com a element de coexistència pacífica, concretament de la zona baixa o menys valuosa d'aquesta coexistència, per tal com suposa un “no m'hi fico”, un “deixar fer” o “cadascú que s'ocupi de les seves coses”. Però, d'altra banda, aquesta indiferència es podria interpretar com una actitud de “no tinc altre remei que suportar-ho”, “què hi farem” o “a mi no m'importa aquesta gent”, amb la qual cosa està subjacent la seva possible transformació en actitud de rebuig en cas de tensions o conflicte social i de predomini de discursos xenòfobs i d'exclusió.

Les dades analitzades mostren, en primer lloc, que a sis o set de cada deu espanyols –segons l'aspecte que es tingui en compte– i residents en els vint-i-cinc territoris considerats els sembla molt bé o bé que una part de la població del seu municipi procedeixi de diferents països. Tot i que aquesta xifra pot estar influïda pel biaix de desitjabilitat social, és relativament consistent amb l'apreciació general de l'enquesta, en la qual podem apreciar *grosso modo* un 60% d'actituds que podem qualificar de tolerants (entre actives i passives). El 40% restant correspondria a actituds o carregades d'ambivalència o bé de recel o rebuig.

Aquesta actitud majoritària d'acceptació o tolerància de la diversitat queda notablement matisada si analitzem aquesta qüestió distingint entre els entrevistats nascuts a Espanya i els nascuts fora d'Espanya, i destaca el fet que, tal com calia esperar, **és considerablement major l'acceptació dels trets diversificadors entre la població immigrant que entre l'autòctona.**

Taula 14. Actituds envers la nova diversificació del barri

Comparació entre població autòctona i població d'origen estranger

P. 23. “¿Durant els últims anys a (nom del territori) hi ha hagut un augment de persones procedents de diversos països i cultures. Com veu que...?”

	Nascuts a Espanya				Nascuts fora d'Espanya			
	Molt bé + Bé	Regular	Malament + Molt malament	Indiferent	Molt bé + Bé	Regular	Malament + Molt malament	Indiferent
Vestimentes	69	8	6	17	91	3	1	5
Idiomes	60	11	10	19	89	4	1	6
Menjars	69	8	6	16	90	4	1	4
Trets físics	66	8	6	19	89	3	1	7
Religions	58	11	10	20	87	5	1	6
Formes artístiques i culturals	69	10	6	17	91	3	1	5

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

En efecte, es pot observar que entre els espanyols l'actitud de “molt bé o bé”, si bé continua sent àmpliament majoritària, es redueix lleugerament. Al contrari, les actituds de “regular” i “malament o molt malament” mostren un petit augment, tot i que continuen sent minoritàries. I passa el

contrari pel que fa a la població nascuda fora d'Espanya, entre els quals es pot observar que està molt més representada l'actitud de "molt bé o bé" –a **vuit o nou de cada deu estrangers els sembla molt bé aquesta diversificació**–, i és absolutament minoritària la postura de "regular" i pràcticament inexistente la de "malament o molt malament". Tot plegat es podia esperar i concorda amb la primera fase del cicle migratori. Tanmateix, és oportú fer aquí una consideració per al futur. Amb el temps *aquestes actituds entre la població estrangera poden canviar* en el sentit que el rebuig estigui una mica més present. L'exemple de països amb més experiència migratòria i la lògica del procés d'assentament i assimilació permeten preveure-ho d'aquesta manera.

Anàlisi per territoris

Les mitjanes estadístiques analitzades fins ara amaguen diferències territorials que val la pena comentar. Els valors més elevats en relació amb les persones que veuen "bé" o "molt bé" la presència d'altres vestimentes, menjars, religions, formes artístiques, idiomes o trets físics al barri, coincideixen en una sèrie de territoris: el barris de Madrid d'Universidad i de Lavapiés, tots dos al centre de Madrid (el primer sempre amb el valor d'acceptació més alt i Lavapiés gairebé sempre en segona posició), Las Norias de Daza a El Ejido d'Almeria (diverses vegades en el tercer valor més alt), els barris del centre de Bilbao, el municipi de Daimiel i el barri del Raval al nucli antic de Barcelona. També s'hi podria incloure el centre de Saragossa, que supera el 80% d'acceptació en diversos dels trets seleccionats. En tots aquests territoris, l'actitud positiva està molt representada: **entre vuit i nou de cada deu persones responen que els sembla molt bé o bé la diversificació cultural existent.**

Els valors més alts a la resposta de "malament" o "molt malament" es repeteixen en alguns territoris, si bé no de manera tan concentrada. Així, si seleccionem els quatre valors més alts en aquesta actitud negativa i a les cinc taules que segueixen (taules 15-19, corresponents, respectivament, a vestimentes, idiomes, trets físics, menjars i expressions religioses), veiem que els barris de Blas Infante i Las Colombras a Lepe, Carrús a Elx i Zona nord de Nou Barris a Barcelona juntament amb el municipi de Tortosa hi apareixen quatre vegades. En una estimació general, es pot afirmar que en aquests llocs **entre una i dues de cada deu persones manifesten una actitud de rebuig davant de la diversificació.**

Taula 15. Actituds envers la nova diversificació del barri, segons territoris**1) Vestimentes****P. 23.1. ...”Hi hagi persones amb vestimentes diferents”****(En percentatges)**

TERRITORIS	Molt bé + Bé	Malament + Molt malament
Universidad, Madrid (Madrid)	88	3
Lavapiés, Madrid (Madrid)	94	5
Daimiel (Ciudad Real)	82	6
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	80	8
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	79	8
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	79	5
Palma Palmilla, Màlaga (Màlaga)	74	8
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	73	9
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	72	15
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	70	9
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	69	26
Distrito Norte, Granada (Granada)	68	8
Jerez Sur-Centro, Jerez de la Frontera (Cadis)	68	6
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	61	13
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	58	13
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	57	12
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	55	11
Zona Nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	55	22
Tortosa (Tarragona)	52	26
La Coma, Paterna (València)	52	10
Salt (Girona)	51	16
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	50	18
Madre de Dios i San José, Logroño (La Rioja)	48	24
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	47	13
Carrús, Elche (Alacant)	45	28

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 16. Actituds envers la nova diversificació del barri, segons territoris

2) Idiomes

P. 23.2. ...”al carrer se sentin diferents idiomes”

(En percentatges)

TERRITORIS	Molt bé + Bé	Malament + Molt malament
Universidad, Madrid (Madrid)	94	1
Lavapiés, Madrid (Madrid)	87	4
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	87	7
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	85	4
Daimiel (Ciudad Real)	83	4
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	81	6
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	80	5
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	76	8
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	74	6
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	73	4
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	71	4
Jerez Sur-Centro, Jerez de la Frontera (Cadis)	70	3
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	69	7
Distrito Norte, Granada (Granada)	68	8
Palma Palmilla, Màlaga (Màlaga)	67	10
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	66	16
Zona Nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	61	14
Tortosa (Tarragona)	61	9
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	59	11
Carrús, Elche (Alacant)	58	17
Salt (Girona)	57	9
Madre de Dios i San José, Logroño (La Rioja)	57	16
La Coma, Paterna (València)	56	7
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	55	10
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	55	8

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 17. Actituds envers la nova diversificació del barri, segons territoris**3) Menjars****P. 23.3. “Hi hagi ofertes de menjars d’altres parts del món”****(En percentatges)**

TERRITORIS	Molt bé + Bé	Malament + Molt malament
Universidad, Madrid (Madrid)	94	-
Lavapiés, Madrid (Madrid)	91	2
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	90	5
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	87	7
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	85	4
Daimiel (Ciudad Real)	84	2
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	83	4
Madre de Dios i San José, Logroño (La Rioja)	82	2
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	80	3
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	80	-
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	78	6
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	77	4
Distrito Norte, Granada (Granada)	77	5
Jerez Sur-Centro, Jerez de la Frontera (Cadis)	76	2
La Coma, Paterna (València)	74	4
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	73	13
Carrús, Elche (Alacant)	73	8
Palma Palmilla, Màlaga (Màlaga)	73	6
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	70	5
Tortosa (Tarragona)	65	8
Nou Barris. Barcelona	65	13
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	64	2
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	62	6
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	61	7
Salt (Girona)	58	7

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 18. Actituds envers la nova diversificació del barri, segons territoris

4) Trets físics

P. 23.4. "Hi hagi persones de diferents trets físics"

(En percentatges)

TERRITORIS	Molt bé + Bé	Malament + Molt malament
Universidad, Madrid (Madrid)	92	<1
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	91	5
Lavapiés, Madrid (Madrid)	89	2
Daimiel (Ciudad Real)	87	4
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	87	5
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	84	4
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	81	3
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	81	5
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	77	2
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	76	4
Distrito Norte, Granada (Granada)	76	5
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	75	1
Madre de Dios i San José, Logroño (La Rioja)	74	3
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	72	13
Jerez Sur-Centro, Jerez de la Frontera (Cadis)	72	2
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	70	6
La Coma, Paterna (València)	70	3
Palma Palmilla, Màlaga (Màlaga)	69	6
Zona Nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	66	10
Carrús, Elche (Alacant)	64	11
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	64	6
Tortosa (Tarragona)	62	8
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	62	2
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	60	2
Salt (Girona)	59	6

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 19. Actituds envers la nova diversificació del barri, segons territoris

5) Religions

P. 23.5. “Es practiquin diferents religions”

(En percentatges)

TERRITORIS	Molt bé + Bé	Malament + Molt malament
Universidad, Madrid (Madrid)	90	1
Lavapiés, Madrid (Madrid)	88	3
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	83	8
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	78	5
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	78	13
Daimiel (Ciudad Real)	76	3
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	73	7
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	72	8
Distrito Norte, Granada (Granada)	71	6
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	70	15
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	69	7
Palma Palmilla, Màlaga (Màlaga)	69	9
La Coma, Paterna (València)	67	3
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	67	5
Madre de Dios i San José, Logroño (La Rioja)	65	7
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	64	6
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	63	8
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	62	9
Cadís Jerez de la Frontera	60	5
Carrús, Elche (Alacant)	60	15
Tortosa (Tarragona)	59	12
Zona Nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	56	15
Salt (Girona)	55	8
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	51	9
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	49	11

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

2.- Actituds envrers el fenomen de la immigració i la presència d'immigrants

Opinió sobre la presència a la localitat de persones de diferents països

L'enquesta ha indagat tant l'opinió pròpia del subjecte entrevistat com la seva opinió sobre el que els sembla als altres. S'ha fet així tenint en compte el que han aportat altres estudis i enquestes (vegeu la bibliografia) en el sentit que és habitual que es distingeixin notòriament l'opinió pròpia i l'aliena segons l'entrevistat.

Respecte a l'opinió pròpia, s'observa, d'una banda, un alt grau d'acceptació general: a una àmplia majoria del 70% els sembla "molt bé" o "bé" que hi hagi ara persones d'altres països. En canvi, s'han mostrat obertament contraris a la immigració al voltant d'un 10%, que veuen "malament" o "molt malament" que en el seu municipi hi hagi persones procedents de diferents països.

Taula 20. Opinió sobre la presència a la localitat de persones de diferents països

1) Opinió de l'entrevistat

P. 24 "Una part de la població de (nom del territori) prové d'altres països. Què li sembla?"

	Població total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Molt bé + Bé	70	62	91
Ni bé ni malament	19	24	7
Malament + Molt malament	10	14	1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

L'actitud positiva i d'obertura en la població presa en el seu conjunt disminueix entre la població autòctona a un 62% i augmenta entre la població forana fins a un 91%. També és rellevant que al 14% dels autòctons els sembli malament o molt malament. D'ara endavant manejarem aquests dos nous indicadors:

Quadre d'indicadors II. Indicadors d'acceptació o rebuig de la immigració

Denominació	Descripció	Valor mitjà
Indicador d'acceptació de la immigració: 1) població total	Percentatge de la població total que li sembla "molt bé o bé" que al seu municipi hi hagi persones procedents de diferents països	70,1%
Indicador d'acceptació de la immigració: 2) població autòctona	Percentatge de la població autòctona que li sembla "molt bé o bé" que al seu municipi hi hagi persones procedents de diferents països	61,8%
Indicador de rebuig de la immigració: 1) població total	Percentatge de la població total a la qual aquesta presència li sembla "malament o molt malament"	10,3%
Indicador de rebuig de la immigració: 2) població autòctona	Percentatge de la població autòctona a la qual aquesta presència li sembla "malament o molt malament"	13,6%

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Considerem ara l'opinió que l'entrevistat té sobre l'actitud dels altres. Quan als residents se'ls pregunta què opinen sobre aquestes qüestions no ells o elles sinó els seus veïns, la xifra de rebuig augmenta fins a gairebé el 31%. Estem davant d'un clar exemple del que es coneix com a "efecte tercera persona" ("jo no, els altres sí"), és a dir, la propensió a reconèixer més en els altres que no pas en un mateix el que socialment es consideren actituds políticament incorrectes. La Taula 21 recull els resultats d'aquesta opinió dels entrevistats sobre l'actitud dels altres:

Taula 21. Opinió sobre la presència a la localitat de persones de diferents països

Opinió dels altres

P. 24.1. "I què creu que li sembla a la majoria de la gent de (nom del territori)?"

	Població total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Molt bé + Bé	31	25	43
Ni bé ni malament	23	24	20
Malament + Molt malament	21	35	21

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Així, aquesta distància tan considerable entre el 10% i el 21% per a la població total, i entre el 14% i el 35% per a la població autòctona, suggereix l'existència d'un cert biaix declaratiu entre les actituds intolerants que convida a matisar-les. En aquest sentit, hem d'observar no sols els qui contesten "malament" o "molt malament", sinó també els qui davant d'aquestes preguntes contesten "ni bé ni malament", sector que arriba al 24% dels nascuts a Espanya.

Es tracta d'un grup quantitativament rellevant: gairebé un de cada quatre espanyols ha manifestat que la presència de persones d'altres països no els sembla "ni bé ni malament". I es tracta d'una resposta qualitativament molt significativa, però, una vegada més, d'interpretació complexa, ja que al darrere poden estar subjacents actituds tan variades com: a) "m'és indiferent o m'és igual que hi hagi persones d'altres països"; b) "no sé gaire què dir, no tinc una opinió formada", i c) "li diria que malament o molt malament, però crec que haig de dir, o que quedo millor dient, que ni bé ni malament".

En tot cas, considerem que una bona part com a mínim d'aquest 35% –en què els entrevistats xifren els espanyols amb actituds adverses– es correspon amb la tercera possibilitat assenyalada, és a dir, que un sector considerable s'estima més contestar d'aquesta manera intermèdia, si bé té actituds de rebuig davant de la presència d'immigrants, o si més no incomodat o recel. Basem aquesta inferència tant en els resultats acumulats respecte d'això en altres estudis i enquestes com en el que s'ha exposat anteriorment sobre la distància entre l'opinió pròpia del subjecte i la del subjecte sobre l'opinió aliena.

Les conseqüències d'aquesta anàlisi són diverses: en el pla quantitatiu i representatiu comporta que **l'indicador de rebuig de la immigració**, que hem limitat al 14%, **s'ha d'eleva en diversos punts, i es pot estimar, en la nostra opinió, com a mínim, al voltant del 20%**. Des del punt de vista qualitatiu, la implicació és que, en constatar-se el funcionament del *biaix de desitjabilitat social*, haurem de continuar matisant les dades en aquesta línia.

Vegem ara els resultats per territoris. De nou la variabilitat és notable. D'una banda, destaquen territoris com el barri madrileny d'Universidad, Daimiel, el Clot, Sigüenza i Lavapiés, on vuit de cada deu entrevistats opinen que els sembla “bé o molt bé” que una part de la població del seu municipi vingui d'altres països. Davant d'aquests territoris, dues de cada deu persones entrevistades assenyalen obertament en el municipi tarragoní de Tortosa i a la Zona nord de Nou Barris que els sembla “malament o molt malament” que una part de la seva població procedeixi d'altres països.

Taula 22. Opinió sobre la presència a la localitat de persones de diferents països

3) segons territoris

P. 24. Una part de la població del seu municipi prové d'altres països. Què li sembla?

(En percentatges)

TERRITORIS	Molt bé + Bé	Malament + Molt malament
Universidad, Madrid (Madrid)	93	1
Daimiel (Ciudad Real)	84	5
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	83	5
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	82	7
Lavapiés, Madrid (Madrid)	81	9
La Coma, Paterna (València)	79	6
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	79	6
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	76	9
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	76	14
Palma Palmilla, Màlaga (Màlaga)	75	4
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	75	12
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	73	4
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	71	4
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	71	10
Distrito Norte, Granada (Granada)	70	9
Jerez Sur-Centro, Jerez de la Frontera (Cadis)	66	7
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	65	10
Salt (Girona)	65	14
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	64	20
Madre de Dios i San José, Logroño (La Rioja)	59	18
Zona Nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	59	21
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	58	9
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	58	13
Tortosa (Tarragona)	57	24
Carrús, Elche (Alacant)	54	19

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Com es pot veure a la taula anterior, catorze dels vint-i-cinc territoris tenen percentatges d'acceptació per damunt del 70% que marca l'indicador d'acceptació per a la població en el seu conjunt. Els valors més alts en acceptació corresponen, com hem dit, a Daimiel, Sigüenza i els barris

madrilenys d'Universidad i Lavapiés i el Clot de Barcelona. Convé identificar els tipus de població a què responen aquests contextos locals: dos barris del centre d'una metròpoli com és Madrid, un barri d'eixample de la ciutat de Barcelona com el Clot, ni cèntric ni perifèric, i dos municipis castellans de poca població, com són Daimiel i Sigüenza (de Castella-la Manxa). També es pot veure que altres barris del centre de grans ciutats superen l'indicador mitjà d'acceptació: són els casos del Raval, el centre de Saragossa i barris cèntrics de Bilbao. Però això no passa en altres casos similars, com veurem tot seguit.

Així mateix, en aquest grup de territoris per damunt de l'indicador mitjà d'acceptació, voldríem destacar els casos de La Coma i de Las Norias de Daza. A La Coma, localitat amb situacions històriques de marginalitat i amb una forta presència de població gitana, crida molt l'atenció aquest 79% de població a la qual li sembla "bé o molt bé" la presència d'estrangers. A Las Norias de Daza, localitat pertanyent a un municipi com El Ejido, escenari dels successos xenòfobs de l'any 2000 i amb tensions estructurals derivades del sistema intensiu de producció agrícola, ressalta igualment aquest 76% d'acceptació.

Considerem ara, per contrast, els escenaris locals on l'actitud de rebuig adquireix valors més alts. Comencem assenyalant que nou dels vint-i-cinc territoris es troben per damunt del 10% que marca l'indicador de rebuig per a la població general. S'hi poden distingir tres grups. D'una banda, hi ha aquells amb un indicador de rebuig que se situa més enllà del 20%, gairebé el doble de l'indicador mitjà. Es tracta d'una xifra molt considerable, sobretot quan sabem que s'ha d'incrementar en com a mínim set punts percentuals a causa del biaix de desitjabilitat social. Són els casos de Tortosa (24%) i de la Zona nord de Nou Barris (21%).

En una segona franja podem agrupar Blas Infante i Las Colombras (20%), Carrús (19%) i els barris de Logronyo (18%), en els quals gairebé una quarta part de la població entrevistada indica que la presència d'estrangers els sembla "malament o molt malament". Un tercer grup el constitueixen territoris amb indicadors de rebuig que oscil·len entre el 12% i el 14%: hi apareixen de nou Las Norias de Daza (que es defineix d'extrem), com també Salt, Roquetes de Nou Barris i els barris de Bilbao San Francisco i Zabala.

3.- Actituds envers la diversitat a l'escola

La dimensió socioeducativa és una de les línies d'acció específiques del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural i, per tant, un dels elements als quals es para una atenció especial a l'Enquesta 2010. Analitzem la percepció que es té sobre la diversitat en l'àmbit escolar.

La pregunta 16.2 de l'enquesta es va centrar en aquesta qüestió, i s'hi poden observar resultats significatius per poder incidir en la convivència intercultural. En primer lloc, hi destaca de manera clara un alt percentatge de població que veu aquesta diversificació escolar com a enriquidora, fins a un 44% dels nascuts a Espanya. Aquesta actitud tan positiva s'amplia amb la d'aquells als quals els sembla bé, però que creuen que crea problemes.

En segon terme ressalta un sector que es mostra indiferent davant d'aquest fet i aquesta situació, que entre els autòctons s'eleva fins a una quarta part. La indiferència –força present en la sociabilitat de coexistència– es pot analitzar de diverses maneres: com a despreocupació simple, com a respecte passiu o com a desinterès per tot allò que tingui a veure amb els altres, cosa que podria ser indicativa en alguns casos d'un cert menyspreu o desconsideració. Recordem aquí l'observació del sociòleg Colleyn que, avui dia, amb la intensificació dels contactes, la manifestació explícita d'indiferència davant dels diferents pot ser símptoma de racisme o xenofòbia.

En el sector més negatiu de la gamma de les actituds ressalta el grup que voldria que no hi hagués nens immigrants a l'escola, però que ho accepta amb un "què hi farem". Aquí s'explicita una cosa que caldria incloure dins de la indiferència, i és la posició de tolerància passiva, és a dir, la tolerància d'haver d'aguantar alguna cosa encara que no s'hi estigui d'acord.

Finalment, crida molt l'atenció el baix resultat assolit per la resposta corresponent a una percepció directament i explícitament negativa d'aquesta diversitat: només el 3% de les persones autòctones ho consideren perjudicial, mentre que no arriba a mig punt el percentatge de la població estrangera que declara pensar d'aquesta manera. Ens trobem, per tant, amb percepcions negatives pràcticament residuals.

Taula 23. Actitud envers la diversitat a l'escola

1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya

Base: 2.459 entrevistats amb nens escolaritzats

P. 16.2. "Què li sembla que a l'escola dels seus fills hi hagi alumnes de diferents cultures i nacionalitats?"

	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Em sembla excel·lent, és enriquidor	44	75
Bé, tot i que em sembla que crea problemes	14	10
M'és indiferent	26	12
M'agradaria que no fos així, però què hi farem	11	1
No m'agrada i crec que és perjudicial	3	<1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

En termes generals s'observa la mateixa tendència per territoris. La gran majoria dels entrevistats en els territoris han contestat que la diversitat a l'escola els sembla enriquidora. Tanmateix, val la pena aturar-se en diversos casos. En primer lloc, trobem territoris en els quals els percentatges corresponents a la resposta que la diversitat a l'escola és enriquidora es troben per sota del 40%, però continuaria sent la resposta més alta en el seu territori. És el cas, per exemple, del nucli històric de Saragossa i de Palma-Palmilla, on els valors corresponents a la primera resposta només arriben al 39% i el 34%, respectivament, però són els valors més elevats assolits en aquests territoris. Per la qual cosa, malgrat ser valors baixos, aquests territoris s'alineen amb la tendència general de la resta dels territoris on la percepció majoritària correspon a la idea que "la diversitat a l'escola és excel·lent, és una cosa enriquidora".

En segon lloc, trobem els casos de territoris on el valor més elevat correspon a altres respostes, com és el cas dels enquestats a Lepe o els del barri de Las Margaritas. En el primer cas, la resposta corresponent a què "la diversitat a l'escola m'és indiferent" és la que ha assolit el valor més elevat, amb un 42%, seguida de la resposta "em sembla excel·lent", amb un 39%. En el cas del barri de Las Margaritas, el valor més elevat ha correspost a la resposta "bé, tot i que em sembla que crea problemes", amb un 41%, cosa que s'emmarcaria en la tendència positiva marcada a la majoria dels territoris, però amb alguns matisos.

Taula 24. Actitud envers la diversitat a l'escola

2) segons territoris

Base: entrevistats amb nens escolaritzats

P. 16.2. "Què li sembla que a l'escola dels seus fills hi hagi alumnes de diferents cultures i nacionalitats?"

TERRITORIS	Total	Em sembla excel·lent, és enriquidor	Bé, tot i que em sembla que crea problemes	M'és indiferent	M'agradaria que no fos així, però què hi farem	No m'agrada i crec que és perjudicial
Total	2.459	53	14	21	8	2
La Coma, Paterna (València)	294	73	3	22	1	2
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	166	48	18	16	13	2
Carrús, Elche (Alacant)	160	46	13	25	11	3
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	147	55	11	20	9	5
Jerez Sur-Centro, Jerez de la Frontera (Cadis)	128	49	8	36	4	-
Zona Nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	128	46	21	18	9	6
Salt (Girona)	126	46	15	17	11	7
Distrito Norte, Granada (Granada)	125	41	19	27	4	2
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	115	58	10	17	12	2
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	96	39	24	17	13	2
Universidad, Madrid (Madrid)	94	65	25	7	-	-
Lavapiés, Madrid (Madrid)	81	58	22	13	2	2
Tortosa (Tarragona)	80	53	7	20	17	1
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	77	67	11	17	-	1
Madre de Dios i San José, Logroño (La Rioja)	77	50	11	27	10	2
Daimiel (Ciudad Real)	76	54	6	25	10	3

> Continua a la pàgina següent

TERRITORIS	Total	Em sembla excel·lent, és enriquidor	Bé, tot i que em sembla que crea problemes	M'és indiferent	M'agradaria que no fos així, però què hi farem	No m'agrada i crec que és perjudicial
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	70	39	8	42	11	-
Palma Palmilla, Màlaga (Màlaga)	64	34	23	30	5	-
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	62	68	12	4	6	-

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

4.- Actituds envers els comerços regentats per estrangers

En les dues últimes dècades, i en paral·lel al procés d'arribada i assentament de població immigrant, s'han anat obrint locals comercials regentats per estrangers, cosa que diversos estudis han anomenat "comerç ètnic". Aquí tenim un procés econòmic i social de gran rellevància en la vida local i, per això, a l'enquesta es va incloure una sèrie de preguntes respecte a això.

Interessava conèixer l'opinió local sobre diversos aspectes referents a què està significant aquesta presència comercial d'immigrants respecte al comerç local, concretament si n'està suposant la revitalització o no, i què està suposant respecte al comerç local de barri o proximitat, que hi havia abans. També interessa saber si l'obertura de comerços duta a terme per estrangers –per la implantació d'un nou comerç, per la compra d'un de preexistent donant-li continuïtat amb lleus canvis, per la reestructuració, etc.– genera o no possibilitats d'accés a nous productes, i si, en aquest sentit, això constitueix o no un factor de diversitat i enriquiment d'opcions locals. En una perspectiva intercultural com la que sustenta el Projecte d'Intervenció és important saber si els comerços d'estrangers són percebuts com una cosa per a ús de tothom o, al contrari, "només per a ells".

El conjunt de la informació recollida permet afirmar que l'opinió sobre la presència de comerços regentats per estrangers està **polaritzada entre les opinions majoritàries contundentment positives i les minoritàries clarament negatives**. Així, veiem que sis de cada deu persones pensen que els comerços estrangers han donat un impuls al comerç del barri a Lavapiés, Universidad a Madrid i el de Las Norias de Daza a El Ejido, mentre que entre vuit i nou de cada deu persones entrevistades a La Coma i als barris de Jerez de la Frontera pensen tot el contrari. Aquesta polarització també s'observa a la pregunta sobre si els comerços d'estrangers donen un servei necessari per a tothom, ja que sis de cada deu persones entrevistades opinen de manera positiva al Raval, Daimiel i barris del centre de Leganés, enfront de sis de cada deu que pensen el contrari a Jerez i Carrús.

Taula 25. Opinió sobre els comerços d'estrangers, segons territoris

1) "Han impulsat el comerç del barri?"

P. 31.1. Els comerços d'estrangers han donat un impuls al comerç del barri?"

(En percentatges)

TERRITORIS	SÍ	NO
Lavapiés, Madrid (Madrid)	64	22
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	63	31
Universidad, Madrid (Madrid)	61	21
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	53	34
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	48	45
Zona Nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	46	45
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	44	48
Madre de Dios. San José. Logroño	38	40

> Continua a la pàgina següent

TERRITORIS	SÍ	NO
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	44	48
Madre de Dios. San José. Logroño	38	40
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	38	39
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	37	38
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	37	56
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	37	43
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	35	31
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	34	52
Salt (Girona)	34	48
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	32	46
Distrito Norte, Granada (Granada)	32	46
Tortosa (Tarragona)	31	55
Daimiel (Ciudad Real)	31	32
Palma Palmilla, Màlaga (Màlaga)	31	60
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	31	65
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	30	52
Jerez Sur-Centro, Jerez de la Frontera (Cadis)	10	82
La Coma, Paterna (València)	4	91

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Lavapiés, Las Norias de Daza i Universidad són els tres barris que superen el 60% de persones que consideren que el comerç d'estrangers suposa un impuls del comerç local. Aquesta valoració positiva de l'impacte econòmic del comerç d'estrangers no equival necessàriament en tots els casos a l'acceptació de la immigració com a tal, però sí que suposa una actitud de valoració positiva en termes d'economia o desenvolupament local.

Aquesta actitud positiva es contraposa amb la d'aquells territoris on més de la meitat de la població ha contestat negativament a aquesta qüestió, és a dir, que no els sembla que el comerç d'estrangers sigui un impuls per al barri: en aquesta posició trobem el barri de Blas Infante i Las Colombinas a Lepe (amb un significatiu 65% en contra), el barri de Palma-Palmilla a Màlaga, Roquetes de Nou Barris, Tortosa i Pueblo Nuevo en el districte de Ciudad Lineal de Madrid (52%). Aquesta resposta negativa no suposa necessàriament una actitud "contra la immigració", sinó una consideració que aquests restaurants, fruiteries, carnisseries, perruqueries, botigues de regals, roba o miscel·lània, que ara porten pakistanesos, marroquins, dominicans, subsaharians o xinesos "no suposen un impuls per al comerç del barri".

Una altra aproximació a aquestes actituds negatives s'obté amb l'anàlisi de la pregunta 31.1, que indaga directament sobre l'opinió de si "els comerços d'estrangers han enfonsat el comerç

tradicional”. Sobresurt amb escreix el cas del barri de la zona sud de Jerez de la Frontera, en el qual set de cada deu entrevistats està d’acord amb aquesta afirmació, sobretot tenint en compte que es tracta d’una zona amb molt poca immigració i, per tant, amb escassa presència de comerç estranger. Potser això no sigui altra cosa que una manifestació del mecanisme discriminador del boc expiatori o cap de turc: carregar en l’altre el neguit i el disgust davant de la qualitat de vida a escala local.

Taula 26. Opinió sobre els comerços d’estrangers, segons territoris

2) “Han enfonsat el comerç tradicional?”

P. 31.3. “Els comerços d’estrangers han enfonsat el comerç tradicional del barri?”

(En percentatges)

TERRITORIS	SÍ	NO
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	42	41
La Coma, Paterna (València)	1	95
Carrús, Elx (Alacant)	44	47
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	34	52
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	70	25
Distrito Norte, Granada (Granada)	32	51
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	31	51
Tortosa (Tarragona)	32	57
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	56	38
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	43	39
Lavapiés, Madrid (Madrid)	53	29
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	45	45
Salt (Girona)	43	44
Universidad, Madrid (Madrid)	29	52
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	41	49
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	33	49
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	45	52
Daimiel (Ciudad Real)	17	60
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	17	55
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	20	50
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	45	37
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	55	38
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	23	69
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	12	71

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l’Àmbit Local, 2010.

Altres territoris amb un alt percentatge d'acord en què aquests nous negocis de la immigració han enfonsat el comerç tradicional són Roquetes i la Zona nord de Nou Barris, els barris del centre de Leganés i el barri de Lavapiés. Aquesta actitud no significa necessàriament no veure els efectes positius del comerç estranger per al barri. Una persona pot reconèixer que el nou comerç revitalitza la zona i pensar, alhora, que han perjudicat la continuïtat del comerç tradicional de l'àrea. Això es pot veure, per exemple, en les respostes recollides en el cas del barri madrileny de Lavapiés: en aquest enclavament –en què la presència comercial immigrant és intensa, notòria i definidora, i on hi ha uns quants centenars de comerços regentats per estrangers–, mentre que el 64% considera que aquest comerç impulsa el comerç local, el 53% dels enquestats considera que ha enfonsat el comerç tradicional.

També crida positivament l'atenció el cas de La Coma (Paterna), amb la pràctica totalitat de les respostes (95%) en sentit negatiu, és a dir, en desacord amb la idea que el comerç d'estrangers ha enfonsat el comerç local. Altres territoris on sobresurt aquesta actitud són el municipi de Sigiüenza (on set de cada deu persones opinen que aquesta conseqüència comercial negativa no s'està donant), Las Norias de Daza (ídem) o Daimiel (sis de cada deu).

El conjunt de la informació recollida sembla indicar que en la percepció dels efectes sobre el comerç local de la instal·lació de comerç estranger es barregen dos processos diferents: d'una banda, un procés "objectiu" –i a verificar localment– de processos de substitució de comerç tradicional per nou comerç, és a dir, de casos de tancament de comerç "de tota la vida" i la seva venda o lloguer a comerciants d'origen estranger i, d'altra banda, un procés "subjectiu" d'imputar al nou fenomen la responsabilitat d'una crisi del comerç tradicional de proximitat que ja es donava abans de l'arribada de la immigració estrangera.

A més del que ha significat en general per a l'economia local l'emergència i expansió de nous comerços regentats per immigrants, hi ha un segon eix d'anàlisi de les actituds envers el "comerç ètnic", que és la qüestió de si estan permetent o no accedir a un altre tipus de productes i serveis. Es tracta de continuar indagant en el significat i la repercussió del nou comerç, però des d'una perspectiva més concreta i propera al subjecte (en estar lligada a la seva compra habitual).

Com es pot observar a la taula següent, la consideració majoritària és afirmativa: entre sis i set de cada deu residents reconeix que, arran de la immigració i els nous comerços, es pot accedir a menjars, vestimentes o artesanies diferents o a nous serveis de perruqueria, reparació i altres. Els territoris que destaquen en aquesta opinió són els barris de Lavapiés (87%), Madre de Dios i San José a Logronyo (85%), el Raval (79%), el municipi de Tortosa (78%), el barri madrileny d'Universidad (76%) i l'alacantí de Carrús (73%). Les dades indiquen que aquesta opinió no està assentada només allà on l'oferta és àmplia i fins i tot massiva –com pot passar a Lavapiés o el Raval–, sinó també allà on, sent menor, és significativa en termes de la mida i la composició de l'oferta local autòctona.

Taula 27. Opinió sobre els comerços d'estrangers, segons territoris

3) "Permeten accedir a un altre tipus de productes?"

**P. 31.4. "Els comerços d'estrangers permeten accedir a un altre tipus de productes i serveis?"
(En percentatges)**

TERRITORIS	SÍ	NO
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	69	22
La Coma, Paterna (València)	60	26
Carrús, Elx (Alacant)	73	20
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	79	15
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	47	44
Distrito Norte, Granada (Granada)	63	22
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	67	19
Tortosa (Tarragona)	78	15
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	60	34
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	70	17
Lavapiés, Madrid (Madrid)	87	8
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	69	24
Salt (Girona)	59	31
Universidad, Madrid (Madrid)	76	14
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	62	32
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	85	10
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	56	39
Daimiel (Ciudad Real)	65	18
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	59	16
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	65	8
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	69	27
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	66	30
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	41	38
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	60	32
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	71	14

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Les dues taules següents tenen relació amb un tercer eix d'anàlisi de la valoració que es fa del comerç regentat per estrangers. Hem vist que la majoria el considera un impuls per al barri (en comptes d'un factor perjudicial per al comerç local tradicional) i una oportunitat per poder adquirir altres productes o disposar d'altres serveis. I en tots dues qüestions hem constatat l'existència de sectors rellevants de veïns que no ho veuen així i la variabilitat territorial. Completem ara l'anàlisi amb una tercera qüestió: si els comerços d'estrangers són considerats espais per a tots els residents, o si, al contrari, són vistos com una cosa pròpia de les comunitats d'immigrants.

Com dèiem, aquest punt és d'interès especial atès l'enfocament intercultural del projecte. En el marc conceptual indicat a la introducció es parteix del fet que la perspectiva interculturalista posa l'accent no sols en el respecte de la diversitat i la diferència, sinó en l'existència –i necessitat de promoció sistemàtica– d'interessos, necessitats i espais comuns. En aquest sentit, per tal com el comerç és un espai clau per a l'estructuració de la comunitat local, cal conèixer si els nous comerços són valorats o no com a comuns.

Taula 28. Opinió sobre els comerços d'estrangers, segons territoris

4) "Ofereixen un servei necessari per a tothom?"

P. 31.5. "Els comerços d'estrangers ofereixen un servei necessari per a tothom?"

(En percentatges)

TERRITORIS	SÍ	NO
Universidad, Madrid (Madrid)	78	11
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	67	26
Lavapiés, Madrid (Madrid)	72	18
Daimiel (Ciudad Real)	61	20
Tortosa (Tarragona)	63	29
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	65	24
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	58	35
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	61	35
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	59	34
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	58	31
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	58	26
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	57	25
La Coma, Paterna (València)	61	24
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	54	41
Salt (Girona)	61	32
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	51	44
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	55	38
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	55	37
Distrito Norte, Granada (Granada)	49	36
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	50	23
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	47	34
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	46	37
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	50	20
Carrús, Elx (Alacant)	40	51
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	22	65

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Malgrat la gran variabilitat que hi ha entre territoris (seixanta punts percentuals a la postura afirmativa i cinquanta a la negativa), els resultats fan palesa una **postura lleument majoritària en el sentit que els comerços d'estrangers ofereixen un servei necessari per a tothom.**

Si completem aquesta pregunta amb la de si els comerços d'estrangers són “només per a ells”, la variabilitat interterritorial augmenta, i és molt gran en totes dues opcions. Així, els qui consideren que els comerços d'estrangers se circumscriuen al món immigrant van des del 65% a San Francisco i Zabala a Bilbao fins al 4,4% de la Zona sud de Jerez de la Frontera. I passa el mateix, lògicament, en la postura i l'ordre pràcticament invers, dels qui consideren que no és així: es va des del 29% al municipi gironí de Salt fins al 87% en el districte de Jerez.

Aquesta variabilitat a l'hora de considerar el comerç estranger un servei comú o no i propi o no de les comunitats immigrades es pot deure a diversos factors a explorar sobre el terreny, i entre els quals destacaríem els següents: a) situació del comerç local prèvia a la immigració; b) desenvolupament a l'àrea de les grans superfícies comercials; c) tipus de comerç estranger que s'ha establert; d) naturalesa de l'oferta prevalent en cada lloc, i e) existència o no de processos de concentració comercial tant espacial com de sector comercial.

Taula 29. Opinió sobre els comerços d'estrangers, segons territoris

5) "Són només per a estrangers?"

P. 31.6. "Els comerços d'estrangers són només per a estrangers?" (En percentatges)

TERRITORIS	SÍ	NO
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	65	30
Salt (Girona)	62	29
Carrús, Elx (Alacant)	61	31
Tortosa (Tarragona)	53	43
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	49	47
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	45	45
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	44	50
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	43	51
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	37	58
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	37	57
Daimiel (Ciudad Real)	29	60
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	33	59
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	32	45
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	28	60
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	27	68
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	21	70
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	21	55
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	18	72
Distrito Norte, Granada (Granada)	15	70
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	15	57
Lavapiés, Madrid (Madrid)	12	85
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	11	79
La Coma, Paterna (València)	7	80
Universidad, Madrid (Madrid)	7	83
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	4	87

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

5.- Actituds envers la diversitat religiosa

Una de les actituds que influeixen més en el procés de la convivència intercultural és precisament la relacionada amb la diversitat religiosa. Per això, analitzarem tres qüestions en el conjunt de l'enquesta. En primer lloc, la pràctica de qualsevol culte religiós. Es tracta de conèixer quines són les manifestacions religioses de les persones entrevistades. En segon lloc, el grau d'intensitat de la pràctica religiosa en el conjunt dels territoris. Per a tots dos casos, analitzarem les dades en el conjunt general, i segons si la població ha nascut a Espanya o fora d'Espanya. En tercer lloc, farem un pas més en analitzar l'opinió sobre l'existència o no de recel (i, per tant, opinió sobre l'existència de mala relació com a indicador d'hostilitat) enfront de la religió musulmana, és a dir, d'*islamofòbia*.

Diversificació religiosa

La immigració ha suposat, també, un procés de diversificació religiosa, cosa que es fa palesa en la diversitat religiosa existent a la mostra total i a la de cada territori. A la mostra entrevistada el **53% es va declarar catòlic, el 10% musulmà, el 5% protestant i el 3% ortodox**. Aquestes són les quatre confessions amb més presència. La presència catòlica es nodreix principalment d'espanyols i els immigrants d'aquesta convicció, sent en aquests darrers especialment rellevant el cas dels llatinoamericans. A la comunitat musulmana s'inscriuen bona part dels originaris del Magrib, així com alguns col·lectius subsaharians. Ara bé, no tots els musulmans són estrangers, part d'ells són de nacionalitat espanyola. Sota confessionalitats protestants, com els evangèlics i altres, s'agrupen estrangers procedents de molt diverses latituds –des d'evangèlics romanesos dins a llatinoamericans–, així com comunitats espanyoles, particularment bona part dels gitanos entrevistats pertanyents a l'Església de Filadèlfia. La gran majoria dels ortodoxos procedeixen de països de l'est d'Europa, com Romania, Bulgària, Rússia o Ucraïna.

Taula 30. Adscripció religiosa

Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya

P. 30. "Professa alguna religió? Quina?"

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Catòlica	53	61	28
Cap (ateu, agnòstic)	28	32	9
Islam/musulmana	10	<1	43
Protestant/Evangèlica/Pentecostal/Testimoni de Jehovà/ Adventista/Altres denominacions cristianes	5	6	5
Ortodoxa	3	-	13
Budisme	<1	-	1
Hinduisme	-	-	<1
Santeria	<1	<1	<1
Altres	<1	<1	<1
No contesta	1	1	1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

La presència de cada confessió religiosa varia considerablement a la submostra d'espanyols i estrangers. A la submostra d'espanyols els catòlics arriben al 61%, els musulmans representen una xifra testimonial, els protestants baixen al 3% i els ortodoxos també representen una xifra testimonial. Això confirma que la immigració suposa un intens factor de diversificació religiosa aportant al conjunt del fenomen religiós a Espanya, d'una banda, la major part de la presència de musulmans (no pas tota, ja que hi ha nombroses persones en aquesta confessió religiosa que no són immigrants) i, de l'altra, dels ortodoxos, així com bona part de la presència de protestants-evangèlics.

També ressalta el 28% dels qui es declaren ateus o agnòstics, és a dir, una de cada quatre persones. Aquest grup està molt més representat entre els nascuts a Espanya –que arriba al 32%– que no pas entre els forans –entre els quals el percentatge d'ateus/agnòstics és del 9%–. Això reflecteix el procés de secularització de la societat espanyola a les últimes dècades o, des del punt de vista de la immigració, el fet que a Espanya s'han establert persones i col·lectius de major grau de confessionalitat que els autòctons. Més avall veurem com, a més, la pràctica religiosa és més intensa entre els estrangers que no pas entre els autòctons.

Si tenim en compte la distribució per sexes, s'observa una major presència de les dones en el grup dels catòlics (també hi ha una lleu majoria entre els protestants), i és menor entre els musulmans, si bé en aquest cas hi pot influir la major dificultat d'entrevistar dones magribines. També sembla significatiu que entre els ateus/agnòstics les dones hi estiguin una mica menys representades. En resum, les dones presenten valors superiors als homes en el grup de catòlics i protestants, mentre que els homes superen les dones en els grups d'ateus/agnòstics, musulmans i ortodoxos.

Taula 31. Adscripció religiosa

2) Segons sexe i edat

P. 30. "Professa alguna religió? Quina?"

	Total		Sexe		Edat		
	Abs.	%	Home	Dona	De 18 a 34	De 35 a 54	55 i més
Catòlica	4.749	53	48	59	38	51	81
Cap (ateu, agnòstic)	2.455	28	30	24	34	29	13
Islam/musulmana	901	10	13	7	16	10	1
Protestant/Evangèlica/Pentecostal/ Testimoni de Jehovà/Adventista/ Altres denominacions cristianes	419	5	5	5	6	5	3
Ortodoxa	276	3	3	3	5	3	<1
Budisme	17	<1	<1	<1	<1	<1	-
Hinduisme	-	-	-	<1	-	<1	-
Santeria	8	<1	<1	<1	<1	<1	<1
Altres	17	<1	<1	<1	<1	<1	<1
No contesta	71	1	1	1	1	1	1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

També és rellevant analitzar aquestes dades per edats, ja que en el catolicisme podem dir que el gruix de població catòlica es concentra a la franja d'edat dels 55 anys i més, mentre que en el cas de l'ateisme/agnosticisme i de la religió musulmana, el major percentatge de població es troba a la franja de 18 a 34 anys. En altres paraules, mentre que en el grup catòlic la proporció augmenta amb l'edat, passa el contrari a les altres confessions (i entre els ateus/agnòstics), si bé en això influeix l'edat mitjana més jove entre immigrants que entre autòctons.

Diversitat pel que fa a la pràctica efectiva de la religió

L'Enquesta de Convivència Intercultural en l'Àmbit Local també ha explorat el grau de la pràctica religiosa. Si bé la gran majoria de la població entrevistada ha declarat professar algun tipus de religió, cal considerar ara el grau en què aquesta es practica. En aquest sentit, les dades mostren que sis de cada deu persones entrevistades (el 63%) practica poc o molt poc la seva religió, enfront d'un de cada tres (el 26%) que sí que ho fan. És significatiu que hi hagi una certa polarització respecte a la pràctica religiosa segons si s'és espanyol o estranger, ja que mentre que una mica més de la meitat de les persones nascudes fora d'Espanya (el 59%) practiquen "molt o força" la seva religió (catòlica, musulmana, protestant, etc.), el 71% dels espanyols han declarat practicar poc o molt poc la seva religió.

Taula 32. Grau en què es practica la religió

1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya
(Sobre la base dels qui han afirmat que professen alguna religió)

P. 43.1. "En quina mesura practica la seva religió?"

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Molt + Força	36	28	59
Poc + Gens	63	71	40
No ho sap	-	-	<1
No contesta	1	1	1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

La distribució per sexes de les dades anteriors confirma que la pràctica de la religió és una mica més alta entre les dones. La distribució per edats també reflecteix que aquesta pràctica és una mica més elevada entre els de més edat. Si només tenim en compte la població autòctona, les dades mostren que els valors més elevats corresponen a aquells que han declarat que practiquen "poc" la seva religió. Tanmateix, els valors més elevats que presenta la població estrangera corresponen a aquells que practiquen "força" la seva confessió religiosa.

Taula 33. Grau en què es practica la religió

1) Segons sexe i edat
(Sobre la base dels qui han afirmat que professen alguna religió)

P. 43.1. "En quina mesura practica la seva religió?"

	Total		Sexe		Edat		
	Abs.	%	Home	Dona	De 18 a 34	De 35 a 54	55 i més
Molt + Força	2.310	36	34	39	35	33	41
Poc + Gens	4.037	63	65	61	64	66	58
No ho sap	-	-	<1	<1	<1	-	-
No contesta	-	1	1	1	1	1	<1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Actituds envers l'Islam i els musulmans

Respecte a l'existència i el grau de recel envers la religió musulmana, les dades són molt significatives si tenim en compte si la persona que contesta:

- és musulmana o no,
- és espanyola o estrangera
- es refereix al grau de recel a Espanya, al barri/territori i en el mateix subjecte.

Opinió i actitud dels no musulmans

Comencem per l'opinió i les actituds entre el sector majoritari, és a dir, entre els no musulmans, i, dins d'ells, considerem primer els nascuts a Espanya. Què pensen els ciutadans espanyols sobre si hi ha recel o no envers l'Islam i els musulmans? Les dades recollides es poden sintetitzar en el següent: les xifres varien moltíssim segons el nivell de referència o àmbit.

Taula 34. Existència i grau de recel envers la religió musulmana

Opinió dels no musulmans

P. 43.2. "Fins a quin punt diria que a la societat espanyola hi ha recel respecte a la religió musulmana? I a (nom del territori)? I vostè?"

Existència de recel		Molt + Força	Poc + Gens
A Espanya	Nascuts a Espanya	63	24
	Nascuts fora d'Espanya	52	28
A la seva localitat	Nascuts a Espanya	49	35
	Nascuts fora d'Espanya	44	35
En vostè	Nascuts a Espanya	25	14
	Nascuts fora d'Espanya	69	79

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

En efecte, **si es pregunta si hi ha recel a Espanya, en general, fins a un 63% considera que sí**, és a dir, hi ha consciència que, o es pensa que, en el país hi ha aquesta aprensió o aquest recel cap als musulmans i s'estima en una majoria de sis de cada deu. Ara bé, **quan es pregunta sobre el propi entorn, la comunitat local on es viu, la resposta baixa a un 49%**, és a dir, es considera que en el territori propi hi ha menys recel que en el conjunt, però, tot i així, s'estima que la meitat dels seus coresidents recelen o desconfien de l'Islam. En un tercer nivell d'anàlisi, el que interessa més, ja que es **pregunta si hi ha recel en el mateix subjecte, la xifra torna a baixar i de manera de nou molt considerable, fins al 25%**, gairebé quaranta punts percentuals menys que per a Espanya i gairebé vint-i-cinc menys que per a la mateixa localitat. De nou es manifesta aquí el biaix de desitjabilitat social i l'"efecte tercera persona" ("jo no, els altres sí"), és a dir, la propensió a reconèixer més en els altres que no pas en un mateix el que socialment es consideren actituds políticament incorrectes.

Tanmateix, cal valorar adequadament aquest 25% de ciutadans espanyols que reconeixen que ells mateixos recelen de la religió musulmana, per tal com es tracta d'una dada molt fiable en ser contracorrent del biaix esmentat i constituir un mínim. Això també es confirma si es té en compte que només un 69% dels espanyols entrevistats va contestar que ells recelaven "poc o gens" de l'Islam, i que hi havia fins a un 6% de "no ho sap o no contesta". Estem davant d'un nou indicador de rebuig ara en termes de diversitat religiosa i que complementa l'indicador de rebuig de la immigració que havíem estimat en la població autòctona en un mínim del 14%, elevant-lo a una estimació prudent de com a mínim el 20%.

Quadre d'indicadors III. Indicadors de rebuig en termes religiosos

(indicadors d'islamofòbia)

1) Recel cap al que és musulmà

Denominació	Descripció	Valor mitjà
Indicadors de rebuig en termes religiosos	Percentatge de la població autòctona que reconeix recelar de la religió musulmana	25,2%

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Fins ara hem considerat, dins de la majoria de no musulmans, la població autòctona. Com vari- en les dades entre els *no musulmans nascuts fora d'Espanya*? Es tracta ara d'analitzar l'opinió entre la població immigrant no musulmana, és a dir, de conèixer l'actitud en gran mesura dels llatinoamericans, col·lectius de l'est d'Europa, l'Àsia oriental i altres, entre els quals hi ha poques persones que professen la religió musulmana. Per a la gran majoria dels immigrants procedents de països d'aquestes àrees geopolítiques, el contacte directe amb el món musulmà i la realitat de l'Islam s'ha produït a Espanya i arran del seu procés migratori.

La idea general que es desprèn de l'anàlisi de la informació recollida és que **el recel entre els immigrants no musulmans davant del "que és musulmà" es manté per sota dels valors presentats per la població autòctona**. El 52% dels immigrants estrangers no musulmans considera que hi ha recel envers la religió musulmana a Espanya i el 44% que n'hi ha a la seva localitat. Tanmateix, quan a aquest sector se li pregunta si hi ha recel en ells mateixos, com a subjectes individuals, l'indicador presenta valors molt elevats de rebuig: el 79% dels entrevistats estrangers no musulmans van declarar recelar ells mateixos del "que és musulmà".

Si tenim en compte les dades per territoris, el primer que ressalta és la **gran varietat de les dades locals**. Respecte a si hi ha recel cap al que és musulmà a Espanya, el resultat va des del 82% recollit al barri barceloní del Clot fins al 42% del barri madrileny d'Universidad. Aquest ampli ventall es repeteix en els altres dos referents: respecte al municipi va del 69% també al Clot al 19%, i respecte al mateix subjecte la variància va des del 38% de nou al Clot fins al 6% de nou a Universidad (Madrid).

Com es pot veure, les diferències són molt grans, i això sembla reflectir dues coses. D'una banda, que hi ha diferents percepcions i actituds locals, cosa que pot anar en funció de diversos factors, entre els quals, com a hipòtesis, suggerim: a) la mida i la composició de la població musulmana en cada localitat; b) la història recent i els esdeveniments que s'hi puguin haver produït (conflicte per l'obertura de mesquites, per exemple), i c) l'existència o no, i el seu grau d'èxit, de polítiques municipals d'integració, convivència intercultural i diàleg interreligiós. Tot plegat requereix anàlisis posteriors sobre el terreny. La gran variabilitat de les mitjanes territorials sembla suggerir, en segon lloc, que les qüestions generals es perceben sempre en termes locals: això es reflecteix sobretot en aquests 40 punts percentuals de diferència en la resposta respecte a si hi ha recel a Espanya.

L'anàlisi per territoris revela també **un grup de localitats on el recel sembla considerablement major que la mitjana**. En el primer nivell, recel a Espanya, els llocs en què la població opina molt majoritàriament que aquest recel existeix són el Clot, la Zona nord de Nou Barris, els barris de Bil-

bao i els de Logronyo, els dos primers amb percentatges més grans o pròxims al 80% i els segons, al voltant del 70%. En el segon nivell, recel en el mateix municipi, els territoris en què la població opina molt majoritàriament que aquest recel existeix són el Clot, la Zona nord de Nou Barris, Las Norias de Daza, els barris de Logronyo i el municipi de Tortosa, tots ells amb percentatges superiors al 60%. Finalment, en el tercer nivell, recel en la mateixa persona entrevistada, els territoris on aquest reconeixement directe és major són el Clot, la Zona nord de Nou Barris, Blas Infante i Las Colombras a Lepe, els barris de Bilbao, el nucli històric de Saragossa i el municipi de Tortosa, tots ells amb valors superiors o molt pròxims al 30%.

La perspectiva dels musulmans

Respecte a si hi ha recel a Espanya envers la religió musulmana (és a dir, cap a ells mateixos i el seu món), els percentatges disminueixen sensiblement respecte dels vistos amb els no musulmans, ja que així ho creuen el 55% dels musulmans nascuts a Espanya i el 45% dels nascuts fora d'Espanya. Respecte a si hi ha recel en el municipi on resideixen, els valors són molt similars als que trobem amb els no musulmans, ja que així ho considera de nou el 64% dels musulmans nascuts a Espanya i el 36% dels nascuts fora d'Espanya. En relació amb si l'entrevistat és objecte d'aquest recel, la resposta és afirmativa en el 9% dels musulmans nascuts a Espanya i arriba al 18% per als nascuts fora d'Espanya.

Taula 35. Existència i grau de recel envers la religió musulmana

Opinió dels musulmans

P. 43.3. "Fins a quin punt diria que a la societat espanyola hi ha recel respecte a la religió musulmana? I a (nom del territori)? I cap a vostè?"

Existència de recel		Molt + Força	Poc + Gens
A Espanya	Nascuts a Espanya	55	46
	Nascuts fora d'Espanya	45	47
A la seva localitat	Nascuts a Espanya	64	37
	Nascuts fora d'Espanya	36	55
En vostè	Nascuts a Espanya	9	91
	Nascuts fora d'Espanya	16	77

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Aquí tenim nous indicadors:

Quadre d'indicadors IV. Indicadors de rebuig en termes religiosos

(indicadors d'islamofòbia)

2) Sentir-se rebutjat com a musulmà

Denominació	Descripció	Valor mitjà
Indicadors de sentir-se rebutjat en termes religiosos (com a musulmà)	Percentatge de musulmans que senten recel cap a ells	
Subindicador A (musulmans nascuts a Espanya)	Percentatge de musulmans nascuts a Espanya que senten recel cap a ells	15,4%
Subindicador B (musulmans nascuts fora d'Espanya)	Percentatge de musulmans nascuts fora d'Espanya que senten recel cap a ells	19,0%

De la mateixa manera que hem fet amb la població no musulmana, vegem l'anàlisi de les dades territorials en relació amb l'opinió dels mateixos musulmans. De nou hi apareix una gran variabilitat d'uns territoris a uns altres, potser més accentuada que a les respostes de la població no musulmana analitzades abans.

Si fem la mateixa anàlisi entre la *població musulmana*, es mantenen les dades tan elevades per al Raval i Nou Barris, i s'hi afegeix a més Pueblo Nuevo, on tots els entrevistats s'han mostrat partidaris d'aquesta opinió. En canvi, quan ens centrem en l'opinió de recel cap a la persona entrevistada, tres de cada deu entrevistats musulmans afirmen haver sentit aquest recel en els barris de Bilbao, Roquetes de Nou Barris (Barcelona), Playa Honda de San Bartolomé i Las Margaritas de Getafe. Al Raval i al barri de la Zona nord de Nou Barris mantenen aquesta opinió dues de cada deu persones, mentre que a Pueblo Nuevo cap musulmà entrevistat no l'ha mantingut.

Taula 36. Recel cap al que és musulmà per territoris

Opinió de la població no musulmana

1) En la societat espanyola

Base: mostra total menys els musulmans

P. 43.2. “Fins a quin punt diria que a la societat espanyola hi ha recel respecte a la religió musulmana?”

TERRITORIS	Molt + Força	Poc + Gens
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	82	11
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	79	11
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	71	23
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	70	15
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	66	21
Tortosa (Tarragona)	65	17
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	65	20
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	65	29
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	65	31
Carrús, Elx (Alacant)	64	24
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	63	25
Distrito Norte, Granada (Granada)	62	22
Lavapiés, Madrid (Madrid)	62	24
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	62	33
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	59	19
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	58	31
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	57	29
Salt (Girona)	67	33
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	56	40
Daimiel (Ciudad Real)	55	28
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	52	37
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	51	22
La Coma, Paterna (València)	50	22
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	46	47
Universidad, Madrid (Madrid)	42	50

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 37. Recel cap al que és musulmà per territoris,

Opinió de la població no musulmana

2) En el mateix municipi**Base: mostra total menys els musulmans****P. 43.2.1. “I en el seu municipi?”**

TERRITORIS	Molt + Força	Poc + Gens
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	69	22
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	67	23
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	65	31
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	64	19
Tortosa (Tarragona)	63	20
Salt (Girona)	58	34
Carrús, Elx (Alacant)	57	31
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	56	31
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	54	31
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	52	31
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	53	42
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	52	36
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	49	43
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	49	48
Daimiel (Ciudad Real)	48	33
Distrito Norte, Granada (Granada)	47	36
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	45	47
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	41	41
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	41	44
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	36	36
Zona sud, Jerez de la Frontera (Cadis)	34	56
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	33	38
Lavapiés, Madrid (Madrid)	32	54
La Coma, Paterna (València)	26	36
Universidad, Madrid (Madrid)	19	66

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 38. Recel cap al que és musulmà per territoris

Opinió de la població no musulmana

3) En la mateixa persona

Base: mostra total menys els musulmans

P. 43.2.2. "I en vostè?"

TERRITORIS	Molt + Força	Poc + Gens
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	20	76
La Coma, Paterna (València)	9	79
Carrús, Elx (Alacant)	25	73
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	18	78
Distrito Norte, Granada (Granada)	26	62
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	30	60
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	28	67
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	26	73
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	24	73
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	38	61
Tortosa (Tarragona)	30	65
Universidad, Madrid (Madrid)	6	91
Lavapiés, Madrid (Madrid)	10	89
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	31	67
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	27	69
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	28	66
Salt (Girona)	28	68
Daimiel (Ciudad Real)	24	69
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	23	65
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	18	65
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	31	64
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	13	84
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	31	64
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	28	67
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	27	66

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 39. Recel cap al que és musulmà per territoris

Opinió de la població musulmana

1) En la societat espanyola

Base: Només els musulmans

P. 43.3 “Fins a quin punt diria que a la societat espanyola hi ha recel respecte a la religió musulmana?”

TERRITORIS	Molt + Força	Poc + Gens
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	100	-
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	100	-
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	80	16
Lavapiés, Madrid (Madrid)	71	26
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	60	40
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	58	42
Tortosa (Tarragona)	58	22
Daimiel (Ciudad Real)	58	32
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	56	44
Carrús, Elx (Alacant)	56	37
Universidad, Madrid (Madrid)	55	46
La Coma, Paterna (València)	50	42
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	50	50
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	50	42
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	50	50
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	48	48
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	46	50
Distrito Norte, Granada (Granada)	44	40
Salt (Girona)	40	55
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	39	52
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	35	55
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	33	67
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	32	46
Sigüenza (Guadalajara)	25	75
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	19	80

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 40. Recel cap al que és musulmà per territoris

Opinió de la població musulmana

2) En el mateix municipi

Base: Només els musulmans

P. 43.3.1. "I en el seu municipi?"

TERRITORIS	Molt + Força	Poc + Gens
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	100	-
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	100	-
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	76	20
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	69	31
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	54	46
Tortosa (Tarragona)	51	25
Lavapiés, Madrid (Madrid)	50	48
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	50	50
Carrús, Elx (Alacant)	44	46
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	43	54
Daimiel (Ciudad Real)	42	42
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	38	58
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	38	63
Distrito Norte, Granada (Granada)	36	48
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	36	58
Salt (Girona)	32	66
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	27	55
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	26	57
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	25	58
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	19	80
La Coma, Paterna (València)	17	71
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	17	83
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	14	72
Universidad, Madrid (Madrid)	9	91
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	-	100

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 41. Recel cap al que és musulmà per territoris

Opinió de la població musulmana

3) Envers la mateixa persona

Base: Només els musulmans

P. 43.3.2. "I cap a vostè?"

TERRITORIS	Molt + Força	Poc + Gens
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	33	67
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	33	59
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	33	67
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	31	63
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	28	72
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	27	69
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	27	73
Lavapiés, Madrid (Madrid)	24	76
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	22	78
Carrús, Elx (Alacant)	20	80
Salt (Girona)	18	81
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	17	83
Distrito Norte, Granada (Granada)	16	68
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	14	82
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	14	82
Tortosa (Tarragona)	12	74
Daimiel (Ciudad Real)	11	89
Universidad, Madrid (Madrid)	9	91
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	9	90
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	7	86
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	6	90
La Coma, Paterna (València)	4	88
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	-	100
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	-	100
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	-	-

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

CAPÍTOL TRES

Normatives, regles del joc i civisme

La convivència exigeix la regulació de la vida social, familiar, comunitària, per mitjà d'un conjunt de regles i normes. Si les relacions de convivència requereixen determinades actituds –considerades en el capítol anterior–, també requereixen el compliment d'unes normes determinades. Conviure és, en bona mesura, respectar les regles del joc, així com disposar de mecanismes consensuats per canviar-les.

Això és clau, en general, per al funcionament de qualsevol societat i per a la vida democràtica. En l'àmbit concret de la vida local, té un paper molt rellevant tot el que fa referència a, d'una banda, les normes municipals, les ordenances, etc., i, de l'altra, els usos i costums del lloc, del bloc d'habitatges, dels espais públics.

Quan el context és de diversificació sociocultural a causa de la presència de minories ètniques autòctones o de l'arribada i l'assentament de persones i grups d'origen estranger, la qüestió normativa adquireix altres perfils addicionals: com fer que es coneguin les normes, quines opinions i quins discursos hi ha en el lloc sobre si els forans les compleixen o no, quina necessitat hi ha d'adequar les normatives, quines noves normes són necessàries, què pensar d'aquelles posicions que exigeixen al nouvingut que compleixi unes normes quan no les compleixen les del lloc, etc.

Aquesta perspectiva normativa ha estat poc desenvolupada en els estudis socials sobre la multiculturalitat i interculturalitat. A partir del marc conceptual adoptat, des del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural s'està intentant atorgar el seu pes just a la dimensió normativa, cosa que caldrà anar desenvolupant amb el procés del projecte i, a més, pot ser una altra de les seves aportacions a les anàlisis socials, els debats públics i les modalitats de la intervenció. Els estudis inicials ja van recollir unes primeres aproximacions al tema, i té una rellevància especial el que van registrar els equips locals del projecte sobre la qüestió de les ordenances municipals i de les civisme o convivència en particular.

A l'enquesta s'ha preguntat explícitament si “es compleixen les normes o regles bàsiques de convivència a l'edifici”. Concretament s'han plantejat fins a set qüestions específiques que tenen a veure amb sorolls, olors, espais comuns, neteja i escombraries, pagaments de comunitat, reunions de comunitat i tracte educat o respectuós. A partir dels resultats de l'enquesta abordarem primer les regles de convivència a l'edifici i entorn més proper. Posteriorment, analitzarem la informació recollida sobre les normes de convivència en el territori o espai més ampli.

1.- Regles de convivència a l'edifici i entorn més proper

Pel que fa a les normes de convivència a l'edifici, i considerant primer en el seu conjunt la població dels vint-i-cinc territoris enquestats, ressalten diversos aspectes d'interès:

- a. **La meitat dels entrevistats considera que es compleixen “totalment” les normes de convivència a l'edifici:** es va d'uns màxims del 67% per al cas de “tracte educat o amb respecte” entre els habitants de l'immoble o edifici i d'un 61% per a “ocupar adequadament els espais comuns”, a uns mínims del 48% per a “fer els pagaments de la comunitat” i d'un 44% respecte a “assistir a les reunions de la comunitat”. Per a aquests dos últims casos cal indicar que, en el cas dels pagaments de comunitat, 1.302 entrevistats (16% del total, que entre per que s'eleva a més del en el cas dels nascuts fora d'Espanya) i 1.209 (15%, que s'eleva a més del 25% entre dels nascuts fora d'Espanya) van contestar “no ho sap”, cosa que pot ser deguda a què es tracta d'inquilins en lloguer, no propietaris o no “caps de pis”, és a dir, entrevistats en un habitatge determinat però que no són els qui gestionen els pagaments de la comunitat.
- b. **Un terç dels entrevistats considera que les normes de convivència es compleixen “a mitges”:** aquí es va d'uns màxims del 37% en el cas d'“evitar sorolls” i del 31,1% en el cas d'“evitar males olors”, a uns mínims del 27% per a “tracte educat o amb respecte” i del 26% per a “fer els pagaments a la comunitat”. Sembla significatiu que una de cada tres persones pensi això, en el sentit que **hi ha un sector rellevant que opina que no es respecten les regles de convivència com caldria esperar.**
- c. **Una desena part dels entrevistats opina que les normes no es compleixen “gens”:** aquí es va d'uns màxims del 12% per a “evitar sorolls” i l'11% per a “mantenir la neteja i treure les escombraries a l'hora i el lloc adequats”, a uns mínims del 6% per a “pagaments de la comunitat” i del 5% per a “tracte educat i amb respecte”. Encara que es tracti d'un grup minoritari, la veritat és que un de cada deu veïns entén que les normes no es compleixen gens ni mica.

Quadre d'indicadors V. Indicadors de compliment de normes de convivència

1) En el bloc d'habitatges

Denominació	Descripció	Valor mitjà
	Percentatge de persones que consideren que, en el seu bloc d'habitatges, es compleix “totalment” la norma de...	
Indicadors de compliment de normes	“tracte educat o amb respecte”	67,3%
	“ocupar adequadament els espais comuns”	60,6%
	“fer els pagaments a la comunitat”	47,6%
	“assistir a les reunions de la comunitat”	44,0%
	“evitar sorolls”	48,8%

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Considerant ara la comparació entre població autòctona i immigrada estrangera ressalta el fet de que **no hi ha cap diferència en les opcions que es compleixen les normes “totalment” o “a mitges”, però sí en el que fa referència a què no es compleixen “gens” les normes.** En efecte, pel que fa a “totalment” i “a mitges”, les diferències en els percentatges entre autòctons i estrangers és tan lleu que es pot passar per alt, potser amb l'excepció de “fer els pagaments de la comunitat” i d’“assistir a les reunions de comunitat”. En el primer cas, si en els nascuts a Espanya la proporció és del 49%, aquest percentatge baixa al 45% en els nascuts fora d'Espanya, i en el segon cas, si en els nascuts a Espanya la proporció és del 45%, aquest percentatge baixa al 40% en els nascuts fora d'Espanya. Però, com dèiem, la diferència no sembla significativa. Per territoris, en aquestes dues qüestions, sis de cada deu persones han afirmat que es compleixen totalment aquestes regles en el municipi de Tortosa, La Coma, els barris de Madre de Dios i San José a Logronyo i el d'Universidad de Madrid.

En canvi, **en l'opció que les normes no es compleixen “gens” hi ha una diferència no gaire gran però sí constant entre un segment poblacional i l'altre,** sempre amb uns quatre punts per damunt en el cas dels nascuts a Espanya. Així, per exemple, per a la regla d’“evitar sorolls”, si el 14% dels “autòctons” pensa que no es respecta gens ni mica aquest fet, el percentatge baixa al 9% entre les persones d'origen estranger. Per al cas d’“evitar males olors”, si el 10% dels “autòctons” pensa que no es respecta gens ni mica, el percentatge baixa al 7% entre les persones d'origen estranger. I així amb la resta de les normes. Aquesta diferència sembla indicar o bé que la població autòctona és més exigent respecte al compliment de les normes, i per això està més insatisfeta, o bé que, sempre de manera lleument significativa, pot estar queixosa respecte a què “altres” (els forans, potser) no les compleixen prou.

Si revisem les dades per territoris, resulta molt significatiu l'apartat d'aquells que assenyalen que es compleixen “totalment” i “gens” les normes de convivència al seu edifici o habitatge. Entre els primers, hi trobem una franja d'entre vuit i deu de cada deu persones que afirmen que es respecten totalment les regles bàsiques respecte a evitar sorolls, males olors, ocupar els espais comuns, mantenir la neteja i treure les escombraries, i/o mantenir un tracte educat o respectuós. Això és així a Sigüenza, Daimiel, els barris del centre de Leganés, el municipi de Tortosa i els barris de Logronyo. Es mereixen una atenció especial aquells que afirmen que les regles no es compleixen “gens”, ja que entre una i tres de cada deu persones han afirmat això de manera consistent al Raval i a Las Norias de Daza a El Ejido. En aquest últim territori, dues de cada deu persones afirmen que no es compleixen les regles quant a assistència a les reunions de la comunitat i el pagament de la comunitat.

Taula 42. Percepció de compliment de normes a l'edifici per territoris

“Evitar sorolls”

P. 19. “En general, es compleixen les normes o regles bàsiques de convivència en el seu edifici?”

TERRITORIS	respecte a... “evitar sorolls”		
	Totalment	A mitges	Gens
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	90	1	1
Daimiel (Ciudad Real)	74	24	2
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	72	21	6
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	68	24	6
Universidad, Madrid (Madrid)	65	31	4
Tortosa (Tarragona)	65	30	5
Carrús, Elx (Alacant)	64	30	6
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	64	28	7
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	63	28	8
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	63	33	4
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	53	35	11
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	51	40	8
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	48	35	16
La Coma, Paterna (València)	48	39	13
Salt (Girona)	46	36	17
Distrito Norte, Granada (Granada)	46	34	20
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	46	45	6
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	44	33	23
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	41	35	24
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	40	48	11
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	32	53	14
Lavapiés, Madrid (Madrid)	24	66	10
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	23	44	33
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	20	63	17
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	11	67	21

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 43. Percepció de compliment de normes a l'edifici per territoris

2) "Evitar males olors"

P. 19. "En general, es compleixen les normes o regles bàsiques de convivència en el seu edifici?"

TERRITORIS	respecte a... "evitar males olors"		
	Totalment	A mitges	Gens
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	100	-	-
Daimiel (Ciudad Real)	85	14	1
Tortosa (Tarragona)	80	16	3
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	79	16	5
Carrús, Elx (Alacant)	78	20	2
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	18	18	4
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	76	15	7
Universidad, Madrid (Madrid)	71	26	3
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	70	25	5
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	66	22	10
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	60	34	5
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	60	30	11
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	59	34	4
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	56	31	13
La Coma, Paterna (València)	55	35	10
Distrito Norte, Granada (Granada)	54	28	18
Salt (Girona)	53	30	15
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	51	37	11
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	48	45	6
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	47	42	11
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	46	42	12
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	26	27	26
Lavapiés, Madrid (Madrid)	32	61	7
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	28	43	29
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	23	51	25

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 44. Percepció de compliment de normes a l'edifici per territoris

3) "Ocupar adequadament els espais comuns"

P. 19. "En general, es compleixen les normes o regles bàsiques de convivència en el seu edifici?"

TERRITORIS	respecte a... "ocupar adequadament els espais comuns"		
	Totalment	A mitges	Gens
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	97	3	-
Daimiel (Ciudad Real)	85	13	1
Tortosa (Tarragona)	85	12	1
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	84	13	2
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	79	18	2
Carrús, Elx (Alacant)	77	20	3
Universidad, Madrid (Madrid)	74	24	2
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	71	18	6
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	70	19	4
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	70	25	4
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	66	23	6
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	62	28	4
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	61	26	11
La Coma, Paterna (València)	61	33	6
Distrito Norte, Granada (Granada)	59	22	16
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	56	29	15
Salt (Girona)	52	34	13
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	12	40	6
Pueblo Nuevo Madrid	50	36	12
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	42	48	8
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	42	47	10
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	41	33	26
Lavapiés, Madrid (Madrid)	40	53	7
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	33	42	23
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	22	49	28

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 45. Percepció de compliment de normes a l'edifici per territoris

4) "Mantenir la neteja i treure la brossa"

P. 19. "En general, es compleixen les normes o regles bàsiques de convivència en el seu edifici?"

TERRITORIS	respecte a... "mantenir la neteja i treure la brossa a l'hora i el lloc adequats"		
	Totalment	A mitges	Gens
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	99	-	1
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	82	15	2
Tortosa (Tarragona)	81	13	5
Universidad, Madrid (Madrid)	77	21	2
Daimiel (Ciudad Real)	46	22	1
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	75	21	1
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	75	16	5
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	74	17	7
Carrús, Elx (Alacant)	70	28	3
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	68	26	5
La Coma, Paterna (València)	65	28	7
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	63	28	7
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	62	27	9
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	55	35	7
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	54	29	17
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	54	27	9
Distrito Norte, Granada (Granada)	53	29	16
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	48	34	17
Lavapiés, Madrid (Madrid)	46	49	5
Salt (Girona)	44	38	16
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	40	43	16
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	36	36	27
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	36	49	14
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	26	43	32
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	13	62	25

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 46. Percepció del compliment de normes a l'edifici per territoris

5) "Fer els pagaments a la comunitat"

P. 19. "En general, es compleixen les normes o regles bàsiques de convivència en el seu edifici?"

TERRITORIS	respecte a... "fer els pagaments de comunitat"		
	Totalment	A mitges	Gens
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	92	1	-
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	68	18	4
Universidad, Madrid (Madrid)	66	13	2
Tortosa (Tarragona)	66	14	2
La Coma, Paterna (València)	64	26	5
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	62	15	3
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	61	27	1
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	58	26	2
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	55	28	3
Carrús, Elx (Alacant)	54	28	3
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	53	24	6
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	50	33	5
Daimiel (Ciudad Real)	48	20	<1
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	47	34	7
Distrito Norte, Granada (Granada)	45	31	10
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	41	22	16
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	37	30	22
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	35	47	7
Salt (Girona)	32	32	13
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	31	42	12
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	27	28	12
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	25	3	17
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	25	5	5
Lavapiés, Madrid (Madrid)	23	24	3
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	14	58	19

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 47. Percepció de compliment de normes a l'edifici, segons territoris

6) "Assistir a les reunions de la comunitat"

P. 19. "En general, es compleixen les normes o regles bàsiques de convivència en el seu edifici?"

TERRITORIS	respecte a... "assistir a les reunions de la comunitat"		
	Totalment	A mitges	Gens
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	87	5	3
Tortosa (Tarragona)	67	14	2
La Coma, Paterna (València)	66	26	4
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	64	21	6
Universidad, Madrid (Madrid)	57	17	3
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	56	31	3
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	55	19	6
Carrús, Elx (Alacant)	54	27	4
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	52	29	6
Daimiel (Ciudad Real)	49	23	2
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	48	26	11
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	47	35	7
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	46	32	6
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	42	38	8
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	48	24	18
Distrito Norte, Granada (Granada)	37	35	14
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	37	32	23
Salt (Girona)	32	32	14
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	31	50	8
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	28	43	14
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	22	32	16
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	21	5	20
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	20	7	7
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	10	54	26
Lavapiés, Madrid (Madrid)	9	28	4

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 48. Percepció de compliment de normes a l'edifici, segons territoris

7) "Tracte educat o amb respecte"

P. 19. "En general, es compleixen les normes o regles bàsiques de convivència en el seu edifici?"

TERRITORIS	respecte a... "tracte educat o amb respecte"		
	Totalment	A mitges	Gens
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	94	5	-
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	89	9	1
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	88	9	1
Universidad, Madrid (Madrid)	85	13	1
Tortosa (Tarragona)	84	12	2
Daimiel (Ciudad Real)	84	16	-
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	83	11	3
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	82	16	2
Carrús, Elx (Alacant)	79	19	2
La Coma, Paterna (València)	77	19	4
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	75	18	6
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	75	20	2
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	69	28	2
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	67	29	2
Distrito Norte, Granada (Granada)	65	26	8
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	60	35	4
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	56	38	4
Lavapiés, Madrid (Madrid)	56	42	2
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	55	36	10
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	54	37	8
Salt (Girona)	53	36	9
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	52	39	8
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	45	34	21
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	41	44	12
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	30	57	12

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

2.- Normes de convivència en el territori i els espais públics

Juntament amb el grau de compliment de les normes de convivència en l'entorn proper i bloc d'habitatges, la percepció que es té sobre el seu compliment en els espais públics i la localitat en general constitueix una altra aproximació valuosa per valorar el procés de convivència comunitària.

En aquest sentit, la pregunta 35 del qüestionari inquireix si l'entrevistat considera o no que en el seu territori es té en compte “no molestar els altres”, “complir les ordenances municipals”, “mantenir els hàbits de neteja i higiene”, “respectar les normes de trànsit”, “utilitzar adequadament els espais públics” i “respectar les creences i la manera de ser dels altres”.

Ressaltarem, en primer lloc, que **al voltant de la meitat dels entrevistats considera que a la seva localitat sí que es tenen en compte aquestes normes, aquests hàbits o aquests usos adequats.** Passa d'aquesta manera en sis dels set elements o indicadors considerats, i arriba a un màxim del 69% el percentatge dels qui consideren que es “respecten les creences i maneres de ser dels altres”. Per ser més concrets, quatre de cada deu persones han assenyalat que en el seu barri es respecten normes com ara no molestar els altres, complir les ordenances municipals, mantenir els hàbits de neteja i higiene o utilitzar adequadament els espais públics. A partir d'aquí els valors més elevats corresponen al respecte de les normes de trànsit (cinc de cada deu persones) i, finalment, sis de cada deu persones han assenyalat que existeix un respecte envers les creences i la manera de ser dels altres.

Taula 49. Percepció de compliment de normes a la localitat

P. 35. “Creu que a (nom del territori) es té en compte...?”

	TOTAL	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
No molestar els altres	49	46	60
Complir les ordenances municipals	50	47	62
Mantenir hàbits de neteja i higiene	48	44	60
Respectar les normes de trànsit	53	50	66
Utilitzar adequadament els espais públics (carrers, places, parcs...)	50	45	64
Respectar les creences i la manera de ser dels altres	69	65	75

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Com interpretar o, més exactament, valorar aquesta primera conclusió? Tornem a estar davant del got mig ple. En què ens fixem, en la part plena o buida, en aquella meitat que percep que sí que hi ha respecte als altres, compliment de les ordenances, etc., o en aquella altra meitat que mostra una resposta negativa? Atesa la naturalesa de la pregunta, com que hi ha hagut una tendència a contestar “en cascada” (gairebé sempre sí o sempre no) i tenint en compte que la resposta afirmativa és “més còmoda que la negativa”, considerem que **cal atorgar una significació especial a aquest sector considerable –gairebé la meitat– que considera que no s'estan tenint en compte aquestes regles o que s'estan complint aquestes normes.**

Sembla indicatiu d'un ampli sector de la població que no està satisfet amb el grau de civisme imperant.

Analitzar sobre el terreny i a les pròximes enquestes si això és així o no és important, ja que aquesta opinió sobre el civisme insuficient pot ser la base per a processos de diferent signe: a) d'una banda, pot servir per treballar comunitàriament la necessària convivència intercultural sobre les bases de categories de civisme, ciutadania comuna, deures compartits o identitat cívica, b) però, en sentit contrari, també pot ser la base de processos de culpabilització unilateral dels forans pel no-compliment de les obligacions i pel deteriorament de la convivència social.

És significatiu, en segon lloc, que **en totes les categories analitzades, la població estrangera presenta valors superiors en la resposta afirmativa als de la població autòctona**. Dit d'una altra manera, la proporció dels qui consideren que sí que hi ha respecte, hàbits adequats, etc., és major entre els nascuts fora d'Espanya. Com passava en el cas de les normatives a l'entorn immediat, de nou aquí sembla que hi ha una major exigència per part dels autòctons respecte al compliment d'aquestes regles. Com explicar aquesta diferència? Es podria pensar que hi ha un "grau de civisme diferencial" entre autòctons i estrangers. Però no ens sembla que la qüestió radiqui aquí, entre altres coses pel que té de perjudici: espanyols complidors, estrangers incomplidors. Suggestim una altra hipòtesi explicativa, però no sense abans tornar a fer un toc d'atenció sobre l'excessiu nivell de generalització en el qual duem a terme l'anàlisi, oposant categories massa generals –"autòctons" i "estrangers"– i mons enormement diversos.

Tenint en compte aquest nivell de generalització en el qual analitzem, i la prudència que ha d'implicar, la hipòtesi explicativa que suggerim és la de la diferent posició dels uns i els altres a la societat: per a l'autòcton la qüestió del respecte de les ordenances, les normes de trànsit, els hàbits cívics, etc., és una cosa més coneguda, experimentada, una cosa que li toca molt directament; en canvi, el nouvingut se situa en una posició de menor coneixement i sobretot de no voler opinar massa negativament sobre una societat en la qual s'acaba d'instal·lar i en la qual no té tot el reconeixement.

El que s'ha considerat fins ara permet construir una altra sèrie d'indicadors de compliment de normes, complementària de l'anterior, ara ja no en l'entorn més proper de l'edifici o el bloc d'habitatges, sinó en l'entorn més ampli de la localitat o el municipi:

Quadre d'indicadors VI. Indicadors de compliment de normes de convivència

2) A la localitat

Denominació	Descripció	Valor mitjà
	Percentatge de persones que consideren que, a la seva localitat o el seu municipi, sí que es té en compte...	
Indicadors de compliment	“no molestar els altres”	48,8%
	“complir les ordenances municipals”	49,8%
	“mantenir hàbits de neteja i higiene”	48,2%
	“respectar les normes de trànsit”	53,3%
	“utilitzar adequadament els espais públics”	49,9%
	“respectar les creences i la manera de ser dels altres”	68,7%

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Si analitzem els resultats per territoris, veiem que entre set i deu de cada deu persones entrevistades perceben que sí que es compleixen les normes als seus barris respecte a les qüestions anteriors a Sigüenza, Playa Honda (San Bartolomé), el Clot, barris centrals de Leganés, Logronyo, centre de Saragossa i Carrús. Davant d'aquestes percepcions, trobem l'altra cara de la moneda, és a dir, la d'aquells que perceben que no s'estan complint aquestes normes. En aquest sentit, és significatiu que els territoris que han assolit percentatges més elevats són en primer lloc Salt i el Raval, seguits de Jerez sud-centre, La Coma a Paterna, Pueblo Nuevo i Las Norias de Daza a El Ejido. Així, per exemple, a Salt, el Raval i la zona d'enquesta de Jerez de la Frontera, entre sis i set de cada deu persones entrevistades perceben que no es té en compte el que fa referència a “no molestar els altres”, “mantenir els hàbits de neteja i higiene” i/o “utilitzar adequadament els espais públics”.

Taula 50. Percepció de compliment de normes de convivència a la localitat, segons territoris

1) “No molestar els altres”

P. 35. “Creu que a (nom del territori) es té en compte...?”

TERRITORIS	... “No molestar els altres”	
	Sí	No
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	95	5
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	74	17
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	74	19
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	73	23
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	72	25
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	71	26
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	70	26
Daimiel (Ciudad Real)	68	30
Universidad, Madrid (Madrid)	61	37
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	52	44
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	49	50
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	48	50
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	48	51
Carrús, Elx (Alacant)	46	51
Tortosa (Tarragona)	44	52
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	42	56
Distrito Norte, Granada (Granada)	42	55
Lavapiés, Madrid (Madrid)	41	55
La Coma, Paterna (València)	41	58
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	35	62
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	33	62
Salt (Girona)	32	65
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	32	66
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	32	65
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	22	77

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 51. Percepció de compliment de normes de convivència a la localitat, segons territoris

2) “Complir les ordenances municipals”

P. 35. “Creu que a (nom del territori) es té en compte...?”

TERRITORIS	“Complir les ordenances municipals”	
	Sí	No
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	100	-
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	78	18
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	71	25
Daimiel (Ciudad Real)	71	25
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	70	23
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	70	24
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	69	23
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	66	20
Universidad, Madrid (Madrid)	60	35
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	60	40
Carrús, Elx (Alacant)	55	39
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	51	46
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	50	46
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	43	50
Tortosa (Tarragona)	43	49
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	41	57
La Coma, Paterna (València)	41	57
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	41	52
Lavapiés, Madrid (Madrid)	39	46
Distrito Norte, Granada (Granada)	38	57
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	38	55
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	35	60
Salt (Girona)	33	57
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	31	66
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	28	66

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 52. Percepció de compliment de normes de convivència a la localitat, segons territoris

3) “Mantenir hàbits de neteja i higiene”

P. 35. “Creu que a (nom del territori) es té en compte...?”

TERRITORIS	“Mantenir hàbits de neteja i higiene”	
	Sí	No
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	99	1
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	81	14
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	79	18
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	75	24
Daimiel (Ciudad Real)	72	24
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	72	27
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	70	25
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	60	36
Carrús, Elx (Alacant)	59	38
Universidad, Madrid (Madrid)	54	44
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	53	45
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	47	52
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	47	53
Tortosa (Tarragona)	42	54
Distrito Norte, Granada (Granada)	41	57
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	38	61
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	38	60
La Coma, Paterna (València)	38	62
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	37	59
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	37	62
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	35	62
Lavapiés, Madrid (Madrid)	33	66
Salt (Girona)	32	65
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	32	65
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	24	75

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 53. Percepció de compliment de normes de convivència a la localitat, segons territoris

4) “Respectar les normes de trànsit”

P. 35. “Creu que a (nom del territori) es té en compte...?”

TERRITORIS	“Respectar les normes de trànsit”	
	Sí	No
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	100	-
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	81	16
Carrús, Elx (Alacant)	74	20
Universidad, Madrid (Madrid)	74	23
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	71	22
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	67	26
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	66	31
Daimiel (Ciudad Real)	65	27
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	63	25
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	61	38
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	60	33
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	58	38
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	55	40
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	48	44
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	47	46
Tortosa (Tarragona)	45	47
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	43	55
Lavapiés, Madrid (Madrid)	42	36
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	41	48
Salt (Girona)	40	50
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	39	54
La Coma, Paterna (València)	39	60
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	38	56
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	37	62
Distrito Norte, Granada (Granada)	32	64

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 54. Percepció de compliment de normes de convivència a la localitat, segons territoris

5) “Utilitzar adequadament els espais públics”

P. 35. “Creu que a (nom del territori) es té en compte...?”

TERRITORIS	“Utilitzar adequadament els espais públics (carrers, places, parcs...)”	
	Sí	No
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	82	17
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	80	20
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	75	19
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	74	22
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	68	28
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	68	29
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	63	31
Daimiel (Ciudad Real)	60	34
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	58	40
Universidad, Madrid (Madrid)	58	40
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	53	45
Carrús, Elx (Alacant)	51	46
Tortosa (Tarragona)	48	48
Lavapiés, Madrid (Madrid)	47	51
La Coma, Paterna (València)	46	53
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	46	54
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	41	57
Distrito Norte, Granada (Granada)	41	55
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	41	56
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	37	59
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	34	61
Salt (Girona)	36	60
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	35	61
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	32	67
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	30	67

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 55. Percepció de compliment de normes de convivència a la localitat, segons territoris

6) “Respectar les creences”

P. 35. “Creu que a (nom del territori) es té en compte...?”

TERRITORIS	“Respectar les creences i la manera de ser dels altres”	
	Sí	No
Universidad, Madrid (Madrid)	90	6
Lavapiés, Madrid (Madrid)	87	11
Carrús, Elx (Alacant)	97	11
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	84	10
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	82	7
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	80	16
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	78	15
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	78	13
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	76	20
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	74	24
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	74	26
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	70	28
La Coma, Paterna (València)	68	30
Daimiel (Ciudad Real)	68	25
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	64	34
Distrito Norte, Granada (Granada)	61	34
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	60	33
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	59	38
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	58	38
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	56	37
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	54	46
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	53	43
Tortosa (Tarragona)	51	44
Salt (Girona)	48	48
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	48	47

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

CAPÍTOL QUATRE

Els valors en la vida local: sobre el respecte i la tolerància

La convivència té una dimensió axiològica, si més no en dos grans aspectes. D'una banda, per conviure és necessari un marc de valors compartits entre els qui tenen aquesta relació de respecte, acceptació de les regles del joc, etc. D'altra banda, per conviure també cal respectar allò que no es comparteix, en aquest cas, determinats valors de l'altre, amb l'únic límit que aquells valors propis o diferenciats no comportin actituds i comportaments que violen els valors comunament acceptats. Emergeix aquí tota una sèrie complexa d'assumpes sensibles i subtils, sobre els quals hi ha múltiples perspectives entre els estudiosos, líders i altres actors.

Als efectes del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural, es tracta d'obrir un àmbit poc abordat en els estudis i en la intervenció social, com és tot el que fa referència als valors i la seva relació amb la vida comunitària i els contextos de multiculturalitat. A més, en la complexitat expressada hi ha una premissa de partida i és la dificultat de coneixement d'aquesta matèria atesa la naturalesa cognitiva dels esquemes axiològics i la seva matriu cultural. Si les actituds i normes considerades anteriorment ja presenten dificultat per ser clarament identificades i analitzades, aquest repte encara és més intens en el cas dels valors.

Pel que fa al projecte, de la mateixa manera que en el cas de les normatives, es tracta d'anar obrint aquesta temàtica en un esforç col·lectiu dels equips per incorporar-lo a poc a poc al procés comunitari i observar alhora com s'expressen aquests valors en els discursos, els comportaments i les pràctiques dels actors institucionals i socials.

Disposem, d'una banda, de les primeres apreciacions qualitatives expressades en els estudis inicials fets al cap de poc de començar el projecte i, de l'altra, i és el que s'exposa en aquest capítol, de determinats resultats de l'enquesta que es refereixen i/o es poden interpretar en termes de respecte i tolerància. Algunes enquestes europees i espanyoles a propòsit de la immigració diferencien quatre actituds o posicions de la població: *tolerància activa*, *tolerància passiva*, *ambivalència* i *intolerància*. Utilitzarem aquesta tipologia per interpretar la informació qualitativa i quantitativa de la qual disposem, si bé englobant les dues versions de la tolerància.

Abans de continuar cal considerar la possible incidència en les dades analitzades en aquest apartat de dos fenòmens tècnicament coneguts com el *biaix de desitjabilitat social* i l'*espiral del silenci*. L'experiència acumulada en aquest tipus de recerques ensenya que a les enquestes en què se sol·licita a les persones entrevistades que expressin opinions o posicionaments sobre qüestions que els poden resultar delicades o compromeses (com és el cas d'aquest apartat, en el qual es demana als entrevistats que ens parlin sobre l'existència de valors al voltant de la tolerància, el que és políticament correcte, i mostres d'intolerància, socialment sancionable), aquestes de vegades poden tendir a exagerar la seva conformitat amb el que perceben (o creuen percebre) com a normes socialment aprovades i valorades en l'entorn en què es mouen o optar per no expressar la seva opinió.

Es tracta de biaixos declaratius ben coneguts i documentats tant entre la població general com, de manera particular, entre aquells segments d'aquesta que es puguin sentir en situació socialment més vulnerable i, per tant, insegura. Les normes socials *prescriptives* (les que defineixen el que és socialment esperable o desitjable) graviten sempre, en alguna mesura, sobre totes les persones

sotmeses a un procés d'entrevista i poden originar algun biaix en les respostes en direcció cap al que és percebut com a *políticament correcte*. Sens dubte, en el cas de grups socials com els aquí estudiats i en temes com els aquí plantejats, cal pensar que tant el *biaix de desitjabilitat social* com l'*espiral del silenci*, en efecte, puguin haver influït en algunes respostes. Això no en qüestiona el sentit general, però sí que convida a una certa cautela a l'hora d'interpretar-les. (Vegeu també respecte a això el capítol VII, que tracta sobre la conflictivitat social.)

1.- La posició de tolerància (activa o passiva)

Un dels aspectes més importants a l'hora de conèixer i analitzar el grau de tolerància en els territoris estudiats és esbrinar els valors al voltant de la tolerància que són presents en els barris. La pregunta 34 suposa l'aproximació més directa a l'enquesta al que aquí abordem: s'hi pregunta al resident del territori si creu que en aquesta localitat es donen o no i amb quina freqüència la solidaritat, la cortesia, el respecte i la tolerància. Es llegeix a l'entrevistat l'escala següent: solidaritat i ajuda entre desconeguts, regles de cortesia, respecte a les creences de cada individu/grup, tolerància entre persones de diferents religions, respecte envers persones de diferents nacionalitats i, finalment, tolerància entre persones de diferents races.

A partir dels resultats obtinguts podem assenyalar que **existeix un grau elevat d'acord en què al barri hi ha un conjunt de valors al voltant de la tolerància i la convivència**. Així, per exemple, sis de cada deu persones han assenyalat com a predominant el valor de la solidaritat/ajuda entre desconeguts, i vuit de cada deu, el respecte a persones d'altres nacionalitats. En aquest àmbit, la població estrangera presenta valors superior als de la població nascuda a Espanya.

Taula 56. Opinió sobre la presència al barri de solidaritat, cortesia, respecte, etc.

P. 34. "Creu que a (nom del territori) es dóna...?"

Resposta "Sempre + Gairebé sempre"

Indicador: Valors al barri	TOTAL	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Solidaritat i ajuda entre les persones encara que no es coneguin	60	59	61
Regles de cortesia	73	72	76
Respecte a les creences de cada persona o grup	77	78	82
Tolerància entre persones de diferent religió	78	76	83
Respecte cap a les persones d'altres nacionalitats	81	80	84
Tolerància entre persones de diferents races	79	77	84

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

2.- La posició ambivalent

Un dels aspectes fonamentals a l'hora de parlar dels valors presents en els processos de convivència intercultural és la tendència a la posició d'ambivalència cap a les persones d'origen estranger, especialment en el que fa referència a la seva "integració cultural". Una aproximació a aquesta posició és possible mitjançant els resultats obtinguts amb la pregunta 42.1, que indaga en la importància que els entrevistats donen a dos processos: que la població estrangera mantingui els seus costums culturals i o bé que adopti els costums de la societat receptora.

A la primera qüestió, la que diu que "mantinguin els costums de la seva cultura d'origen", s'expressa la rellevància que el subjecte concedeix al dret de l'estranger, o a la conveniència, de mantenir en el país receptor els seus usos i costums, les festes, la llengua, etc. La persona que dona una gran importància a aquest aspecte denota en la persona autòctona una posició de respecte i tolerància envers l'altre. Valors baixos impliquen una posició d'assimilació. Quan es tracta d'un estranger, el fet de concedir molta importància a aquest punt indica no sols el seu aferrament a la seva pròpia cultura, sinó una concepció que això és possible i compatible amb l'assentament i la vida en un nou context. Valors baixos en les respostes dels estrangers significarien el contrari: menys aferrament al que és propi i/o concepció que el procés migratori en comporta necessàriament l'abandonament.

A la segona qüestió, la que afirma que "adoptin els costums de la cultura espanyola", s'expressa, d'una banda, la rellevància que el subjecte concedeix a la necessitat que els estrangers s'adaptin, aprenguin la llengua o les llengües de la societat receptora, etc. En aquesta posició a favor que els estrangers adoptin la cultura de la societat receptora es pot expressar també la posició assimiladora o assimilacionista, en la qual s'afegeix a l'anterior el fet que l'immigrant o bé abandoni la seva cultura i la llengua pròpia (en la posició més dura) o bé la redueixi al seu àmbit privat o del seu propi grup (en la versió més suau).

Considerem ara els resultats. A una gran majoria (sis de cada deu) els sembla important que les persones immigrants **mantinguin** els seus costums, i nou de cada deu, que **adoptin** els costums espanyols. La meitat de la població nascuda a Espanya entrevistada (54%) assenyala que és partidària que la població **mantingui els seus costums**, mentre que entre la població estrangera aquest percentatge puja fins al 88%. A més, nou de cada deu espanyols entrevistats està d'acord amb què els immigrants **adoptin els costums de la cultura espanyola**, percentatge que baixa lleument fins al 88% entre els estrangers.

Taula 57. Opinió sobre que els immigrants mantinguin la seva cultura d'origen o adoptin els costums espanyols

P. 42.1. "En la seva opinió, fins a quin punt és important que els immigrants...?"

	TOTAL	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
P. 42.1. "... mantinguin els costums de la seva cultura d'origen?"			
Molt + Força	63	54	88
Poc + Gens	31	38	10
P. 42.2. "... adoptin els costums de la cultura espanyola?"			
Molt + Força	93	95	88
Poc + Gens	5	2	8

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Aquestes dades semblen indicar amb claredat que **hi ha un sector considerable de la població autòctona amb posició assimilacionista**: basem aquesta conclusió, d'una banda, en la considerable distància entre aquest 54% d'autòctons als quals els sembla "molt o força" important que mantinguin la seva cultura i aquest 95% que concedeix importància al fet que els immigrants adoptin la cultura receptora. Una segona raó per identificar un sector considerable amb un esquema valoratiu del canvi cultural que seria assimilador és la dada que dona l'enquesta en el sentit que a un 38% dels espanyols els sembla poc o gens important que els immigrants mantinguin la seva cultura d'origen.

Considerem que ens trobem davant d'un nou indicador quantitatiu.

Quadre d'indicadors VII. Indicador d'assimilacionisme

Denominació	Descripció	Valor mitjà
Indicador d'assimilacionisme	Percentatge d'autòctons que concedeixen poca o cap importància a què els immigrants mantinguin la seva cultura pròpia	38,3%

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Pel que fa als territoris analitzats, els resultats reafirmen el que hem indicat abans. Així, nou de cada deu persones estan d'acord amb què els immigrants adoptin els costums espanyols en dinou dels vint-i-cinc territoris: Universidad, Pueblo Nuevo, Leganés, els districtes censals de Jerez de la Frontera, Las Margaritas (Getafe), La Coma (Paterna), el Clot, els barris de Logronyo, Las Norias de Daza, Roquetes i els barris de Zona nord de Nou Barris, Sigüenza, Carrús a Elx, Lavapiés, Playa Honda a San Bartolomé, Salt, Blas Infante i Las Colombinas a Lepe, Daimiel i el Raval de Sant Martí. En canvi, aquesta proporció es redueix lleument en quatre territoris (Lavapiés, Universidad del Distrito Centro de Madrid, La Coma i Las Margaritas), on vuit de cada deu persones estan d'acord amb què els immigrants mantinguin els seus costums.

Taula 58. Opinió sobre l'adopció dels costums espanyols per part dels immigrants
Segons territoris

Base: Conjunt de la mostra

P. 42.1. "En la seva opinió, fins a quin punt és important que els immigrants...?"

TERRITORIS	"... adoptin els costums de la cultura espanyola?"	
	Molt + Força	Poc + Gens
Universidad, Madrid (Madrid)	98	1
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	98	1
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	98	1
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	97	1
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	96	2
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	96	3
La Coma, Paterna (València)	95	2
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	95	4
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	95	3
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	95	3
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	95	4
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	95	4
Carrús, Elx (Alacant)	95	4
Lavapiés, Madrid (Madrid)	95	4
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	94	2
Salt (Girona)	94	4
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	92	8
Daimiel (Ciudad Real)	91	3
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	90	6
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	90	3
Tortosa (Tarragona)	90	7
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	89	7
Distrito Norte, Granada (Granada)	85	9
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	79	18
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	75	21

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 59. Opinió sobre que els immigrants mantinguin els seus costums

Segons territoris

Base: Conjunt de la mostra

P. 42.1. “En la seva opinió, fins a quin punt és important que els immigrants...?”

TERRITORIS	“... mantinguin els costums de la seva cultura d’origen?”	
	Molt + Força	Poc + Gens
Lavapiés, Madrid (Madrid)	87	12
Universidad, Madrid (Madrid)	81	16
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	81	17
La Coma, Paterna (València)	81	13
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	81	15
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	72	23
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	70	28
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	68	27
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	68	29
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	66	32
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	65	30
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	65	29
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	62	29
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	61	37
Salt (Girona)	61	36
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	59	37
Daimiel (Ciudad Real)	56	31
Distrito Norte, Granada (Granada)	56	33
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	52	46
Carrús, Elx (Alacant)	50	44
Tortosa (Tarragona)	50	45
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	49	44
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	46	50
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	46	31
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	40	46

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Es pot observar com en determinats territoris el grup dels qui atorguen poca o nul·la importància a què els estrangers mantinguin la seva cultura és considerablement superior a la mitjana (31%). En efecte, dotze territoris superen aquesta mitjana, i són especialment significatius els casos d'aquells territoris en què l'indicador s'eleva al 44% o més: Leganés (on la meitat de la població té aquesta consideració), Teguise, Tortosa, Sigüenza i Carrús.

3.- La posició intolerant

Vegem ara la percepció sobre l'existència de maltractament o discriminació en els territoris estudiats. A l'apartat 2 del capítol I (dedicat a l'existència i naturalesa de les relacions socials i interculturals), hem tingut l'oportunitat de mostrar les dades analitzades al voltant de les mostres d'hostilitat i, per tant, d'intolerància envers la població que es considera "diferent" per una part de la població. En aquell apartat la mirada se centrava més en com s'havia mostrat aquesta hostilitat. Ara, es tracta de conèixer les causes d'aquest comportament hostil i, en conseqüència, intolerant.

Una de les primeres qüestions que hem d'assenyalar és que els resultats obtinguts sobre l'existència de discriminació s'ajusten amb el grau de percepció de coexistència en els territoris analitzats. Tots els valors es troben per sota del 10%. Deixant enrere la consideració metodològica ja feta sobre els diversos biaixos que poden ser presents a l'enquesta, el percentatge de major sentiment de discriminació s'observa al voltant de l'origen de les persones entrevistades (6%), seguit dels costums culturals (5%) i del color de la pell (5%). El valor més baix correspon al sentiment de discriminació per les idees polítiques, amb un 3%.

Resulta de gran rellevància per a l'anàlisi que, malgrat que les dades són notablement baixes, s'hi observa que les referides a la població estrangera són sensiblement superiors, de tal manera que pràcticament una persona estrangera de cada deu afirma haver-se sentit discriminada, llevat de l'apartat referit a les idees polítiques. L'aspecte en el qual s'observa un major sentiment de discriminació és el relatiu a l'"origen" (20%), seguit dels costums culturals (12%) i del color de la pell (11%).

Taula 60. Sentiment de maltractament a la localitat per diversos motius

Base: Conjunt de la mostra

P. 45. "Alguna vegada a (nom del territori) s'ha sentit maltractat o discriminat al barri per...?"

	TOTAL	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
El color de la pell o els trets	5	1	11
L'origen	6	2	20
Els costums culturals	5	2	12
Les idees polítiques	3	2	4
L'idioma	3	1	10
La religió	3	1	10

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Estem aquí davant d'un nou indicador, en aquest cas, una sèrie d'indicadors de discriminació per alguns dels sis motius considerats.

Quadre d'indicadors VIII. Indicadors de discriminació

Denominació	Descripció	Variable	Valor
Indicadors de discriminació	Percentatge d'estrangers que s'han sentit maltractats o discriminats per...	Origen	19,6%
		Costums	12,1%
		Color, trets físics	11,3%
		Idioma	10,4%
		Religió	10,3%
		Idees polítiques	3,5%

Apliquem aquest indicador per a l'anàlisi interterritorial per localitzar en quines localitats hi ha més percepció per part dels immigrants d'haver estat maltractats o discriminats.

CAPÍTOL CINC

**Participació
social:
la participació
de minories
i immigrants**

La dimensió participativa és absolutament clau en el Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural. D'una banda, i des d'una perspectiva general i no sols del projecte, la dimensió participativa és una altra de les facetes en les quals ha de ser estudiada la convivència social en general i la convivència intercultural en particular. Si la convivència exigeix relació (el predomini d'una relació regulada, de respecte, de gestió positiva de la conflictivitat) i si va més enllà de la simple coexistència, això requereix una certa presència i participació de les parts.

D'altra banda, un projecte amb enfocament comunitari consisteix, en el fons, en la dinamització de la comunitat. Sense la participació dels tres protagonistes que es diferencien en el projecte (administracions, recursos tècnics i ciutadania), no hi ha aquesta dinamització comunitària. El marc conceptual del projecte conjumina perspectives sobre la integració o cohesió, la interculturalitat, la convivència i la ciutadania, i en totes elles l'element participatiu hi és essencial. A més, l'enfocament metodològic del projecte, basat en la fusió de la intervenció comunitària i l'interculturalisme i la mediació, situa en el centre neuràlgic de la intervenció la participació dels residents en el territori i, més àmpliament, de tots els actors involucrats en la vida social. D'aquí la importància de conèixer i tenir molt en compte la trajectòria i situació present del territori d'intervenció pel que fa a la participació.

L'Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local aporta informació –complementària a la registrada en els estudis inicials, de signe més qualitatiu– sobre la participació social i ciutadana en diversos àmbits, i els tres més importants són: a) si la gent pertany a alguna entitat local i/o participa en les seves activitats; b) si ocupa algun càrrec en aquestes entitats, i c) l'opinió sobre si els immigrants han d'exercir o no el dret de vot a les eleccions locals. A continuació estudiarem cada una d'aquestes qüestions.

1.- Participació a l'escola

La taula següent recull les tendències generals pel que fa a la participació dels pares i les mares de l'alumnat a les reunions amb els professors dels seus fills. La tendència general observada és acudir a les reunions, ja que vuit de cada deu persones amb fills escolaritzats han contestat afirmativament. En aquest sentit, s'aprecia una lleu diferència entre els autòctons i els estrangers, ja que aquests últims presenten valors lleument inferiors a la tendència general en contestar afirmativament set de cada deu persones.

Taula 61. Participació de pares en reunions i tutories a l'escola

1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya

P. 16.5. "Assisteix a les reunions amb els tutors o professors dels seus fills?"

	Total	Territoris d'intervenció	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Base: Fills escolaritzats	2.069	1.608	1.106	502
Sí	82	82	84	76
No	16	16	14	22
No ho sap	1	1	1	2
No contesta	1	1	1	<1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Analitzem ara aquesta mateixa qüestió però segons els tipus de centres educatius: públics, concertats o privats. El valor més baix correspon a les escoles públiques (81%), seguit de les concertades (87%) i de les privades (90%): en definitiva, són valors molt pròxims entre ells, amb diferències poc significatives.

Taula 62. Participació de pares en reunions i tutories a l'escola

1) Segons tipus de centre

P. 16.5. "Assisteix a les reunions amb els tutors o professors dels seus fills?"

Típus d'escola	Pública	Concertada	Privada	Van a cursos de qualificació professional	No estan escolaritzats, no estudien	No contesta
Base: Fills escolaritzats	1.547	447	89	3	1	0
Sí	81	87	90	33	100	-
No	18	12	9	33	-	-
No ho sap	1	1	-	-	-	-
No contesta	1	<1	1	33	-	-

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

2.- Ser soci de, i/o participar en, entitats

En una primera consideració general, els resultats respecte a això indiquen dues situacions: d'una banda, **els baixos índexs de participació tant d'autòctons com d'estrangers**, i, de l'altra, que **el percentatge de participació dels autòctons és més elevat en tots els tipus d'entitat**, excepte lògicament en les "associacions d'immigrants". Aquest resultat era d'esperar tenint en compte el que es coneix sobre els graus de participació actual a la societat espanyola i, efectivament, no hi ha cap sorpresa en totes dues realitats.

Respecte als índexs de participació, qualificar-los de "baixos" requereix justificació, ja que en tot cas és relatiu. Els qualifiquem de "baixos" perquè indiquen que, llevat en àmbits més massificats o populars, com l'esport i la cultura (en els quals els índexs són, d'altra banda, només del 10% i el 9%, respectivament), la resta dels valors **no suposen ni el 5% dels entrevistats**, amb l'excepció de les associacions de veïns en què manifesten ser socis i/o participar un 6% dels entrevistats, cosa que tampoc no és una xifra gaire alta des del punt de vista quantitatiu.⁵ S'ha estat detectant i escrivint sobre els dèficits participatius de la nostra societat i de la "baixada" que es va produir després de la transició a la democràcia, el procés d'expansió de la influència dels partits polítics i el transvasament de líders i quadres cap a ells des dels moviments socials. Els resultats de l'Enquesta 2010 corroboren aquesta visió.

Respecte als majors percentatges de participació entre autòctons, excepte en "associacions d'immigrants", tampoc no suposa cap sorpresa atès que la població immigrant encara s'està incorporant a la societat de recepció, si bé, en cas de mantenir-se aquest tret, serà indicatiu d'un plus de dèficit participatiu.

El que sí que resulta significatiu, però també difícil de valorar, és la major o menor "distància" entre els nivells de participació dels uns i els altres. La major diferència es dona precisament en associacions de veïns, una cosa que interessa especialment en un projecte d'àmbit local com és el cas del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural. Només 43 de les persones nascudes fora d'Espanya, el 2% d'un total de 1.975, va afirmar pertànyer a, o participar en, una associació de veïns. La menor "distància" entre autòctons i estrangers pel que fa a percentatge dels qui pertanyen/participen en una entitat la trobem a les Associacions de Mares i Pares d'Alumnes (AMPA), cosa que també és particularment interessant en ser la línia socioeducativa una de les tres línies específiques d'intervenció en el projecte. Certament només 53 persones nascudes fora d'Espanya van afirmar participar-hi (el 3%, tal com reflecteix la taula), si bé cal tenir en compte que així ho van manifestar només 237 dels 6.307 nascuts a Espanya (el 4%).

5. El percentatge dels qui participen a les associacions de veïns creix amb l'edat: de 18 a 34 anys és només del 3% dels enquestats, de 35 a 54 puja al 8% i amb més de 55 anys se situa en poc més del 8%.

Taula 63. Participació en entitats que actuen en el territori

Percentatge dels que sí que participen en alguna de les entitats, segons el total d'entrevistats i segons el lloc de naixement

P. 37. "És soci o participa actualment en...?"

	Total	A.- Nascuts a Espanya	B.- Nascuts fora d'Espanya	"Distància" A-B
Club esportiu	10	11	7	4
Sindicat	4	4	1	3
Associació cultural	7	6	3	3
Partit polític	1 (1)	1	<1	<1
Associació de veïns	6	5	2	3
Associació d'immigrants	2	<1	5	- 5
Associació del poble gitano	1 (2)	1	0	1
AMPA	4	4	3	1
ONG	5	4	2	2

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

A la taula s'incorporen les notes (1) i (2) per assenyalar els dos comentaris següents relatius, respectivament, a la participació dels immigrants en partits polítics i la participació dels gitanos en les seves associacions.

(1) *Participació d'immigrants en partits polítics.* La participació política dels immigrants té diverses vies i manifestacions, com poden ser l'expressió de la seva ideologia política en una activitat o un context o un altre, la vinculació preferent de determinades associacions a un partit polític o un altre, la seva participació electoral i/o política respecte al context d'origen, etc., i, recentment, el vot a les eleccions locals del maig del 2011 dels qui complien els requisits i només d'un determinat nombre de col·lectius nacionals.

Doncs bé, una altra d'aquestes vies o expressions és la pertinença o afiliació a un partit polític. És de domini públic la presència de persones d'origen estranger com a diputats autonòmics (per exemple, a la Comunitat de Madrid i a Catalunya), com a alts càrrecs de determinades conselleries o regidories, o membres de comitès executius. Tot i que, en aquest context, encara estem a les beceroles. I, en aquest context, és rellevant aquest baixíssim –pràcticament nul– nivell de participació d'immigrants en els partits polítics que reflecteix l'enquesta. **Només 6 persones de les nascudes fora d'Espanya (d'un total de 1.975 entrevistats) afirmen estar afiliades o participar en algun partit polític.** Això indica l'escassíssima relació entre les organitzacions polítiques i les bases de la immigració o els immigrants del carrer. Serà interessant veure en la propera enquesta si aquest percentatge augmenta així que determinats col·lectius estrangers hagin exercit, per primera vegada, el dret de vot a les eleccions municipals del maig del 2010.

(2) *Participació de gitanos en les seves associacions.* El percentatge de l'1% relatiu a associacions del poble gitano s'ha obtingut sobre el total de la mostra i, per tant, no reflecteix la participació dels gitanos a les seves associacions. Cal tenir en compte que els entrevistats van identificar com

a gitanos (al final de l'entrevista i després de tota la conversa) 410 persones (el 4-6% de la mostra total de 8.928 persones) i que, d'elles, 80 persones (l'1% de la mostra total) són membres i/o participen en una associació gitana. Segons això, **el percentatge de gitanos entrevistats que pertanyen a, o participen en, alguna associació gitana puja al 20%, índex molt rellevant si es compara amb els altres** (concretament amb el 6% de població forana que pertany o participa en una associació d'immigrants). Això és coherent amb el fet que en diversos dels territoris d'intervenció del projecte hi ha una notable presència gitana, molt especialment a La Coma (Paterna), Granada Nord i la Zona sud de l'àrea enquestada de Jerez de la Frontera.

Quadre d'indicadors IX. Indicadors de participació

1) Pertinença a, o participació en, associacions

Denominació	Descripció	Valor mitjà
Indicadors de participació	Percentatge de persones que pertanyen a, o participen en:	
	Club esportiu	10,3%
	Associació cultural	6,5%
	Associació de veïns	6,0%
	Organització no governamental (ONG)	4,8%
	Associació de mares i pares d'alumnes (AMPA)	4,1%
	Sindicat	3,8%
	Partit polític	1,1%

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Quadre d'indicadors X. Indicadors de participació

Pertinença o participació de membres de minories (gitanos i immigrants) en les seves pròpies associacions

Denominació	Descripció	Valor mitjà
Indicadors de participació	Percentatge de persones d'ètnia gitana que participen en alguna associació gitana	20,2%
	Percentatge de persones d'origen estranger que participen en alguna associació d'immigrants	5,2%

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

3.- Exercici de llocs o càrrecs a les entitats

Una altra forma d'aproximació a la dimensió participativa des de l'Enquesta de Convivència Intercultural a l'Àmbit Local ve donada per la informació recollida sobre si les persones ocupen o no algun lloc o càrrec en cada un d'aquests tipus d'entitat. Estem davant d'un altre nivell de participació: la disposició d'un càrrec determinat, en general, acostuma a ser indicatiu d'una major vinculació, presència o dedicació.

Taula 64. Exercici de càrrecs en entitats que actuen en el territori

Base: Només els qui van contestar que pertanyien a, o participaven en, alguna entitat

P. 37.1. "Ocupa algun lloc o càrrec en algunes d'aquestes entitats?"

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Club esportiu	6	6	2
Sindicat	8	8	9
Associació cultural	12	14	9
Partit polític	13	12	-
Associació de veïns	11	14	6
Associació d'immigrants	13	7	15
Associació del poble gitano	8	4	-
AMPA	6	7	2
ONG	12	13	14

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Com es pot observar, entre un 6% i un 13% de les persones que prèviament havien afirmat pertànyer a, o participar en, alguna entitat (ja de per si una minoria) ocupen algun càrrec o responsabilitat en aquestes entitats.

Això no obstant, en aquesta i altres interpretacions s'ha de tenir en compte que estem operant amb una base o un nombre de respostes molt reduïda. Malgrat aquesta advertència, és interessant observar –sempre amb la cautela adient– que no s'ordena de més a menys de la mateixa manera que en les respostes a si es pertanyia a, o es participava en, alguna entitat. De fet, la major proporció d'ostentació de càrrecs ara està en els partits polítics.

Extraïem de les dades anteriors aquells valors que ens poden servir com a indicadors per establir una situació de partida (novembre del 2010) a fi de comparar-los amb les pròximes enquestes que haguem de fer. Com en els indicadors de participació general en entitats vistos una mica més amunt –no d'exercici de càrrecs com considerem aquí–, no hi incloem els corresponents a les associacions d'immigrants i gitanos.

Quadre d'indicadors XI. Indicadors de participació

3) Exercici de càrrecs socials

Nota: no sobre el total de la mostra, sinó només sobre la minoria que havia afirmat pertànyer a, o participar en, una entitat

Denominació	Descripció	Valor mitjà
	Percentatge de les persones que, participant o pertanyent a una entitat, hi exerceixen un càrrec	
Indicadors de participació	Partits polítics	12,6%
	Organitzacions no governamentals (ONG)	11,9%
	Associacions culturals	11,8%
	Associacions de veïns	10,8%
	Sindicats	8,1%
	Associacions de mares i pares d'alumnes (AMPA)	6,4%

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Quadre d'indicadors XII. Indicadors de participació

4) Exercici de càrrecs socials de membres de les minories (gitanos i immigrants) en les seves pròpies associacions

Denominació	Descripció	Valor mitjà
Indicadors de participació	Percentatge de persones d'ètnia gitana que exerceixen càrrecs en alguna associació gitana	10,2%
	Percentatge de persones d'origen estranger que exerceixen càrrecs en alguna associació d'immigrants	14,5%

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

4.- Dret al vot en eleccions locals

La posició de la població autòctona davant de la possibilitat que els estrangers comunitaris exerceixin el dret de vot a les eleccions locals diu força de l'actitud envers la immigració i concretament cap a l'avenç o no de les polítiques d'integració i convivència des de l'òptica de la ciutadania. Així mateix, la posició dels estrangers extracomunitaris en aquesta matèria és indicador de com conceben la seva presència a Espanya i en una localitat determinada, en quin moment se situa el seu projecte migratori i com conceben els drets polítics de participació. D'altra banda, aquesta qüestió del vot a les eleccions municipals no sols té a veure amb els drets (en aquest cas, els drets polítics), sinó també amb els altres tres aspectes "ciutadanistes" que s'han indicat en el marc conceptual: a) el concernent a la igualtat de deures, obligacions i responsabilitat de tots i cadascú; b) el relatiu al sentiment de pertinença local, i c) el que fa referència a les institucions públiques i el poder local, l'alcaldia de tothom, la seva visió o no com a institucions de tothom, etc.

En els resultats de l'enquesta ressalten les **diferències notables entre autòctons i estrangers**. Mentre que la població nascuda a Espanya està **d'acord en un 51%** "amb què els immigrants residents de països extracomunitaris puguin votar" i **un 27% no hi està d'acord**, entre la població nascuda fora d'Espanya un 84% hi està d'acord i només un 3% no hi està d'acord.

Aquests resultats de l'enquesta ens aporten un nou indicador d'acceptació o rebuig, ara en termes de drets polítics.

Quadre d'indicadors XIII. Indicadors d'acceptació/rebuig en termes polítics

Opinió sobre el dret de vot dels estrangers extracomunitaris

Denominació	Descripció	Valor mitjà
Indicador d'acceptació en termes de drets polítics (dret al vot)	Percentatge de nascuts a Espanya que estan d'acord amb què els immigrants de països extracomunitaris votin en les eleccions locals	51,6%
Indicador de rebuig en termes de drets polítics (dret al vot)	Ídem del qui no hi estan d'acord	27,3%

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

És interessant observar els **canvis d'actitud segons l'edat dels entrevistats**. La postura favorable al vot disminueix amb l'edat: si els entrevistats joves (de 18 a 34 anys) hi estan a favor en un 67% (sobre una mitjana del 60%) i els adults (de 35 a 54 anys) ho estan en un 63%, **entre els més grans (de 55 anys i més) trobem que la posició "d'acord" baixa al 47%**, és a dir, no arriba a la meitat dels entrevistats en aquesta franja d'edat. En sentit contrari, la postura en desacord amb el vot dels estrangers s'incrementa amb l'edat. Si els joves mostren el seu desacord en un 16%, els més grans ho fan en un 29%. **Hi ha, doncs, un ampli sector entre les persones grans que es mostra reticent a la idea** que marroquins, equatorians, etc., votin a les municipals. Com veurem, aquest sector apareix amb postures adverses en altres temes que analitzarem més endavant.

Hi ha un sector rellevant (el 14% dels entrevistats) la resposta del qual va ser codificada a la casella (no llegida a l'entrevistat) de "ni d'acord ni en desacord". Aquí es fa palès que **una de cada set persones no té opinió marcada davant de la novetat que els immigrants puguin votar**, situació més nombrosa entre autòctons (16%) que no pas entre població d'origen estranger (10%). En aquest sentit, serà especialment rellevant conèixer a la pròxima enquesta que s'apliqui des del projecte el grau de participació dels immigrants a les eleccions locals del maig del 2011, la seva incidència en la formació de les noves corporacions i l'opinió dels autòctons sobre aquesta participació.

Dos punts que requereixen una anàlisi més detallada d'aquesta qüestió del dret al vot són, primer, els motius de l'acord o el desacord i, segon, quin és el perfil d'aquest sector reticent.

Si tenim en compte aquesta qüestió segons els territoris de l'enquesta, els resultats oscil·len entre els qui es mostren **d'acord** amb què els estrangers puguin votar a les eleccions municipals (vuit persones de cada deu al barri madrileny d'Universidad, i set de cada deu a Lavapiés i el Raval) i els qui es mostren àmpliament en desacord (tres de cada deu persones entrevistades a Tortosa, Zona nord de Nou Barris i Teguisse a Lanzarote). És significatiu que dues persones de cada deu entrevistades assenyalin **no tenir opinió en els barris** de San José i Madre de Dios (Logronyo), el nucli històric de Saragossa i el barri malagueny de Palma-Palmilla.

Taula 65. Acord o desacord amb què els estrangers votin a les eleccions municipals**1) Segons territoris**

P. 15. “Com potser deu saber, a les pròximes eleccions municipals podran votar immigrants residents de països extracomunitaris, és a dir, de països que no formen part de la Comunitat Europea, amb els quals hi ha un conveni. Hi està d’acord o en desacord?”

(En percentatges)

TERRITORIS	D’acord	Ni d’acord ni en desacord	En desacord
Universidad, Madrid (Madrid)	82	7	9
Lavapiés, Madrid (Madrid)	77	5	9
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	74	11	11
Guadalajara. Sigüenza	71	8	17
La Coma, Paterna (València)	70	14	14
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	70	5	23
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	70	6	19
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	66	14	19
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	65	10	22
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	65	13	20
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	65	9	19
Salt (Girona)	62	12	21
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	60	16	21
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	59	22	16
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	57	15	25
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	56	18	21
Distrito Norte, Granada (Granada)	54	14	29
Daimiel (Ciudad Real)	53	20	14
Tortosa	52	9	35
Carrús, Elx (Alacant)	52	15	28
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	51	23	19
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	50	18	24
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	49	15	30
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	46	22	20
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	45	20	33

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l’Àmbit Local, 2010.

Resulta de gran interès parar atenció a l'anàlisi de les respostes pel que fa al vot segons els grups d'edat de les persones que han contestat. La preocupació inicial es basava en la idea que el rebuig en el vot de les persones d'origen estranger a les eleccions municipals es relaciona més amb la generació a la qual pertanyen les persones entrevistades (els grups d'edat) que amb la pertinença nacional.

Les dades semblen corroborar aquesta idea de partida, ja que sis de cada deu persones que han respost que estan d'acord amb el vot de les persones estrangeres pertanyen al grup d'edat de 18 a 34 anys, mentre que només quatre de cada deu persones de 55 anys i més hi estarien d'acord. Si ho mirem al revés, és a dir, els qui hi estan en desacord, aquells que es troben a la franja d'edat de 55 anys i més són pràcticament tres persones de cada deu, enfront del grup d'edat de 18 a 34 anys (una de cada deu persones), que hi estarien en desacord. Per tot plegat, podríem afirmar que **es confirma la hipòtesi que el rebuig al vot de les persones estrangeres correspondria a persones més grans de 55 anys**. En canvi, són els joves els qui acceptarien més el vot de les persones estrangeres a les eleccions municipals.

Taula 66. Acord o desacord amb què els estrangers votin a les eleccions municipals

2) Segons grups d'edat

P. 15. "Com potser deu saber, a les pròximes eleccions municipals podran votar immigrants residents de països extracomunitaris, és a dir, de països que no formen part de la Comunitat Europea, amb els quals hi ha un conveni. Hi està d'acord o en desacord?"

	De 18 a 34 anys	De 35 a 54 anys	55 anys i més
D'acord	66	63	47
Ni d'acord ni en desacord	43	12	17
En desacord	16	21	29
No ho sap	3	2	6
No contesta	1	1	1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Ara podem complementar el Quadre d'indicadors XIII, en concret pel que fa als qui hi estan en desacord segons grups d'edat.

Quadre d'indicadors XIV. Indicadors d'acceptació/rebuig en termes polítics

2) Sector en desacord segons grups d'edat

(Dret al vot)

Denominació	Descripció	Grup d'edat	Valor mitjà
Indicador d'acceptació/ rebuig en termes de drets polítics (dret al vot)	Percentatge de nascuts a Espanya que estan en desacord amb què els immigrants de països extracomunitaris votin en les eleccions locals	18-34 anys	16,3%
		35-54 anys	21,1%
		55 anys i més	29,1%

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

CAPÍTOL SIS

**Comunicació
intercultural:
de la diversitat
lingüística a
l'ús dels mitjans**

La convivència és un determinat tipus de relació, relació més o menys directa, freqüent o no, però una relació interpersonal i social amb unes característiques determinades. I tant la relació com la no-relació suposen comunicació entre les persones. Així, en la convivència democràtica en un país determinat hi ha més o menys comunicació entre ciutadans, autoritats, líders d'opinió, partits, diputats, etc., que serà millor o pitjor a parer de cadascú. Si s'ha d'establir una relació de convivència caldrà estimular una comunicació efectiva entre les parts, una superació dels malentesos, de la rumorologia negativa, etc.

En el cas dels barris i espais locals hi ha establerts diferents nivells de comunicació social: comunicació verbal i no verbal entre veïns del mateix immoble o bloc d'habitatges, signes, anuncis i converses al carrer, bans i notificacions municipals, canals locals de televisió, etc. Una de les finalitats del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural, i un dels axiomes de la seva metodologia de treball, és facilitar la comunicació fluida i efectiva entre els tres protagonistes de la comunitat. Una categoria central del projecte és la de **diàleg**, concretament de diàleg públic i apreciatiu. El diàleg entre els tres protagonistes de la comunitat –administracions, recursos tècnics i ciutadania– és cabdal per a la cohesió social. La filosofia mediadora del projecte parteix, a més, d'entendre la mediació com “un espai transicional de diàleg cooperatiu entre les parts...” (Bolaños, 2008).

La dimensió comunicacional de la convivència esdevé molt més complexa quan la comunitat és diversa des del punt de vista lingüístic. En el cas espanyol, i concretament dels territoris estudiats, la diversitat lingüística procedeix tant de la història pròpia i la configuració interna d'Espanya (llengües oficials a les comunitats autònomes, dialectes, caló o romaní), com del fenomen de la immigració (àrab, berber, romanès, xinès, urdú, quítxua, aimara, wòlof i molts d'altres). Aquesta major diversificació lingüística comporta tota una llarga sèrie d'implicacions en la vida quotidiana i les actituds, i en els diversos àmbits i espais de la vida social, des del bloc de veïns fins a l'escola passant pels parcs: canvia el paisatge sonor de la vida pública, es reflecteix en els cartells i rètols, genera per a centenars de milers de persones, si no per a milions, espais lingüístics diferenciats a casa o a l'escola.

Ja havíem explorat en certa manera aquesta temàtica en el capítol II en considerar les actituds envers la diversificació, concretament cap al fet de la presència de noves llengües en el territori. Recordem que la presència a la localitat de nous idiomes li semblava bé o molt bé al 69% dels entrevistats, regular al 9%, malament o molt malament al 8% i indiferent al 14%. Explorem ara altres aspectes de la dimensió comunicacional de la convivència.

A partir de la informació estadística, representativa i quantitativa, recollida a l'enquesta, s'indaguen cinc aspectes. Els quatre primers temes es relacionen amb la qüestió lingüística. En un primer apartat se sintetitza la gran diversificació i l'enriquiment lingüístic que s'està produint, aportant informació sobre el coneixement de diverses llengües per bona part dels habitants del territori. Un segon apartat aborda el coneixement i maneig del castellà, centrant-nos especialment en el que fa referència als no hispanoparlants.

Un tercer apartat s'ocupa del coneixement i ús del català/valencià en els vuit territoris de la mostra de l'enquesta en els quals són llengües oficials. Tenim, d'una banda, els set “territoris

d'intervenció" del projecte: el Raval, Zona nord de Nou Barris i el Clot a Barcelona; els municipis de Salt i Tortosa; els barris de La Coma a Paterna (València) i el barri de Carrús a Elx (Alacant). Cal afegir-hi la informació recollida en un "territori de control" com és el de Roquetes de Nou Barris (Barcelona). Un quart apartat lingüístic aborda la convergència o no entre les llengües parlades a casa i al barri.

Es dedica un cinquè apartat a l'ús dels mitjans de comunicació (Internet, televisió, ràdio i premsa) per part dels habitants, analitzant especialment la presència de mitjans propis de la població estrangera i si aquests mitjans són utilitzats només pels immigrants o també pels autòctons.

1.- Plurilingüisme a la comunitat territorial i en els mateixos veïns

A) Llengua materna

Com es desprèn de les dades reflectides a la taula següent, vuit de cada deu persones entrevistades als vint-i-cinc territoris tenen com a llengua materna el castellà. Aquest grup majoritari d'hispanoparlants es nodreix d'espanyols i d'aquest 29% dels estrangers que tenen com a idioma matern el castellà. Els següents idiomes més parlats entre els entrevistats per ordre d'importància són el català (652 persones), l'àrab (489 persones) i el romanès (309 persones), cosa que coincideix, d'una banda, amb la presència de vuit territoris de la mostra ja sia a Catalunya o a la Comunitat Valenciana i, de l'altra, amb la presència dels principals grups d'immigrants en els vint-i-cinc territoris en què s'ha dut a terme l'enquesta.

Taula 67. Llengua materna

1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya

P. 54. "Quin és el seu idioma matern?"

Ordre	Idioma matern	Total		Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
		Abs.	%		
1	Espanyol/castellà	6.145	74	89	29
2	Català/valencià	652	8	10	...
3	Àrab	489	6	-	25
4	Romanès	309	4	-	16
5	Berber/amazic/rifeny	100	1	...	5
6	Gallec	34	<1	1	...
7	Caló/romaní	29	<1	<1	1
8	Portuguès	26	<1	-	1
9	Anglès	24	<1	-	1
10	Xinès	24	<1	...	1
11	Francès	18	<1	-	1
12	Basc	14	<1	-	<1
13	Búlgar	7	<1	...	<1
14	Altres	409	5	<1	20
	No contesta				

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Considerem la diversitat lingüística per territoris. En vint-i-quatre dels vint-i-cinc territoris el castellà és la llengua materna majoritària. Només a Tortosa el català és la llengua materna majoritària (58%).

Taula 68. Llengua materna

2) Segons territoris

P. 54. “Quin és el seu idioma matern?”

Primera part

TERRITORIS	Espanyol/ castellà	Català/ valencià	Basc	Gallec	Caló/ romaní	Anglès	Francès
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	94	<1	-	<1	<1	-	-
La Coma, Paterna (València)	92	3	-	<1	-	<1	<1
Carrús, Elx (Alacant)	80	2	-	-	<1	<1	<1
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	34	17	1	1	-	-	-
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	94	<1	-	-	-	-	-
Distrito Norte, Granada (Granada)	90	-	-	<1	-	-	-
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	80	1	<1	-	2	<1	<1
Tortosa (Tarragona)	20	58	-	<1	1	-	1
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	86	9	-	1	<1	-	-
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	85	-	-	<1	-	-	-
Lavapiés, Madrid (Madrid)	74	1	<1	1	1	1	-
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	54	38	-	1	-	-	<1
Salt (Girona)	42	22	-	-	-	-	-
Universidad, Madrid (Madrid)	85	1	<1	<1	-	1	1
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	70	-	-	-	-	<1	2
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	76	-	<1	-	2	-	<1
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	83	<1	-	-	1	-	1
Daimiel (Ciudad Real)	80	-	-	-	<1	-	-

> Continua a la pàgina següent

TERRITORIS	Espanyol/ castellà	Català/ valencià	Basc	Gallec	Caló/ romaní	Anglès	Francès
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	78	1	1	2	-	7	1
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	87	1	1	2	-	-	1
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	80	-	3	-	-	1	2
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	75	10	-	-	-	-	1
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	80	1	-	1	-	-	-
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	43	-	-	-	-	-	-
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	57	-	-	-	1	2	-

Segona part

TERRITORIS	Àrabe	Berber / Amazigh / Rifeño	Rumano	Portugués	Búlgaro	Chino	Otros
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	-	-	4	-	<1	<1	-
La Coma, Paterna (València)	3	-	-	<1	-	-	<1
Carrús, Elx (Alacant)	6	<1	10	-	<1	-	-
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	6	1	-	1	<1	-	40
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	5	-	-	<1	-	-	1
Distrito Norte, Granada (Granada)	3	<1	3	-	-	-	3
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	6	<1	9	-	-	-	<1
Tortosa (Tarragona)	8	4	4	-	-	-	5
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	1	-	1	<1	-	-	3
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	4	2	8	-	<1	-	1
Lavapiés, Madrid (Madrid)	19	3	-	<1	-	-	1
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	1	-	-	<1	<1	4	1
Salt (Girona)	15	10	<1	-	-	-	12

> Continua a la pàgina següent

TERRITORIS	Àrab	Berber/ amazic/ rifeny	Romanès	Portuguès	Búlgar	Xinès	Altres
Universidad, Madrid (Madrid)	3	1	2	1	-	-	6
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	17	-	3	<1	2	-	6
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	6	<1	7	-	-	-	9
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	4	<1	8	2	-	-	<1
Daimiel (Ciudad Real)	7	1	9	-	<1	1	1
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	2	1	-	1	-	-	8
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	2	1	-	2	-	1	3
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	8	1	-	1	-	1	3
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	6	2	-	-	-	-	7
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	5	4	7	1	-	-	2
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	48	2	1	3	-	-	4
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	4	-	30	-	-	2	4

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

B) Altres idiomes parlats a més del matern

L'enquesta va preguntar si, a més de la llengua materna, la persona parlava algun altre idioma. Aquesta informació permet explorar el multilingüisme a les localitats, així com la seva presència relativa entre població nascuda a Espanya i fora d'Espanya. Dels entrevistats, **una mica més de la meitat (54%) parla un altre idioma, tret molt més present entre la població estrangera** que no pas entre l'espanyola. En efecte, **el 81% dels nascuts fora d'Espanya va assegurar que parlava una altra llengua enfront d'un 45% dels nascuts a Espanya**. Tinguem en compte en la interpretació d'aquest 45% que en aquesta dada es reflecteix l'existència a Espanya de diversitat lingüística, per tal com es reflecteix a l'enquesta el maneig del català/valencià en vuit dels vint-i-cinc territoris, així com el basc en el cas dels barris de Bilbao.

Taula 69. Maneig d'altres idiomes

Mostra total i submostres per lloc de naixement

P. 55. "Parla algun altre idioma?"

	Total		Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
	Absoluts	%	%	%
Sí	4.452	54	45	81
No	3.808	46	54	19
No contesta	22	<1	<1	-

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Considerem per separat les diferents situacions personals de multilingüisme entre els nascuts a Espanya i els nascuts fora d'Espanya. Entre els espanyols cal diferenciar el seu maneig de les llengües oficials o no d'Espanya i el seu coneixement d'altres llengües.

Respecte al primer, podem diferenciar al seu torn:

- a. Aquells entrevistats nascuts a Espanya que tenen com a llengua materna el castellà però que parlen una altra llengua oficial.

Entre aquests figuren, segons que mostra la taula 70, aquest 42% del total d'espanyols entrevistats la llengua materna dels quals és el castellà i que a més parlen català. També s'ubiquen aquí, però ja de manera molt minoritària, aquest 3% d'enquestats nascuts a Espanya i residents als barris de Zabala i San Francisco de Bilbao (únic territori del País Basc considerat a l'enquesta) que, a més del castellà, parlen basc, i aquest 2% que parlen gallec, els quals han de correspondre a migrants de Galícia a alguns dels territoris enquestats.

- b. Aquells entrevistats nascuts a Espanya la llengua materna dels quals és el català, el gallec o el basc i que parlen també el castellà.

Cal ubicar aquí aquest 25% dels nascuts a Espanya la llengua materna dels quals no és el castellà però el parlen: aquest grup que es correspon sobretot (hi pot haver algun parlant basc de llengua materna) amb residents a Catalunya la llengua materna dels quals és el català i que parlen a més el castellà.

Fins ara ens hem referit al maneig per espanyols de les llengües oficials. Tot i que amb molt escassa rellevància numèrica, també hem d'esmentar aquí els autòctons que parlen la llengua gitana (caló o romaní), ja sia com a llengua materna o bé com a segona llengua, percentatges que són més simbòlics que significatius (inferiors a l'1%).

Respecte al segon aspecte, és a dir, el maneig d'altres llengües internacionals pels nascuts a Espanya, la taula 70 indica que un 47% parla anglès, un 17% francès, etc., però això ho analitzarem més avall.

Vegem ara quines són les situacions personals de plurilingüisme entre els nascuts fora d'Espanya:

- a. *Estrangers hispanoparlants quant a llengua materna que parlen català o una altra llengua oficial a Espanya.*
- b. *Estrangers no hispanoparlants que parlen castellà o una altra llengua oficial a Espanya.* És el cas de 1.396 dels enquestats, o el 87% dels nascuts fora d'Espanya que han estat entrevistats. El català és parlat per 336 d'ells, el 21% dels nascuts a fora. Aquestes persones han estat entrevistades en els sis territoris de Catalunya inclosos a l'enquesta o als dos de la Comunitat Valenciana. El basc el parlen només cinc dels estrangers entrevistats i viuen en els barris del centre de Bilbao, únic lloc estudiat al País Basc.
- c. *Estrangers que parlen una altra llengua estrangera, sobretot l'anglès (579 persones, el 36% dels estrangers entrevistats), el francès (396 casos, que equivalen al 24% dels estrangers entrevistats) i l'àrab (109 persones, el 7% de la població estrangera entrevistada).* És rellevant indicar que en el cas del francès i de l'àrab, són els nascuts fora d'Espanya els qui els parlen més com a segona llengua.

Taula 70. Altres idiomes parlats a més del matern

Mostra total

P. 56. "Quin/s és/són i quin nivell té?"

		Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
1	Espanyol/castellà	47	25	87
2	Anglès	43	47	36
3	Català/valencià	34	42	21
4	Francès	19	17	25
5	Àrab	3	1	7
6	Portuguès	2	2	1
7	Basc	2	3	<1
8	Gallec	1	2	-
9	Caló/romaní	1	1	1
10	Berber/amazic/rifeny	1	0	2
11	Romanès	<1	<1	1
12	Xinès	<1	<1	<1
13	Búlgar	<1	<1	<1
14	Altres	9	8	11
	No contesta			

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Aquest tret del bilingüisme o multilingüisme en les persones d'origen estranger fa palès el notable cabal lingüístic de molts immigrants i l'aportació i l'enriquiment del patrimoni lingüístic que està suposant l'arribada i l'assentament d'immigrants internacionals.

Ara bé, de la mateixa manera que ha passat quan s'han comparat altres variables, en el cas del coneixement d'altres idiomes i lloc de naixement, els resultats són susceptibles de diverses interpretacions; per exemple: **la major presència de bilingüisme o multilingüisme en els estrangers no ha de servir per amagar la rellevància que gairebé la meitat dels nascuts a Espanya coneixen una altra llengua a més de la materna.** Aquest nodrit sector d'autòctons que parlen algun altre idioma està format sobretot per un subgrup que respon a situacions i processos ben diferents. En efecte, es tracta dels espanyols que són bilingües de castellà amb alguna altra de les llengües oficials, i sobretot els bilingües de castellà/català. Així, 652 dels enquestats (8% del total) van identificar el català com a idioma matern, i corresponen a entrevistats als sis territoris de Catalunya inclosos a l'enquesta o als dos de la Comunitat Valenciana. Després d'haver identificat els idiomes materns, es va preguntar si es parlava algun altre idioma i llavors els qui van contestar "català/valencià" van augmentar a 1.525 (el 34% de la mostra), cosa que correspon amb els nascuts a Espanya que parlen castellà. A aquests espanyols bilingües cal afegir els que, a més del castellà com a idioma matern, parlen anglès, francès o alguna altra llengua.

Pel que fa als resultats segons llengües i territoris, dels vint-i-cinc territoris en què s'ha fet l'enquesta, el castellà és la segona llengua més parlada en vint d'ells i el català/valencià en els cinc restants (Paterna, Salt, Carrús, Roquetes i Zona nord de Nou Barris).

Taula 71. Maneig d'altres idiomes, segons territoris

Mostra total

P. 56. "Quin/s és/són i quin nivell té?"

Primera part

TERRITORIS	Espanyol/ castellà	Català/ valencià	Basc	Gallec	Caló/ romaní	Anglès	Francès
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	71	44	<1	1	<1	54	15
Tortosa (Tarragona)	83	27	-	-	-	30	18
La Coma, Paterna (València)	15	75	-	<1	1	17	10
Salt (Girona)	63	67	<1	<1	-	17	20
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	52	51	1	1	<1	47	20
Carrús, Elx (Alacant)	38	56	-	-	1	25	17
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	18	82	1	3	<1	26	9
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	15	2	1	2	2	76	19
Lavapiés, Madrid (Madrid)	40	3	3	3	2	59	44
Universidad, Madrid (Madrid)	29	6	2	1	-	71	26
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	42	3	1	1	1	53	26
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	38	1	1	3	-	59	23
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	53	1	4	1	1	63	25
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	68	2	-	-	2	33	44
Distrito Norte, Granada (Granada)	38	7	-	-	4	59	36
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	36	71	1	2	1	20	6
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	41	5	4	3	-	79	23
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	35	5	46	3	1	47	29
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	27	3	2	6	-	78	9
Zona sud, Jerez de la Frontera (Cadis)	31	5	-	-	2	70	23

> Continua a la pàgina següent

TERRITORIS	Espanyol/ castellà	Català/ valencià	Basc	Gallec	Caló/ romaní	Anglès	Francès
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	71	4	-	-	-	34	14
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	94	1	-	-	-	7	42
Daimiel (Ciudad Real)	69	6	-	-	3	32	28
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	52	3	-	-	3	55	26
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	69	3	-	2	-	33	15

Segona part

TERRITORIS	Portuguès	Àrab	Berber/ amazic/ rifeny	Romanès	Búlgar	Xinès	Altres
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	1	3	<1	<1	-	<1	12
Tortosa (Tarragona)	1	3	1	<1	-	-	3
La Coma, Paterna (València)	<1	<1	-	-	-	<1	6
Salt (Girona)	-	12	1	-	-	-	7
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	5	1	-	-	-	1	11
Carrús, Elx (Alacant)	<1	1	1	1	<1	-	5
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	2	1	<1	<1	-	<1	2
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	2	1	<1	<1	1	-	12
Lavapiés, Madrid (Madrid)	4	5	<1	<1	-	<1	17
Universidad, Madrid (Madrid)	6	2	-	-	-	1	15
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	1	-	1	2	-	-	3
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	3	5	1	-	-	-	7
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	-	4	-	2	-	-	7
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	2	2	2	1	1	-	7
Distrito Norte, Granada (Granada)	3	3	2	-	-	-	19

> Continua a la pàgina següent

TERRITORIS	Portuguès	Àrab	Berber/ amazic/ rifeny	Romanès	Búlgar	Xinès	Altres
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	2	5	-	-	-	-	3
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	4	1	1	-	-	1	19
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	5	6	1	1	-	-	10
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	4	2	1	-	-	-	20
Zona sud, Jerez de la Frontera (Cadis)	2	2	3	-	-	-	11
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	6	3	-	-	-	-	13
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	4	3	-	-	-	-	6
Daimiel (Ciudad Real)	-	3	4	-	-	-	9
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	3	10	2	-	3	-	10
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	-	-	-	-	-	-	2

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Respecte als altres idiomes parlats a més del matern, es va indagar sobre el seu maneig i domini pel que fa a l'expressió oral ("el parla") i escrita ("l'escriu"), i quant a la seva comprensió oral ("l'entén") i escrita ("el llegeix"), sempre òbviament des de la consideració del mateix subjecte, és a dir, sense cap mena de prova objectiva. Analitzem aquesta qüestió per a les cinc llengües més parlades com a segona llengua pels entrevistats: espanyol/castellà, anglès, català, francès i àrab.

Pel que fa a l'espanyol/castellà i al català, els apartats 2 i 3 estan dedicats a l'anàlisi del coneixement i maneig de totes dues llengües, per la qual cosa ho veurem més endavant. Respecte a la resta de llengües parlades, és significatiu l'elevat percentatge de persones que han declarat entendre i parlar aquestes llengües (nou de cada deu persones). A més, tant la població nascuda a Espanya com la nascuda fora d'Espanya presenten valors convergents. La mateixa tendència a la convergència s'observa respecte a la lectoescriptura en anglès.

Taula 72. Nivell d'altres idiomes parlats

1) Anglès

P. 56. "Quin/s és/són i quin nivell té?"

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
L'entén	98	98	98
El parla	87	86	91
El llegeix	76	77	76
L'escriu	67	69	64
No contesta	1	<1	1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Pel que fa a la llengua francesa, és destacable l'elevat grau de coneixement i domini d'aquesta llengua entre la població estrangera, ja que en totes les categories presenta percentatges més elevats que la població nascuda a Espanya. Això correspondria a la població estrangera procedent d'antigues colònies sota domini francès, com és el cas del nord d'Àfrica (el Marroc i Algèria, sobretot) i de l'Àfrica subsahariana (el Senegal).

Taula 73. Nivell d'altres idiomes parlats

2) Francès

P. 56. "Quin/s és/són i quin nivell té?"

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
L'entén	99	98	99
El parla	88	85	98
El llegeix	72	71	75
L'escriu	63	57	70
No contesta	<1	-	1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Finalment, ens referirem al domini de l'àrab com a segona llengua. En aquest cas ens trobem clarament amb un millor coneixement i maneig d'aquest idioma entre els nascuts fora d'Espanya, mentre que els nascuts a Espanya presenten índexs molt baixos en lectoescriptura (28% i 14%, respectivament), davant del 100% que ha declarat entendre aquesta llengua. Es tractaria d'aquella població de fills d'immigrants que tenen l'àrab com a llengua materna i amb un procés d'escolarització i d'aprenentatge que no ha tingut lloc en aquesta llengua, sinó en d'altres, majoritàriament en castellà i/o català.

Taula 74. Nivell d'altres idiomes parlats

3) Àrab

P. 56. "Quin/s és/són i quin nivell té?"

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
L'entén	98	100	97
El parla	86	76	89
El llegeix	74	28	86
L'escriu	60	14	73
No contesta			

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

2.- Coneixement i maneig del castellà

Pel que fa al domini del castellà com a segona llengua, és molt significatiu el percentatge d'enquestats que manifesten un elevat grau d'oralitat (parlar i entendre) arribant a un 98% i 97% respectivament, **sense diferències apreciables entre autòctons i estrangers** i, de l'altra, **les diferències apreciables en lectoescriptura** (llegir i escriure), ja que mentre que lògicament el nivell en aquest aspecte es manté alt entre els espanyols, baixa considerablement entre els nascuts a fora (el 76% llegeix castellà i el 59% escriu castellà), en la qual cosa pesa sobretot el cas dels no hispanoparlants i també, tot i que en molta menor mesura, el d'alguns llatinoamericans sense estudis.

Taula 75. Nivell d'altres idiomes parlats

4) Espanyol/castellà

P. 56. "Quin/s és/són i quin nivell té?"

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
L'entén	98	100	99
El parla	97	99	97
El llegeix	81	98	76
L'escriu	71	95	59
No contesta	1	<1	1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Quadre d'indicadors XV. Indicadors de comunicació intercultural

Població estrangera no hispanoparlant que maneja el castellà

Denominació	Descripció	Valor
Indicadors de comunicació intercultural	Percentatge de població estrangera no hispanoparlant que...	
1) Nivell de comprensió oral	Entén el castellà	95,7%
2) Nivell d'expressió oral	Parla el castellà	94,1%
3) Nivell de comprensió escrita	Llegeix el castellà	79,3%
4) Nivell d'expressió escrita	Escriu el castellà	69,3%

3.- Coneixement i maneig del català/valencià

En aquest apartat farem referència al coneixement del català i el valencià com a segona llengua en el conjunt dels vint-i-cinc territoris de l'enquesta, i dels set territoris que estan situats a Catalunya i a la Comunitat Valenciana. Respecte a la primera qüestió, segons la nostra anàlisi, el domini del català i/o valencià es caracteritza per una tendència similar observada per al castellà. És a dir, elevats índexs d'oralitat (99% i 81%, respectivament, per als que van declarar que parlen i entenen català i/o valencià), i una reducció progressiva de més a menys en relació amb la lectoescriptura (el 63% ha declarat que el llegeix i el 49% que l'escriu).

Pel que fa a l'oralitat, a diferència del castellà, s'observen diferències apreciables entre la població autòctona i estrangera. Així, dins d'aquest grup, vuit de cada deu que han declarat que el parlen han nascut a Espanya, mentre que gairebé sis de cada deu que declaren parlar català/valencià són estrangers.

Els valors encara són més baixos entre la població nascuda fora d'Espanya respecte a la lectoescriptura. **Mentre lògicament el nivell en aquest aspecte es manté mitjà/alt entre els espanyols, baixa considerablement entre els nascuts fora d'Espanya (el 36% llegeix el català/valencià i el 20% l'escriu).** Sobre aquesta qüestió, val la pena assenyalar dues consideracions. En primer lloc, crida l'atenció el valor mitjà pel que fa a l'escriptura del català/valencià entre la població nascuda a Espanya (58%). I, de l'altra, és significatiu que entre la població nascuda fora d'Espanya els valors de lectoescriptura siguin baixos, cosa que es correspondria amb població estrangera que no ha estat escolaritzada en aquests territoris (pares i mares estrangers), però no així entre els seus fills nascuts fora d'Espanya però escolaritzats en aquests territoris i que es caracteritzen per un clar domini del català/valencià.

Taula 76. Nivell d'altres idiomes parlats

2) Català/valencià

P. 56. "Quin/s és/són i quin nivell té?"

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
L'entén	99	99	99
El parla	81	88	59
El llegeix	63	71	36
L'escriu	49	58	20
No contesta	<1	<1	<1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Pel que fa als set territoris d'intervenció del projecte on el català/valencià és llengua oficial, farem referència als barris següents: el Raval, Zona nord de Nou Barris i el Clot a Barcelona; el municipi de Salt (Girona) i el de Tortosa (Tarragona); els barris de La Coma a Paterna (València) i Carrús a Elx (Alacant). Cal afegir-hi la informació recollida en un "territori de control": les Roquetes de Nou Barris (Barcelona).

En primer lloc, cal assenyalar que dels vuit territoris identificats, només dos presenten el català o valencià com a llengua materna majoritària: a Tortosa, on cinc de cada deu persones han declarat parlar català, i Carrús (Elx), on gairebé vuit de cada deu persones han declarat parlar valencià. En tots dos casos, la segona llengua més parlada és el castellà. En aquest cas, si bé el domini d'aquesta llengua és molt elevat, s'observen diferències en la lectoescriptura, sobretot en el cas de Carrús, on una majoria (52%) ha assenyalat que escriu castellà.

Quadre d'indicadors XVI. Indicadors de comunicació intercultural

2) Població estrangera que parla català/valencià

Denominació	Descripció	A València	A Catalunya
Indicadors de comunicació intercultural	Percentatge de població estrangera resident en els territoris on el català o el valencià són llengües oficials i que...		
1) Nivell de comprensió oral	Entén el català/valencià	6,7%	44,0%
2) Nivell d'expressió oral	Parla el català/valencià	5,6%	25,5%
3) Nivell de comprensió escrita	Llegeix el català/valencià	2,8%	15,9%
4) Nivell d'expressió escrita	Escriu el català/valencià	1,7%	8,8%

Taula 77. Castellà com a segona llengua en els territoris de parla catalana/Valenciana

P. 56.2. "Quin/s és/són i quin nivell té de castellà?"

	Tortosa	Salt	La Coma	Zona nord de Nou Barris	Roquetes de Nou Barris	El Clot	Carrús	El Raval
Base: Parla més d'un idioma	334	203	52	41	55	164	116	363
L'entén	100	100	100	100	100	100	100	100
El parla	99	99	98	95	98	100	99	96
El llegeix	94	87	85	68	95	95	72	77
L'escriu	84	75	77	54	86	94	52	61
No contesta	-	-	-	-	-	-	-	-

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

En els altres territoris, l'idioma majoritari és el castellà i el català és la segona llengua més parlada. Una àmplia majoria ha declarat comptar amb un nivell elevat d'oralitat (entén i parla català/valencià), ja que els percentatges es mouen en una forquilla entre el 71% de població que ha declarat "parlar català" a Salt i el 100% de persones que han indicat entendre el català/valencià a Tortosa, La Coma, Zona nord i Roquetes de Nou Barris o el Clot. Les diferències més importants les podem trobar en els nivells de lectoescriptura, on els percentatges disminueixen sensiblement. Així, per exemple, trobem territoris en què entre tres i cinc persones de cada deu afirmen que "parlen" o "llegeixen" català o valencià, com és el cas de Salt, Carrús o el Raval.

Taula 78. Català/valencià com a segona llengua**P. 56.2. “Quin/s és/són i quin nivell té de castellà/valencià?”**

	Tortosa	Salt	La Coma	Zona nord de Nou Barris	Roquetes de Nou Barris	El Clot	Carrús	El Raval
Base: Parla més d'un idioma	109	216	255	82	248	159	170	225
L'entén	100	99	100	100	100	100	99	99
El parla	88	71	78	82	84	89	94	72
El llegeix	68	49	64	76	74	76	48	56
L'escriu	58	35	50	61	56	66	37	42
No contesta	-	-	-	-	-	-	1	<1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

4.- Llengües parlades a casa i al barri

Un dels aspectes més rellevants explorats a l'Enquesta de Convivència Intercultural en l'Àmbit Local 2010 ha consistit precisament en els diferents espais d'ús de la llengua per part de les persones entrevistades. Es tracta de conèixer més a fons, d'una banda, quines llengües són les utilitzades en el barri entès com a l'espai públic bàsic on se posa en pràctica la convivència, interacció i ciutadania; coincidint aquest marc comunitari i territorial amb el del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural. De la mateixa manera, es tracta de conèixer quines són les llengües parlades a la casa, que s'entén com l'àmbit privat en què tenen lloc les relacions familiars.

Els resultats són significatius i coincidents amb les característiques lingüístiques dels territoris estudiats. Així, sis de cada deu persones entrevistades (exactament, el 64%) parlen castellà a casa; la proporció arriba gairebé al 80% entre els nascuts a Espanya, i queda en un 36% la proporció de llars de famílies d'origen estranger on es parla espanyol/castellà. La mateixa tendència s'observa respecte a l'ús del català/valencià, que es parla en un 17% de les llars, ja que una de cada deu persones entrevistades el parla a casa, proporció que arriba al 26% si només hi comptabilitzem els nascuts a Espanya: és a dir, en una de cada quatre de les llars d'espanyols de la mostra es parla català o valencià. D'aquestes, dues de cada deu corresponen a població nascuda a Espanya.

A la resta dels casos, tots els idiomes restants, lògicament, són els més parlats a casa per la població estrangera, i en destaquen els casos de l'àrab (el 29% de les llars d'estrangers) i el romanès (17%).

Taula 79. Idioma parlat a casa

P. 56.1. “Quin idioma o idiomes es parlen a casa, entre la família, i quins parla vostè en el barri?”

		Total		Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
		Abs.	%		
1	Espanyol/castellà	2.846	64	80	36
2	Català/valencià	743	17	26	1
3	Àrab	475	11	<1	29
4	Romanès	267	6	-	17
5	Berber/amazic/rifeny	88	2	-	6
6	Anglès	70	2	1	3
7	Francès	34	1	<1	1
8	Caló/romaní	34	1	<1	1
9	Xinès	24	1	0	1
10	Portuguès	19	<1	0	1
11	Basc	20	<1	1	-
12	Gallec	15	<1	1	-
13	Búlgar	9	<1	-	<1
14	Altres	403	9	1	24
15	No contesta	85	2	2	1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Si comparem les dades amb les llengües utilitzades al barri, en tots dos casos observem una clara convergència respecte a quines són les llengües que són utilitzades en l'un i l'altre àmbit, però també hi trobem una diferència pel que fa a la proporció en què les llengües són parlades. Si bé és cert que el castellà es manté com la llengua més parlada tant a casa com al barri, a casa el parlen sis de cada deu persones, i al barri ho fan nou de cada deu. En aquest cas, a més, aquesta dada tan elevada es manté tant per a espanyols com per a estrangers, per la qual cosa es podria afirmar que al carrer la llengua més parlada seria el castellà.

Pel que fa al català, és significatiu que aquesta llengua és més parlada al barri (dues de cada deu persones) enfront de casa, on és parlat per una persona de cada deu, com hem vist abans. Aquesta tendència es manté per al cas de les persones nascudes a Espanya i la població estrangera, ja que són els primers els que més el parlen. Si ens referim a l'àrab i el romanès, és la població estrangera la que més parla totes dues llengües tant a casa com al barri. Resulta especialment significatiu que en el cas de l'àrab hi ha una correspondència entre els dos àmbits, ja que dues de cada deu persones paren àrab a casa i al barri.

Taula 80. Idioma parlat al barri**P. 56.1. “Quin idioma o idiomes es parlen a casa, entre la família, i quins parla vostè en el barri?”**

		Total		Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
		Abs.	%		
1	Espanyol/castellà	4.104	92	92	92
2	Català/valencià	980	22	31	5
3	Àrab	430	10	<1	26
4	Romanès	155	4	-	10
5	Anglès	83	2	<1	4
6	Berber/amazic/rifeny	65	2	-	4
7	Francès	30	1	<1	2
8	Caló/romaní	22	1	<1	1
9	Xinès	17	<1	<1	1
10	Basc	11	<1	<1	-
11	Portuguès	3	<1	-	<1
12	Gallec	2	-	<1	-
13	Búlgar	2	-	<1	-
14	Altres	235	5	<1	14
15	No contesta	101	23	3	2

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

5.- L'ús dels mitjans de comunicació per part de la població local

Els mitjans de comunicació són una peça clau en el procés de coneixement del món a través de la generació de notícies i del seu consum. L'anàlisi de l'ús dels mitjans de comunicació per part de la població entrevistada és una via de gran importància per a la recerca sobre els processos de comunicació en el marc de la convivència intercultural. L'ús dels mitjans de comunicació fa referència a diversos aspectes de la comunicació. D'una banda, a la possibilitat que té la població immigrant de comunicar-se o no, és a dir, de poder ser entesa. D'altra banda, a l'existència o no de la població immigrant com a audiència en el mercat dels mitjans de comunicació a Espanya, és a dir, l'abordatge o no dels interessos de la població immigrant pren part dels mitjans de comunicació autòctons. Això ha donat lloc al sorgiment de mitjans de comunicació escrita, ràdio i televisió gestionats per periodistes pertanyents als grups minoritaris o bé destinats a aquest públic. I finalment, a la incorporació de l'audiència autòctona a aquesta agenda, a l'interès d'aquesta per seguir, conèixer i sentir curiositat per la situació de la població immigrant que viu en el seu entorn.

Aquest tipus d'inquietuds han estat analitzades a les preguntes 33 i 33.1. L'interès en aquestes dues preguntes s'ha centrat, sobretot, a conèixer el tipus de mitjans de comunicació que la població entrevistada consumeix habitualment. La tipologia de mitjans de comunicació fa al·lusió a si és premsa escrita, ràdio, televisió o mitjans per Internet, i si es tracta de mitjans especialitzats o no segons els col·lectius d'immigrants.

En aquest sentit, les dades de l'enquesta mostren que **les cadenes generalistes de televisió són el mitjà de comunicació més seguit (90%)** de la població entrevistada i en això coincideixen tant espanyols com estrangers. En els territoris analitzats, **la població espanyola amb prou feines té contacte amb mitjans de comunicació relacionats amb algun col·lectiu immigrant** o grup cultural diferent del seu, ja siguin programes de televisió, ràdio o premsa escrita. No arriba a un entre vint el qui accedeix, en alguna ocasió, a aquests mitjans. En canvi, **la meitat dels residents estrangers, a més de veure les cadenes televisives d'àmbit nacional, segueix programes específics relacionats amb algun col·lectiu immigrant o grup cultural** (Canal Latino, Al Jazeera, etc.) o els consulta per Internet (44%). Els seus motius acostumen a estar relacionats amb mantenir-se al dia de l'actualitat del seu país d'origen i l'enyorança.

Taula 81. Ús dels mitjans de comunicació: lectura de diaris

P. 33. "Habitualment o amb certa freqüència...?"

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Llegeix diaris relacionats amb algun col·lectiu immigrant o grup cultural (per exemple, llatins, etc.)	11	2	37
Llegeix diaris de temàtiques generals (<i>El País</i> , <i>El Mundo</i> , etc.)	65	38	57

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Quadre d'indicadors XVII. Indicadors de comunicació intercultural

3) Població estrangera que llegeix diaris de la premsa general a Espanya i/o diaris vinculats als col·lectius immigrants

Denominació	Descripció	Valor
Indicadors de comunicació intercultural: lectura de diaris	Percentatge de població estrangera que llegeix diaris de la premsa general a Espanya	56,6%
	Percentatge de població estrangera que llegeix diaris vinculats als col·lectius immigrants	37,4%

Quadre d'indicadors XVIII. Indicadors de comunicació intercultural

4) Població autòctona que llegeix diaris relacionats amb col·lectius immigrants

Denominació	Descripció	Valor
Indicadors de comunicació intercultural: Autòctons que accedeixen a mitjans de la diàspora	Percentatge de població autòctona que...	-
1) Premsa	"Llegeix diaris relacionats amb algun col·lectiu immigrant"	3,3%
2) Ràdio	"Escolta emissores o programes de ràdio relacionats amb algun col·lectiu immigrant"	3,3%
3) Televisió	"Veu cadenes o programes de televisió relacionats amb algun col·lectiu immigrant"	3,1%
4) Internet	"Consulta pàgines d'Internet relacionades amb l'actualitat d'algun col·lectiu immigrant"	4,0%

CAPÍTOL SET

**Conflictivitat
latent i
manifesta:
el seu
abordatge**

Les relacions socials, interpersonal i, per tant, la convivència, impliquen conflicte, però també la possibilitat de dur a terme una gestió positiva, pacífica i participativa de la conflictivitat, incidint en la seva prevenció, regulació i resolució. La frase feta: “la convivència és molt difícil” reflecteix aquest punt d’interessos divergents i fins i tot oposats, de posicions de bloqueig i, al cap i a la fi, de tensió que comporta tota relació de convivència. En el marc conceptual adoptat en el projecte, la coexistència –a diferència de la convivència– acostuma a estar basada en la no-agressió, en l’absència (aparent) de conflicte, en una no-conflictivitat aparent procedent bé de l’absència d’interacció i de relació directa amb l’altre, bé d’aguantar-se o suportar allò o allò altre: una no-conflictivitat que només és aparent, ja que continuen latents la desconfiança, el desconeixement, el no-reconeixement, els recels, els conflictes larvats.

En el Projecte d’Intervenció Comunitària Intercultural tot allò relacionat amb la conflictivitat local i intercultural és de gran rellevància, ja que és una dimensió clau en la vida i construcció de la comunitat. Les tensions i els conflictes veïnals per l’ús dels espais públics, per la instal·lació de mesquites, entre comerciants, en l’àmbit de l’escola ja sia entre alumnes o entre professorat i família, entre grups de cultures diferenciades, etc., són realitats de gran rellevància en termes de la vida local i la cohesió social. A més, el projecte està basat en la fusió de la metodologia comunitària i la metodologia de la mediació, i aquesta última és una via de notable potencialitat en la prevenció, regulació i resolució de la conflictivitat.

També en aquest apartat el procés de realització del projecte anirà aportant un millor coneixement de la conflictivitat existent i anirà incorporant en la seva programació actuacions orientades a l’abordatge positiu, pacífic i participatiu de la conflictivitat. En aquest informe general sobre l’Enquesta 2010 s’aborda l’experiència i la percepció de la conflictivitat per part dels entrevistats a partir de les preguntes 42 i 44, tal com veurem tot seguit.

1.- Percepció i experiència de la conflictivitat

Hem tingut oportunitat d'observar, a l'apartat dedicat a les relacions socials en el barri, que els territoris d'intervenció del projecte es caracteritzen per les relacions de coexistència de manera majoritària. Això també és percebut per les persones entrevistades a l'enquesta. Així, la pregunta 42 es va centrar en la percepció que els entrevistats tenien sobre el grau de convivència, hostilitat i coexistència, i els resultats obtinguts són coherents amb la tendència general observada: **cinc de cada deu persones manifesten que en els territoris on resideixen predominen relacions que nosaltres definim com de coexistència**. Només una de cada deu assenyalava que hi ha relacions d'hostilitat, tensió i, per tant, mostres de conflictivitat manifesta.

Taula 82. Percepció de coexistència, convivència i hostilitat

P. 42. "Entre els veïns del seu municipi de diferents cultures, nacionalitats o religions..."

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Gairebé no hi ha relació, però la gent deixa viure, es respecta, amb prou feines hi ha conflicte	53	54	50
Hi ha tensió i fins i tot hostilitat	16	17	13
Hi ha bona relació i si sorgeix algun problema es resol pacíficament	25	23	32
No ho sap	5	6	4
No contesta	1	1	2

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

2.- L'existència de problemes, tensions i conflictes

Ens centrem a continuació en l'existència de conflictes en els territoris d'intervenció del projecte. La pregunta 44 i següents de l'enquesta són les que es van dedicar a explorar la conflictivitat a partir de les respostes de les persones entrevistades. Una de les conclusions principals que podem extreure de l'anàlisi de les dades és que **els territoris estudiats es caracteritzen per presentar uns percentatges molt baixos de conflictivitat**, sempre des de la perspectiva dels subjectes. **Només un de cada deu entrevistats (13%) manifesta haver tingut algun problema amb algú de la zona**, davant de vuit de cada deu persones (87%) que han manifestat no tenir cap problema. No hi ha distinció rellevant entre autòctons i immigrants en aquest punt.

Cal fer aquí una puntualització prèvia: el baix nombre de respostes obtingudes al voltant d'aquesta qüestió podria indicar la reticència de les persones a reconèixer i expressar l'existència de problemes. En aquest sentit, cal incorporar aquesta consideració metodològica en futures enquestes, sobretot a l'hora d'elaborar diagnòstics i actuacions per part dels equips del projecte.

Taula 83. Existència de problemes

Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya

P. 44. "Ha tingut personalment o algú del seu nucli familiar algun problema amb alguna persona o grup de (nom del territori)?"

	TOTAL	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Base: Han tingut problemes amb algú de la zona	1.075	875	200
Sí	13	14	10
No	86	86	89
No ho sap	<1	<1	<1
No contesta	<1	<1	<1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Si tenim en compte els resultats segons els territoris estudiats, crida l'atenció que allà on més han assenyalat haver tingut algun problema són els barris de San Francisco i Zabala a Bilbao (tres persones de cada deu), el districte de Palma-Palmilla (dues de cada deu) i la Zona nord i Roquetes de Nou Barris i el barri de La Coma a Paterna (una de cada deu). La resta de territoris es manté en valors al voltant del 15%, a excepció del Clot, els barris de Centro, San Nicasio i Batallas a Leganés i el barri madrileny d'Universidad, que són els barris que han presentat els valors més elevats d'absència de conflicte (nou de cada deu persones entrevistades).

Taula 84. Existència de problemes

2) Segons territoris

P. 44. “Ha tingut personalment o algú del seu nucli familiar algun problema amb alguna persona o grup de (nom del territori)?”

TERRITORIS	SÍ	NO
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	33	66
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	20	77
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	19	81
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	19	81
La Coma, Paterna (València)	17	82
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	16	84
Salt (Girona)	16	84
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	16	84
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	14	85
Carrús, Elx (Alacant)	13	86
Lavapiés, Madrid (Madrid)	13	86
Distrito Norte, Granada (Granada)	13	86
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	13	87
Tortosa (Tarragona)	11	88
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	11	88
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	11	89
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	10	90
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	10	90
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	9	89
Universidad, Madrid (Madrid)	9	91
Daimiel (Ciudad Real)	9	91
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	7	92
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	7	92
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	7	92
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	6	94

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

3.- Motius o causes dels problemes

Centrant-nos en aquells que han respost que han tingut problemes (un 13% de la mostra total), vegem quins han estat els motius d'aquests problemes. **Tres de cada deu persones entrevistades han manifestat que el problema està relacionat amb el tracte rebut** cap a ell o cap a algú de la seva família. És a dir, el problema es refereix a la falta de respecte, un element recurrent en la codificació de les respostes obertes. En aquesta variable, el valor puja de quatre de cada deu quan hi tenim en compte la població estrangera. Unit a l'anterior, dues de cada deu persones han manifestat haver tingut algun problema pel soroll (música, festes, veus elevades, etc.). Els valors més baixos han correspost a les males olors, amb tan sols un 8% per als territoris d'intervenció del projecte.

Taula 85. Motiu del problema

1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya

P. 44.1. "Quin va ser el motiu del problema? "

	TOTAL	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Base: Han tingut problemes amb algú de la zona	1.075	875	200
Per soroll (música, festes, crits, etc.)	25	25	23
Per les males olors	2	2	1
Pel mal ús d'un espai comú (escala, etc.)	8	8	7
Per la brutícia o treure la brossa	4	5	2
Pel tracte rebut per vostè o per algú de la seva família	65	33	44
Altres motius (ESPECIFICAR)	25	26	24

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Si tenim en compte els resultats a cada territori, podem observar elements molt útils per a la intervenció. En primer lloc, i en línia amb el que s'ha dit abans, **els valors més alts corresponen a conflictes originats pel tracte rebut/falta de respecte** (cinc de cada deu a La Coma i a Tortosa) i **pel soroll** (quatre de cada deu a Roquetes i Zona nord de Nou Barris).

En segon lloc, trobem els **valors intermedis que corresponen a conflictes originats pel mal ús dels espais comuns**. Aquí veiem que sobresurten els casos de Palma-Palmilla (31%) o Las Margaritas (25%).

En tercer lloc, és destacable que els conflictes originats per les males olors són els que presenten els valors més baixos, ja que el valor més elevat ha correspost a Palma-Palmilla amb un 7%.

Taula 86. Motiu del problema

2) Segons territoris

P. 44.1. "Quin va ser el motiu del problema?"

TERRITORIS	Per soroll (música, festes, críts, etc.)	Per les males olors	Pel mal ús d'un espai comú (escala, etc.)	Per la brutícia o treure la brossa	Pel tracte rebut per vostè o per algú de la seva família	Altres motius (ESPECIFICAR)
La Coma, Paterna (València)	23	2	3	5	60	7
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	26	1	12	5	37	20
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	34	-	9	6	14	38
Carrús, Elx (Alacant)	29	1	5	4	44	16
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	43	1	4	4	17	29
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	24	7	31	13	18	8
Distrito Norte, Granada (Granada)	13	2	3	2	38	43
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	12	2	8	-	27	50
Salt (Girona)	9	4	16	4	44	23
Lavapiés, Madrid (Madrid)	10	2	10	-	48	30
Tortosa (Tarragona)	15	2	-	9	50	22
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	39	2	8	2	30	11
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	32	3	11	5	22	27
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	23	-	3	6	23	46
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	27	-	6	6	27	30
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	25	-	19	3	31	13

> Continua a la pàgina següent

TERRITORIS	Per soroll (música, festes, crits, etc.)	Per les males olors	Pel mal ús d'un espai comú (escala, etc.)	Per la brutícia o treure la brossa	Pel tracte rebut per vostè o per algú de la seva família	Altres motius (ESPECIFICAR)
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	42	-	-	-	32	23
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	36	3	16	10	23	13
Universidad, Madrid (Madrid)	55	-	3	7	23	13
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	30	4	13	-	30	22
Daimiel (Ciudad Real)	10	-	-	5	38	48
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	20	-	25	5	35	15
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	15	-	5	-	50	30
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	11	-	11	11	22	44
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	50	17	-	-	33	-

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

4.- Elements del conflicte: el que va passar en la disputa

Interessava destacar els elements que caracteritzen la forma en que es manifesten els conflictes; en concret els tipus de comportaments de conflicte o la disputa en si. La pregunta 44.2 de l'enquesta va indagar sobre la qüestió, identificant un ventall de modalitats que van des de la discussió, l'insult o l'amenaça fins a l'agressió física i la denúncia. S'han obtingut els resultats següents sobre les 1.075 respostes registrades.

Sis de cada deu persones entrevistades (58%) manifesten que el conflicte ha tingut lloc a través d'una discussió, i són similars els valors entre autòctons i estrangers. En segon ordre d'importància apareixen els insults i/o les agressions verbals, ja que gairebé tres de cada deu persones (28%) han declarat que això va motivar, o va estar present, en el conflicte. Dins d'aquest grup, la distinció entre població estrangera i nascuda a Espanya tampoc no és rellevant, ja que presenta valors similars.

Taula 87. Elements del conflicte

Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya

P. 44.2. "Què va passar? Hi va haver..."

	TOTAL	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Base (valors absoluts)	1.075	875	200
Discussió	58	57	61
Insults o agressió verbal	28	29	28
Amenaça	16	17	12
Agressió física	18	18	18
Denúncia	18	19	14
Altres (ESPECIFICAR)	6	6	6

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Pel que fa als territoris enquestats –tant si són d'intervenció com de control–, indicarem on s'han registrat valors molt per damunt de les mitjanes, si bé cal recordar que aquestes dades s'han d'interpretar amb prudència i només com a aproximació general, atès que si la base és petita per al conjunt (les 1.075 persones que van contestar, sols el 13% de la mostra total), encara ho és més per a cada territori.

Començant per la **discussió**, el component o la manifestació del conflicte més representat i amb una mitjana del 58%, en destaquen els valors tan elevats dels barris a Jerez de la Frontera (91% o nou de cada deu persones entrevistades en aquesta zona). Superen també el 80% de les respostes Sigüenza, Playa Honda a San Bartolomé (Lanzarote), el barri de La Coma (al municipi valencià de Paterna) i Palma-Palmilla a la ciutat de Màlaga.

Centrant-nos ara en els **insults** –amb una mitjana que se situa en el 25%–, destaquen els valors especialment alts de Palma-Palmilla (50%) i del barri de Las Margaritas a Getafe (45%). Els se-

gueixen diversos territoris d'intervenció del projecte amb valors superiors al 30%: el barri de La Coma, els barris del centre de Bilbao, el Distrito Norte de Granada, els barris de Madre de Dios i San José al centre de Logronyo, a Tortosa i Playa Honda a San Bartolomé (Lanzarote).

Passant ara a les **amenaces**, reconegudes pel 16% dels qui van afirmar haver tingut algun problema amb els veïns, destaquen els casos de Teguisse a Las Palmas (35% de les respostes) i dels barris de Bilbao (33%).

Pel que fa a les **agressions físiques**, amb una mitjana del 18%, aquestes apareixen més representades a Daimiel (33%), al Distrito Norte de la ciutat de Granada (33%), a Tortosa (30%) i a Teguisse a Las Palmas (30%).

Taula 88. Elements del conflicte

Segons territoris

P. 44.2. "Què va passar? Hi va haver..."

TERRITORIS	Discussió	Insults o agressió verbal	Amenaça	Agressió física	Denúncia	Altres
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	91	21	18	12	15	6
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	83	-	-	-	17	-
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	83	90	9	9	22	4
La Coma, Paterna (València)	82	38	16	15	9	-
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	81	11	8	3	5	2
Teguisse (Lanzarote, Las Palmas)	75	50	35	30	55	-
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	75	45	15	5	5	-
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	74	17	4	7	7	2
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	72	34	9	6	19	3
Universidad, Madrid (Madrid)	68	7	19	23	-	-
Carrús, Elx (Alacant)	65	26	10	8	14	5
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	61	26	3	16	16	3
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	60	22	19	14	27	3
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	59	26	16	20	8	3
Salt (Girona)	59	29	27	23	16	5

> Continua a la pàgina següent

TERRITORIS	Discussió	Insults o agressió verbal	Amenaça	Agressió física	Denúncia	Altres
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	57	17	-	14	17	3
Tortosa (Tarragona)	21	..	9	30	11	7
Daimiel (Ciudad Real)	48	29	19	33	19	-
Distrito Norte, Granada (Granada)	46	36	28	33	26	10
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	44	26	14	11	25	15
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	42	18	15	7	16	12
Lavapiés, Madrid (Madrid)	40	28	20	24	24	2
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	36	23	13	16	13	19
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	33	22	11	11	22	11
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	22	37	33	42	18	10

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

5.- Les parts del conflicte

Un altre dels aspectes que s'ha estudiat a l'Enquesta 2010 ha estat la caracterització de les persones amb les quals s'ha tingut el conflicte. La pregunta 44.3 es va centrar en aquesta qüestió en preguntar si la persona amb la qual es va tenir el problema era de la mateixa edat, sexe, nacionalitat, grup ètnic, religió i/o nivell socioeconòmic.

Tal com reflecteix la taula següent, **sis de cada deu persones han assenyalat que el conflicte es va mantenir amb una persona del mateix sexe**, tendència que es manté per a la població nascuda a Espanya i l'estrangera.

Pel que fa a l'origen nacional, **tres de cada deu han assenyalat que la persona era de la mateixa nacionalitat**, qüestió que és una mica més significativa entre la població espanyola (41%). Això indicaria que els conflictes mantinguts per la població espanyola han tingut lloc predominantment entre "espanyols".

Finalment, **tres de cada deu han assenyalat que la persona tenia la mateixa edat** que la persona entrevistada, i en aquest cas els valors corresponents a la població espanyola són lleugerament superiors als de la població estrangera.

Taula 89. Les parts del conflicte: amb qui s'ha tingut el problema

P. 44.3. "El/la veí/ina amb qui es va produir el problema és..."

	TOTAL	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Base (valors absoluts)	1.075	875	200
De la mateixa edat	31	32	28
Del mateix sexe	62	62	61
De la mateixa nacionalitat	36	41	13
Del mateix grup ètnic	23	25	15
De la mateixa religió	18	19	17
Del mateix nivell socioeconòmic	24	25	24

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Parem atenció ara a les dades segons els territoris. En aquest sentit, és significatiu que a Daimiel els conflictes s'hagin mantingut amb persones de la mateixa edat (cinc de cada deu) i del mateix sexe (set de cada deu). Els valors més baixos respecte a aquest mateix indicador corresponen al Clot (20%) i Sigüenza (17%). A La Coma, el tret predominant en els conflictes és la mateixa nacionalitat (vuit de cada deu). De nou, el Clot, Sigüenza i Teguiuse presenten els valors més baixos (quatre i tres de cada deu persones, respectivament). Finalment, sis de cada deu persones entrevistades a Jerez han assenyalat que els conflictes han tingut lloc amb persones de la mateixa religió, grup ètnic i/o nivell socioeconòmic.

Taula 90. Característiques del veí amb el qual s'ha tingut el problema**1) Mateixa o diferent edat****P. 44.3.1.1. "...de la mateixa edat"**

TERRITORIS	SÍ	NO
Daimiel (Ciudad Real)	52	43
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	42	35
La Coma, Paterna (València)	41	57
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	39	58
Zona nord de Nou Barris. Barcelona	39	58
Tortosa (Tarragona)	37	57
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	37	59
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	36	54
Universidad, Madrid (Madrid)	36	58
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	35	62
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	33	67
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	31	68
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	30	60
Carrús, Elx (Alacant)	30	66
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	28	62
Distrito Norte, Granada (Granada)	26	61
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	26	65
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	25	63
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	25	75
Lavapiés, Madrid (Madrid)	24	68
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	22	71
Salt (Girona)	21	73
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	21	65
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	20	66
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	17	83

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 91. Característiques del veí amb el qual s'ha tingut el problema

2) Mateix o diferent sexe

P. 44.3.1.2. "El/la veí/ina amb qui es va produir el problema és del mateix sexe"

TERRITORIS	SÍ	NO
Universidad, Madrid (Madrid)	77	16
Daimiel (Ciudad Real)	76	19
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	75	23
La Coma, Paterna (València)	73	27
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	73	21
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	71	26
Distrito Norte, Granada (Granada)	71	23
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	70	26
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	70	30
Tortosa (Tarragona)	67	30
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	65	35
Lavapiés, Madrid (Madrid)	60	34
Carrús, Elx (Alacant)	58	39
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	58	32
Salt (Girona)	57	43
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	57	40
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	57	42
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	56	44
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	54	43
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	50	38
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	49	43
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	49	46
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	49	46
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	45	55
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	33	67

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 92. Característiques del veí amb el qual s'ha tingut el problema**3) Mateixa o diferent nacionalitat****P. 44.3.1.3. "El/la veí/ina amb qui es va produir el problema és de la mateixa nacionalitat"**

TERRITORIS	SÍ	NO
La Coma, Paterna (València)	83	17
Distrito Norte, Granada (Granada)	74	20
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	73	21
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	57	43
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	55	45
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	50	41
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	50	50
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	42	48
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	40	55
Daimiel (Ciudad Real)	38	62
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	64	53
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	29	66
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	26	66
Universidad, Madrid (Madrid)	26	65
Carrús, Elx (Alacant)	23	75
Lavapiés, Madrid (Madrid)	22	68
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	20	77
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	19	79
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	17	77
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	17	83
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	16	77
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	15	85
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	11	78
Salt (Girona)	7	91
Tortosa (Tarragona)	4	91

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 93. Característiques del veí amb el qual s'ha tingut el problema

4) Mateix o diferent grup etnocultural

P. 44.3.1.4. "El/la veí/ina amb qui es va produir el problema és del mateix grup ètnic o cultural"

TERRITORIS	SÍ	NO
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	67	24
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	52	17
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	50	50
Daimiel (Ciudad Real)	48	48
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	46	49
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	46	48
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	45	45
Distrito Norte, Granada (Granada)	39	48
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	31	53
La Coma, Paterna (València)	30	69
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	21	74
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	20	63
Carrús, Elx (Alacant)	20	66
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	19	61
Universidad, Madrid (Madrid)	19	55
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	17	69
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	15	80
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	13	76
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	11	78
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	10	68
Tortosa (Tarragona)	9	76
Lavapiés, Madrid (Madrid)	8	28
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	7	67
Salt (Girona)	5	84
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	5	95

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 94. Característiques del veí amb el qual s'ha tingut el problema**5) Mateixa o diferent religió****P. 44.3.1.5. "El/la veí/ina amb qui es va produir el problema és de la mateixa religió"**

TERRITORIS	SÍ	NO
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	52	15
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	50	50
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	48	32
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	39	13
Distrito Norte, Granada (Granada)	36	25
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	35	40
Daimiel (Ciudad Real)	29	43
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	27	35
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	25	44
La Coma, Paterna (València)	20	49
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	19	61
Carrús, Elx (Alacant)	17	49
Universidad, Madrid (Madrid)	16	39
Lavapiés, Madrid (Madrid)	14	50
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	13	39
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	12	28
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	11	49
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	11	78
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	10	52
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	10	65
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	10	34
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	10	29
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	8	65
Tortosa (Tarragona)	4	76
Salt (Girona)	4	80

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 95. Característiques del veí amb el qual s'ha tingut el problema

6) Mateix o diferent nivell socioeconòmic

P. 44.3.1.6. "El/la veí/ina amb qui es va produir el problema és del mateix nivell socioeconòmic"

TERRITORIS	SÍ	NO
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	64	12
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	61	22
Daimiel (Ciudad Real)	57	10
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	48	22
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	40	35
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	19	16
Distrito Norte, Granada (Granada)	36	34
La Coma, Paterna (València)	32	48
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	31	16
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	31	49
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	26	45
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	24	51
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	18	39
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	17	54
Carrús, Elx (Alacant)	17	42
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	17	17
Universidad, Madrid (Madrid)	16	39
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	16	46
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	13	67
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	13	37
Lavapiés, Madrid (Madrid)	12	34
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	11	78
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	10	40
Salt (Girona)	5	70
Tortosa (Tarragona)	4	57

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

6.- La resolució del conflicte i les seves vies

Arribem ara a la part final del procés de la manifestació dels conflictes en els territoris del projecte. Gairebé sis de cada deu persones de les quals van contestar aquesta pregunta han assenyalat que els conflictes en què s'han vist immersos s'han resolt, enfront de tres de cada deu que han afirmat que els conflictes s'han quedat sense resoldre. Dins del primer grup, els valors que corresponen a la població estrangera són lleugerament superiors (68%).

Taula 96. Resolució o no del problema

P. 44. “Es va resoldre el problema?”

	TOTAL	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Base (valors absoluts)	1.075	875	200
Sí	60	60	68
No	38	39	31

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

A partir d'aquestes dades disposem d'un nou indicador que pot ser significatiu per indagar com s'aborda la conflictivitat (què passa amb els problemes) i, sobretot, per aproximar-nos a la qüestió de la conflictivitat latent, que per la seva pròpia naturalesa resulta sempre difícil d'identificar i encara més de quantificar.

Quadre d'indicadors XIX. Indicadors de conflictivitat

1) Conflictes resolts i no resolts

Indicador	Descripció	Valor mitjà
Indicador de conflictivitat resolta	Percentatge dels qui afirmen que SÍ que es va resoldre el problema que van tenir amb un veí	59,9%
Indicador de conflictivitat no resolta	Percentatge dels qui afirmen que NO es va resoldre el problema que van tenir amb un veí	37,8%

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Dins del grup que ha assenyalat que el conflicte es va resoldre, la manera de resoldre el conflicte més habitual ha estat “parlant directament”, ja que tres de cada deu han contestat aquesta opció, valor que puja a quatre de cada deu entre la població nascuda fora d'Espanya.

A continuació, la manera més seguida pels entrevistats és que la que correspon a “deixar passar el temps”, ja que dos de cada deu han contestat aquesta opció.

Val la pena assenyalat que gairebé el 10% de les persones entrevistades han respost que la forma de resolució ha estat “per mediació de tercers”. Es pot considerar una proporció significativa tenint en compte l’escàs coneixement general per part de la població del procediment de la mediació, així com pel que implica en el sentit que en un determinat nombre d’aquests incidents d’edifici, carrer o barri hi ha intervingut una tercera part per ajudar les parts en disputa.

Finalment, un percentatge inferior a l’1% i per tant gens significatiu ha assenyalat que la forma de resolució ha correspost a la denúncia o avís a la policia, cosa que el converteix en l’indicador més baix de formes de resolució.

Taula 97. Forma de resolució del conflicte

Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d’Espanya

P. 44.5. “Com es va resoldre?”

	TOTAL	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d’Espanya
Base (valors absoluts)	1.075	875	200
Parlant directament	39	38	45
Mitjançant una negociació amb advocats	1	1	1
Per mediació de tercers (mediador, etc.)	10	10	9
Als jutjats	12	12	13
Deixant passar el temps	26	27	23
Amb denúncia o avís a la policia	<1	-	1
D’altra manera (ESPECIFICAR)	11	12	7

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l’Àmbit Local, 2010.

Si hi sumem els qui manifesten haver resolt el seu conflicte mitjançant la intervenció de tercers (jutges, mediadors, advocats) i els distingim dels qui ho van fer abordant directament el cas amb l’altra part (“parlant directament”), avancem cap a la construcció de nous indicadors de conflicti-vitat.

Quadre d'indicadors XX. Indicadors de conflictivitat

2) Interlocució directa *versus* intervenció de tercers

Denominació	Descripció	Valor mitjà
Indicador de negociació o interlocució directa	Percentatge de persones que afirmen que el seu conflicte es va resoldre "parlant directament" amb l'altra part	39,1%
Indicador de recurs a, o intervenció de, terceres parts	Suma dels qui afirmen que el seu conflicte es va resoldre en els jutjats, amb mediació o amb advocats	22,1%
Subindicador de recurs a la mediació (part de l'anterior)	Percentatge de persones que afirmen que el seu conflicte es va resoldre "per mediació de tercers (mediador, etc.)"	9,5%

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Pel que fa als resultats per territoris, es manté la mateixa tendència, ja que la forma més habitual de resolució dels conflictes és "parlant directament", tal com podem observar en els casos de Palma-Palmilla, Blas Infante i Las Colombinas, el barri d'Universidad, Las Norias de Daza i Playa Honda, que presenten els valors elevats (entre el 56% i el 71%). A més de parlar directament, la forma més seguida correspon a deixar passar el temps, tal com es desprèn dels valors obtinguts a Lavapiés, a la zona de Jerez de la Frontera i el barri de Las Margaritas (entre el 47% i el 57%).

Taula 98. Forma de resolució del conflicte

2) Segons territoris

P. 44.5. "Com es va resoldre?"

TERRITORIS	Parlant directament	Mitjançant una negociació amb advocats	Per mediació de tercers (mediador, etc.)	Als jutjats	Deixant passar el temps	Amb denúncia o avís a la policia	Amb agressió
La Coma, Paterna (València)	51	1	5	7	29	-	-
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	52	-	7	12	20	-	-
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	50	-	6	8	15	-	-
Carrús, Elx (Alacant)	20	-	20	14	27	-	-
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	63	-	6	2	27	-	2
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	44	-	14	12	12	-	-
Distrito Norte, Granada (Granada)	37	-	5	21	32	-	-
Lavapiés. Lavapiés	28	-	9	9	47	-	-
Tortosa (Tarragona)	14	3	10	10	45	3	-
Salt (Girona)	36	-	12	12	20	-	-
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	24	-	16	20	12	-	-
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	71	4	-	-	13	-	-
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	32	-	5	27	18	-	-
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	55	-	14	-	18	-	-
Universidad, Madrid (Madrid)	64	-	-	5	23	-	-
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	32	-	26	5	37	-	-
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	37	-	-	-	53	-	-

> Continua a la pàgina següent

TERRITORIS	Parlant directament	Mitjançant una negociació amb advocats	Per mediació de tercers (mediador, etc.)	Als jutjats	Deixant passar el temps	Amb denúncia o avís a la policia	Amb agressió
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	41	-	6	12	41	-	-
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	24	6	18	12	24	-	-
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	56	-	6	13	19	-	-
Daimiel (Ciudad Real)	6	-	13	38	31	-	-
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	21	-	7	7	57	-	-
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	31	-	8	31	8	-	-
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	87	-	17	17	-	-	-
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	25	-	-	25	50	-	-

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

CAPÍTOL VUIT

Pertinença, identitat local i veïnatge

La convivència sempre remet a un determinat àmbit d'organització social: des de nivells micro com la convivència a la família o a la parella fins a nivells macro com la convivència de les nacions o la convivència democràtica en una societat determinada. L'Objectiu General I del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural és impulsar la convivència social i intercultural en els àmbits locals, és a dir, en els barris, districtes o municipis, els quals englobem en l'expressió "territoris". Ara bé, sigui quin sigui el nivell d'agrupació humana que considerem en la convivència –o en la coexistència o hostilitat–, la dimensió de les identitats i pertinences és del tot rellevant. I ho és si més no per quatre motius.

Primer, perquè la convivència requereix un cert grau d'identificació i pertinença comuna. Esdevé molt difícil relacionar-se amb l'altre com un igual o un parell, compartir normes i valors amb els altres, etc., si no és en el marc d'una certa identitat i pertinença comuna. Centrant-nos en l'escala del projecte –el que és municipal, els territoris locals–, assumim com a punt de partida que una alta identificació i pertinença comuna amb la localitat podria redundar –juntament amb molts altres factors– en l'extensió de la convivència, i, al contrari, si sectors rellevants de la població no se senten part de la comunitat o no són reconeguts com a tals per la majoria, això va en perjudici de la convivència.

Un segon motiu de la rellevància de la dimensió de la identitat i pertinença és el fet que la convivència també requereix –i complementàriament a l'anterior– respecte i acceptació de les identitats i pertinences no compartides. Amb les identitats i pertinences passa el mateix que amb les normes i els valors: que sent clau el que és compartit i comú, també ho és respectar el que és diferenciat. Enfocant de nou l'escala local del projecte, això anterior es tradueix en la conveniència d'avançar en el respecte a les altres identitats i pertinences de cadascú, ja siguin identitats o pertinences etnoculturals, religioses, nacionals, d'opció sexual, etc.

Hi ha dues raons més per les quals la dimensió de la identitat i pertinença és rellevant en el predomini de la genuïna convivència, de la mera coexistència o de la rebutjable hostilitat. I totes dues raons tenen a veure amb l'adjectivació de la convivència com a convivència *ciutadana intercultural* que assumim en el projecte. En efecte, si la convivència ha de ser *ciutadana*, dels ciutadans i les ciutadanes d'un territori determinat, és perquè en aquesta convivència s'assumeix l'altre com un ciutadà més, en aquell rol i pertinença comuna. Com a ciutadà de ple dret i deure, que com un mateix –i pel fet de pertànyer a la comunitat– pot exercir els seus drets i ha de complir les seves obligacions, que té com un mateix responsabilitats en la vida social i l'esfera pública, i això perquè pertany a la comunitat, perquè se l'identifica com a membre i s'identifica i es veu a si mateix com a tal.

Finalment, si la convivència ha de ser *intercultural* ho serà des del moment que, més enllà de tota identitat i pertinença cultural, i juntament amb el seu respecte, les persones i els grups –païos i gitanos, autòctons o forans, marroquins, romanesos, equatorians, pakistanesos, fills i filles d'autòctons i fills i filles d'immigrants, fills i filles del poble i nascuts a fora, etc.– assumeixen aquell barri, aquella àrea, aquell lloc on es viu com una cosa comuna i compartida.

L'aspecte del respecte envers el que és diferenciat ha estat abordat, si més no en una primera aproximació, en els capítols d'actituds i valors, per la qual cosa ara ens centrarem en el que l'enquesta aporta sobre altres variables dels subjectes i el seu territori: el sentiment de pertinença local, l'arrelament a la localitat, la satisfacció amb el fet de viure-hi, la valoració del lloc i els escenaris o les expectatives de futur; però comencem amb un comentari previ sobre l'em- padronament.

1.- Empadronament com a primer pas

Una gran majoria de la població entrevistada està empadronada (94%) i aquesta proporció és pràcticament idèntica per als nascuts a Espanya i per als nascuts fora d'Espanya. Això anterior, i també el fet que un percentatge inferior a l'1% (amb escassa significació, per tant) manifesti no saber si està empadronat, resulta positivament significatiu respecte al funcionament del sistema de registre local, el seu coneixement i la seva utilitat per a les persones.

Hi ha un 4,5% de no empadronats i també en aquest punt hi ha similitud: és significatiu que fins i tot és una mica menor l'empadronament entre els nascuts fora d'Espanya (4%) enfront dels nascuts a Espanya (5%). Això indica el gran interès de l'empadronament per als immigrants en suposar una documentació i un accés a drets i serveis com la targeta sanitària.

Taula 99. Empadronament

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Sí	94	94	94
No	5	5	4
No ho sap	<1	<1	1
No contesta	1	1	1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

2.- Identificació a diferents nivells d'integració sociocultural

La pregunta 6 de l'enquesta feia referència al fet de si la persona se sent pertanyent a una sèrie d'esferes des del seu propi territori més proper fins a Europa; diferents àmbits que, d'una banda, són administratius i que, de l'altra, són polítics, culturals i simbòlics, i per als quals apliquem el concepte ideat per l'antropòleg Julian Steward de "nivells d'integració sociocultural" (Steward, 1968).

La informació registrada amb les respostes a aquesta pregunta del qüestionari aporta una altra sèrie d'indicadors significatius per a l'anàlisi de la realitat local i per als objectius del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural.

Quadre d'indicadors XXI. Indicadors de pertinença

1) Sentiments de pertinença a diferents nivells d'integració sociocultural

Denominació	Descripció	Valor mitjà
	Percentatge de persones que afirmen sentir-se pertanyents "molt o força" a...	
Indicador de sentiment de pertinença a la localitat	la localitat (barri, districte...)	83,1%
Indicador de sentiment de pertinença al municipi	el municipi	76,8%
Indicador de sentiment de pertinença a la comunitat autònoma	la comunitat autònoma	78,4%
Indicador de sentiment de pertinença a Espanya	Espanya	77,9%
Indicador de sentiment de pertinença a Europa	Europa	68,1%

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Els resultats de l'enquesta mostren que **el sentiment de pertinença augmenta en relació amb el barri, amb el municipi, amb el que és quotidià**, i a la inversa, disminueix amb el que és llunyà, amb els nivells administratius, que per als residents són més abstractes, com l'autonòmic, l'estatal i l'europeu.

Són destacables els casos del municipi castellà de Sigüenza i els barris seleccionats del centre de Bilbao, on el sentiment de pertinença és relativament baix en gairebé tots els nivells administratius. En el cas de Sigüenza, això passa en tots excepte en el sentiment de ser espanyol, on augmenta lleugerament (67%). En el cas de San Francisco i Zabala, els indicadors de pertinença també són baixos en tots excepte en el sentiment de pertinença a la localitat (que puja fins al 87%) i el sentiment de pertinença a la comunitat autònoma (on puja fins al 86%).

En una qüestió com els sentiments de pertinença és convenient diferenciar entre autòctons i immigrants, per la qual cosa mostrem a continuació un desenvolupament del quadre anterior d'indicadors, però ja no amb els valors mitjans –o per a la mostra total–, sinó per a les submostres de nascuts a Espanya o nascuts fora d'Espanya.

Quadre d'indicadors XXII. Indicadors de pertinença

2) Valors desagregats per a nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya

Denominació	Descripció	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
	Percentatge de persones que afirmen sentir-se pertanyents "molt o força" a...		
Indicador de sentiment de pertinença a la localitat	la localitat (barri, districte...)	90,3%	65,5%
Indicador de sentiment de pertinença al municipi	el municipi	82,5%	64,3%
Indicador de sentiment de pertinença a la comunitat autònoma	la comunitat autònoma	89,9%	53,2%
Indicador de sentiment de pertinença a Espanya	Espanya	92,6%	37,8%
Indicador de sentiment de pertinença a Europa	Europa	77,4%	44,6%

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Pel que fa al grau de pertinença al territori segons l'antiguitat, hi ha una correlació entre viure més anys en el territori i sentir un major grau de pertinença cap a aquest. A la taula següent podem observar aquesta relació. Així, el 33% de les persones entrevistades que han mostrat un grau de pertinença elevat al territori fa que hi viuen entre 26 i 50 anys, enfront del 39% que ha mostrat un grau de pertinença molt baix i que fa que és al territori entre 1 i 5 anys.

Taula 100. Sentiments de pertinença local

Segons antiguitat en el territori

P. 6.1. Se sent de... (nom del territori)

	Total	Molt o força	Poc o gens
	8928	6857	1998
Anys en el territori			
d'1 a 5 anys	21	15	39
de 6 a 10 anys	14	13	19
d'11 a 15 anys	7	7	7
de 16 a 20 anys	9	10	6
de 21 a 25 anys	9	10	5
de 26 a 50 anys	28	33	11
de 51 a 75 anys	7	9	1
Més de 75 anys	1	1	<1
No contesta	<1	<1	<1
No ho sap	5	3	11

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

3.- Sentiment de pertinença a la localitat

Examinem primer el que fa referència al nivell d'integració sociocultural més proper: la localitat. La pregunta 6 estava formulada de la manera següent: "En quina mesura se sent pertanyent als grups següents...?" I a la primera opció (la localitat) s'esmentava textualment a l'entrevistat el nom del territori segons els termes del projecte.

Aquí cal fer una observació. S'ha de tenir en compte que dels vint-i-cinc territoris on es va dur a terme l'enquesta, set corresponen a municipis, per la qual cosa en aquests casos "localitat" i "municipi" coincideixen. Es tracta de Daimiel, Salt i Tortosa per als territoris d'intervenció i els barris de Lepe i Roquetes de Nou Barris i els municipis de Sigüenza i Teguiuse per als territoris de control. Aquest no és el cas en els altres dinou territoris, els quals corresponen a barris o a districtes, en tot cas a unitats menors que el municipi; el seu nom específic –per exemple, "Lavapiés", "Las Norias", "Carrús", "el Clot", etc.– va ser el que va escoltar en primer lloc l'entrevistat en ser-li formulada la pregunta (per després sentir "i al municipi?").

Els valors més alts (superiors al 90%) per a l'indicador de pertinença local corresponen als barris del Clot a Barcelona, Madre de Dios i San José a Logronyo i els barris enquestats de Jerez de la Frontera. Els valors més baixos corresponen al municipi de Sigüenza (amb només un 50%, una mica estrany tenint en compte l'antiguitat i el perfil històric de la vila, així com la poca població estrangera que hi ha establerta), el barri de Las Norias de Daza al municipi d'El Ejido (Almeria) (amb un 65%, no explicable pel seu caràcter de barri extern a la capçalera municipal, ja que la identificació amb el municipi només arriba al 65%) i el municipi de Salt (amb un 66%, on hi poden influir les situacions de tensió i conflictivitat viscudes i altres indicadors actitudinals exposats més amunt).

Taula 101. Sentiment de pertinença local

2) Segons territoris

P. 6.2. "Se sent de la seva localitat?"

(En percentatges)

TERRITORIS	Molt + Força	Poc + Gens
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	93	7
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	92	7
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	90	10
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	90	8
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	90	10
Distrito Norte, Granada (Granada)	90	10
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	89	11
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	87	11
Daimiel (Ciudad Real)	85	13
Tortosa (Tarragona)	95	13
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	85	13
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	83	15
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	83	12
Universidad, Madrid (Madrid)	83	17
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	80	19
La Coma, Paterna (València)	80	20
Carrús, Elx (Alacant)	79	20
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	79	21
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	79	21
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	76	24
Lavapiés, Madrid (Madrid)	75	24
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	74	25
Salt (Girona)	66	34
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	65	33
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	50	50

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

4.- Sentiment de pertinença al municipi

En termes generals, els estrangers tenen una menor identificació amb el municipi on viuen (63%) que no pas els espanyols (90%). Resultats que se poden interpretar dins la normalitat, podent considerar factors determinants com el grau d'assentament de la població immigrant, considerant la temporalitat de residència al territori. En aquest sentit, les dades nos mostren com els estrangers presenten una mitjana de poc més de 5 anys de residència al barri, enfront dels més de 38 anys en el cas dels espanyols.

Des de la perspectiva dels contextos locals, en els valors més alts per a l'indicador de pertinença al municipi tornen a aparèixer –entre els cinc amb valors més alts– el barri barceloní del Clot, els districtes de Jerez i els barris de Logronyo de Madre de Dios i San José, ja esmentat a l'indicador alt de pertinença a la localitat. En aquest cas, els residents manifesten molt majoritàriament que se senten també molt o força identificats amb els seus municipis respectius de Barcelona, Jerez i Logronyo. En aquest sector d'indicadors més alts també s'intercalen casos com els del barri d'Universidad (Madrid) i el municipi de Daimiel (Ciudad Real).

En els valors més baixos, juntament amb els casos de Sigüenza i els barris enquestats de Bilbao, ja esmentats quan ens referíem a l'indicador de pertinença a la localitat, hi apareix també el cas del districte malagueny de Palma-Palmilla.

Taula 102. Sentiment de pertinença al municipi

P. 6.1. “Se sent del seu municipi?”

(En percentatges)

TERRITORIS	Molt + Força	Poc + Gens
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	91	9
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	88	11
Universidad, Madrid (Madrid)	86	13
Daimiel (Ciudad Real)	85	13
Madre de Dios. San José. Logronyo	85	14
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	85	15
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	81	18
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	81	17
Carrús, Elx (Alacant)	79	21
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	77	22
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	77	19
Lavapiés, Madrid (Madrid)	77	22
Tortosa (Tarragona)	77	23
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	77	23
Tortosa (Tarragona)	77	23
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	77	23

> Continua a la pàgina següent

TERRITORIS	Molt + Força	Poc + Gens
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	76	22
Salt (Girona)	74	26
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	73	26
Distrito Norte, Granada (Granada)	71	28
La Coma, Paterna (València)	68	32
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	67	31
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	65	33
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	60	38
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	56	44
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	48	52

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

En to tot cas, **cal destacar l'elevat grau en què la població general, i la immigrant en particular, se sent del seu municipi.** D'una banda, això suposa una cosa positiva des del punt de vista de la cohesió social: un altre marc convivencial es presentaria amb un indicador de pertinença local molt baix, com ara una mitjana del 50% i que a la població immigrant encara fos menor. D'altra banda, i des del punt de vista del procés d'integració dels immigrants, reflecteix també un aspecte positiu. Finalment, aquest elevat grau de pertinença local –al barri/districte concret i al municipi– fa palès un punt favorable amb vista a la intervenció comunitària, un factor que val la pena aprofitar o posar en valor des del punt de vista del procés comunitari de construcció de la convivència ciutadana intercultural.

5.- Sentiment de pertinença a la comunitat autònoma

Des de la perspectiva dels contextos locals, els valors més alts (superiors al 90%) per a l'indicador de pertinença a la comunitat autònoma corresponen al Distrito Norte de Granada, els barris enquestats de Jerez, els barris de Logronyo i el nucli històric de Saragossa. Com es pot veure, no apareix entre aquest grup de valors més alts cap dels territoris de Catalunya o del País Basc, tot i que estan amb valors molt alts per al cas de Bilbao (86%) o de Tortosa (85%). Ara bé, aquests valors canvien quan tenim en compte només la població dels nascuts a Espanya.

Taula 103. Sentiment de pertinença a la comunitat autònoma

P. 6.3. "Se sent de la seva comunitat autònoma?"

(En percentatges)

TERRITORIS	Molt + Força	Poc + Gens
Distrito Norte, Granada (Granada)	92	7
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	91	9
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	91	9
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	91	7
La Coma, Paterna (València)	90	10
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	86	14
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	86	12
Tortosa (Tarragona)	85	15
Daimiel (Ciudad Real)	84	13
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	84	15
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	84	16
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	83	17
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	80	18
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	78	18
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	77	21
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	74	25
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	74	26
Universidad, Madrid (Madrid)	74	22
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	71	27
Salt (Girona)	68	32
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	67	33

> Continua a la pàgina següent

TERRITORIS	Molt + Força	Poc + Gens
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	63	36
Carrús, Elx (Alacant)	63	36
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	53	47
Lavapiés, Madrid (Madrid)	38	45

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

6.- Sentiment de pertinença a Espanya

La pregunta 6.4 formulava directament: “se sent espanyol/a?” Considerem primer les respostes de les persones de nacionalitat espanyola i després les de nacionalitat estrangera.

Pel que fa a la població autòctona, el 93% dels nascuts a Espanya se sent “molt o força” espanyol enfront d’un 7% que se’n sent “poc o gens”.

Respecte a la població d’origen estranger, el 37% se sent “molt o força” espanyol enfront d’un 58% que se’n sent “poc o gens”. Crida l’atenció que, tot i ser recent la incorporació d’estrangers a Espanya, una mica més del terç manifesta que, juntament a la seva pertinença al seu país d’origen, se sent espanyol. Sembla reflectir una dada significativa respecte del seu procés d’integració i de satisfacció general amb el nou context en què es duen a terme les seves vides. La nacionalitat que mostra un valor de pertinença a Espanya més elevat és l’equatoriana (48%), mentre que la que presenta els valors més baixos és la xinesa (17%).

Taula 104. Sentiment de pertinença a Espanya

Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d’Espanya

P. 6.4. “Se sent espanyol?”

	Total	Molt o força	Poc o gens
Total	8.928	6.957	1.841
Nascuts a Espanya	76	93	7
Nascuts fora d’Espanya	24	38	58

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l’Àmbit Local, 2010.

Es fa palesa aquí la **no-correspondència immediata entre nacionalitat i pertinença**. En efecte, hi ha persones amb passaport d’un país determinat que tenen sentiment de pertinença nacional i, en canvi, hi ha persones que se senten estretament identificades amb un país encara que no en tinguin la nacionalitat. Als efectes d’aquest Projecte d’Intervenció Comunitària Intercultural, orientat a impulsar la convivència ciutadana intercultural, sembla rellevant el fet que un sector dels nascuts fora d’Espanya afirmi sentir-se espanyol malgrat no tenir-ne la nacionalitat. La seva identificació més intensa, en canvi, i lògicament, és amb el seu país d’origen (90%).

Si tenim en compte la població local en el seu conjunt, i considerem la qüestió per territoris, emergeixen altres conclusions interessants. Hi ha una certa correspondència entre els nivells més baixos de sentir-se “molt o força” espanyol, i per tant els nivells més alts de sentir-se “poc o gens” espanyol, amb la ubicació dels vint-i-cinc territoris bé a Catalunya (amb les excepcions de Roquetes de Nou Barris i de la Zona nord de Nou Barris, sent aquest últim un barri d’intensa migració interna espanyola), bé al País Basc (havent-hi tant sols una zona considerada, San Francisco i Zabala).

Taula 105. Sentiment de pertinença a Espanya

2) Segons territoris

P. 6.4. "Se sent espanyol?"

(En percentatges)

TERRITORIS	Molt + Força	Poc + Gens
La Coma, Paterna (València)	95	5
Distrito Norte, Granada (Granada)	91	8
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	91	9
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	87	11
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	85	14
Madre de Dios. San José. Logronyo	85	14
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	83	17
Universidad, Madrid (Madrid)	83	16
Carrús, Elx (Alacant)	82	17
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	81	17
Daimiel (Ciudad Real)	81	16
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	78	20
San Bartolomé. Lanzarote	78	18
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	74	26
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	72	12
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	71	27
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	71	28
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	69	29
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	67	33
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	66	32
Lavapiés, Madrid (Madrid)	65	34
Salt (Girona)	64	36
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	63	36
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	59	41
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	43	54

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

7.- Sentiment de pertinença dels immigrants al seu país d'origen

Considerant el conjunt dels 2.136 entrevistats estrangers, és a dir, amb una altra nacionalitat diferent de l'espanyola, un 90% se sent "molt o força" del seu país. Si tenim en compte la pertinença nacional segons els principals grups nacionals d'immigrants, s'han obtingut algunes respostes que superen en determinats punts aquesta mitjana, com és el cas dels xinesos amb un 96% (si bé amb una base molt petita de 24 persones entrevistades), els romanesos amb un 95% o els equatorians amb un 94%.

Considerem també el cas d'aquells que se senten "poc o gens" del seu país. En aquest cas, la mitjana és del 5% i el ventall en els cinc grups nacionals considerats va des del 2% dels romanesos fins al 7% dels pakistanesos.

Taula 106. Comparació entre el sentiment de pertinença dels estrangers al país d'origen i a Espanya

Base: només els nascuts fora d'Espanya

	Total	P. 6.6. "Se sent del seu país?"		P. 6.4. "Se sent espanyol?"	
		Molt o força	Poc o gens	Molt o força	Poc o gens
Base: Nacionalitat no espanyola	2136	90	5	37	60
Marroquina	593	91	5	32	64
Equatoriana	271	94	3	48	49
Romanesa	344	95	2	28	67
Pakistanesa	185	91	7	42	57
Xinesa	24	96	4	17	79
Altres	709	86	7	40	57
No contesta	10	90	10	40	60

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

8.- Sentiment de pertinença a Europa

Europa ha estat el nivell d'integració sociocultural més ampli dels considerats a l'enquesta (pregunta 6.5). Com hem vist a la taula anterior, **dels nascuts a Espanya un 77% va contestar que se sentia molt o força europeu enfront d'un 45% dels nascuts fora d'Espanya.**

Pel que fa als autòctons, el que pot ser més significatiu no és tant que una majoria de les tres quartes parts se senti molt o força europea, sinó potser “la part buida de l'ampolla”, és a dir, **aquest 20% d'autòctons que se senten poc o gens europeus.** En efecte, és una xifra estimable i un indicador més de la llunyania amb la qual un sector important dels ciutadans pot sentir l'europeïtat.

Pel que fa als estrangers i immigrants a Espanya, és més significativa, en canvi, “la part plena de l'ampolla”. El fet que **un elevat percentatge de persones de nacionalitat estrangera extracomunitària (40%) afirmi sentir-se molt o força europeu** –tot i tenir en compte el factor de resposta afirmativa en cadena, en ser en bateria– és indicatiu de la seva actitud d'integració i de la seva valoració positiva del que és europeu, és a dir, del marc geopolític i cultural on s'ubica Espanya, el país de recepció en el seu periple migratori.

Taula 107. Sentiment de pertinença a Europa dels nascuts fora d'Espanya

Base: només els nascuts fora d'Espanya

P. 6.5. “Se sent europeu?”

	Total	Molt o força	Poc o gens
Total	2.181	43	53
Nacionalitat europea	139	75	24
Nacionalitat no europea	2.032	40	55
No contesta	10	30	70

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

La variabilitat de les dades territorials respecte d'aquest indicador del sentiment de pertinença a Europa és àmplia: des de més del 80% als barris del centre de Leganés, del municipi de Lepe i dels barris de Logronyo, fins al 50% corresponent als barris de Bilbao o la Zona nord de Nou Barris a Barcelona.

Taula 108. Sentiment de pertinença a Europa

Segons territoris

P. 6.5. "Se sent europeu?"

(En percentatges)

TERRITORIS	Molt + Força	Poc + Gens
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	84	15
Blas Infante i Las Colombinas, Lepe (Huelva)	81	17
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	80	17
Tortosa (Tarragona)	78	20
Distrito Norte, Granada (Granada)	76	23
Universidad, Madrid (Madrid)	75	23
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	75	23
La Coma, Paterna (València)	74	23
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	72	23
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	71	27
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	71	28
Carrús, Elx (Alacant)	67	29
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	66	32
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	65	34
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	65	33
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	65	32
Salt (Girona)	64	34
Daimiel (Ciudad Real)	62	27
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	58	42
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	55	44
Lavapiés, Madrid (Madrid)	53	42
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	51	49
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	51	31
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	50	47
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	50	48

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

9.- Antiguitat en la localitat, arrelament i preferència residencial

Un element que ajuda a analitzar les dimensions de la pertinença és el grau d'arrelament i la tendència a la mobilitat espacial. La pregunta 10 de l'enquesta explora aquesta qüestió i sol·licita que s'opti entre cinc supòsits relacionats amb mudar-se o no mudar-se del lloc de residència. Doncs bé, **cinc de cada deu persones han manifestat el seu desig de continuar vivint al mateix barri enfront de les tres de cada deu que se n'anirien a una altra ciutat o poble dins d'Espanya.**

La població estrangera entrevistada ha manifestat el seu desig de continuar vivint al mateix barri amb percentatges lleument superiors als nascuts a Espanya (58%), cosa que indicaria, a més d'una convergència respecte al grau d'arrelament entre tots dos grups, una major tendència per part de la població estrangera a establir el seu projecte residencial en el barri on es resideix. També resulta interessant la resposta corresponent al **desig de mudar-se a un altre país.** Si bé el percentatge dels que indiquen aquest desig és molt baix (2%), en aquesta resposta hi ha tant estrangers com espanyols (en la proporció de dos a un). Aquestes dades es relacionen amb els impactes de la crisi financera i amb les estratègies que les persones duen a terme per afrontar-la, com ara que les persones entrevistades tinguin intenció d'emprendre nous processos migratoris. Per aquest motiu, seria de gran interès observar com evolucionen aquestes dades a les enquestes que es duguin a terme amb posterioritat.

Taula 109. Preferència d'ubicació residencial

1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya

P. 10. "Si pogués elegir lliurement, què triaria...?"

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Continuaria vivint al mateix barri	58	58	58
Es mudaria a un altre barri d'aquesta localitat	26	29	18
Es mudaria a una altra ciutat o un altre poble d'aquesta comunitat autònoma	7	7	5
Es mudaria a una altra ciutat o un altre poble d'una altra regió d'Espanya	4	4	3
Se n'aniria a un altre país	2	2	3
No ho sap	<1	<1	<1
No contesta	1	1	<1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

En definitiva, una àmplia majoria dels residents s'identifica amb els territoris en els quals viu, però, si pogués, es mudaria a un altre lloc, principalment a un altre barri del mateix municipi.

Aquests resultats mostren el següent:

- a. En totes les opcions –menys en la de “es mudaria a un altre barri d’aquesta localitat”– **els percentatges per a autòctons i estrangers són molt semblants**. Aquesta circumstància és molt significativa, ja que estem comparant les preferències residencials de dos segments poblacionals amb una diferència definitòria precisament en el seu origen i el grau d’assentament i radicació: d’una banda, la població nativa i, de l’altra, la població forana. Així, s’esperaria que aquesta tingués un major grau d’expectativa de mobilitat espacial, però no és el cas. El fet que el 58% dels nascuts a fora manifestin com a preferent l’opció de “continuar vivint al mateix barri” fa palès **un considerable grau d’assentament i arrelament local dels immigrants**, i potser també –si més no per a molts casos– una satisfacció bàsica amb el lloc.
- b. Existeix una majoria del 58% que “continuaria vivint en el mateix barri”. Si a aquesta xifra li sumem el 26% que “es mudaria a un altre barri d’aquesta localitat” s’obté **un notable 84% de persones que volen quedar-se al municipi**, cosa que subratlla el que s’ha dit en el punt anterior. Des del punt de vista de la intervenció comunitària intercultural, aquesta circumstància posa de manifest sobretot **l’existència d’interessos o preferències comuns a autòctons i estrangers en l’àmbit de l’assentament i la residència**, cosa que és clau en la perspectiva interculturalista que posa l’accent no sols en la igualtat i el respecte entre diferents, sinó també en el que és comú i compartit.
- c. Hi ha **una minoria del 10% que es mudaria** de ciutat, poble o municipi. Resulta un indicador d’un cert desarrelament i que, com veurem de seguida, és molt elevat en alguns dels territoris. Hem obtingut aquesta xifra sumant els qui “es mudarien a una altra ciutat o un altre poble d’aquesta comunitat autònoma” i els qui “es mudarien a una altra ciutat o un altre poble d’una altra regió d’Espanya”. No incloem en aquesta suma els qui “se n’anirien a un altre país”, ja que això indica un altre projecte: no tant el de canviar de municipi com el de retornar al seu país d’origen en el cas dels immigrants i emigrar d’Espanya en el cas dels autòctons.

A partir de tot plegat, considerem que aquesta informació permet definir una altra sèrie d’indicadors quantitius d’arrelament o desarrelament, en termes de preferència residencial, indicadors que resulten útils tant en el camp de l’estudi i el coneixement (per a aquest informe i, si més no ho esperem, per a estudis successius) com en l’àmbit de la intervenció social i comunitària (és a dir, per al seguiment i l’avaluació del Projecte d’Intervenció Comunitària Intercultural i per al treball dels equips locals).

Ens referim als següents indicadors d'arrelament i/o preferència residencial.

Quadre d'indicadors XXIII. Indicadors de pertinença

3) Arrelament a la localitat (preferència per quedar-se o traslladar-se)

Denominació	Descripció	Valor
1.- Indicador de preferència per quedar-se en el barri	Percentatge de residents que continuaria vivint en el mateix barri	57,7%
2.- Indicador de preferència pel trasllat, però dins del mateix municipi	Percentatge de residents l'opció residencial prioritària dels quals seria traslladar-se a un altre barri però de la mateixa localitat	26,0%
3.- Indicador de preferència pel trasllat fora del municipi	Percentatge de residents que es traslladaria a una altra localitat, bé d'aquesta mateixa comunitat autònoma o bé d'una altra	10,4%

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

A partir d'aquestes consideracions i aquests instruments de mesura, resulta significativa l'anàlisi per territoris del grau d'arrelament i els desitjos de trasllat. En alguns territoris **fins a set de cada deu persones entrevistades continuaren vivint en el mateix barri**: es tracta dels casos de Playa Honda a San Bartolomé, el districte d'Universidad (Madrid), els barris de San José i Madre de Dios a Logronyo i el Clot, a Barcelona. A l'altre extrem, ens trobem amb aquells que es mudarien a un altre barri dins de la mateixa localitat i veiem que quatre de cada deu persones es mudarien en els casos de Palma-Palmilla (Màlaga) o a La Coma (Paterna), i tres de cada deu persones ho farien en el cas dels barris enquestats de Bilbao, Lepe i Jerez de la Frontera juntament amb el Distrito Norte (Granada), Zona nord de Nou Barris i Las Margaritas (Getafe). Això és correspon possiblement a l'existència al barri de condicions socioeconòmiques desfavorables.

Finalment, és destacable que quatre de cada deu persones entrevistades han manifestat que se n'anirien a un altre país a Teguisse (Lanzarote) o a la Zona nord de Nou Barris (Barcelona).

Pel que fa a l'*indicador de preferència per quedar-se en el barri*, construït només a partir de l'opció de "continuaria vivint en el mateix barri" i amb una mitjana que se situa en el 57%, es pot veure que és molt o força més alt a les dies comunitats canàries enquestades, així com al districte Universidad (Madrid), els barris de Logronyo i el Clot (Barcelona). En canvi, hi ha territoris on aquest indicador és molt més baix que la mitjana, com són els casos dels barris de la Zona nord de Nou Barris (44%) i el municipi de Salt (43%), és a dir, territoris on no arriba a la meitat de la població l'opció de quedar-se on s'està, cosa que sembla assenyalar amb claredat una incomoditat o un disgust amb el lloc de residència.

Si utilitzem ara l'*indicador de preferència pel trasllat, però dins del mateix municipi*, construït només a partir de l'opció de "es mudaria a un altre barri d'aquesta localitat" i amb una mitjana que se situa en el 26%, observem que hi ha diversos territoris on aquesta mitjana s'eleva substancialment, cosa que mostra que hi ha un sector considerable de residents que no hi estan a gust i que sens dubte, si poguessin, canviarien, però, això sí, a un altre lloc de la mateixa ciutat o el mateix municipi. Amb aquest perfil destaquen quatre dels llocs estudiats: en primer lloc, els barris de La Coma (46%) i Palma-Palmilla (45%), en els quals pràcticament la meitat dels seus veïns voldrien anar-se'n, si bé es quedarien a Paterna o Màlaga; en segon lloc, la zona d'enquesta de

Jerez (39%) i el Distrito Norte de Granada (37%), en els quals més de la tercera part de la població triaria aquesta opció.

A partir dels dos indicadors anteriors es pot fer una anàlisi sobre el grau d'arrelament no ja al barri concret, sinó al municipi, el poble o la ciutat a partir d'un indicador combinat dels dos anteriors. En altres paraules, es pot obtenir un *indicador d'arrelament al municipi*, construint-lo a partir de la suma dels qui "continuarien vivint al barri" i dels qui "es mudarien a un altre barri però de la mateixa localitat". La mitjana d'aquest indicador de suma se situa en un eloqüent 84%. En aplicar-lo es constata que l'ordre observat en el primer indicador analitzat, el de preferència per quedar-se al barri, es trastoca una mica: ara els valors més alts corresponen als barris de Logronyo (94%), Universidad (89%), Teguisse (88%), el Clot (86%) i Playa Honda (83%), és a dir, els mateixos que abans però en un altre ordre. Noteu el valor tan alt en el cas dels barris de Madre de Dios i de San José a Logronyo: la pràctica totalitat de la població enquestada va manifestar que la seva preferència és quedar-se on era o, en tot cas, traslladar-se a un altre barri però de la mateixa localitat o el mateix municipi.

Aquestes situacions d'assentament, estabilitat o arrelament al municipi contrasten vivament amb les població on és alt l'*indicador de preferència per mudar-se però fora del municipi*, construït a partir de la suma dels qui **"es mudarien a una altra ciutat o un altre poble d'aquesta comunitat autònoma"** i dels qui **"es mudarien a una altra ciutat o un altre poble d'una altra regió d'Espanya"** i la mitjana dels quals se situa en el 10%. Doncs bé, en aquesta situació destaca moltíssim el municipi gironí de Salt amb un 31% de les respostes en aquest sentit. Dit d'una altra manera, un terç de la població de Salt es canviaria no sols del lloc concret on viu a la ciutat, sinó també a un altre municipi. D'aquest 31%, un notable 26% ho faria a un altre municipi català. Després del cas de Salt, sobresurten les poblacions de Sigüenza (21%) i de Las Norias de Daza (21%), totes dues duplicant l'indicador de referència.

Taula 110. Preferència d'ubicació residencial

2) Segons territoris

P. 10. "Si pogués elegir lliurement, què triaria...?"

(En percentatges)

TERRITORIS	Continuaria vivint al mateix barri	Es mudaria a un altre barri d'aquesta localitat	Es mudaria a una altra ciutat o un altre poble d'aquesta comunitat autònoma	Es mudaria a una altra ciutat o un altre poble d'una altra regió d'Espanya	Se n'aniria a un altre país
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	85	4	5	<1	4
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	77	6	9	2	3
Universidad, Madrid (Madrid)	75	13	5	2	2
Madre de Dios i San José, Logronyo (La Rioja)	74	20	4	1	<1
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	70	15	6	2	2
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	69	22	2	2	1
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	64	7	13	8	-
Daimiel (Ciudad Real)	62	14	5	12	-
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	66	11	7	13	2
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	61	16	13	6	1
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	59	32	5	2	1
Tortosa (Tarragona)	59	19	12	5	3
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	58	28	3	5	2
Lavapiés, Madrid (Madrid)	59	28	3	8	1
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	54	30	5	2	2
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	52	36	6	1	<1
Carrús, Elx (Alacant)	57	24	4	5	3
Jerez sud-centre, Jerez de la Frontera (Cadis)	54	39	3	1	1
Distrito Norte, Granada (Granada)	52	37	5	1	2
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	52	56	8	6	3
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	46	45	1	3	1

> Continua a la pàgina següent

TERRITORIS	Continuaria vivint al mateix barri	Es mudaria a un altre barri d'aquesta localitat	Es mudaria a una altra ciutat o un altre poble d'aquesta comunitat autònoma	Es mudaria a una altra ciutat o un altre poble d'una altra regió d'Espanya	Se n'aniria a un altre país
La Coma, Paterna (València)	45	46	8	<1	1
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	44	31	10	5	5
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	45	31	7	8	4

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

La pregunta 9 del qüestionari permet complementar l'aproximació que fins ara hem fet a la dimensió de la convivència en termes d'identitat i pertinença local. Es va preguntar "fins a quin punt es troba a gust en el seu municipi?", i hem agrupat les respostes en dos grups: els qui van contestar que "molt o força a gust" o "poc o gens a gust".

Les respostes obtingudes i la seva distribució entre els nascuts a Espanya i els nascuts fora d'Espanya componen la taula següent.

Taula 111. Satisfacció amb el municipi

1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya

P. 9. "En línies generals, es troba a gust en el municipi?"

	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Molt o força a gust	75	76
Poc o gens a gust	20	21

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Com podem observar, la gran majoria de la població entrevistada es troba a gust en el lloc on resideix, ja que **set de cada deu persones entrevistades han declarat que se senten a gust en el municipi**, tant entre els autòctons com entre la població estrangera. De la mateixa manera, tots dos grups comparteixen el grau d'estar poc a gust en haver respost pràcticament dues de cada deu persones entrevistades.

Aquesta informació permet afegir dos indicadors més relacionats amb l'arrelament, en el sentit ampli amb el qual entenem aquest terme:

Quadre d'indicadors XXIV. Indicadors de pertinença

4) Arrelament a la localitat: satisfacció o disgust amb el municipi

Denominació	Descripció	Valor
1.- Indicador de disgust amb el municipi	Percentatge de residents que manifesten sentir-s'hi a gust	76,1%
2.- Indicador de disgust amb el municipi	Percentatge de residents que se senten poc o gens a gust en el seu municipi	19,6%

La satisfacció amb el municipi varia considerablement des del 93% al barri del Clot, o el mateix percentatge al barri d'Universidad –amb la qual cosa mostren sentir-se a gust amb les ciutats i municipis, respectivament, de Barcelona i de Madrid la pràctica totalitat dels seus residents–, fins al 54% corresponent a Salt o el 57% de La Coma, xifres que reflecteixen amb evidència la disconformitat ja manifesta en altres indicadors.

Fent la lectura en sentit invers, és a dir de la columna de la dreta de la taula, s'observa que la posició de disgust també presenta un ventall considerable, en coherència amb el que s'ha dit abans, que va des d'un gairebé insignificant 6% i 5% al barri barceloní del Clot el madrileny d'Universidad, respectivament, fins a un molt rellevant 33% i 36% a Salt i La Coma, respectivament. Val la pena indicar que set territoris més on la posició de disgust supera el 25% són Las Norias de Daza, la Zona nord de Nou Barris, els barris de San Francisco i Zabala a Bilbao, Las Margaritas (Getafe), Tortosa, el Raval de Ciutat Vella de Barcelona i Blas Infante i Las Colombras a Lepe. En tots ells, més de la quarta part dels veïns afirmen trobar-s'hi poc o gens a gust. Fem constar que vuit d'aquests nou territoris amb indicador de disgust superior al 25% són territoris d'intervenció en el projecte.

Taula 112. Satisfacció amb el municipi

2) Segons territoris

P. 9. “En línies generals, fins a quin punt es troba a gust en el municipi?”

(En percentatges)

TERRITORIS	Molt + força a gust	Poc + gens a gust
El Clot de Sant Martí, Barcelona (Barcelona)	93	6
Universidad, Madrid (Madrid)	93	5
Zona sud, Jerez de la Frontera (Cadis)	92	7
Teguise (Lanzarote, Las Palmas)	91	8
Nucli històric, Saragossa (Saragossa)	90	9
Madre de Dios. San José. Logronyo	89	11
Centro, San Nicasio i Batallas, Leganés (Madrid)	88	9
Daimiel (Ciudad Real)	88	9
Playa Honda, San Bartolomé (Lanzarote, Las Palmas)	87	10
Sigüenza, Guadalajara (Guadalajara)	87	11
Lavapiés, Madrid (Madrid)	78	19
Pueblo Nuevo, Madrid (Madrid)	76	22
Carrús, Elx (Alacant)	75	20
Zona nord de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	75	19
Palma-Palmilla, Màlaga (Màlaga)	73	25
Distrito Norte, Granada (Granada)	72	23
Blas Infante i Las Colombras, Lepe (Huelva)	70	27
El Raval de Ciutat Vella, Barcelona (Barcelona)	67	27
Tortosa (Tarragona)	67	27
Las Margaritas, Getafe (Madrid)	64	33
Roquetes de Nou Barris, Barcelona (Barcelona)	62	29
San Francisco i Zabala, Bilbao (Biscaia)	61	27
Las Norias de Daza, El Ejido (Almeria)	59	35
La Coma, Paterna (València)	57	36
Salt (Girona)	54	33

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

10.- Pros i contres de l'entorn local

Un altre dels elements que ens ajuden a analitzar la pertinença i identificació de la població entrevistada amb l'entorn en què viu és conèixer allò que li agrada de viure en aquell lloc. Això ha quedat reflectit a la pregunta 60 (pregunta de caràcter obert), les respostes de la qual s'han agrupat tal com figura més avall. L'anàlisi mostra una clara convergència al voltant de dos elements: **cinc de cada deu persones han declarat que el que els agrada més del seu barri és que és cèntric**, mentre que **tres de cada deu han assenyalat que està ben comunicat**.

Taula 113. Motius pels quals viu en el municipi

P. 60. "Què és el que li agrada més de viure en el seu municipi?"

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
És cèntric	55	55	54
Està ben comunicat	39	39	38
Els parcs i les zones verdes	<1	<1	-
NO HO SAP	3	3	5
NO CONTESTA	4	3	6

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

CAPÍTOL NOU

**Marc
democràtic,
institucions
i esfera
política local**

La convivència social –ciutadana i intercultural– implica una dimensió política. I “política” no sols ni principalment en el sentit de forces polítiques –discursos i pràctiques dels partits polítics–, sinó també en el de camp o arena pública, en un estat democràtic de dret, amb una determinada societat civil i on es duen a terme unes determinades polítiques públiques. Un àmbit, doncs, que abasta tant el que és polític (*politics*) com les polítiques (*policy*).

Si al capítol I presentàvem les diferents dimensions de la convivència tenint en compte el que és relacional, una cosa per si mateixa definitòria de la sociabilitat, ara tanquem l’anàlisi explorant una altra dimensió definitòria com és l’esfera política, transversal a totes les altres dimensions que hem considerat. Es tracta d’una dimensió clarament pública, institucional i cívica, que podria no resultar tan cabdal si s’analitza la convivència en àmbits més restringits com la família o la parella, però evidentment és clau si es considera la convivència en una societat o un país determinats o, com és el cas del Projecte d’Intervenció Comunitària Intercultural, en territoris locals (barris, districtes, municipis).

Aquesta dimensió política i pública de la convivència es concreta a través d’un conjunt ampli de llibertats públiques i drets civils, cívics i polítics que es relacionen amb la participació en la vida comunitària, bé directament, bé indirectament, en intervenir en la formació de l’opinió o influint de qualsevol manera en les decisions del govern local. No està de més recordar que aquest conjunt de drets socials, cívics i polítics es considera una de les conquestes més importants de les revolucions democràtiques europees a l’edat moderna i contemporània.

Aquest conjunt de drets és ampli i apareix recollit en múltiples instruments jurídics. A casa nostra, un referent clau és la Constitució espanyola del 1978, que recull aquest tipus de drets dins del conjunt de drets fonamentals. Ens referim en concret al dret a la llibertat d’expressió (art. 20), el dret de reunió i manifestació (art. 21), el dret d’associació (art. 22), el dret de fundació (art. 34), el dret de petició (art. 29), el dret d’associació sindical (art. 28), el dret de vaga (art. 28.2) i el dret de tancament patronal.

Però potser el conjunt de drets que resulta més rellevant per analitzar la dimensió política de la convivència és el **dret a participar en els assumptes públics**, que agrupa els considerats tradicionalment drets polítics per excel·lència:

- a. **El dret de sufragi actiu:** es refereix al dret a elegir els representants nacionals, els membres del Parlament, el Congrés, els governs locals, mitjançant l’exercici del vot en eleccions periòdiques, per sufragi universal (art. 23.1). Es tracta d’una participació indirecta en els assumptes públics.
- b. **El dret a exercir càrrecs públics:** es refereix a una participació directa en la vida política a través de l’exercici d’un càrrec públic. Segons l’article 23.2 de la Constitució espanyola, tots els ciutadans tenen dret a accedir en condicions d’igualtat a les funcions i els càrrecs públics.

En el marc del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural, ens estariem referint a la participació en els assumptes públics i polítics locals a través de les eleccions locals, tal com hem tingut oportunitat d'abordar a l'apartat V.3 sobre el dret al vot.

- c. **Dret d'iniciativa legislativa:** hi ha una altra forma de participació en els assumptes públics de la comunitat política a la qual es pertany. Ens referim a la possibilitat que els ciutadans presentin directament una iniciativa legislativa. Mitjançant la firma acreditada de mig milió d'electors es podran sotmetre al Congrés proposicions de llei. Aquesta qüestió és tan rellevant en l'ordenament polític i jurídic espanyol, que aquest dret disposa de la Llei orgànica 3/1984 per a la seva regulació i protecció, de tal manera que és susceptible d'empara davant el Tribunal Constitucional.

Hi ha un ordenament institucional i democràtic en el qual s'ha de donar la democràcia. Una de les finalitats que persegueix aquesta democràcia i aquest ordenament institucional és, precisament, la convivència entre els ciutadans. Aquests drets constitucionals es troben regulats no sols en les lleis anteriors, sinó també a la Llei 54/1978, de partits polítics, la Llei orgànica 5/1985, de 19 de juny, de règim electoral general, i la Llei orgànica 9/1983, de 15 de juliol, del dret de reunió.

Als efectes del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural, interessa tenir en compte especialment la Llei 7/1985, de 2 d'abril, de bases del règim local; en el seu article 69 s'assenyala que les corporacions locals tenen entre els seus objectius fonamentals facilitar "la més àmplia informació sobre la seva activitat i la participació de tots els ciutadans en la vida local".

L'Enquesta 2010 de la Convivència Intercultural en l'Àmbit Local ha recollit aquesta dimensió política de la convivència tenint en compte diversos elements. S'ha analitzat, d'una banda, l'opinió dels entrevistats respecte al dret al vot de la població estrangera a les eleccions locals. Això ja ho hem analitzat a l'apartat V, el que tracta de la participació social i ciutadana en la vida local. Dos aspectes més són els que considerarem ara: primer, el grau de coneixement, accés i valoració de la població estrangera davant de les institucions públiques; segon, també hem analitzat el grau de coneixement, accés i valoració de la població estrangera davant de les institucions socials.

1.- Els ciutadans davant les institucions i els serveis públics: coneixement, accés i valoració.

Un aspecte rellevant en la dimensió política de la convivència és el grau de coneixement i de les condicions d'accés a les Administracions Públiques per part de la ciutadania. En aquest punt, l'enquesta s'ha centrat en els serveis socials, i el resultat ha estat que **cinc de cada deu persones entrevistades han declarat conèixer els serveis socials de l'ajuntament de la seva localitat, enfront de dues de cada deu que coneix aquests serveis socials a la comunitat autònoma.**

D'altra banda, és significatiu que en aquest aspecte **la població nascuda a Espanya ha mostrat tenir un major grau de coneixement enfront de la població estrangera.**

Pel que fa a l'accés, les dades són notablement baixes, ja que **només el 9% de les persones entrevistades han declarat haver accedit als serveis socials municipals i només l'1% als corresponents a la seva comunitat autònoma.** Tanmateix, encara que tots dos puguin semblar valors extremadament baixos, són els més elevats i es troben per damunt dels que es donen respecte a l'accés a les entitats socials, tal com veurem a l'apartat següent.

Taula 114. Grau de coneixement de les entitats públiques

(Espontani i suggerit)

P. 38. "Quines organitzacions coneix que treballin per millorar la convivència i per resoldre els problemes de (nom del territori) tot i que només sigui de no?"

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Serveis socials de l'ajuntament	53	55	46
Serveis socials de la comunitat autònoma	26	27	22

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 115. Grau d'accés a les entitats públiques

P. 39. "Ha acudit mai des que viu a (nom del territori) a alguna organització per tractar que li solucionin un problema?"

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Serveis socials de l'ajuntament	9	8	11
Serveis socials de la comunitat autònoma	1	1	1

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

2.- Els ciutadans davant les organitzacions socials: coneixement, accés i valoració

L'arribada de població immigrant a Espanya, els processos d'integració i l'impuls dels processos de convivència no poden ser entesos sense tenir en compte el paper de les organitzacions del tercer sector. A diferència del grau de coneixement dels serveis socials, l'enquesta mostra que **sis de cada deu persones coneixen el treball dut a terme per Creu Roja o Càritas**. En tots dos casos, el grau de coneixement és superior entre la població nascuda a Espanya que entre la població estrangera entrevistada.

Taula 116. Grau de coneixement d'entitats socials

(Espontani i suggerit)

P. 38. "Quines organitzacions coneix que treballin per millorar la convivència i per resoldre els problemes de (nom del territori) tot i que només sigui de no?"

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Creu Roja	62	63	56
Càritas	66	70	55
ONG	3	4	1
Partits polítics	1	1	<1
Fundacions d'empreses amb contingut social	1	1	-
Associacions culturals	1	1	1
Associacions d'immigrants	1	<1	2
Entitat o associació que promou el projecte	19	21	13
Cap	25	22	32
Altres	10	12	5
No contesta	34	31	45

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Pel que fa a l'accés, els valors segueixen la mateixa tendència observada per al cas de les entitats públiques. Ens enfrontem a un estremitós descens en els valors, ja que només el 4% ha manifestat accedir a Càritas i el 2%, a Creu Roja. **El grau de satisfacció amb l'atenció rebuda arriba a quatre de cada deu persones**, mentre que dues de cada deu van manifestar que no van rebre solució al problema plantejat.

L'altra cara de la moneda és que **vuit de cada deu persones han declarat no haver acudit mai a cap d'aquestes entitats**.

Taula 117. Accés a serveis o atenció a entitats públiques i socials

P. 39. “Ha acudit mai des que viu a (nom del territori) a alguna organització per tractar que li solucionin un problema?”

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Creu Roja	2	2	4
Càritas	4	3	7
ONG	<1	<1	<1
Partits polítics	-	-	<1
Fundacions d'empreses amb contingut social	<1	<1	<1
Associacions culturals	<1	<1	<1
Associacions d'immigrants	<1	-	2
Entitat o associació que promou el projecte	2	2	2
Cap	82	85	75
Altres	2	1	3
No contesta	1	1	1

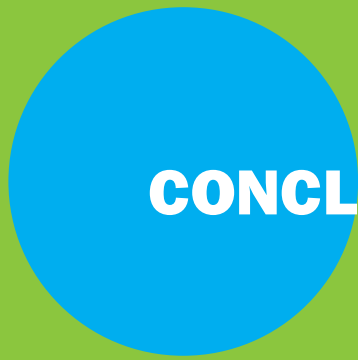
Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

Taula 118. Utilitat de l'atenció rebuda

P. 39.1. “Li van resoldre el problema pel qual hi va anar?”

	Total	Nascuts a Espanya	Nascuts fora d'Espanya
Sí, sempre	45	45	45
Sí, però només en part/només algunes vegades/ en alguns sí, en d'altres no	26	25	28
No el van resoldre	23	23	24
No ho sap	1	2	1
No contesta	5	6	3

Font: Elaboració pròpia. Enquesta sobre Convivència Intercultural en l'Àmbit Local, 2010.

CONCLUSIONS

Els capítols anteriors han presentat i analitzat alguns dels principals resultats de l'Enquesta 2010 sobre la Convivència Social i Intercultural en l'Àmbit Local. L'estructura de l'informe i els continguts dels capítols reflecteixen les nou dimensions identificades en el marc conceptual per a la tipologia de convivència/coexistència/hostilitat. S'ha considerat, per tant, de manera específica i successiva, el que fa referència a relacions, actituds, normatives, valors, participació, comunicació i llengua, conflictes, identitats i pertinences, i institucions locals i esfera política. Tots ells mostren aspectes clau amb vista a l'existència de convivència, coexistència o hostilitat segons les nocions prèviament definides. La informació sobre això ha quedat sintetitzada en 118 taules estadístiques i en 24 quadres d'indicadors, sobre la base dels quals s'han exposat diverses anàlisis i interpretacions.

Ara arriba el moment de sintetitzar-ho tot i de preguntar-nos què és el més rellevant dels resultats de l'enquesta. Tenint en compte els objectius del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural, les finalitats de l'enquesta i el marc conceptual, centrarem lògicament aquesta síntesi al voltant d'un exercici de **diagnòstic de l'estat o la situació de la convivència social i intercultural en els vint-i-cinc territoris analitzats**. És oportú insistir aquí que tot el que s'hi afirma és representatiu d'aquest univers enquestat i, en bona mesura, de tots aquells territoris d'Espanya amb una alta diversitat sociocultural (ja sia per migració interna, per presència gitana, per immigració estrangera, o per tot plegat i altres factors), però que no és representatiu (en principi) d'aquelles altres localitats amb baixa diversitat cultural i amb escassa presència immigrant.

Centrats en aquesta tasca de diagnòstic des de la representativitat estadística de la situació respecte a les relacions socials i interculturals en l'àmbit local –i intentant amb això complementar el que s'estableix qualitativament en els estudis inicials de l'estat de la convivència (elaborats, com l'enquesta, a finals del 2010)–, podem sintetitzar els resultats al voltant d'**una idea o tesi central** que, al seu torn, podem descompondre en **tres conclusions principals**, de les quals, al seu torn, deriven diverses **conclusions complementàries**.

I.- IDEA CENTRAL

La idea, conclusió o tesi central d'aquest informe és que en aquests territoris, i en termes generals (havent-hi una gran diversitat entre ells i encara més segons quin aspecte es consideri), els **processos de nova diversificació sociocultural i d'establiment de noves relacions socials i interculturals s'estan produint dins d'un marc predominantment positiu, en el sentit de relacions pacífiques, actituds de respecte i acceptació, i extensió progressiva de sentiments compartits d'identificació local, si bé –i aquesta és l'altra cara de la moneda– amb un conjunt notable de punts febles, situacions d'ambivalència, possibles riscos i altres aspectes clarament negatius entre els quals destaca l'actitud (minoritària però indicativa) de rebuig en una franja rellevant de la població local així com d'ambigüitat i tolerància passiva en altres sectors una mica més amplis.**

Com indicàvem, aquesta idea central de conjunt –que en cada territori i dimensió s'ha de matisar àmpliament i s'ha de concretar amb detall i rigor– es pot desdoblar en tres conclusions principals:

1. Pel que fa als modes de la sociabilitat local, **el que hi predomina és la coexistència** de persones i grups, és a dir, d'ambients socials de respecte bàsic i acceptació de l'altre i de l'estat de coses, i tot això en un marc habitual de relacions preferents amb els homòlegs i d'escassa o dèbil, però pacífica, interacció amb el diferent.
2. No obstant això, s'identifica també l'**existència (minoritària) d'espais de convivència** i interacció positiva, i d'aspectes molt positius amb vista a la promoció de la cohesió local sobre bases ciutadanes i interculturals.
3. Així mateix, és palpable la **presència (també minoritària) de situacions d'hostilitat**, que comporten aspectes molt desfavorables, de conflictivitat latent i de considerable risc per a la cohesió social.

Dit d'una altra manera, **hi ha una situació general positiva, però...** Per tal d'ajudar el lector en el que segueix, es podrien dibuixar o visualitzar de manera estimativa aquestes tres conclusions a partir d'una campana de Gauss en la qual la part central i majoritària (es podria estimar al voltant d'un 65%) estaria ocupada pel que hi ha de coexistència en els territoris (i en les actituds d'una majoria de la població), la part esquerra correspondria a un sector minoritari (potser un 20%) de manifestacions de convivència, i la part dreta reflectiria un altre sector minoritari (potser un 20%) de manifestacions de convivència, i la part dreta reflectiria un altre sector minoritari (al voltant del 15%) d'hostilitat.

Cal aclarir dos punts: primer, que això anterior és una aproximació merament estimativa i simbòlica, amb una concreció en xifres i per a variables concretes que es presenta a l'informe i que se sintetitza a continuació; segon, que la variabilitat segons els territoris i les temàtiques és apreciable, per la qual cosa aquestes conclusions generals i aquesta campana de Gauss només són una imatge o fotografia de conjunt que no es correspon amb el detall, la riquesa i la complexitat del que és local (vegeu per a cada territori l'estudi inicial qualitatiu, les dades corresponents a cada taula i els valors dels indicadors, i els disset informes territorials annexos a aquest informe).

II.- CONCLUSIONES PRINCIPALS

A continuación se exponen los resultados y análisis que sustentan esa visión de conjunto y cada Tot seguit s'exposen els resultats i les anàlisis que sustenten aquesta visió de conjunt i cada una d'aquestes tres conclusions principals. Només després d'això, assenyalarem les conclusions complementàries que deriven de, o es basen en, aquestes tres conclusions principals que ara cal fonamentar. Això no obstant, volem mostrar abans d'això com la percepció dels entrevistats coincideix bàsicament amb aquest resultat final o, si més no, no el contradia.

En efecte, a la pregunta 42 es llegien a l'entrevistat tres possibilitats respecte a com considera les relacions entre "els veïns del seu municipi de diferents cultures, nacionalitats o religions": a) "gairebé no hi ha relació, però la gent deixa viure, es respecta, a penes hi ha conflicte"; b) "hi ha tensió i fins i tot hostilitat", i c) "hi ha bona relació i si sorgeix algun problema es resol pacíficament". Com es pot apreciar, aquestes tres opcions es corresponen estretament amb el que hem categoritzat prèviament com a coexistència, hostilitat i convivència.

Doncs bé, la meitat dels entrevistats (53%) va optar per la primera fórmula (que nosaltres traduïm com a coexistència), una quarta part (25%) es va decantar per la tercera formulació (convivència) i la sisena part (16%) va optar per la segona expressió (hostilitat). La resta va dir que no ho sabia o no va contestar. Les diferències entre els nascuts a Espanya i fora d'Espanya van ser lleus en aquest punt, i va ser significativa una major proporció d'estrangers (fins al 32%) que va optar per la tercera fórmula, és a dir, la que homologuem a convivència.

1.- PREDOMINI DE LA COEXISTÈNCIA

La primera conclusió principal de l'informe és que el tret més destacable en aquests territoris, amb aguda problemàtica social i amb intensa diversitat cultural, és la preponderància d'una situació habitual o quotidiana que està marcada per relacions generals de respecte (respecte passiu, tal com es va conceptualitzar; és a dir, que no implica interès per l'altre, ni tampoc tolerància activa envers el diferent) i per relacions pacífiques o de no-agressió, però també de distanciament (pròpia d'altra banda de les societats complexes i sobretot de l'anonimat de les ciutats) i concretament d'escassa interacció amb els qui són d'un altre grup residencial, social o cultural.

Aquesta conclusió es basa en diversos resultats de l'enquesta, entre els quals destacarem els que tenen a veure amb sis aspectes: a) la percepció dels subjectes sobre les relacions imperants a les comunitats de veïns i als espais públics; b) la prevalença de les relacions amb semblants, cosa que hem anomenat *endogàmia relacional*; c) les seves opinions sobre el grau de compliment de les normes i regles de convivència; d) la presència considerable de posicions d'assimilació cultural; e) l'escassa presència de minories i immigrants en els espais de participació, dins d'un quadre general de feble participació ciutadana, i f) l'explicitació d'indiferència en un sector minoritari però significatiu.

Percepció majoritària sobre relacions acceptables tant en general com en àmbits específics

En preguntar “com definiria el tipus de relació que té en conjunt amb les persones de la seva localitat?” (el nom de la qual s'explicitava) donant-los un ventall de respostes des de la que diu “ens ignorem” fins a la que diu “solem quedar pel barri”, s'hi observa el predomini de relacions molt acceptables, atès que el conjunt de respostes es concentra a les opcions de “limitar-se a saludar-se”, “conversa de tant en tant” i “amistat” (vegeu capítol I, pregunta 17).

Són particularment interessants els resultats de la pregunta 20, que indaga el tipus de relació en àmbits específics que van des del més proper i quotidià (“els veïns de l'edifici”) fins als més públics (“en parcs i jardins”) i en què es presentaven quatre opcions força homologables de nou al que categoritzem com a convivència, coexistència i hostilitat. En efecte, aquestes opcions són “bona convivència”, “relacions indiferents però amb bona educació”, “cap tracte” i “males relacions”. Destaquem aquí no tant la baixíssima presència, pràcticament nul·la, de la valoració de “males relacions”, sinó la concentració aclaparadora a les dues primeres opcions.

Predomini de les relacions amb els semblants i escassa interacció intercultural

La majoria de la gent, com era previsible, no té relació habitual amb persones de bagatges culturals diferents. Això es constata de diverses maneres, i una de les de més interès és l'anàlisi feta sobre la xarxa de relacions del subjecte, concretament sobre els seus amics més propers. Després de preguntar sobre si es disposa de persones amb qui compartir confidències o sobre on

viuen les amistats més properes (vegeu el capítol I), la pregunta es va centrar en la nacionalitat dels amics íntims, un punt que ens interessa ressaltar aquí per tal com afecta les relacions de coexistència.

Nou de cada deu entrevistats disposa d'un entorn relacional intensament homogeni: tots o la majoria dels amics més propers són persones de la mateixa nacionalitat i religió. La relació amb persones d'altres nacionalitats i altres religions, quan hi és, acostuma a ser minoritària dins de la seva xarxa de relacions i és més elevada entre els estrangers que entre els espanyols: un de cada tres espanyols i dos de cada tres estrangers té algun amic proper que és d'una altra nacionalitat.

Opinions molt diverses sobre el grau de compliment de les normes de convivència, sense distinció rellevant entre autòctons i estrangers

La convivència també té una dimensió normativa que ha estat analitzada en el capítol III, en explorar la percepció dels entrevistats sobre el grau de compliment de les normes tant a l'edifici o immoble com en el barri i els espais públics. Remetem el lector a aquest capítol i les seves taules per al detall, però sostenim aquí en termes generals que el conjunt dels resultats és coherent amb el predomini de la coexistència. Abans de sintetitzar aquestes dades cal fer una precisió o aclariment conceptual.

Acostuma a ser un indicador qualitatiu de convivència el fet que un determinat grup o societat conegui i compleixi les normes i regles del joc, amb independència del grup al qual pertanyi cadascú, i que es tinguin pactats i en ús els procediments democràtics i participatius per modificar aquestes normes. Sol ser un indicador de coexistència intercultural el fet que les normes amb prou feines es coneguin i que es complexin en baix grau i, ja en contextos multiculturals, les normes només reflecteixin l'organització de la vida social del grup majoritari, preexistent i/o dominant. Finalment, serien indicadors qualitius d'hostilitat en l'aspecte normatiu que es culpabilitzi unilateralment les minories i els immigrants de l'incompliment de les normes.

La meitat dels entrevistats considera que es compleixen "totalment" les normes de convivència a l'edifici (màxim del 67% per al cas de "tracte educat o amb respecte" i el 60% en el d'"ocupar adequadament els espais comuns", i mínims del 48% en el cas de "fer els pagaments de la comunitat" i d'un 44% respecte a "assistir a les reunions de la comunitat"). Un terç considera que les normes de convivència es compleixen "a mitges", i és rellevant que hi hagi un sector d'aquesta magnitud que opina que no es respecten prou les normes de convivència. Una desena part dels entrevistats opina que les normes no es compleixen "gens".

Així doncs, divisió d'opinions respecte a les normes a l'edifici o immoble. Comparant les respostes d'autòctons i estrangers crida l'atenció que no hi ha cap diferència en les opcions que es compleixen "totalment" o "a mitges", però sí en el que fa referència a què no es compleixen "gens", ja que aquesta opinió té de mitjana uns quatre punts percentuals més entre els autòctons. Vegeu-ne l'anàlisi en el capítol, però el que cal ressaltar aquí és que no hi ha, o no sembla haver-hi, culpabilització de l'estranger.

Respecte al grau de compliment de les normes al territori o en l'entorn més ampli, els resultats van en la mateixa línia. Al voltant de la meitat dels entrevistats considera que a la seva localitat sí que es tenen en compte aquestes normes, aquests hàbits o aquests usos. Això ocorre a sis de les set variables considerades, i arriba a un màxim del 69% el percentatge dels qui consideren

que es “respecten les creences i maneres de ser dels altres”. Tanmateix, i per diverses raons de tipus metodològic (la naturalesa de la pregunta, tendència a contestar per a cada norma sempre que sí o sempre que no, més comoditat de la resposta afirmativa que la negativa), es considera analíticament de significació especial aquest sector considerable –gairebé la meitat– que pensa que les regles i normes no s’estan tenint en compte.

Sector considerable de la població autòctona amb posició assimilacionista

A una gran majoria (sis de cada deu) els sembla important que les persones immigrants mantinguin els seus costums, i nou de cada deu, que adoptin els costums de la nova societat receptora. Però aquestes dades corresponen a la mostra total. Quan ens circumscriuim a la submostra dels autòctons, les dades canvien considerablement: només la meitat (54%) dels espanyols assenyalen que és partidària que la població estrangera mantingui els seus costums i fins a un 95% dels espanyols està d’acord amb què els immigrants adoptin els costums imperants en els diversos àmbits de la societat receptora.

Els resultats anteriors permeten sostenir que hi ha un sector de la població autòctona, numèricament considerable, amb posició assimilacionista. Aquesta conclusió es pot basar en diverses raons, entre les quals en destacaríem dues: d’una banda, la considerable distància entre aquest 54% d’autòctons als quals els sembla “molt o força” important que mantinguin la seva cultura i aquest 95% que concedeix importància al fet que els immigrants adoptin la cultura receptora. Una segona raó per identificar un sector considerable amb un esquema valoratiu del canvi cultural que seria assimilador és la dada que diu que a un 38% dels espanyols els sembla “poc o gens important” que els immigrants mantinguin la seva cultura d’origen.

Escassa presència de minories i immigrants en els espais participatius, en un context de baix nivell general de participació

La construcció de la convivència és un procés sempre complex que requereix participació. L’enquesta ha recollit informació sobre la pertinença i/o participació del subjecte en alguna dels nou tipus d’entitats que se’ls va enumerar i, en aquest cas, si exercia en aquesta o aquella entitat o entitats algun lloc o càrrec. Només 1.975 persones van afirmar que participaven en alguna entitat.

Els resultats avalen el que assenyalen altres estudis en el sentit de baixos nivells generals de participació, tant d’autòctons com d’estrangers, si més no de participació formal en entitats. Llevat en entitats esportives o culturals (àmbits en els quals els índexs són del 0% i el 9%, respectivament), la resta dels valors no engloben ni el 5% dels entrevistats, amb l’excepció de les associacions de veïns en les quals manifesten ser-ne socis i/o participar-hi un 6%.

També cal ressaltar les dades respecte a la participació en entitats pròpies o “ètniques”. És molt destacable el fet que el 20% dels gitanos entrevistats pertanyen i/o participen en alguna associació gitana. Tanmateix, només el 5% dels estrangers va manifestar participar en, o pertànyer a, alguna associació d’immigrants.

Sector amb actitud d’indiferència

Com hem indicat en el marc conceptual al començament de l’informe, la coexistència no té només aspectes que “van cap a la convivència” o que són viables de ser transformats en convivència

genuïna, sinó que té també aspectes “a la seva zona baixa”, és a dir, manifestacions que sense ser hostilitat poden ser interpretades com a ambivalents o susceptibles de ser transformades en hostilitat.

Un 15% dels enquestats es van mostrar indiferents davant de la pregunta sobre com veien la nova diversificació del lloc (vestits, menjars, noves pràctiques religioses, etc.) a partir de l'arribada de persones d'altres països i cultures. Com s'indica a l'informe (capítol II) no és fàcil interpretar aquesta dada: es tracta d'un element més de la coexistència pacífica ja que indiferència suposa no-agressió ni fustigament? O suposa, al contrari, que en aquest sector de la població hi ha subjacent l'actitud de “no tinc altre remei que suportar-ho”, “què hi farem” o “a mi no m'importa aquesta gent”? En aquest cas, és possible que –en situacions de conflicte social i/o presència de discursos xenòfobs– sigui viable la transformació eventual d'aquesta indiferència reconeguda en rebuig directe, i això passaria a ampliar el camp de l'hostilitat.

2.- MANIFESTACIONS DE CONVIVÈNCIA, TOLERÀNCIA ACTIVA I ASPECTES FAVORABLES A LA COHESIÓ

El predomini, en termes generals, de la coexistència social i intercultural que es ressalta a l'apartat anterior és una cosa que cal celebrar com a molt positiva, hi insistim, i sobretot tenint en compte que es parteix en el projecte i en el disseny de l'enquesta d'un concepte exigent de convivència. Ara bé, l'enquesta també dóna alguns resultats que indiquen l'existència d'espais de convivència genuïna com també la presència en importants sectors d'actituds i valors de tolerància activa.

Assenyalem a continuació cinc d'aquests aspectes especialment favorables i que tenen a veure, respectivament, amb: a) la valoració positiva de la diversificació cultural del territori per part d'una majoria àmplia de la població; b) actituds d'acceptació envers la immigració i el comerç regit per estrangers; c) percentatges baixos d'existència de conflictivitat i abordatge predominantment pacífic; d) sentiment de pertinença local també en una majoria dels nousvinguts en els darrers anys, i e) altes taxes d'empadronament amb el que això significa d'arrelament i d'accés normalitzat a recursos públics.

Valoració positiva de la diversificació cultural del territori per part d'una majoria àmplia de la població

En efecte, una franja que va del 60 al 70% de la població local (segons el tret de diversificació que considerem: roba, idiomes, menjars, trets físics, pràctiques religioses, formes artístiques i culturals) reconeix que els sembla “molt bé” o “bé” que a la seva localitat hi hagi ara nous trets de vida social i cultural (pregunta 23, capítol II). Aquesta franja mitjana s'eleva al voltant del 75% per als temes gastronòmics, altres formes artístiques i culturals i –el que crida especialment l'atenció– els diferents trets físics.

Actituds d'acceptació i valoració favorable cap a la immigració i el comerç regit per estrangers

S'ha indagat tant l'opinió pròpia com l'opinió sobre el que pensen els altres. Respecte a l'opinió pròpia, hi ha un grau elevat d'acceptació general: a una majoria àmplia del 70% els sembla “molt bé” o “bé” (a finals del 2010, després de dos anys de creixent preocupació per la crisi econòmica) que hi hagi en el seu municipi persones d'altres països. En un altre sentit, es van mostrar obertament contraris a la immigració un 10% (que ho veu “malament” o “molt malament”). Aquesta

actitud positiva de la població general disminueix fins al 62% quan considerem només les respostes dels nascuts a Espanya, en què augmenta fins a un 14% el percentatge d'autòctons amb opinió adversa.

Respecte a l'opinió de l'entrevistat sobre l'actitud que intueix en els altres, la xifra de rebuig augmenta fins al 31%, cosa que ens situa davant de l'"efecte tercera persona" ("jo no, els altres sí") i ens suggereix l'existència d'un biaix declaratiu entre les actituds de rebuig, o fins i tot d'intolerància, que obliga a matisar-les. Així, cal assenyalar que davant d'aquestes preguntes els qui contesten "ni bé ni malament" arriben al 24% dels nascuts a Espanya. Malgrat tot això, considerem que val la pena ressaltar aquesta actitud favorable en la majoria, sense perdre de vista altres actituds.

Percentatges baixos d'existència de conflictivitat i abordatge predominantment pacífic

Como se expuso en el capítulo VII lo conflictivo es una de las dimensiones claves en la sociabilidad. Como s'ha exposat en el capítol VII, la conflictivitat és una de les dimensions clau en la sociabilitat humana i, per tant, en la construcció de la convivència. L'enquesta s'ha aproximat a aquesta dimensió des de la informació del subjecte sobre els seus possibles problemes (es va obviar intencionadament la paraula "conflicte"), propis o d'algú del seu nucli familiar, o d'alguna persona o d'un grup de la seva localitat. A partir d'aquí, els territoris estudiats es caracteritzen per presentar percentatges molt baixos de conflictivitat, ja que només el 13% dels entrevistats va manifestar haver tingut algun problema amb algú de la zona, i no hi ha distinció rellevant entre autòctons i immigrants. Aquest baix nombre de respostes pot indicar la reticència de les persones a reconèixer i expressar l'existència de problemes. Malgrat això, el conjunt de la informació recollida va en la línia d'escassos conflictes manifestos en les relacions interpersonals i el predomini del seu abordatge de manera predominantment pacífica, cosa que és distintiva bé de la convivència, bé de la "zona alta" de la coexistència.

Es va preguntar successivament sobre els motius o les causes dels problemes, el que va passar en la disputa, les parts del conflicte i la forma de resolució (si n'hi va haver). Respecte als motius, el més destacable –sempre sobre una base reduïda del 13% dels entrevistats– és que: a) els valors més alts (30%, que en alguns territoris puja al 40%) corresponen a conflictes originats bé pel **tracte rebut o la manca de respecte**, bé pel **soroll**, i b) que els valors intermedis corresponen a conflictes relacionats amb el **mal ús dels espais comuns**

En relació amb els elements del conflicte o el que va passar durant la disputa, es va enumerar tota una sèrie de comportaments que anaven des de la discussió, l'insult o l'amenaça fins a l'agressió física i la denúncia. Gairebé la sisena part (58%) de les 1.075 respostes recollides va afirmar que el que va passar va ser una **discussió**, i en segon lloc apareixen els **insults i/o les agressions verbals** (28%); els valors entre autòctons i estrangers són similars.

Pel que fa a l'abordatge del problema, gairebé sis de cada deu persones van assenyalar que els problemes s'han resolt, davant de tres de cada deu que van afirmar que es van quedar sense resoldre. Dins del grup que va assenyalar que el conflicte es va resoldre (observeu que la base mostral es continua reduint, per la qual cosa cal extremar la prudència en la interpretació de les dades), la forma més habitual de resoldre'l va ser "parlant directament" (tres de cada deu entre els espanyols van contestar aquesta opció i quatre de cada deu entre els estrangers), i la segona via més freqüent era "deixar passar el temps". Atesa la gran rellevància de la filosofia,

metodologia i pràctica de la mediació en el projecte, hem de destacar que el 10% de les persones entrevistades va contestar que la forma de resolució havia estat “per mediació de tercers”, cosa que, com s’indica al capítol VII, és significativa tenint en compte.

Sentiment de pertinença local també en una majoria dels nouvinguts en els últims anys

L'establiment de la convivència requereix, entre altres aspectes, que els subjectes comparteixin sentiments de pertinença (i que respectin les pertinences no compartides com pot passar amb la identitat ètnica o religiosa). Doncs bé, en aquesta línia a l'enquesta s'han indagat els sentiments de pertinença –de la mostra total i de les submostres dels nascuts a Espanya i fora d'Espanya– a la localitat, al municipi, a la comunitat autònoma, a Espanya (per a tothom), al país d'origen (en el cas dels estrangers) i a la Unió Europea. Les diferents taules del capítol VIII mostren que el sentiment de pertinença augmenta amb l'entorn més proper al subjecte (el barri, districte, municipi) i disminueix respecte als àmbits més amplis o distants (autonòmic, estatal, europeu).

Centrant-nos en el sentiment de pertinença a la localitat (barri, districte) i al municipi, és destacable **l'alt grau en què la població en general, i la immigrant en particular, se sent de la seva localitat i/o el seu municipi**. En termes generals, els estrangers tenen una menor identificació amb la localitat o el municipi en què viuen (respectivament el 66% per a la localitat i el 64% per al municipi) respecte als espanyols (90 i 83%). Aquesta diferència era una cosa esperada (diguem que s'ha confirmat), previsible sobretot si pensem que els estrangers entrevistats fa una mica més de cinc anys de mitjana que són en aquests llocs en viu contrast amb els més de 38 anys en el cas dels espanyols.

Ara bé, el que és rellevant no és tant aquesta diferència esperada i lògica, sinó el fet que, tot i el poc temps mitjà que són a la localitat i encara amb les dificultats de la trajectòria d'inserció i de l'acomodació social i cultural, **fins a una majoria folgada del 65% dels nascuts a fora afirmen sentir-se “molt o força” pertanyents al seu àmbit local** de residència i vida quotidiana.

Les dades anteriors adquireixen més rellevància en ser raonable esperar que el transcurs del temps de residència i arrelament a la localitat jugui a favor. En efecte, en l'explotació de l'enquesta s'ha revelat l'existència d'una correlació entre indicadors alts de pertinença al territori i antiguitat com a resident: el 33% dels entrevistats que van mostrar elevat grau de pertinença feia entre 26 i 50 anys que vivien a la localitat, en contrast amb el 39% que van mostrar baix grau de pertinença local, i aquests fa que hi viuen entre 1 i 5 anys.

En síntesi, el fet que la població general i la immigrant en particular se sentin molt o força de la seva localitat i/o municipi suposa un aspecte molt positiu des del punt de vista de la cohesió social i per al foment de la convivència. Imaginem una situació contrària amb uns indicadors baixos o molt baixos de pertinença local. Aquest tret suposa un factor existent en els territoris (en els uns de manera més acusada i en d'altres menys, com es pot veure a la taula 101) i que, com s'expressa a l'informe, val la pena aprofitar o posar en valor en el procés comunitari de construcció de la convivència ciutadana intercultural.

Altes taxes d'empadronament amb el que això significa d'arrelament i d'accés normalitzat a recursos públics

Tot i que sigui un tema molt concret, considerem que val la pena ressaltar, i ubicar entre els aspectes favorables, les dades que ha recollit l'enquesta sobre empadronament.

El primer que cal ressaltar és que la gran majoria de la població entrevistada està empadronada, exactament el 94%. El segon és que aquesta proporció és pràcticament idèntica per als nascuts a Espanya i per als nascuts fora d'Espanya. El tercer, que en el 5% dels no empadronats tampoc no hi ha diferència entre espanyols i estrangers, i és fins i tot una mica més baix el no-empadronament entre els nascuts fora d'Espanya (4%) que entre els nascuts a Espanya (5%).

Tot això anterior, juntament amb el fet que menys de l'1% manifesti no saber si està empadronat, indica, d'una banda, el gran interès de l'empadronament per als immigrants en suposar una documentació i un accés a drets i serveis com la targeta sanitària, i, d'altra banda, resulta positivament significatiu respecte al funcionament del sistema de registre local, el seu coneixement i la seva utilitat per a les persones.

3.- SITUACIONS D'HOSTILITAT, INTOLERÀNCIA I ASPECTES NEGATIUS PER A LA COHESIÓ

El contrapunt del que s'ha exposat a l'apartat i la conclusió anterior –tots ells aspectes clarament positius des del punt de vista de la integració ciutadana i la convivència intercultural– és un conjunt de realitats que també són presents en els territoris i que suposen punts febles, riscos i en tot cas aspectes clarament negatius per a la cohesió i la pau social. Ara es tracta de considerar sintèticament el que l'enquesta mostra sobre aquestes zones d'ombra, sobre les variades manifestacions d'hostilitat. En aquesta categoria d'hostilitat s'inclou, recordem-ho, tota una llista diversa de discursos, actituds i pràctiques de valoració o consideració negativa, recel o desconfiança, evitació, rebuig o aversió, discriminació negativa o tracte desigual, agressió física o verbal.

L'Enquesta 2010, d'aquesta manera, no sols confirma que hi ha hostilitat i que aquest camp és minoritari, com ja es va establir qualitativament als estudis inicials sobre l'estat de la convivència (elaborats també a finals del 2010), sinó que també aporta altres perfils de l'hostilitat i tota una informació quantificada i estadísticament representativa.

Les manifestacions principals d'hostilitat s'han trobat en relació amb els següents quatre aspectes de la realitat social: a) actituds de rebuig de la immigració i el que suposa per part d'un sector minoritari però recurrent; b) els sentiments de maltractament o discriminació per part d'un sector minoritari però significatiu dels immigrants; c) el rebuig per part d'un sector rellevant a la participació electoral dels estrangers extracomunitaris; i d) el recel d'un sector notable de la població envers "el que és musulmà".

Actituds de rebuig de la immigració, i el que suposa, per part d'un sector minoritari però recurrent

Hi ha un sector de la població, no per minoritari menys significatiu, al qual la nova diversificació sociocultural els sembla "regular" o que directament la veuen "malament o molt malament". El seu pes quantitatiu oscil·la segons quin tret de la nova diversitat s'analitzi, però es pot estimar en el 10% el segment poblacional amb aquesta actitud de rebuig.

Sentiments de maltractament o discriminació per part d'un sector minoritari però significatiu d'immigrants

Un altre aspecte negatiu és l'existència d'un sector considerable dels estrangers que han manifestat haver-se sentit "maltractats o discriminats al barri" per algun dels sis motius que es van enumerar als entrevistats (capítol IV; pregunta 45). Tot i que els nivells de discriminació a la

mostra total són sempre menys del 10%, aquests indicadors s'elevan en concentrar-nos en les dades relatives a la submostra dels nascuts fora d'Espanya. Quan el motiu és l'"origen" –és a dir, per ser estranger, llatinoamericà, xinès, marroquí, etc. –, aquest sentiment de maltractament o discriminació puja al 20%, un 12% si és "per costums culturals" i un 11% "pel color de la pell".

Aquestes dades no indiquen que aquest sentiment estigui generalitzat; ben al contrari, només una minoria el reconeix. Això no obstant, sembla significatiu que gairebé una cinquena part reconegui aquest sentiment per motius d'origen, és a dir, per ser de fora. La dada reflecteix com en el seu mirall l'existència d'actituds i comportaments discriminatoris o que són viscuts com a tals i, en aquest sentit, són una manifestació més de rebuig i, per tant, d'hostilitat.

Rebuig per part d'un sector rellevant a la participació electoral dels estrangers extracomunitaris

Entre la població nascuda a Espanya, un 52% està d'acord "amb què els immigrants residents de països extracomunitaris puguin votar" i un 27% no ho està (Capítol V. Taula d'Indicadors XIII i taula 65, pàgines 134 i 136). La resta es va mostrar indecisa. Ens sembla especialment rellevant aquest sector que mostra el seu desacord perquè suposa que més de la quarta part de l'electorat espanyol no veu oportuna aquesta participació electoral dels immigrants extracomunitaris, un dret polític clau per a la integració social en general i a la vida local en particular i un factor clau perquè siguin considerats ciutadans i se sentin com a tals.

La rellevància del tema s'incrementa en observar que la postura favorable al vot disminueix amb l'edat: els joves de 18 a 34 anys hi estan d'acord en un 67%, els adults de 35 a 54 anys en un 63,3% i els més grans de 55 anys, en un 47%, és a dir una mica menys de la meitat. Dit a la inversa, els joves hi mostren desacord en el 16% i els grans ho fan en un 29%. I encara adquireix més rellevància quan analitzem les dades per territoris i observem que en alguns d'ells s'eleva molt per damunt de la mitjana aquest indicador de rebuig en termes de drets polítics, i encara més en el grup dels més grans d'aquests territoris.

Recel d'un sector notable de la població cap al "que és musulmà"

Es va preguntar de manera intencionada a tres nivells: primer, fins on diria l'entrevistat que a la societat espanyola hi ha cel respecte a la religió musulmana, després si aquest cel es dona en el territori de residència, i finalment si es dona en el mateix subjecte (capítol II, pregunta 43.2). S'han analitzat per separat les respostes dels no musulmans i dels musulmans, i en cada grup s'han distingit els nascuts a Espanya i fora d'Espanya.

Els resultats varien de manera molt notable segons el nivell que considerem: Espanya, la localitat de residència o el mateix subjecte. En efecte, entre els autòctons no musulmans, el 62,9% considera que a Espanya sí que hi ha cel cap a la religió musulmana, que n'hi ha en un 49% dels casos en el territori on es viu i en un 25% en el mateix subjecte. Sens dubte, es torna a posar de manifest aquí el "biaix de desitjabilitat social" i l'"efecte tercera persona", és a dir, la tendència a reconèixer en major mesura en els altres que en un mateix el que socialment es consideren actituds públicament incorrectes. En tot cas, considerem especialment significatiu aquest indicador del 25% de cel cap a l'Islam, no sols per ser la quarta part dels espanyols entrevistats, sinó per la seva fiabilitat en ser una resposta una mica contrària i en constituir probablement un mínim.

III.- CONCLUSIONS COMPLEMENTÀRIES

Si són vàlides les conclusions anteriors (i això ho determinaran la crítica científica i les lectures alternatives de les dades, com també la reflexió dels equips i la validació en la praxi del projecte), podem inferir una sèrie de conclusions auxiliars a les anteriors. Ja no ens referim a altres conclusions de continguts, sinó a implicacions pràctiques dels resultats anteriors amb vista a les polítiques locals i la intervenció comunitària intercultural, així com a la continuació de la investigació i a l'aportació de l'enquesta.

A) Amb vista a les polítiques locals i la intervenció comunitària intercultural

1. És del tot convenient i necessari afavorir polítiques socials i formes d'intervenció que consolidin i aprofitin els espais de convivència existents, especialment el reconeixement i la valoració de les actituds positives cap a la diversitat, les minories o la immigració presents a la majoria de les poblacions locals.
2. Seria convenient, també, passar si és possible de les situacions de coexistència (predominants, tal com van mostrar els estudis inicials qualitius, i que ha confirmat, ampliat i mesurat l'enquesta) a les de convivència, per a la qual cosa és cabdal la generació d'espais de relació, coneixement i col·laboració entre els veïns i residents en general i, en particular, entre els subjectes culturalment diferenciats, tal com es promou des del projecte d'intervenció comunitària intercultural.
3. Les iniciatives mancomunades dels tres protagonistes de la comunitat (administracions públiques i privades, recursos tècnics i professionals, ciutadania) haurien d'anar orientades a aconseguir que la "zona baixa" o ambivalent de la coexistència no caigui en l'hostilitat, per a la qual cosa és fonamental –juntament amb la configuració d'espais comunitaris de trobada i relació– el treball d'educació cívica, sensibilització positiva i la prevenció.
4. En tot cas, cal incrementar els esforços per superar l'hostilitat present: aïllant-la amb treball d'enfortiment comunitari, disminuint-la mitjançant el treball educatiu i prevenint-ne l'esclat en forma agressiva i violenta per mitjà de la generació d'una "cultura cívica del conflicte".

B) Respecte a la continuació de la investigació participativa i l'aportació a l'enquesta

5. La variabilitat local o territorial respecte als resultats mitjans s'haurà d'explicar a partir de tota una sèrie de factors tant **extralocals** (els quals, sent més o menys comuns, poden afectar de manera diferenciada els territoris, com poden ser la situació de l'economia, les polítiques socials, la política migratòria, etc.) com **locals** (polítiques, programes i iniciatives institucionals i socials; conflictes i incidents crítics; nous assentaments, etc.), cosa que marca tota una tasca de reflexió col·lectiva.
6. Una altra conclusió pràctica és que aquesta primera enquesta ha servit per generar una sèrie àmplia d'**indicadors** (d'assimilacionisme, de sentiments de discriminació, d'islamofòbia, de compliment de normes de convivència, de participació social, d'acceptació/rebuig en termes de drets polítics, de pertinença local, de resolució de la conflictivitat i altres), si bé la validesa o utilitat d'aquesta sèrie d'indicadors s'haurà d'anar comprovant i ajustant en contrastar-los amb altres sèries d'indicadors (com els d'Eurostat 2011 sobre integració,

l'INDEX, els de Ciutadania Cívica, etc., vegeu la bibliografia) així com amb les enquestes successives.

7. En efecte, juntament amb això anterior, i tal com es preveu en el projecte, la realització de pròximes enquestes periòdiques anirà permetent conèixer, primer, el canvi que es va produint amb el transcurs del temps en aquesta o aquella variable (mesurades en bona part amb el sistema d'indicadors) i, segon, i ja més en general, l'estat de convivència en cada territori. A partir de la segona enquesta el 2012 es farà possible, d'altra banda, contrastar els resultats en els territoris d'intervenció amb els territoris de control, cosa que és clau per avaluar la incidència del mateix Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural.

Annexe: questionari

Octubre de 2010

Nº Estudio
10083

Nº Cuestionario

Territorio: _____

Fecha: _____

NOMBRE DEL ENTREVISTADOR: _____

Buenos días /tardes/noches. Soy (nombre del entrevistador/a) de Metroscopia. Estamos realizando una encuesta para conocer la opinión de los vecinos sobre la vida en el barrio. ¿Podría contestar a las preguntas de esta encuesta? Le aseguramos que es totalmente anónima y que nadie tendrá acceso a sus respuestas de forma individual. Le agradecemos mucho su colaboración.

P.1. Sexo:	
Hombre	1
Mujer	2

P.2. ¿Qué edad tiene?	
_____	_____

P.3. ¿En qué país ha nacido?	
España	1
Provincia:	
Municipio:	
PASAR A P.7	
Fuera de España	2
País:	
Ciudad / Región:	
PASAR A P.4	

PREGUNTAR P.4 SÓLO A LOS NACIDOS FUERA DE ESPAÑA, CÓDIGO 2 EN P.3

P.4. ¿Cuál es su nacionalidad?	
Española	01
Marroquí	02
Rumana	03
Ecuatoriana	04
Colombiana	05
Peruana	06
Pakistani	07
Búlgara	08
Senegalesa	09
Guineana	10
Bangladesh	11
China	12
Otras (ESPECIFICAR)	97
No contesta	99

A TODOS

P.5. En algunas zonas de España, así como en algunos países, hay determinados grupos o sectores de personas que, además de identificarse con su país, se sienten también miembros de algún grupo étnico o cultural determinado, como lo es en España el caso de los gitanos. ¿Es éste su caso?	
Si → ¿De qué grupo se siente?	1
No	2
No contesta	9

P.6. ¿En qué medida se siente usted perteneciente a los siguientes grupos? LEER ESCALA						
	Mucho	Bastante	Poco	Nada	NS	NC
Se siente de (NOMBRAR TERRITORIO)	1	2	3	4	8	9
Se siente de (Localidad)	1	2	3	4	8	9
Se siente de (Comunidad Autónoma)	1	2	3	4	8	9
Se siente español	1	2	3	4	8	9
Se siente europeo	1	2	3	4	8	9
Para los no nacidos en España: Se siente (patrimonimico del país de origen)	1	2	3	4	8	9

PREGUNTAR P.7 SÓLO A LOS NACIDOS FUERA DE ESPAÑA

P.7. ¿Cuánto tiempo lleva en España?	
Tiempo en meses:	_____
Tiempo en años:	_____

A TODOS

P.8. ¿Cuánto tiempo lleva viviendo en nombrar Territorio?	
Tiempo en meses:	_____
Tiempo en años:	_____

P.9. En líneas generales, ¿hasta qué punto se encuentra usted a gusto en nombrar Territorio? LEER	
Muy a gusto	1
Bastante a gusto	2
Regular (NO LEER)	3
Poco a gusto	4
Nada a gusto	5
No sabe	8
No contesta	9

P.10. Si pudiera elegir libremente, ¿qué elegiría? LEER. UNA SOLA RESPUESTA	
Seguiría viviendo en el mismo barrio	1
Se mudaría a otro barrio de esta localidad	2
Se mudaría a otra ciudad o pueblo de esta Comunidad Autónoma	3
Se mudaría a otra ciudad o pueblo de otra región de España	4
Se iría a otro país	5
PARA LOS NO NACIDOS EN ESPAÑA	
Se volvería a su país	6
No sabe	8
No contesta	9

P.11. ¿Cuál es su estado civil?	
Soltero/a	1
Casado/a - pareja de hecho - viviendo en pareja	2
Divorciado/a - separado/a	3
Viudo/a	4
No contesta	9

Entrevistador: se entiende por núcleo familiar el grupo de personas que conviven y comparten la misma vivienda la mayor parte del año y que tienen lazos familiares o muy estrechos. La relación de parentesco se establece partiendo del entrevistado. Si comparte la vivienda con otras familias, sólo debe considerar a su propia familia. Si vive solo en una habitación alquilada, el núcleo familiar es él mismo.

P.12. ¿Cuántas personas forman su núcleo familiar incluido usted? SI EL ENTREVISTADO VIVE SOLO, ANOTAR 1 Y PASAR A P.14	

No sabe	8
No contesta	9

P.13. ¿Cuál es su relación de parentesco con las otras personas de su núcleo familiar? POSIBLE RESPUESTA MÚLTIPLE	
Pareja → HACER P.13.1 Y 13.2	1,
Abuelos (suyos y/o de su pareja)	2,
Padre (suyo y/o de su pareja)	3,
Madre (suya y/o de su pareja)	4,
Hijos (propios y/o de su pareja) de 16 años o menos	5,
Hijos (propios y/o de su pareja) de 17 años o más	6,
Hermanos/as (suyos y/o de su pareja)	7,
Otros parientes	8,
Otros miembros del hogar no parientes	9,
No contesta	99

PREGUNTAR P.13.1 Y P.13.2 SÓLO A LOS QUE VIVEN CON SU PAREJA, CÓDIGO 1 DE P.13

P.13.1. ¿Cuál es la nacionalidad de su pareja?	
Española	01
Marroquí	02
Rumana	03
Ecuatoriana	04
Colombiana	05
Peruana	06
Pakistani	07
Búlgara	08
Senegalesa	09
Guineana	10
Bangladesh	11
China	12
Otras (ESPECIFICAR)	97
No contesta	99

P.13.2. ¿Qué edad tiene su pareja?	

A TODOS

P.14. ¿Está usted empadronado?	
Sí	1
No	2
No sabe	8
No contesta	9

PREGUNTAR P.14.1 SÓLO A LOS QUE VIVEN CON SU NÚCLEO FAMILIAR

P.14.1 ¿Y están empadronadas todas las personas que forman su núcleo familiar?	
Todas	1
No todas	2
No sabe	8
No contesta	9

A TODOS

P.15. Como quizá sepa, en las próximas elecciones municipales podrán votar inmigrantes residentes de países extracomunitarios, es decir, de países que no forman parte de la Comunidad Europea, con los que hay un convenio. ¿Está usted de acuerdo o en desacuerdo con que estos inmigrantes puedan votar?	
De acuerdo	1
Ni de acuerdo ni en desacuerdo (NO LEER)	2
En desacuerdo → PASAR A P.15.1	3
No sabe	8
No contesta	9

PREGUNTAR P.15.1 SÓLO A LOS QUE CONTESTAN EN DESACUERDO, CÓDIGO 3 EN P.15

P.15.1. ¿Por qué está en desacuerdo?	
No sabe	98
No contesta	99

PREGUNTAR DE P.16 A P.16.6 SÓLO A PERSONAS CON HIJOS EN EDAD ESCOLAR, CÓDIGO 5 EN P.13.1

P.16. Antes me comentó que tiene hijos menores de 17 años residentes en España. ¿A qué tipo (o tipos) de colegio van sus hijos? LEER. POSIBLE RESPUESTA MÚLTIPLE	
Público	1,
Concertado	2,
Privado	3,
Van a cursos de cualificación profesional (PCPI, Garantía Social, etc.)	4,
No están escolarizados, no estudian	5, → PASAR A P.17
No sabe	98
No contesta	99

P.16.1. En el colegio al que van sus hijos... LEER	
...los alumnos de origen extranjero son más que los españoles	1
...hay tantos alumnos de origen extranjero como españoles	2
...los alumnos españoles son más que los de origen extranjero	3
No sabe	8

P.16.2. ¿Qué le parece a usted que en el colegio haya alumnos de diferentes culturas y nacionalidades? LEER	
Me parece excelente, es enriquecedor	1
Bien, aunque me parece que crea problemas	2
Me es indiferente	3
Me gustaría que no fuera así pero qué le vamos a hacer	4
No me gusta y creo que es perjudicial	5
No sabe	8
No contesta	9

P.16.3. ¿Suelen relacionarse sus hijos con sus compañeros de colegio cuando están fuera de éste? LEER ESCALA	
Sí, habitualmente	1 → PASAR A P.16.4
Sólo ocasionalmente	2 → PASAR A P.16.4
No, nunca o casi nunca	3 → PASAR A P.16.5
No sabe	8 → PASAR A P.16.5
No contesta	9 → PASAR A P.16.5

PREGUNTAR P.16.4 SÓLO A LOS QUE CONTESTEN CÓDIGOS 1 Y 2 EN P.16.3, PARA LOS DEMÁS PASAR A P.16.5

P.16.4. Los compañeros con los que sus hijos suelen relacionarse, ¿son de su misma nacionalidad o de otras? LEER	
Son sólo de su misma nacionalidad	1
La mayoría son de la misma nacionalidad, aunque hay también de otras	2
Son de varias nacionalidades	3
No sabe	8
No contesta	9

P.16.5. ¿Asiste usted a las reuniones con los tutores o profesores de sus hijos?	
Sí	1
No	2
No sabe	8
No contesta	9

P.16.6. ¿Tiene usted algún tipo de relación con los padres y/o madres de los compañeros de sus hijos? LEER	
No, ninguna	1
Sólo se saludan	2
Sí, se relaciona con algún padre y/o madre	3
Sí, tengo una estrecha y habitual relación con algunos de ellos	4
No contesta	9

A TODOS

P.17. ¿Cómo definiría usted el tipo de relación que tiene en conjunto con las personas de nombrar Territorio? POSIBLE RESPUESTA MÚLTIPLE, MÁXIMO DOS RESPUESTAS	
Se ignoran	1,
Sólo de vista	2,
Se limitan a saludarse	3,
De conversación de vez en cuando	4,
De cooperación en ocasiones	5,
De amistad	6,
Nos invitamos a las casas	7,
Solemos quedar por el barrio	8,
Otros (ANOTAR)	97,
No sabe	98
No contesta	99

P.18. ¿Qué normas o reglas le parecen a usted importantes para una buena convivencia en nombrar Territorio? MÁXIMO TRES RESPUESTAS

1)	
2)	
3)	
No sabe	98
No contesta	99

P.19. En general, ¿se cumplen las normas o reglas básicas de convivencia en su edificio (O EN EL CASO DE VIVIENDAS INDIVIDUALES, EN LAS VIVIENDAS DE AL LADO), en cuanto a...? LEER ESCALA

	Total-mente	A medias	Nada	NS	NC
...evitar ruidos	1	2	3	8	9
...evitar malos olores	1	2	3	8	9
...ocupar adecuadamente los espacios comunes	1	2	3	8	9
...mantener la limpieza y sacar la basura a la hora y lugar adecuados	1	2	3	8	9
...realizar los pagos de comunidad	1	2	3	8	9
...asistir a las reuniones de la comunidad	1	2	3	8	9
...trato educado o con respeto	1	2	3	8	9

P.20. ¿Cuál es la relación que usted tiene con...? LEER ESCALA

PREGUNTAR P.20.1 SÓLO SI CONTESTA "MALAS RELACIONES"

P.20.1. ¿De qué nacionalidad son esas personas con las que tiene malas relaciones? LEER OPCIONES

	Buena convivencia	Relaciones indiferentes pero buena educación	Ningún trato	Malas relaciones	No va a estos lugares (NO LEER)	NS	NC	P.20.1	
Los vecinos del mismo inmueble o casa de al lado	1	2	3	4		8	9	De su misma nacionalidad	1
								De otra nacionalidad	2
								Ambas	3
								No sabe	8
								No contesta	9
Los vecinos de la misma calle	1	2	3	4		8	9	De su misma nacionalidad	1
								De otra nacionalidad	2
								Ambas	3
								No sabe	8
								No contesta	9
Los vecinos del barrio	1	2	3	4		8	9	De su misma nacionalidad	1
								De otra nacionalidad	2
								Ambas	3
								No sabe	8
								No contesta	9
Las personas con quienes coincide en los comercios	1	2	3	4	5	8	9	De su misma nacionalidad	1
								De otra nacionalidad	2
								Ambas	3
								No sabe	8
								No contesta	9
Las personas con quienes coincide en centros escolares, culturales, deportivos	1	2	3	4	5	8	9	De su misma nacionalidad	1
								De otra nacionalidad	2
								Ambas	3
								No sabe	8
								No contesta	9
Las personas con quienes coincide en el parque o jardín de la zona	1	2	3	4	5	8	9	De su misma nacionalidad	1
								De otra nacionalidad	2
								Ambas	3
								No sabe	8
								No contesta	9
Las personas con quienes coincide en asociaciones	1	2	3	4	5	8	9	De su misma nacionalidad	1
								De otra nacionalidad	2
								Ambas	3
								No sabe	8
								No contesta	9

P.21. ¿Hay alguna persona con quien usted pueda compartir confidencias y sentimientos, por ejemplo, sus problemas cuando se siente preocupado o cuando se encuentra mal físicamente?	
Sí → PASAR A P.21.1	1
No → PASAR A P.22	2
No contesta → PASAR A P.22	9

PREGUNTAR P.21.1 SOLO A LOS QUE CONTESTAN SÍ, CÓDIGO 1 DE P.21

P.21.1. ¿Qué relación tiene usted con esta persona?	
Es su pareja	01
Es su hijo/a	02
Es su hermano/a	03
Es otro familiar (mujer)	04
Es otro familiar (hombre)	05
Es un amigo/a	06
Es un profesional o experto	07
Otra (ESPECIFICAR)	97
No sabe	98
No contesta	99

A TODOS

P.22. ¿Dónde viven sus amigos más cercanos? LEER DOS RESPUESTAS COMO MÁXIMO	
Aquí en este barrio	1,
En esta ciudad/pueblo	2,
En esta comunidad autónoma	3,
En otras regiones de España	4,
(SÓLO INMIGRANTES) En su país de origen	5,
En otro país	6,
No tiene amistades cercanas → PASAR A P.23	7,
No sabe	98
No contesta	99

PREGUNTAR P.22.1 Y P.22.2 SÓLO A LOS QUE TIENEN AMIGOS CERCANOS

P.22.1. ¿Cuántos de sus amigos más cercanos son de su misma nacionalidad? LEER ESCALA		
P.22.2. ¿Y cuántos de sus amigos más cercanos son de su misma religión? LEER ESCALA		
	P.22.1 Nacionalidad	P.22.2 Religión
Todos	1	1
La mayoría	2	2
Sólo algunos	3	3
Ninguno	4	4
No sabe	8	8
No contesta	9	9

A TODOS

P.23. Durante los últimos años, en nombrar Territorio ha habido un aumento de personas procedentes de diversos países y culturas. ¿Cómo ve usted que...? LEER ESCALA

	Muy bien	Bien	Regular (NO LEER)	Mal	Muy mal	Indiferente (NO LEER)	NS	NC
...haya personas con vestimentas diferentes	1	2	3	4	5	6	8	9
...en la calle se oigan distintos idiomas	1	2	3	4	5	6	8	9
...haya oferta de comidas de otras partes del mundo	1	2	3	4	5	6	8	9
...haya personas de diferentes rasgos físicos	1	2	3	4	5	6	8	9
...se practiquen diferentes religiones	1	2	3	4	5	6	8	9
...haya otras formas artísticas y culturales	1	2	3	4	5	6	8	9

P.24. Una parte de la población de nombrar Territorio procede de distintos países. ¿Qué le parece a usted? LEER ESCALA

P.24.1. ¿Y cómo cree que le parece a la mayoría de la gente de nombrar Territorio? LEER ESCALA							
	Muy bien	Bien	Ni bien ni mal (NO LEER)	Mal	Muy mal	NS	NC
P.24. A usted	1	2	3	4	5	8	9
P.24.1. A la mayoría de la gente	1	2	3	4	5	8	9

P.25. En el edificio donde usted vive (O EN EL CASO DE VIVIENDAS INDIVIDUALES, EN LAS VIVIENDAS DE AL LADO), ¿hay personas de otras nacionalidades y/o personas de otra/s etnia/s / cultura/s? POSIBLE RESPUESTA MÚLTIPLE

	Sí	No	NS	NC
Otras nacionalidades	1	2	8	9
Españoles de otras etnias/culturas	1	2	8	9

P.26. En cuanto al centro de salud al que usted va, está muy, bastante, poco o nada satisfecho con... LEER ESCALA

	Muy satisfecho	Bastante satisfecho	Poco satisfecho	Nada satisfecho	No ha ido nunca (NO LEER)	NS	NC
El tiempo que suele dedicarle el médico	1	2	3	4	5	8	9
El trato que le da el médico	1	2	3	4		8	9
El tiempo de espera hasta que consigue una cita	1	2	3	4		8	9
Su centro de salud, en general	1	2	3	4		8	9

P.27. Cuando ha ido usted o alguna persona de su familia al centro de salud, ¿ha sentido alguna vez que no le han tratado bien...? LEER ESCALA

	Siempre	Algunas veces	Nunca	Nadie de su familia ha ido (NO LEER)	NS	NC
...por su religión	1	2	3	4	8	9
...por su nacionalidad	1	2	3		8	9
...por sus costumbres culturales y sanitarias	1	2	3		8	9
...por su raza	1	2	3		8	9
...por la forma de ir vestido	1	2	3		8	9
...por el idioma	1	2	3		8	9
...por algún otro motivo	1	2	3		8	9

P.28. En los últimos 12 meses, aquí en nombrar Territorio , ¿puede haber afectado a su salud o a la de sus familiares...? LEER ESCALA						
	Mucho	Bastante	Poco	Nada	NS	NC
La contaminación producida por el tráfico	1	2	3	4	8	9
La contaminación producida por industrias o fábricas	1	2	3	4	8	9
El polen en determinadas épocas del año	1	2	3	4	8	9
Las antenas de telefonía móvil	1	2	3	4	8	9
El uso de productos químicos en su hogar (insecticidas, disolventes, barnices, etc.)	1	2	3	4	8	9
La presencia de animales (cucarachas, ratas, palomas, gatos, perros, etc.) o sus excrementos en su vivienda o zonas próximas	1	2	3	4	8	9
La contaminación o mala calidad del agua	1	2	3	4	8	9
El ruido procedente del exterior de su vivienda	1	2	3	4	8	9

P.29. En los últimos 12 meses, ¿ha acudido usted, aquí en España, por motivos de salud, a un...? LEER ESCALA					
	Nunca	Una vez	Más de una vez	NS	NC
Homeópata	1	2	3	8	9
Osteópata	1	2	3	8	9
Naturista	1	2	3	8	9
Acupuntor	1	2	3	8	9
Quiropráctico	1	2	3	8	9
Curandero/sanador	1	2	3	8	9
Herbolario	1	2	3	8	9

P.30. ¿Acude usted a los siguientes lugares de nombrar Territorio ? LEER ESCALA						
	Habitualmente	Algunas veces	Casi nunca	Nunca	NS	NC
Supermercados o hipermercados de nombrar Territorio	1	2	3	4	8	9
Pequeño comercio de españoles	1	2	3	4	8	9
Pequeño comercio de extranjeros	1	2	3	4	8	9
Bares/restaurantes de españoles	1	2	3	4	8	9
Bares/restaurantes de extranjeros	1	2	3	4	8	9
Locutorio telefónico	1	2	3	4	8	9

P.31. ¿Cree usted que los comercios de extranjeros en nombrar Territorio son...? LEER	
Demasiados	1
Suficientes, la cantidad adecuada	2
Escasos, hay pocos	3
No sabe	8
No contesta	9

P.31.1 En su opinión, que haya en nombrar Territorio comercios de extranjeros supone que... LEER				
	SI	NO	NS	NC
Han dado un impulso al comercio del barrio	1	2	8	9
No han tenido efecto	1	2	8	9
Han hundido el comercio tradicional del barrio	1	2	8	9
Permiten acceder a otros tipo de productos y servicios	1	2	8	9
Dan un servicio necesario para todos	1	2	8	9
Son para extranjeros	1	2	8	9

P.32. ¿Cuáles de estas actividades suele realizar en su tiempo libre? LEER				
	SI	NO	NS	NC
Ir al cine, al teatro, a museos o visitas culturales	1	2	8	9
Practicar algún deporte	1	2	8	9
Estar en la calle, plazas o parques	1	2	8	9
Estar en casa	1	2	8	9
Ir a asociaciones o voluntariado	1	2	8	9
Ir a la biblioteca o a actividades formativas	1	2	8	9
Ir a bares, discotecas o restaurantes	1	2	8	9
Practicar actividades artísticas	1	2	8	9
Hacer excursiones al campo o parques naturales	1	2	8	9
Acudir un centro religioso	1	2	8	9

P.33. ¿Habitualmente o con cierta frecuencia...? LEER					
		SI	NO	NS	NC
1	Lee periódicos relacionados con algún colectivo inmigrante o grupo cultural (por ejemplo, Latino, etc.).	1	2	8	9
2	Lee periódicos de temáticas generales (El País, El Mundo, etc.)	1	2	8	9
3	Escucha emisoras de radio o programas de radio relacionados con algún colectivo inmigrante o grupo cultural	1	2	8	9
4	Escucha radios de temáticas generales	1	2	8	9
5	Ve cadenas de televisión o programas relacionadas con algún colectivo inmigrante o grupo cultural (por ejemplo: Canal Latino, Al Jazeera, etc.)	1	2	8	9
6	Ve televisiones de temáticas generales	1	2	8	9
7	Consulta páginas de Internet relacionadas con la actualidad de algún colectivo inmigrante o grupo cultural	1	2	8	9
8	Consulta páginas de Internet relacionadas con la actualidad de España	1	2	8	9

PREGUNTAR P.33.1 SÓLO A LOS QUE CONTESTAN SÍ EN CUALQUIER MEDIO RELACIONADO CON ALGÚN COLECTIVO INMIGRANTE, ÍTEMS 1, 3, 5 y 7 DE P.33

P.33.1. ¿Cuáles son los motivos por los que usted lee, escucha, ve o accede a esos periódicos, programas de radio, canales de televisión o páginas de Internet relacionados con algún colectivo inmigrante o grupo cultural? MÁXIMO TRES MOTIVOS	
1)	
2)	
3)	
No sabe	98
No contesta	99

A TODOS

P.34. ¿Cree usted que en nombrar Territorio se da...? LEER ESCALA						
	Siem- pre	Casi siempre	Casi nunca	Nun- ca	NS	NC
Solidaridad y ayuda entre las personas aunque no se conozcan	1	2	3	4	8	9
Reglas de cortesía	1	2	3	4	8	9
Respeto a las creencias de cada persona o grupo	1	2	3	4	8	9
Tolerancia entre personas de distinta religión	1	2	3	4	8	9
Respeto hacia las personas de otras nacionalidades	1	2	3	4	8	9
Tolerancia entre personas de distintas razas	1	2	3	4	8	9

P.35. ¿Cree usted que en nombrar Territorio se tiene en cuenta...? LEER				
	SI	NO	NS	NC
No molestar a los demás	1	2	8	9
Cumplir las ordenanzas municipales	1	2	8	9
Mantener hábitos de limpieza e higiene	1	2	8	9
Respetar las normas de tráfico	1	2	8	9
Usar adecuadamente los espacios públicos (calles, plazas, parques...)	1	2	8	9
Respetar las creencias y forma de ser de los demás	1	2	8	9

P.36. ¿Diría usted que todas las personas de nombrar Territorio respetan por igual esas normas de convivencia?	
Sí	1 → PASAR A P.37
Algunos más que otros	2 → PASAR A P.36.1
No	3 → PASAR A P.36.1
No sabe	8 → PASAR A P.37
No contesta	9 → PASAR A P.37

PREGUNTAR P.36.1 SÓLO A LOS QUE CONTESTAN CÓDIGOS 2 Y 3 EN P.36

P.36.1. ¿Quiénes piensa usted que las respetan menos?	
No sabe	8
No contesta	9

A TODOS

P.37. ¿Es usted socio o participa actualmente en...?			
	SI	NO	NC
Club deportivo	1	2	9
Sindicato	1	2	9
Asociación cultural	1	2	9
Partido político	1	2	9
Asociación de vecinos	1	2	9
Asociación de inmigrantes	1	2	9
Asociación del pueblo gitano	1	2	9
AMPA (Asociación de Madres y Padres de Alumnos)	1	2	9
ONG	1	2	9

PREGUNTAR P.37.1 SÓLO A LOS QUE CONTESTAN SÍ EN P.37

P.37.1. ¿Ocupa algún puesto o cargo en algunas de dichas entidades?	
Sí, ¿en cuál? (ANOTAR)	1
No	2
No contesta	9

A TODOS

P.38. ¿Qué organizaciones conoce que trabajen por mejorar la convivencia y por resolver los problemas de nombrar Territorio, aunque sólo sea de nombre? NO LEER. POSIBLE RESPUESTA MÚLTIPLE		
P.38.1. Y de estas que le voy a leer (LEER LAS NO MENCIONADAS EN ESPONTÁNEO), ¿cuáles conoce, aunque sólo sea de nombre, que trabajen por mejorar la convivencia y por resolver los problemas de nombrar Territorio? NO LEER. POSIBLE RESPUESTA MÚLTIPLE		
	P38	P38.1
Cruz Roja	1,	1,
Cáritas	2,	2,
Servicios Sociales del Ayuntamiento	3,	3,
Servicios Sociales de la Comunidad Autónoma	4,	4,
ONG (ESPECIFICAR)		
Partido políticos (ESPECIFICAR)		
Fundaciones de empresas con contenido social (ESPECIFICAR)		
Asociaciones culturales (ESPECIFICAR)		
Asociaciones de inmigrantes (ESPECIFICAR)		
La entidad o asociación que promueve el Proyecto en este territorio (CODENAF, ANAQUERANDO, CEAIN, EL PATIO, EL TORRENT, SURT, TOT RAVAL, ACISI, CASAL DELS INFANTS, ELCHE ACOGE, FEDERICO OZANAM, LA RUECA, FUAM, RIOJA ACOGE, SECRETARIADO GITANO, CEAR)	80,	80,
Otros (ESPECIFICAR)		
Ninguno		96
No contesta		99

P.39. ¿Ha acudido en alguna ocasión desde que vive en nombrar Territorio a alguna organización para tratar que le solucionen un problema que haya tenido? LEER. POSIBLE RESPUESTA MÚLTIPLE	
Cruz Roja	1,
Cáritas	2,
Servicios Sociales del Ayuntamiento	3,
Servicios Sociales de la Comunidad Autónoma	4,
ONG (ESPECIFICAR)	
Partido políticos (ESPECIFICAR)	
Fundaciones de empresas con contenido social (ESPECIFICAR)	
Asociaciones culturales (ESPECIFICAR)	
Asociaciones de inmigrantes (ESPECIFICAR)	
La entidad o asociación que promueve el proyecto en este territorio (CODENAF, ANAQUERANDO, CEAIN, EL PATIO, EL TORRENT, SURT, TOT RAVAL, ACISI, CASAL DELS INFANTS, ELCHE ACOGE, FEDERICO OZANAM, LA RUECA, FUAM, RIOJA ACOGE, SECRETARIADO GITANO, CEAR)	80,
Otros (ESPECIFICAR)	97,
Ninguno (NO LEER)	96
No contesta	99

PREGUNTAR P39.1 SÓLO A LOS QUE HAN ACUDIDO A ALGUNA ORGANIZACIÓN EN P.39

P.39.1. ¿Le solucionaron el problema por el que fue? LEER ESCALA	
Sí, siempre	1
Sí, pero sólo en parte/sólo algunas veces/en unos sí, en otros no	2
No lo solucionaron	3
No sabe	8
No contesta	9

A TODOS

P.40. Voy a leerle ahora unas frases sobre nombrar Territorio. Dígame, por favor, si está muy, bastante, poco o nada de acuerdo con cada una de ellas. Su barrio...

	Muy de acuerdo	Bastante de acuerdo	Poco de acuerdo	Nada de acuerdo	NS	NC
... es un buen barrio para vivir	1	2	3	4	8	9
... tiene demasiados extranjeros	1	2	3	4	8	9
... tiene conflictos de convivencia	1	2	3	4	8	9
... es multicultural	1	2	3	4	8	9
... es solidario	1	2	3	4	8	9
... es tolerante con las personas de otras culturas	1	2	3	4	8	9
... tiene gentes de diversas religiones	1	2	3	4	8	9
... tiene una falta de servicios públicos	1	2	3	4	8	9
... es seguro	1	2	3	4	8	9
... es hostil	1	2	3	4	8	9

P.41. En su opinión, que haya en nombrar Territorio personas de distintos países, ¿es una ventaja o un inconveniente?

P.41.1. ¿Y de otras religiones?		
	P.41. Distintos países	P.41.1 Otras religiones
Es una ventaja	1	1
Es un inconveniente	2	2
No es ni una ventaja ni un inconveniente (NO LEER)	3	3
No hay demasiadas nacionalidades o religiones (NO LEER)	4	4
No sabe	8	8
No contesta	9	9

P.42. Entre los vecinos de nombrar Territorio de diferentes culturas, nacionalidades o religiones... LEER

Apenas hay relación, pero la gente deja vivir, se respeta, no hay apenas conflicto	1
Hay tensión e incluso hostilidad	2
Hay buena relación y si surge algún problema se resuelve pacíficamente	3
No sabe	8
No contesta	9

P.42.1. En su opinión, ¿hasta qué punto es importante que los inmigrantes...? LEER ESCALA

	Mucho	Bastante	Poco	Nada	NS	NC
...mantengan las costumbres de su cultura de origen	1	2	3	4	8	9
...adopten las costumbres de la cultura española	1	2	3	4	8	9

P.43. ¿Profesa usted alguna religión? ¿Cuál? UNA SOLA RESPUESTA

Ninguna (ateo, agnóstico) → PASAR A P43.2	01
Católica (no confundir con otras denominaciones cristianas)	02
Ortodoxa	03
Protestante – evangélica – otras denominaciones cristianas	04
Judía	05
Islamismo/musulmana	06
Budista	07
Hinduista	08
Otras (ESPECIFICAR)	97
No contesta	99

PREGUNTAR SÓLO A LOS QUE PROFESAN ALGUNA RELIGIÓN

P.43.1. ¿En qué medida practica usted su religión? LEER

Mucho	1
Bastante	2
Poco	3
Nada	4
No sabe	8
No contesta	9

PREGUNTAR A TODOS MENOS A LOS MUSULMANES

P.43.2. ¿Hasta qué punto diría usted que en la sociedad española existe recelo respecto a la religión musulmana? ¿Y en nombrar Territorio? ¿Y usted? LEER ESCALA

	En España	En el Territorio	Usted
Mucho	1	1	1
Bastante	2	2	2
Poco	3	3	3
Nada	4	4	4
No sabe	8	8	8
No contesta	9	9	9

PREGUNTAR SÓLO A LOS MUSULMANES

P.43.3. ¿Hasta qué punto diría usted que en la sociedad española existe recelo respecto a la religión musulmana?, ¿Y en nombrar Territorio? ¿Y hacia usted? LEER ESCALA

	En España	En el Territorio	Hacia usted
Mucho	1	1	1
Bastante	2	2	2
Poco	3	3	3
Nada	4	4	4
No sabe	8	8	8
No contesta	9	9	9

A TODOS

P.44. ¿Ha tenido usted personalmente o alguien de su núcleo familiar algún problema con alguna persona o grupo de nombrar Territorio?	
Sí	1 → PASAR A P.44.1
No	2 → PASAR A P.45
No sabe	8 → PASAR A P.45
No contesta	9 → PASAR A P.45

PREGUNTAR P.44.1 Y SIGUIENTES A LOS QUE CONTESTAN SÍ, CÓDIGO 1 DE P.44

P.44.1. ¿Cuál fue el motivo del problema? SI HA HABIDO MÁS DE UNO, PREGUNTARLE POR EL MÁS IMPORTANTE DE ELLOS O, EN SU DEFECTO, POR EL ÚLTIMO	
Por ruido (música, fiestas, voces, etc.)	01
Por los malos olores	02
Por el mal uso de un espacio común (escalera, etc.)	03
Por la suciedad o sacar la basura	04
Por el trato dado a usted o a alguien de su familia	05
Otros motivos (ESPECIFICAR)	97
No sabe	98
No contesta	99

P.44.2. ¿Qué ocurrió? Hubo... POSIBLE RESPUESTA MÚLTIPLE

Discusión	1,
Insultos o agresión verbal	2,
Amenaza	3,
Agresión física	4,
Denuncia	5,
Otras (ANOTAR)	97,
No sabe	98
No contesta	99

P.44.3. El/la vecino/a con quien se produjo el problema es... LEER. POSIBLE RESPUESTA MÚLTIPLE

	SI	NO	NS	NC	¿De cuál? (ANOTAR)	NS	NC
... de su misma edad	1	2	8	9		98	99
... de su mismo sexo	1	2	8	9		98	99
... de su misma nacionalidad	1	2	8	9		98	99
... de su mismo grupo étnico o cultural	1	2	8	9		98	99
... de su misma religión	1	2	8	9		98	99
... de su mismo nivel socio-económico	1	2	8	9		98	99

P.44.4. ¿Se resolvió el problema?

Sí	1 → PASAR A P.44.5
No	2 → PASAR A P.45
No contesta	9 → PASAR A P.45

PREGUNTAR P.44.5 SÓLO A LOS QUE CONTESTA SÍ, CÓDIGO 1 DE P.44.4

P.44.5. ¿Cómo se resolvió?	
Hablando directamente	01
Mediante una negociación con abogados	02
Por mediación de terceros (mediador, etc.)	03
En los juzgados	04
Dejando pasar el tiempo	05
De otra forma (ESPECIFICAR)	97
No sabe	
No contesta	

A TODOS

P.45. ¿Alguna vez en nombrar Territorio se ha sentido maltratado o discriminado por...? LEER ESCALA

	Nunca	1 ó 2 veces	3 ó más veces	NS	NC
Su color de piel o sus rasgos	1	2	3	8	9
Su origen	1	2	3	8	9
Sus costumbres culturales	1	2	3	8	9
Sus ideas políticas	1	2	3	8	9
Su idioma	1	2	3	8	9
Su religión	1	2	3	8	9

PREGUNTAR SÓLO A LOS EXTRANJEROS

P.46. ¿Ha sufrido usted por el hecho de ser extranjero...? LEER

	SI	NO	NS	NC
Mal tono	1	2	8	9
Comentarios malintencionados	1	2	8	9
Criticas	1	2	8	9
Recelo/Desconfianza	1	2	8	9
Desprecio/falta de respeto	1	2	8	9
Amenazas verbales	1	2	8	9
Agresiones físicas	1	2	8	9

A TODOS

P.47. ¿Qué propondría para mejorar la convivencia en nombrar Territorio?

No sabe	8
No contesta	9

P.48. ¿Comparte la casa en la que vive con otras familias o personas diferentes de las que forman su núcleo familiar?

Sí	1
No	2
No contesta	9

PREGUNTAR P.48.1 y P.48.2 SÓLO A LOS QUE VIVEN CON OTRAS PERSONAS, CÓDIGO 1 DE P.48

P.48.1. ¿Cuántas son en total esas otras personas con las que comparte la casa en la que vive?

No contesta	9

P.48.2. ¿Son de su misma nacionalidad? LEER

Todos	1
La mayoría	2
Algunos	3
Ninguno	4
No sabe	8
No contesta	9

A TODOS

P.49. La casa donde vive usted es... LEER	
... alquilada por usted o alguna persona de su núcleo familiar	01
... comprada por usted o alguna persona de su núcleo familiar	02
... cedida por algún familiar o amigo	03
... cedida por alguna entidad o institución gratis o por un alquiler simbólico	04
... alquilada por usted pero vive más de una familia / individuos	05
... proporcionada por su empleador o empresa donde trabaja	06
... una habitación alquilada	07
... un albergue o residencia	08
Otra respuesta (ESPECIFICAR)	97
No sabe	98
No contesta	99

P.49.1. ¿Su vivienda es de protección oficial (VPO)?	
Si	1
No	2
No sabe	8
No contesta	9

P.50. ¿En qué tipo de casa vive usted?	
Piso en edificio de vecinos	1
Construcción individual	2
Otros (ESPECIFICAR)	7
No sabe	8
No contesta	9

P.51. ¿Cuántas viviendas hay en su edificio?	
_ _ _ _ _ _ _	
No sabe	98
No contesta	99

P.52. ¿Qué superficie tiene su vivienda?	
Metros cuadrados: _ _ _ _ _ _ _ _	
No sabe	98
No contesta	99

P.53. ¿Cuánto tiempo hace que reside en su vivienda actual? (ANOTAR EN AÑOS. SI RESIDE DESDE HACE MENOS DE UN AÑO ANOTAR 1)	
_ _ _ _	
No sabe	98
No contesta	99

P.53.1. En los últimos cinco años, ¿en cuántas viviendas ha vivido?	
_ _ _ _	
No sabe	98
No contesta	99

P.54. ¿Cuál es su idioma materno?	
Español / Castellano	01
Catalán / Valenciano	02
Euskera / Vasco	03
Gallego	04
Caló/Romaní	05
Inglés	06
Francés	07
Árabe	08
Bereber / Amazigh / Rifeño	09
Rumano	10
Portugués	11
Búlgaro	12
Chino	13
Otros (ESPECIFICAR)	97
No contesta	99

P.55. ¿Habla algún otro idioma?	
Si	1 → PASAR A P.56
No	2 → PASAR A P.57
No contesta	9

PREGUNTAR P.56 Y P.56.1 SÓLO A LOS QUE HABLAN OTRO IDIOMA, CÓDIGO 1 DE P.55

P.56. ¿Cuál/cuáles son y qué nivel tiene? (LEER ESCALA. POSIBLE RESPUESTA MÚLTIPLE PARA IDIOMAS Y ESCALA)							
	Idio- ma	Entien- de	Habla	Lee	Escri- be	NS	NC
Español / Castellano	1,	1,	2,	3,	4,	8	9
Catalán/Valenciano	2,	1,	2,	3,	4,	8	9
Euskera/Vasco	3,	1,	2,	3,	4,	8	9
Gallego	4,	1,	2,	3,	4,	8	9
Caló/Romaní	5,	1,	2,	3,	4,	8	9
Inglés	6,	1,	2,	3,	4,	8	9
Francés	7,	1,	2,	3,	4,	8	9
Portugués	8,	1,	2,	3,	4,	8	9
Árabe	9,	1,	2,	3,	4,	8	9
Bereber/Amazigh/ Rifeño	10,	1,	2,	3,	4,	8	9
Rumano	11,	1,	2,	3,	4,	8	9
Búlgaro	12,	1,	2,	3,	4,	8	9
Chino	13,	1,	2,	3,	4,	8	9
Otros (ESPECIFICAR)	97,	1,	2,	3,	4,	8	9
No sabe	98						
No contesta	99						

P.56.1. ¿Qué idioma o idiomas se hablan en su casa, entre la familia, y cuáles habla usted en el barrio? POSIBLE RESPUESTA MÚLTIPLE		
	En casa	En el barrio
Español/Castellano	1,	1,
Catalán/Valenciano	2,	2,
Euskera	3,	3,
Gallego	4,	4,
Caló/Romaní	5,	5,
Inglés	6,	6,
Francés	7,	7,
Portugués	8,	8,
Árabe	9,	9,
Bereber /Amazigh/Rifeño	10,	10,
Rumano	11,	11,
Búlgaro	12,	12,
Chino	13,	13,
Otros (ESPECIFICAR)	97,	97,
No sabe	98	98
No contesta	99	99

A TODOS

P.57. ¿Cuáles son los estudios que ha completado usted? ¿Y su padre? ¿Y su madre?			
	Usted	Su padre	Su madre
No sabe leer (analfabeto)	01	01	01
Sin estudios, sabe leer	02	02	02
Estudios Primarios incompletos (Preescolar)	03	03	03
Enseñanza de Primer Grado (EGB 1ª etapa, Ingreso, etc.) (Estudió hasta los 10 años)	04	04	04
Enseñanza de 2º Grado/1º Ciclo (EGB 2ª etapa, 4º Bachiller, Graduado Escolar, Auxiliar Administrativo, Cultura General, etc.) (Estudió hasta los 14 años)	05	05	05
Enseñanza de 2º Grado/2º Ciclo (BUP, COU, FP1, FP2, PREU, Bachiller Superior, Acceso a la Universidad, Escuela de Idiomas, etc.)	06	06	06
Enseñanza de 3º Grado (Esc. Universitarias, Ingenierías Técnicas/ Peritaje, Diplomados, ATS, Graduado Social, Magisterio, Tres años de Carrera, etc.)	07	07	07
Enseñanza de 3º Grado Universitario (Facultades, Esc. Técnicas Superiores, Licenciados, etc. realizados todos los cursos)	08	08	08
No sabe	98	98	98
No contesta	99	99	99

PREGUNTAR P.58 SÓLO A LOS QUE NO SON DE NACIONALIDAD ESPAÑOLA, CÓDIGO 2 DE P.3.1

P.58. ¿Tiene usted...? LEER	
Permiso de residencia temporal	1
Permiso de residencia y trabajo	2
Sin papeles	3
Otras situaciones (ESPECIFICAR)	7
No sabe	
No contesta	

A TODOS

P.59. ¿En cuál de estas situaciones se encuentra usted?	
Trabaja	1
Parado	2
Busca su primer empleo	3
Ama de casa	4
Estudiante	5
Jubilado / pensionista	6
No contesta	9

PREGUNTRAR P.59.1 SÓLO A LOS QUE TRABAJAN, CÓDIGO 1 EN P.59

P.59.1. ¿Trabaja...? LEER	
Por cuenta propia	1
Por cuenta ajena	2
Sin contrato	3
No contesta	9

PREGUNTAR P.59.2 SÓLO A LOS QUE TRABAJAN POR CUENTA PROPIA O AJENA, CÓDIGOS 1 Y 2 EN P.59.1

P.59.2. ¿Tiene empleados a su cargo?	
Sí	1
No	2

ANOTAR DETALLADAMENTE LA OCUPACIÓN DEL ENTREVISTADO

PREGUNTAR P.59.3 SÓLO A LOS PARADOS, CÓDIGO 2 EN P.59

P.59.3. ¿Cuánto tiempo lleva en paro?	
Tiempo en meses:	_____
Tiempo en años:	_____
ANOTAR DETALLADAMENTE LA ÚLTIMA OCUPACIÓN	

A TODOS

P.60. ¿Qué es lo que más le gusta de vivir en nombrar Territorio? MÁXIMO TRES RESPUESTAS	
1)	
2)	
3)	
No sabe	8
No contesta	9

P.61. ¿Qué es lo que menos le gusta de vivir en nombrar Territorio, los tres principales problemas?	
1)	
2)	
3)	
No sabe	8
No contesta	9

P.62. ¿Cómo cree que estará nombrar Territorio, en general, dentro de 10 años? LEER ESCALA	
Mejor	1
Igual	2
Peor	3
No sabe	8
No contesta	9

P.63. ANOTAR SI ES DE ETNIA GITANA. NO PREGUNTAR	
Sí	1
No	2

NOMBRE DEL ENTREVISTADO:

DOMICILIO DEL ENTREVISTADO:

Nº DE TELÉFONO:

DURACIÓN DE LA ENTREVISTA:

NOMBRE Y FIRMA DEL ENTREVISTADOR

CONTROL DE CAMPO	
Revisada	
Codificada	
Superv. Telefónica	
Superv. Personal	
Grabada	
Nula	

Referències bibliogràfiques

- Bolaños, Ignacio (s.p.). "Naturaleza y principios de la mediación". Document no publicat.
- Cachón, L. (dir) (2008 a) Conflictos e inmigración. Experiencias en Europa. Madrid. Area de Gobierno de Seguridad y Movilidad. Observatorio de la Seguridad del Ayuntamiento de Madrid.
- Cachón, L (dir) (2008 b) Convivencia, inmigración y conflictos. Tres distritos madrileños desde las voces de los líderes de opinión. Madrid. Area de Gobierno de Seguridad y Movilidad. Observatorio de la Seguridad del Ayuntamiento de Madrid.
- Cea, M.A., i M.S. Valles (2009). *Evolución del racismo y la xenofobia en España*. (Informe 2009). Observatorio Español del Racismo y la Xenofobia. Ministerio de Trabajo e Inmigración.
- Cortina, A. (2001). *Ciudadanos del mundo. Hacia una teoría de la ciudadanía*. Alianza Editorial.
- Eurostat (2011). *Indicators of Inmigrant Integration. A pilot study*. Eurostat. Methodologies and Working Papers. Comissió Europea (elaboració: K. Kraszewska i col·laboradors).
- Obra Social "la Caixa" (2010). *Guía del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural*. Document intern.
- Giménez, C. (1997). "Convivència", a G. Malgesini i C. Giménez. *Guía de conceptos sobre Migraciones, Racismo e Interculturalidad*, p. 57-60. Madrid. La Cueva del Oso (segona edició del 2000 a Los Libros de la Catarata).
- Giménez, C. (2005). "Convivència. Conceptualización y sugerencia para la praxis". *Puntos de Vista*, núm. 1, p. 7-31. Observatorio de las Migraciones y la Convivència Intercultural. Ayuntamiento de Madrid.
- Giménez, C. (2008). "La promoción de la convivència ciudadana en barrios multiculturales: marco conceptual y metodológico". Projecte CIEN. Diputació de Barcelona.
- Giménez, C. et al. (2008). *Educación, ciudadanía e inmigración*. Documentos para el Debate, núm. 2. Fundació L'Esplai.
- Giménez, C., i N. Lores (coords.) (2006). *Anuario de la convivència en la ciudad de Madrid*. Observatorio de las Migraciones y la Convivència Intercultural. Ayuntamiento de Madrid.
- Gómez Crespo, P, F. Barbosa, M.D. López - Caniego i M.A. Martinez (2005). "La integración: conceptualización y análisis", *Puntos de Vista*, núm. 3, p. 7-29. Observatorio de las Migraciones y la Convivència Intercultural. Ayuntamiento de Madrid.
- Kymlicka, W. (1996) *Ciudadanía multicultural*. Paidós. Barcelona.

- Lucas, J. de (1998). "El futuro de la ciudadanía en la UE: ¿Es posible hablar de ciudadanía multicultural?", p. 47-75, a E. Martín i S. de la Oña (eds) *Repensando la ciudadanía*. Fundación el Monte. Sevilla.
- Marchioni, M. (1999). *Comunidad, participación y desarrollo*. Madrid. Editorial Popular.
- Marchioni, M. (2004). *La acción social en y con la comunidad*. Libros Certeza.
- Mato, D. (2008). "Valoración de la diversidad y diálogo de saberes para la construcción de sociedades más gratificantes: una mirada desde América Latina", pàgines 1-23 en Puntos de Vista, número 12. Observatorio de las Migraciones y la Convivencia Intercultural. Ayuntamiento de Madrid.
- Migration Policy Group (2006). *Índice europeo de Ciudadanía cívica e inclusión*. Fundació CIDOB. Barcelona (edició en anglès del 2005, British Council, Brussel·les) (elaboració: A. Geddes, J. Niessen i col·laboradors).
- Migration Policy Group (2011). *Migrant Integration Policy. Index II*. Espanya. British Council. (elaboració: T. Huddleston, J. Niessen i col·laboradors).
- Niessen, J.; T. Huddleston i L. Citron (coords.) (2007). *Índice de Políticas de Integración de Inmigrantes*. British Council.
- Nussbaum, (1999). *Los límites del patriotismo: identidades, pertenencias y "ciudadanía mundial"*, compilat per Joshua Cohen. Paidós Ibérica.
- Steward, J. (1968). "Levels of Sociocultural Integration: an Operational Concept", a R.D. Manners i D. Kaplan (eds.). *Theory in Anthropology*.
- Suárez, L (2005). "Ciudadanía e inmigración: ¿un oxímoron?" *Puntos de Vista*, núm. 4, p. 29-47. Observatorio de las Migraciones y la Convivencia Intercultural. Ayuntamiento de Madrid.

Índex de taules

I.- RELACIONES EN LA COMUNIDAD: DE LO SOCIAL A LO INTERCULTURAL

Taula 1.	Qualificació de la relació amb els altres habitants de la localitat	30
Taula 2.	Qualificació de la relació amb els altres habitants, segons territoris	31
Taula 3.	Qualificació de la relació amb els altres habitants, segons espais d'interacció	33
Taula 4.	Qualificació de la relació amb els altres habitants, sumant-hi "relacions indiferents" i "cap tracte"	34
Taula 5.	Qualificació de les relacions existents, comparació població autòctona i població d'origen estranger	35
Taula 6.	Males relacions a l'edifici, segons la nacionalitat de la persona amb qui es té mala relació	36
Taula 7.	Qualificació de les relacions a la localitat segons territoris: 1) "els veïns del barri"	37
Taula 8.	Qualificació de les relacions a la localitat, segons territoris: 2) "els veïns del mateix carrer"	38
Taula 9.	Qualificació de les relacions a la localitat, segons territoris: 3) "els veïns del mateix immoble"	39
Taula 10.	Percentatge d'amics més propers que comparteixen: 1) la nacionalitat	42
Taula 11.	Percentatge d'amics més propers que comparteixen: 2) la mateixa religió	43
Taula 12.	Qualificació de les relacions interculturals existents, segons territoris	45

II. ACTITUD ENVERS LA DIVERSITAT, LES MINORIES ÈTNiques I LA IMMIGRACIÓ

Taula 13.	Actituds envers la nova diversificació del barri: 1) Mostra total	50
Taula 14.	Actituds envers la nova diversificació del barri: 2) Comparació entre població autòctona i població d'origen estranger	51
Taula 15.	Actituds envers la nova diversificació del barri, segons territoris: 1) Vestimentes	53
Taula 16.	Actituds envers la nova diversificació del barri, segons territoris: 2) Idiomes	54
Taula 17.	Actituds envers la nova diversificació del barri, segons territoris: 3) Menjars	55
Taula 18.	Actituds envers la nova diversificació del barri, segons territoris: 4) Trets físics	56
Taula 19.	Actituds envers la nova diversificació del barri, segons territoris: 5) Religions	57
Taula 20.	Opinió sobre la presència a la localitat de persones de diferents països: 1) Opinió de l'entrevistat	58
Taula 21.	Opinió sobre la presència a la localitat de persones de diferents països: 2) Opinió dels altres	59
Taula 22.	Opinió sobre la presència a la localitat de persones de diferents països: 3) Segons territoris	61
Taula 23.	Actitud envers la diversitat a l'escola: 1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya	64

Taula 24.	Actitud envers la diversitat a l'escola: 2) Segons territoris	65
Taula 25.	Opinió sobre els comerços d'estrangers, segons territoris: 1) "Han impulsat el comerç del barri?"	67
Taula 26.	Opinió sobre els comerços d'estrangers, segons territoris: 2) "Han enfonsat el comerç tradicional?"	69
Taula 27.	Opinió sobre els comerços d'estrangers, segons territoris: 3) "Permeten accedir a un altre tipus de productes?"	71
Taula 28.	Opinió sobre els comerços d'estrangers, segons territoris: 4) "Ofereixen un servei necessari per a tothom?"	73
Taula 29.	Opinió sobre els comerços d'estrangers, segons territoris: 5) "Són només per a estrangers?"	75
Taula 30.	Adscripció religiosa: 1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya	77
Taula 31.	Adscripció religiosa: 2) Segons sexe i edat	78
Taula 32.	Grau en què es practica la religió: 1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya	79
Taula 33.	Grau en què es practica la religió: 2) Segons sexe i edat	79
Taula 34.	Existència i grau de recel envers la religió musulmana: 1) Opinió dels no musulmans	80
Taula 35.	Existència i grau de recel envers la religió musulmana: 2) Opinió dels musulmans	82
Taula 36.	Recel cap al que és musulmà per territoris, opinió de la població no musulmana: 1) En la societat espanyola	84
Taula 37.	Recel cap al que és musulmà per territoris, opinió de la població no musulmana: 2) En el mateix municipi	85
Taula 38.	Recel cap al que és musulmà per territoris, opinió de la població no musulmana: 3) En la mateixa persona	86
Taula 39.	Recel cap al que és musulmà per territoris, opinió de la població musulmana: 1) En la societat espanyola	87
Taula 40.	Recel cap al que és musulmà per territoris, opinió de la població musulmana: 2) En el mateix municipi	88
Taula 41.	Recel cap al que és musulmà per territoris, opinió de la població musulmana: 3) Envers la mateixa persona	89
III. NORMATIVAS, REGLAS DEL JUEGO Y CIVISMO		
Taula 42.	Percepció de compliment de normes a l'edifici per territoris: 1) "Evitar sorolls"	96
Taula 43.	Percepció de compliment de normes a l'edifici per territoris: 2) "Evitar males olors"	97
Taula 44.	Percepció de compliment de normes a l'edifici per territoris: 3) "Ocupar adequadament els espais comuns"	98
Taula 45.	Percepció de compliment de normes a l'edifici per territoris: 4) "Mantenir la neteja i treure la brossa"	99
Taula 46.	Percepció de compliment de normes a l'edifici per territoris: 5) "Fer els pagaments de la comunitat"	100

Taula 47.	Percepció de compliment de normes a l'edifici, segons territoris: 6) "Assistir a les reunions de la comunitat"	101
Taula 48.	Percepció de compliment de normes a l'edifici, segons territoris: 7) "Tracte educat o amb respecte"	102
Taula 49.	Percepció de compliment de normes a la localitat	103
Taula 50.	Percepció de compliment de normes de convivència a la localitat, segons territoris: 1) "No molestar els altres"	106
Taula 51.	Percepció de compliment de normes de convivència a la localitat, segons territoris: 2) "Complir les ordenances municipals"	107
Taula 52.	Percepció de compliment de normes de convivència a la localitat, segons territoris: 3) "Mantenir hàbits de neteja i higiene"	108
Taula 53.	Percepció de compliment de normes de convivència a la localitat, segons territoris: 4) "Respectar les normes de trànsit"	109
Taula 54.	Percepció de compliment de normes de convivència a la localitat, segons territoris: 5) "Utilitzar adequadament els espais públics"	110
Taula 55.	Percepció de compliment de normes de convivència a la localitat, segons territoris: 6) "Respectar les creences"	111

IV. ELS VALORS EN LA VIDA LOCAL: SOBRE EL RESPECTE I LA TOLERÀNCIA

Taula 56.	Opinió sobre la presència al barri de solidaritat, cortesia, respecte, etc.	117
Taula 57.	Opinió sobre que els immigrants mantinguin la seva cultura o adoptin els costums espanyols	119
Taula 58.	Opinió sobre l'adopció dels costums espanyols per part dels immigrants, segons territoris	120
Taula 59.	Opinió sobre que els immigrants mantinguin els seus costums, segons territoris	121
Taula 60.	Sentiment de maltractament a la localitat per diversos motius	123

V. PARTICIPACIÓ SOCIAL: LA PARTICIPACIÓ DE MINORÍAS E INMIGRANTES

Taula 61.	Participació de pares en a reunions i tutories a l'escola: 1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya	128
Taula 62.	Participació de pares en reunions i tutories a l'escola: 2) Segons tipus de centre	128
Taula 63.	Participació en entitats que actuen en el territori	130
Taula 64.	Exercici de càrrecs en entitats que actuen en el territori	132
Taula 65.	Acord o desacord amb què els estrangers votin a les eleccions municipals, A) Segons territoris	136
Taula 66.	Acord o desacord amb què els estrangers votin a les eleccions municipals, B) Segons grups d'edat	138

VI. COMUNICACIÓ INTERCULTURAL: DE LA DIVERSITAT LINGÜÍSTICA A L'ÚS DELS MITJANS

Taula 67.	Llengua materna: 1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya	143
Taula 68.	Llengua materna: 2) Segons territoris	144
Taula 69.	Maneig d'altres idiomes	147
Taula 70.	Altres idiomes parlats a més del matern	148

Taula 71.	Maneig d'altres idiomes, segons territoris	150
Taula 72.	Nivell d'altres idiomes parlats: (1) Anglès	153
Taula 73.	Nivell d'altres idiomes parlats: (2) Francès	153
Taula 74.	Nivell d'altres idiomes parlats: (3) Àrab	154
Taula 75.	Nivell d'altres idiomes parlats: (4) Espanyol/castellà	155
Taula 76.	Nivell d'altres idiomes parlats: (5) Català/valencià	156
Taula 77.	Castellà com a segona llengua en els territoris de parla catalana/Valènciana	157
Taula 78.	Català/valencià com a segona llengua	158
Taula 79.	Idioma parlat a casa	160
Taula 80.	Idioma parlat al barri	161
Taula 81.	Ús dels mitjans de comunicació: lectura de diaris	163

VII. CONFLICTIVITAT LATENT I MANIFESTA: EL SEU ABORDATGE

Taula 82.	Percepció de coexistència, convivència i hostilitat	168
Taula 83.	Existència de problemes: 1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya	169
Taula 84.	Existència de problemes: (2) Segons territoris	170
Taula 85.	Motiu del problema: (1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya	171
Taula 86.	Motiu del problema: (2) Segons territoris	172
Taula 87.	Elements del conflicte: (1) Comparació entre nascuts a Espanya i fora d'Espanya	174
Taula 88.	Elements del conflicte: (2) Segons territoris	175
Taula 89.	Les parts del conflicte: amb qui s'ha tingut el problema	177
Taula 90.	Característiques del veí amb el qual s'ha tingut el problema: 1) Mateixa o diferent edat	178
Taula 91.	Característiques del veí amb el qual s'ha tingut el problema: 2) Mateix o diferent sexe	179
Taula 92.	Característiques del veí amb el qual s'ha tingut el problema: 3) Mateixa o diferent nacionalitat	180
Taula 93.	Característiques del veí amb el qual s'ha tingut el problema: 4) Mateix o diferent grup etnocultural	181
Taula 94.	Característiques del veí amb el qual s'ha tingut el problema: 5) Mateixa o diferent religió	182
Taula 95.	Característiques del veí amb el qual s'ha tingut el problema: 6) Mateix o diferent nivell socioeconòmic	183
Taula 96.	Resolució o no del problema	184
Taula 97.	Forma de resolució del conflicte: 1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya	185
Taula 98.	Forma de resolució del conflicte: 2) Segons territoris	187

VIII. PERTINENÇA, IDENTITAT LOCAL I VEÏNATGE

Taula 99.	Empadronament	193
Taula 100.	Sentiments de pertinença local: 1) Segons antiguitat en el territori	196
Taula 101.	Sentiments de pertinença local: 2) Segons territoris	198
Taula 102.	Sentiment de pertinença al municipi	199

Taula 103. Sentiment de pertinença a la comunitat autònoma	201
Taula 104. Sentiment de pertinença a Espanya:	
1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya	203
Taula 105. Sentiment de pertinença a Espanya: 2) Segons territoris	204
Taula 106. Comparació entre el sentiment de pertinença dels estrangers al país d'origen i a Espanya	205
Taula 107. Sentiment de pertinença a Europa dels nascuts fora d'Espanya	206
Taula 108. Sentiment de pertinença a Europa, segons territoris	207
Taula 109. Preferència d'ubicació residencial:	
1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya	208
Taula 110. Preferència d'ubicació residencial: 2) Segons territoris	212
Taula 111. Satisfacció amb el municipi:	
1) Comparació entre nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya	213
Taula 112. Satisfacció amb el municipi: 2) Segons territoris	215
Taula 113. Motius pels quals viu en el municipi	216

IX. MARC DEMOCRÀTIC, INSTITUCIONS I ESFERA POLÍTICA LOCAL

Taula 114. Grau de coneixement de les entitats públiques	221
Taula 115. Grau d'accés a les entitats públiques	221
Taula 116. Grau de coneixement d'entitats socials	222
Taula 117. Accés a serveis o atenció en entitats públiques i socials	223
Taula 118. Utilitat de l'atenció rebuda	223

Índex de quadres d'indicadors

Quadre I.	Indicadors de convivència, coexistència i hostilitat	44
Quadre II.	Indicadors d'acceptació o rebuig de la immigració	59
Quadre III.	Indicadors de rebuig en termes religiosos (indicadors d'islamofòbia):	
	1) Recel cap al que és musulmà	81
Quadre IV.	Indicadors de rebuig en termes religiosos (indicadors d'islamofòbia):	
	2) Sentir-se rebutjat com a musulmà	83
Quadre V.	Indicadors de compliment de normes de convivència:	
	1) En el bloc d'habitatges	94
Quadre VI.	Indicadors de compliment de normes de convivència:	
	2) A la localitat	105
Quadre VII.	Indicador d'assimilacionisme	119
Quadre VIII.	Indicadors de discriminació	124
Quadre IX.	Indicadors de participació:	
	1) Pertinença a, o participació en, associacions	131
Quadre X.	Indicadors de participació: 2) Pertinença o participació de membres de minories (gitanos i immigrants) en les seves pròpies associacions	131
Quadre XI.	Indicadors de participació: 3) Exercici de càrrecs socials	133
Quadre XII.	Indicadors de participació: 4) Exercici de càrrecs socials de membres de les minories (gitanos i immigrants) en les seves pròpies associacions	133
Quadre XIII.	Indicadors d'acceptació / rebuig en termes polítics:	
	1) Opinió sobre el dret de vot dels estrangers extracomunitaris	134
Quadre XIV.	Indicadors d'acceptació / rebuig en termes polítics:	
	2) Sector en desacord segons grups d'edat	138
Quadre XV.	Indicadors de comunicació intercultural:	
	1) Població estrangera no hispanoparlant que maneja el castellà	155
Quadre XVI.	Indicadors de comunicació intercultural:	
	2) Població estrangera que parla català/valencià	157
Quadre XVII.	Indicadors de comunicació intercultural:	
	3) Població estrangera que llegeix diaris de la premsa general a Espanya i/o diaris vinculats als col·lectius immigrants	163
Quadre XVIII.	Indicadors de comunicació intercultural:	
	4) Població autòctona que llegeix diaris relacionats amb col·lectius immigrants	
Quadre XIX.	Indicadors de conflictivitat: 1) Conflictes resolts i no resolts	184
Quadre XX.	Indicadors de conflictivitat:	
	2) Interlocució directa <i>versus</i> intervenció de tercers	186
Quadre XXI.	Indicadors de pertinença:	
	1) Sentiments de pertinença a diferents nivells d'integració sociocultural	194
Quadre XXII.	Indicadors de pertinença:	
	2) Valors desagregats per a nascuts a Espanya i nascuts fora d'Espanya	195

Quadre XXIII. Indicadors de pertinença:	
3) Arrelament a la localitat (preferència per quedar-se o traslladar-se)	210
Quadre XXIV. Indicadors de pertinença:	
4) Arrelament a la localitat: satisfacció o disgust amb el municipi	214

El paper utilitzat en aquesta publicació és: Amber Graphic (100 gr), per a l'interior i Cartolina 1/c (300 gr) per a la coberta. Aquest paper té el seu origen en boscos generats sosteniblement i disposa de la certificació de cadena de custòdia de la producció de paper.

Procedent de boscos gestionats de forma sostenible.
Per més informació: www.pefc.org

Servei d'informació

Obra Social "la Caixa"

902 22 30 40

www.laCaixa.es/ObraSocial

Obra Social "la Caixa"
